

PANNONTÜKÖR

K U L T U R Á L I S F O L Y Ó I R A T

2018|5

www.pannontukor.hu

SZÉPIRODALOM

EGYMONDAT

Szlukovényi Katalin: Carpe diem – június	3
Szkárosi Endre: Július, július!	4
Az eltűnt vers nyomában	
Czesław Miłosz: Ki tönkretetted, Előszó, Campo de' Fiori – Csordás Gábor fordításai	7
Szálinger Balázs: Jó reggelt	10
Tomaji Attila: Harangoznak Zebegényben	12
Egressy Zoltán: Hold on - regényrészlet	13
Lackfi János: Leviszem a szemetet, Top tíz, Városi randevű	16
Kiesz Réka: Aszak	18
Fellinger Károly: A legszívesebben, Finálé, a világ végén	21
Nagy Betti: Társasjáték, Tériszony, A rigók hangjára ébrednek	22
Lokodi Imre: Töltényt vacsorára	24
Debreczeny György: mosolygó, tekintet nélkül, láthatatlan, mondjuk ki	33
Molnár János: Etelka	34
Kántor Zsolt: A melankólia rezignációja	43
Riersch Zoltán: Valami eddig ismeretlen érzés (egyedül), Olyan, elégia, féle, Azért a két kiló húsért	44
Debüt	
Szakállas Zsolt: Derengés, Vándorszisza	46
Krippel Gréta: Költözés, Mindenkinek mesélek..., Elindulok banánért	48

DRÁMA

Merő Béla: Egy díjnyertes dráma margójára – Lackner László <i>Köntörfalak</i> drámája elé	51
Lackner László: Köntörfalak	52

TANULMÁNY, KRITIKA

Dorcsák Réka: Folytonos párbeszédben – Milbacher Róbert Léleknagyvályák című könyvéről	98
Smid Róbert: Termelési versek – Vajna Ádám Oda című kötetéről	100
Kiss A. Kriszta: Középkori zombik és a mai magyar színháztársadalom – Térey János Káli holtak c. regényéről	103
Szalay László Pál: Satírozások feloldása – Gondolatok <i>Farkas Wellmann Éva Parancsolatok</i> c. kötete kapcsán	105
Lajtos Nóra: Billegő világ – Bak Rita Csillaganya c. kötetéről	109

HELYTÖRTÉNET

Zalai hősök 1848-ban	
Béres Katalin: Ifjabb Csuzy Pál honvédőrnagy	110
'56 emlékezete	
Göncz László: A tornyiszentmiklósi <i>Hutman László</i> visszaemlékezése a második világháború időszakára és 1956-ra	117

TESTVÉRMŰZSÁK

Akarsz, Róma, beszélni? – Berka Attila kérdezi Tóth Norbertet	129
Karkó Ádám: Frida Kahlo és a kiválás	134
Pál Marianna: Az „én” tükörcserepei – Frida Kahlo Önarckép majmocskával c. képéről	136
Turbuly Lilla: Megszagatott test a fehér papíron – Frida Kahlo balladája – Anyaszínház – Zsámbéki Színházi Bázis	141
Péter Zsombor: Frida – a film	144

KANIZSAI LEVELESLÁDA

Kardos Ferenc válogatása	146
HÍREK, SZERZŐINKRŐL	148

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Balogh László – elnök (Nagykanizsa)
Cséby Géza (Keszthely)
Hóbor Erzsébet (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Bubits Tünde – főszerkesztő
Nagygéci Kovács József – főszerkesztő-helyettes
Bence Lajos – munkatárs
Braun Barna – munkatárs

Rovatvezetők:

Vörös István – vers
Bene Zoltán – próza
Kaj Ádám – műfordítás, dráma
Gál Soma – debüt
Nagygéci Kovács József – tanulmány, kritika
Kostyál László – képzőművészet
Turbuly Lilla – színház
Király László – zene

Szeglet Lajosné Dömötör Annamária –
olvasószerkesztő

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV
Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia és
a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával.

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900 Zalaegerszeg,
Landerhegyi út 21.

Tel: 06/92 951-513

E-mail: pannontukor@gmail.com

Irodavezető: Pénzes Csaba

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

Előfizethető csekken vagy számlázással, mely a
szerkesztőség címén igényelhető.

Számlaszám:

Zalavölgye Takarékszövetkezet, Zalaegerszeg

75500258-10809415

Ár

1000 Ft/szám

4500 Ft/év

ISSN 1219-6886

Lapterv:

Náspáng Grafika

Nyomdai munkák:

Göcsej Nyomda

8900 Zalaegerszeg,

Bajcsy-Zsilinszky tér 2.

E-mail: info@gocsejnyomda.hu

Göbel János Árpád

Szlukovényi Katalin

Carpe diem

1. Minden nap egy mondat – minden mondat egy nap.
2. Beérik, mint a barack – beér engem, és elkap.
3. Vagy én kapom el gyümölcsét, mielőtt porba hullna.
4. Nekem júniusban fordul a régi év az újba.
5. Lassacskán megértem.
6. Hogy lassacskán megértem.
7. Negyvenegy.
8. Egyre megy.
9. Születésnap, nem kerek, ugyan, ki tud még kerek?
10. Mondatokban beszélni, ha tudnék, k sem merek.
11. A rendszer nem azért van, hogy működjön,
hanem azért, hogy használjuk.
12. Az én dolgom szeretettel figyelni rájuk.
13. Összegereblyézni a napok heterogenitását.
14. Hogy magukban mások is lássák.
15. „Gyerekkoromban egy pillanatpákával aludtam.”¹
16. „Nem történt meg, de papírt mutatni róla tudtam.”²
17. „Vadállat a pályán, reneszánsz ember az egyetemen.”³
18. „Bazmeg, a gyerekirodalmat kihagytuk teljesen.”⁴
19. „Értem a kérdésedet, csak nem érdekel.”⁵
20. „Bárhova, érted, csak innen el.”⁶
21. Negyvenegy elmúltam, mire először mondták rám, hogy szép lány.
22. Egyre vastagabb jégen táncolunk, és méltán.
23. Két villamosmegálló közt félúton lakunk; mától a másikba járok.
24. Szerelem, szerelem, közműfelújítás, keskeny árok.
25. Mert megtanultam, hogy addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér.
26. És megdolgozom a napi kenyérért, szóért.
27. „Ha eljössz, odaadom a tavalyi ajándékom.”⁷
28. A szabályokban felfedezni a játékot.
29. Házasság, irodalom – ez az életem most itt.
30. „A csápjára tudna rajzolni egy masnit?”⁸

¹ DP / ² LA / ³ LOL / ⁴ DS / ⁵ FE / ⁶ FÉ / ⁷ BA / ⁸ DÁ

Szkárosi Endre

Július, július!

Július 1. Pettik Gyuriék.

Július 2. Hívni: Marika, Ludvig Éva, Cserép Laci, Csík Juci. Schein Gábort is. 1-kor találkoztam Kling Józssival – mint oly gyakran már: régi tanítvány, mai kolléga. Utána Vásári Melinda doktori védése az ELTE-n. Körlevelet kell írnom a Mészöly Miklós Egyesület tagjainak készítendő honlapunk ügyében.

Július 3. Zend Róbert emlékestje a Nyitott Műhelyben, lánya, Natalie Zend részvételével. A hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején az eredeti Mozgó Világnál kezdtem el foglalkozni az akkor ún. „nyugati magyar irodalom”-mal. Ebből következő egyéni heppem volt a „magyar világirodalom” ügye, olyan költőkkel-írókkal, mint Nicholas Kolumban, Nancy Toth, George Szirtes, John Batki, akik angolul, vagy Tomaso Kemeny, aki olaszul, vagyis a befogadó ország nyelvén írtak, de többé vagy kevésbé, akár csak a nevük erejéig, magyarok voltak. Későbbi útjaim során sokakkal találkoztam – de a Kanadában élő Zend Róberttel levélben vettük fel a kapcsolatot, miután Botár Olivér (Kanadában élő magyar művészettörténész) felhívta a figyelmünket egymásra. Ő elsősorban magyarul írt, az angol verseit mégis jobban ismerte a környezet. Mire valamit kezdhettünk volna egymással, sajnos ideje korán meghalt. Az utóbbi időben Tóbiás Krisztián (Tempevölgy!) foglalkozott vele, és egy szép gyűjteményes kötetet adott ki a verseiből, amivel Zend végre hazaérkezett.

A Magyar Műhely viszont már a kilencvenes évek elején – tehát még Párizsban – kiadta a vizuális költeményeit. Nem tudom, mennyire volt tisztában vele, de ez volt az igazi terepe. Szép, koherens, egymást jól megvilágító műveket készített, és ez most a Nyitott Műhelyben is kiderült, ahol könyvekben, vetítésből megismerkedhettünk nyelvgrafikai munkájának jelentős részével.

Július 5. Balatonfüred, ne tudjátok meg. Nagyon jó hely, tele kihívással – de hát az építkezés (ha csak egy vityilló-felújításról van is szó) az más dolog. Másfajta figyelmet igényel. Viszont most belefért megnézni a Vaszary Villában a Levendel-gyűjteményből készült mesteri kiállítást. Unokatestvérem, B. Nagy Anikó és kollégái profi munkát végeztek, többet is annál. A gyűjtemény történelmi jelentőségű társadalmi és kulturális kontextusait alaposan és tömören jelenítik meg.

július 6. Délelőtt vezetőségi ülés az Artisjusban. Onnan megyek a könyvelőhöz. Hirtelen felindulásból elrohanok a központi okmányirodába, hátha el tudom még intézni az ügyfélkapumat, mert halaszthatatlanul kell az építési napló megnyitásához - erre a jövő héten nem lesz módom, mivel Szekszárdon leszek. Meglepődöm, hogy nyitva vannak – mégpedig elég sokáig – péntek délután is, és igen gyorsan végzek. Kő le a szívről – sikerült.

július 7. Nyáron szoláriumba menni a kívülálló számára perverznek tűnhet – de nem az. Hol lehet Pesten napozni? Menjek ki tíz percre a Palára? Vagy vetkőzök gatyára a Szent István parkban? És mi van, ha a negyven fokban szénné égek seperc alatt?

július 8. Irány Szekszárd!

július 9. 11-kor Dr. Haág Évával, a város alpolgármesterével találkozom – téma: a helyi és országos Mészöly-kultusz közeli perspektívái. Délután, immár hatodszor, megnyílik a Szekszárdi Magasiskola. Márton Laci és Györffy Ákos megkezdik a foglalkozásokat.

Délután óriási zuhé van, a szokásos esti látogatást a Porkoláb-völgyben a Mészöly-tanyán ad acta tesszük. Komjáthi Tamásék is a Vármegyeházán adják a szőlőjünkben szokásos nyitóvacsorát.

július 10. A Szekszárdi Magasiskola folyamán a kezdettől fogva írunk-íratunk napi beszámolót a Litera és a Librarius számára. Mivel én nem tartok órát, vállaltam, hogy az írásokat gondosan megnézem, ahol kell, szerkesztem. Ez délelőtti munka lesz (illetve már az is), délig el kell juttatni őket – képekkel egyetemben – a szerkesztőségekbe. A két Nagy (Ágnes és Izabella) hajszálpontosan, kora reggel átküldik az írásaikat, képekkel együtt. Jó kezdés! Délután a Vármegyeházán Sós Dórával beszélgetünk válogatott verskötetem, a *Véletlenül nem jártam itt* kapcsán. Dóra felkészültsége, problémaérzékenysége minden egyes alkalommal imponál. Jó úgy beszélni valakivel, hogy érti, amit csinálok. Este a Bormúzeumban vacsora-bulizunk. Többen megszállottan (van, aki ezt titkolni igyekszik) nézzük a Belgium-Franciaország meccset a vébén.

július 11. A mai beszámolószervezők Gál-Nyeste Katalin és Harag Anita. Nincs sok dolgom, de tudom, hogy fontos, hasznos a szerkesztői észrevételezés: rengeteget tanultam belőle (és tanulnék máig) én is, és nélkülözöm, hogy egy ideje ez már nem divat. Hogyan tanulja meg valaki a vessző korrekt használatát, ha nem szoktatják rá a szerkesztők, tanárok? Hogyan lehet a szórendi érzékenységet kialakítani és finomítani e nélkül?

Csik Juciékkel ebédelek a remek olasz vendéglőben. Rokonok és jó ideje barátok vagyunk, eléggé egyívásúak, jól érezzük magunkat egymással. Attila az utóbbi években rászakott a borkészítésre, és le a kalappal előtte: nagyon megtanulta.

Délután a vármegyeházi programsávban mutatják be Kis Pál Istvánék a Szörényi Laciról készült portréfilmet. A Mészöly-díjasokról készülő sorozat darabja ez tulajdonképpen, volt már Péterfy Gergelyről, Márton Laciról, Szilasiról, rólam, most pedig elérkezett arra is az idő, hogy a Mészöly Miklós Egyesület alapító tagjáról, hosszú ideje elnökeről is készüljön. Megint csak a Bormúzeumban mulatjuk az estét, a vébé egyik legizgalmasabb meccsét látjuk közben: Anglia-Horvátország.

július 12. Net-napló: Győrfi Viktória és Aradi Gizella. A Vármegyeházán Péterfyék párosban, majd Gerőcs Péter. Mire vége, már elviselhető a nap. Gergővel a Mekekéről és a Szépirókról (is) ötletelünk. Este Tringáék pazar szekszárdi mediterrán panorámát kínáló vendégházában vacsorázunk, borozunk.

Este megszületik az unokám, Milán Máté.

július 13. Salka Zsuzsanna és Rigó Kata net-naplója. Podmaniczky Szilárd megsürget, mert elutazik. Lovas Csilla gondos fotóira számíthatunk, mint mindig. Én haza indulok, Gerőcs Péterrel és Vonnák Diánával, akit most ismertem meg (a nevével már találkoztam). Ő a mai naplót írja meg az éjszaka folyamán holnapra. Kiderül, hogy régi-régi barátomnak, Sherwood Péternek is a tanítványa. Soha semminek nincs vége, ami jó. Ami rossz, annak van, de aztán mindig újrakezdődik.

július 17. Találkozás a Jelenkor kiadóban: a Mészöly-egyesület honlapjáról értekezünk Nagy Boglárkával, Márjánovics Diánával. Megtudom azt is, hogy a Bogi, illetve a Dia megszólítást preferálják.

Július 18. Tóth Zoltán, Civil Rádió-interjú. Ötvenperces beszélgetés, finom.

Július 19. Látogatás a FISZ királyréti táborában. Csak a szívem is vinne, de a Szépirók elnökeként fontos is. Rugalmas téreőr van, majdnem eltévedek onnan, ahová megérkeztem. Sok remek fiatalember, a foglalkozásokat viszont „régí” motorosok viszik: Szilasi Laci,

Szirák Péter, Károlyi Csaba, Kollár Árpád, rengeteg ismerős, Erős Kinga, L. Simon László, Bednatics Gábor. Mint lenni szokott, itt egy évre előre látjuk egymást. Ez most különösen hasznos: az itt műfordító-mesterként működő Nádasdy Ádámval végre tudunk beszélgetni. Elég sokat találkozunk, de olyankor erre nincs idő. Ilyen a pesti élet.

július 20. Bár Gyórfy Ákosnak nyoma veszett, délelőtt látogatás a környékbeli két kis tónál. Ebéd után indulok haza a hőségben, de azt remélem, Pest felé nem olyan a forgalom, mint onnan kifelé. Lehet, hogy így is van, de egy rejtélyes körforgalomnál az autóútról csak feltevedek a sztrádára, s persze az első adandó alkalommal lemegyek. Iszonyú jól esik, amikor végre hazaérkezem.

július 24. Szépírók elnökségi ülés nálam, mivel az októberi Szépírófesztet Mándy Iván, illetve Lengyel Balázs centenáriumának szenteljük, meghívtuk Saly Noémit és Zeke Gyulát is.

július 26. Este Nyitott Műhely: Közös tenger est.

július 27. Délelőtt az Olasz Intézetben a Quasimodo-díj zsűrije dönt Falcsik Mari és Térey János mellett. Az egyetemen végre megtalálom a nemzetközi italianisztikai szervezet, az AIPi 2016-ban Budapesten rendezett konferenciájának az olaszos doktori program által szerkesztett aktáját, amely egy hete érkezett meg a Cesati Kiadótól. Indul a promó.

július 28. Végre Cserépfalun! 31-én pedig átmegyünk Olaszliszkára, Ézsiás István szobrászművészt meglátogatni az ő nemzetközi galériájában és szoborparkjában. Imádom, ha valahol történik valami.

Tóth Norbert: Pottyantós WC XXL – Szekő 2018

Czesław Miłosz

Ki tönkretetted

Który skzywdziłeś

Ki tönkretetted az egyszerű embert,
Aztán kárából gúnyt űztél röhögve
És tartottál, lábadnál sündörögve
Jót és rosszat zagyválni sok gazembert,

Igaz, hogy talpnyalók mindig kerültek,
Tiéd volt minden bölcsesség meg érdem,
Dicsőséged hirdette aranyérem,
S ha egy napot megúsztak, már örültek,

Ne légy nyugodt. A költő, míg csak él,
Emlékezik, s lesz más, ha megöletted,
Föl lesz írva minden szavad és teted,

S jobb volna már neked, ha itt a tél,
Egy ág az erdőn, s ágon egy kötél.

Előszó

Przedmowa

Te, akit nem tudtam megmenteni,
Hallgas meg engem.
Értsd egyszerű beszédemet, mert más szégyellenék.
A szavak varázslatához nem értek, esküszöm.
Némán beszélek hozzád, mint egy fa, egy felhő.

Ami engem erőssé tett, halálos lett neked.
A korszak végét új kezdetnek hitted,
A gyűlölet ihletét szép líraiságnak,
A vak erőt tökéletes alaknak.

Íme a sekély lengyel folyók völgye, és a fehér ködbe
nyúló hatalmas híd. Íme a megtört város
És a szél sirályok rikoltásával szórja be sírodat
Míg veled beszélek.

Mi a költészet ha nem ment meg
Se nemzeteket, se embereket?
Hivatalos hazugságok cinkosa,

Részegek danája, akiknek mindjárt elvágják a torkát,
Lányszobák olvasmánya.

Hogy jó költészetet akartam, s nem sikerült,
Hogy későn értettem meg üdvözítő célját:
Megmenekülni ennyi, csak ennyi.

A sírokra szórt mák vagy köles
Odasereglő halottak – madarak etetése.
Neked teszem le itt ezt a könyvet, ki voltál,
Hogy ettől kedve ne látogass minket.

Varsó, 1945.

Campo de' Fiori

Rómában a Campo de' Fiorin
Olajbogyó, citrom kosárszám,
Az utcakő borral behintve
És virágtörmelékkal.
A tenger rózsaszín gyümölcsei
Kínálkoznak az asztalokon,
Fekete szőlőfürtök
Hullanak pihés barackra.

Itt, éppen ezen a téren
Égették meg Giordano Brunót,
A bámeszkodó sokaság gyűrűjében
Gyűjtotta meg a rózsét a bakó.
De alighogy kihunyt a láng,
Tele voltak a tavernák megint,
Olajbogyót, citromot kosárban
Hordtak fejükön az árusok.

Varsóban a körhinta mellett
Jutott eszembe a Campo de' Fiori
Egy langyos tavaszi estén,
Pattogó zeneszó mellett.
A fal mögül sortüzek ropogása
Fojtotta el a pattogó zenét,
És párocskán röppentek magasra
A makulátlan égbe.

Az égő házak felől fekete
Sárkányokat sodort néha a szél,
A körhintán ülők
Elkapdosták a szállongó pernyét.

A lányok szoknyáját lobogtatta
Az égő házak szele,
Vidáman nevetett a tömeg
E szép varsói vasárnapon.

Van, aki arra következtet ebből,
Hogy a varsói vagy a római nép
vértanú-máglyákat kerülgetve
üzletel, szórakozik, szeret.
Másnak, meglehet, az a tanulság,
Hogy mulandóak az emberi dolgok,
És máris nő a feledés,
Mikor még ki sem hunyt a tűz.

Nekem viszont a pusztulók
Magánya jutott eszembe.
Az, hogy amikor Giordano
A veszthelyre lépett,
Egyetlen egy szót sem
Talált az emberi nyelvben,
Hogy búcsút mondjon ennek
Az itt maradó emberiségnek.

Már siettek kiinni a bort,
Eladni a fehér polipokat,
Olajbogyót és citromot kosárszám
Hordtak a vidám zsvajban.
És ő messze volt már tőlük,
Szinte évszázadokra,
És csak egy pillanatig vártak,
Hogy elröppenjen a zsarátból.

A magányosan pusztulóknak,
Akiket a világ elfelejtett,
Nyelvünk, mint egy régenvolt bolygó
Nyelve, oly idegen lett.
Aztán majd mindez legenda lesz,
És évek múlva, egyszer
Egy új Campo de' Fiorin
Szólni késztet egy költőt a harag.

Varsó, 1943 karácsonya

Csordás Gábor fordításai

Czesław Miłosz

A mai Litvánia területén született, a wlnói Báthory István Egyetemen jogot tanult. Első verseskötete 1930-ban jelent meg, ekkoriban a Lengyel Rádiónál dolgozott.

A második világháború alatt a lengyel ellenállás tagja volt. Embermentő tevékenységéért az izraeli Jad Vasem Intézet a Világ Igaza címmel tüntette ki. A lengyel kommunista állam nagyköveteként 1951-ben politikai menedékjogot kért Franciaországban. 1960-ban az Egyesült Államokba érkezett, de csak 1970-ben kapta meg az állampolgárságot. 1961 és 1978 között a Berkeley Egyetemen a szláv nyelvek és irodalom tanára volt.

Szálinger Balázs

Jó reggelt

Jó reggelt,
Füvek, táncok, apró erők,
Reggeli szagok,
Festői emberbánás,
Alkalmas völgyek,
Három-hete-még-hófeltos völgyek,
Víz nélkül is
Ébren felejtett tengerek,
Pirosúszónál szélessége 80,
Hosszúsága 110,
Néhány bánási növény,
Egy marillavölgyi lelkész,
Vérbe mártott fejű tengelicek,
Véghelelmisék, szándékmisék,
Légilények
S mindenféle folyami emberek!

Most hajnal van, s mintha
Gyerekeim lennétek ti mind.
Idegbeteg család, ebben vagyok
Ideges apád neked,
Neked és neked,
S olyan, mintha tudnánk egy életet.
Minden hajnalban van egy holtbiztosan
Augusztusi húsz perc,
Amikor nem telik az idő,
Ez éppen most van, ti alszatok,
Én teszek néhány kört a teraszon
Alsóban, ingben,
És gondolatban
Mindenkit megsimogatok.
Aztán fölkel a Nap,
És a helyemről bezavar a házba.

A házban emberek vannak,
Ember alkotta környezetben
Hadseregeskedő elemek,
Közös pénzből fenntartható gyűlölet,
Kő alatt lapuló lidérceink, akik túlélnek
Népvándorlást, nyelvi viharokat,
S hogy olykor az egész ország
Mint vasbeton házmesterállás,
Sértődékenység, teatralitás,

És kevesebb kőoroszlán több lenne,
És több szabadság néha kevesebb,
Kevesebb mosoly néha igazabb,
S olykor kő alól, kollégiumi szobákból
Előbújnak fura kis lázadók,
Akik nem ismerik a történelmet –
Ez van a házban, ez a környezet.

Füvek! táncok! apró erők!
Három lepkesz az intézeti kertben!
A fák fölött csapongó püspökséget
Gyakorló játékos szajkók,
Legyen szép napotok! hőség
Van, járjatok le gyakran a Murához.
Tudjátok meg,
Várom a holnap hajnalt,
De én vagyok a reggel és a délután,
Az este, az éjszaka is,
Szeretem a házat és a lakóit,
Hálás vagyok, hogy ismerhetem őket,
S csodálatosan bánom, hogy amellet,
Hogy életemben az alföldemig
Egyre lejjebbi teraszokra kell lépnem,
Egy nap fel kell adnom a házat is.

Tóth Norbert kiállításának részlete

Tomaji Attila

Harangoznak Zebegényben

harangoznak Zebegényben
Duna-parton meleg éjben

vad remeg a porcelánon
csupa csorba ócskaságon

kenyeret is szelünk hozzá
olyan mintha szél motozná

hosszú ágak hulló hajunk
nyikorgatná álló hajónk

fák közt ülünk asztal körül
mert ott ülünk kertünk örül

hogya miénk mi az övé
senki nem néz maga mögé

pedig árnyék pedig élet
hamis kettős ringó mérleg

elhallgattunk nem dúdolunk
mentegetjük kevés dalunk

fáradt madár forró zsoltárt
nem énekel késsel torkán

vihog a múlt messze szalad
fagyöngy a szó nyelvünk alatt

Egressy Zoltán

Hold On

(regényrészlet)

Szeresd azért Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből.

December 31-én thaiföldi mintára Full Moon-partyt rendeztek nekünk. Hold-szerte zajlottak a bulik. A különféle részlegek hosszú ideje szervezkedtek, mindenképpen emlékezetes szilvesztert akartak csapni az ötlet kitalálói; kínos és kevésbé fárasztó elképzeléseikkel jófejségi versengésbe bonyolódtak egymással a nemzetek. A korábbi évek utolsó napjain ilyesmire nem volt példa, most viszont a viszonylag sok sikeres projekt megünneplésére alkalmasnak mutatkozott az időpont. Illetve a magunk ünneplésére, alapvetően.

Elmetisztításon addigra szinte mindenki átesett már. Jót tett nekem is. Persze csak a finomított változatot vettem igénybe. Olyan volt, mint egy simogató, langyos zuhany. A kezdeti romantikus hevület elillant, kinek hetek, kinek hónapok kellettek hozzá. Miklóson kívül, ahogy mondtam, az én környezetemben senkit nem hatott már meg a saját helyzete.

A legtöbbben évek óta a Holdon tartózkodtunk, bőven volt időnk belefáradni a folyamatos ámuldozásba. És mindenbe, ami a helyzetünk definiálásával járt. Az automatikus integetésekbe például, ami kezdetben jellemző volt, amikor egy-egy részleg tagjai találkoztak. Ha az első időkben athlete-tel haladtunk, és szembejött mondjuk egy kanadai csoport, heves gesztikulálással jeleztünk egymásnak. De mit? Hello, hát itt vagytok ti is? Itt. És? És semmi. Hello. Kiüresedtünk, lemerültünk, a lelkesedés elfogyott, a mindennapok kísértetiesen kezdtek hasonlítani a földiekhez. Munka, szórakozás, pihenés. Mindez a gigantikus búrák alatt.

Nem bírta jól mindenki. Az indulás előtt elvégzett pszichológiai vizsgálatok, felvételi beszélgetések nem szűrtek tökéletesen, néhányan alkalmatlannak bizonyultak, leszereltették magukat idő előtt. Főként azok, akik menekültek valami elől. Aztán itt meg azt gondolták, otthon mégis jobb lesz. Többekről hallottam, hogy később ezt a döntést is megbánták. Az örök billegők.

Egyébként nem ment könnyen a szabadulás, nemegyszer kellemetlen vizsgálatok előzték meg a hazaküldést, az illetékesek időnként túl szigorúan vették a feladatukat. Mint állítólag hajdanán a katonaozvosok. Bonyolultabb volt visszatérni a Földre, mint onnan a Holdra kerülni. Akadtak, akiket megalázkodó könyörgésre sem engedtek távozni, vagy csak horribilis összegű büntetés megfizetése esetén. Úgy azért általában igen.

Talán azért dobták be a szilveszteri buli ötletét, hogy felszítsák a régi lángot. A hangulat javítását szolgálhatta az is, hogy pár nappal korábban három teljes érkező csoport kizárólag ifjú hölgyekből és urakból állt, akik nem tűntek tudósoknak. Ők a szabadidős tevékenységek minél kellemesebb eltöltésének elősegítése érdekében érkeztek. Úgy tudom, minden részlegre beköltöztek néhányan. A magyar lányok többsége a harmincas évek divatneveit viselte, több Alinka, Platina és Baranka is megszállt nálunk. Nem hivalkodtak a mesterségükkel, nem erőszakoskodtak, egyszerűen csak rendelkezésre álltak, ha kellettek.

Nem szívesen idézem fel a kitalált bornírt ostobaságokat, nem volt olyan régen, mégis elfelejtettem szerencsére már sok borzalmat. Néhány nemzetközi indíttatású baromság azért eszembe jut: szlovén ötlet volt például a zsákban futás a Hold felszínén, a brazilok a focit preferálták, dekázásban és fejelgetésben akarták legyőzni a többieket, az ausztrálok homok-síversenyt találtak ki, mi, magyarok Biblia-ismeretből szerveztünk vetélkedőt.

A Full Moon elnevezés itt nem jelentett semmit, bár ezt szerintem kevesen vették észre. Jól hangzott, de hát a Holdon a Hold mindig tele van. A thaiföldi mintának sincs köze december 31-hez, Koh Phangan szigetén valóban teliholdak alkalmával rendeznek ezzel az elnevezéssel partykat, viszont az teljesen más jellegű. Nem jártam ott soha, de azt hiszem, annyi a lényeg, hogy mindenki annyit igyon és szívjon, amennyit tud.

A magyar részlegen a többség már délelőtt ivott, magam csak délután akartam megkezdeni a fogyasztást. Vezetőink ragaszkodtak ahhoz, hogy kolóniánkon kápolnák is épüljenek, az egyiknél kellett gyülekeznünk reggel, hogy meghallgassuk az erre a napra kötelezővé tett istentiszteletet. Két Platina és egy Baranka tolongott többek közt mellettem. Egy szőke Tinka szorgalmasan hányta a keresztet. A mise alatt bemutatkozott egy mutatós, fekete Sakira. Amikor kijöttünk, visszanéztem, ízlelgettem a bejárat fölé kiírt feliratot, amely az Úr szeretetére buzdított. Ez első parancsolat Márk evangéliuma szerint.

Teljes szív, teljes lélek, teljes elme, minden erő.

Bárcsak megfejtethném, vagy megfejtene valaki, tényleg, őszintén kíváncsi lennék, elolvasása után miért ugrott be Clarke mondata: *a vágy révén hozzájuthatunk valamihez, ami akarattal el nem érhető.* Azt hiszem, így szól. Talán szó szerint. Sajnos már nincs lehetőségem utánanézni.

A nap folyamán lebonyolított tréfásnak szánt csapatépítő feladatok elől sikeresen elmenekültem. Terveimnek megfelelően délután beültem a kedvenc kocsmámba. Filip és Lori már ott volt.

– Spontán tangóverseny kezdődik nemsokára – mondta Filip. – Jelentkeztünk rá. Te nem akarsz?

– Hogy lesz spontán, ha előre bejelentették? – kérdeztem. – Egyébként nem.

Ezzel nem okozhattam nagy meglepetést, ennek megfelelően nem is láttam csalódást Filip szemében, a jól ismert gúnyos mosolyt annál inkább. Sejtettem, hogy készül valamire.

Laphroaigot fogyasztottunk, boldog voltam, amiért megfertőztem őket kedvenc viszkim szeretetével; olyan büszke voltam rá, mintha a saját termékemet itattam volna velük. Pár perc nyugalom után harsány hangon kezdett üvöltöni egy géphang: valóban “spontán” tangóversenyt hirdetett, kérte a párokat, hogy fáradjanak a helyiség közepére. Loriék kapacitáltak engem is, a barátom a terem túlsó vége felé mutogatott. Ott állt egy lány.

– Leakasztottatok tehát nekem egy partnert – mondtam szomorúan.

– Lett – bólintott Filip.

– Hogy lett?

– Lett lány. Szeretne táncolni. A tánc az élete. Csak nincs párja szegénynek. Viktória a neve.

Szomorúnak nem tűnt a lány, de valóban engem figyelt. Laposan pislantgatott felém. Elég volt egyszer úgy ránézni, hogy összeakadjon a tekintetünk, elkapta a pillantásomat, és el se engedte többé. Mosolyogva várta, hogy odamenjek hozzá. Ügyesen csinálta. Nem gondoltam, hogy nagy baj történik, ha tangózom egyet vele.

Félórás program vette kezdetét. Az alaplépések ismertetése után további szabálymagyarázatok következtek, spanyol hologramfigura szövegelt, azt állította magáról, Gonzalo a neve. Nem nagyon értettem, miként fogja megítélni a produkciókat egy hologramember, bíztam benne, hogy a versenyjelleg végül majd elfelejtődik.

Annyit jegyeztem meg, hogy teljes testtel kell egymás felé fordulni a pároknak, a nő tűzön-vízen át követi a férfit, büszke ugyan a tartása, de totális alázáttal teljesíti a domináns partner parancsait. Ez lépésekre, irányra, sebességre és vitalitásra egyaránt vonatkozik. Nem egy feminista tánc. Gyorsan felvettük egymás ritmusát, figyeltem rá, nem akartam leigázni.

Viktória úgy simult hozzám, mintha ezer éve együtt lennénk. Biztos voltam benne, hogy

fel akar szedni, kezdtem megbékélni a gondolattal, rendben, végül is szilveszter van, ráadásul tetszett, élveztem, ahogy egymáshoz értünk. Egyik kezem a kezéhez, a másik a hátához. Szoroson állt előttem, illetve mozgott, mindig arra, amerre szerettem volna. A tenyerem alatt fickándoztak a hátizmai.

Nem figyeltem a többieket, Loriékat se, jól éreztem magam, kikapcsoltam magam az áramkörből, de azért egy idő után vártam a menet végét. A pillanat el is érkezett, a hologram-Gonzalo idegesítő hangon gratulált a bátor résztvevőknek, azt mondta, mindenki győztes, ezen kacagott, majd boldog új évet, végül jó éjszakát kívánt a pároknak. Aztán eltűnt.

Néhányan, akik győzni akartak, zúgolódni kezdtek, mások nevettek, én az asztalhoz invitáló mondatomat fogalmazgattam, de amikor megszólaltam volna, Viktória meghajolt, sarkon fordult, és lelépett. Kész, már ott se volt. Csak táncolni akart.

Lori és Filip egymásba gabalyodva tántorgott, aztán leültek ugyan mellém, de elég hamar kínosnak kezdtem érezni a jelenléteimet. El se köszöntem tőlük, átmentem egy másik kocsmába, egyedül ittam késő estig.

Körülöttem alkalmi párok várták az új évet. Fáradtnak éreztem magam. Majdnem hívtam egy athlete-et, aztán felülbíráltam magam, mégis gyalog indultam haza. Ahogy kiléptem az utcára, megcsapott a friss levegő. Ráálltam a mozgójárdára, úgy jobban éreztem a szelet. Dél felől érkezett, ahogy később, az utolsó kocsmás estémen.

Az éjfél a lakásomon ért. Meghallgattam a Holdfénysonátát. És elöntött valami nagy, nagy szeretet. Nem vártam, nem jelezte az érkezését, egyszer csak elárasztott. Talán a szél tette belém, talán az alkohol. Nem volt iránya, célpontja, semmi konkrét. Békés alapnyugalom szállt meg.

Márk evangéliumának második parancsát nem írták ki a kápolna fölé, pedig nem kevésbé fontos, mint az első: *Szeresd felebarátodat, mint saját magadat.*

Szép feladat, mert nehéz. Bizonyára a viszkik és a sörök miatt éreztem úgy, hogy ez tulajdonképpen menne, mehetne nekem. Megpróbálhatnám. Elég lenne csak hagyni, hogy megtörténjen.

Lackfi János

Leviszem a szemetet

Már vénülő kezemmel
Viszem le a szemetet,
Már vénülő szívemre
Szedem a gyógyszereket.

Jósoltak világvégét,
Hálnék és halnék veled,
De elmaradt a csim-bumm,
Szép apránként vége lett.

Már vénülő kezemmel
Masszírozom lábadat,
Már vénülő szememben
Ráncaid láncá megszakad.

Nem tudom, hová röppensz,
De elkapom a bokád,
És beugrom utánad,
Ha elnyel valami kád.

Top tíz

Én nem tudom mi ez, de fogalom:
Hamburgermaradvány a fogadon.
A kólát szívószálon szörcsögöd,
csillámpor villog a szemed körül.

Én nem tudom mi ez, egy új menü,
A levegő köztünk nem légnemű!
Mint napfelkelte, villog itt a LED,
Az este vagány fényözön veled.

Én nem tudom mi ez, de jó habos,
A L'Oréal is tőled illatos.
A mobilodból értem szól zene,
Lájkolom, mert tuti, hogy tetszene.

Én nem tudom mi ez, de top tizes,
És csak azért sem hagyom, hogy fizess!
Ha tévedtem, s nem te vagy életem,
A menü árával még jössz nekem!

Városi randevű

- Van itt valaki? Jaj, ne már!
- Épp zárunk! - mondja Szilvi.
- Egy girosz nekem még ma jár!
- Anyádnak! - mondja Szilvi.

- A kassza nem kéne, barom?
- Kidoblak! - mondja Szilvi.
- Imádlak, harcos amazon!
- Jön Kemir! - mondja Szilvi.

- Ne mereszd a szemed, kiég!
- Csak érted ég ki, Szilvi!
- Csípős mehet, hagymát ne még!
- Miért ne? - kérdi Szilvi.

- Hátha csókolózni fogok.
- Nem biztos? - kérdi Szilvi.
- A padlizsán már elfogyott?
- Joghurtos? - kérdi Szilvi.

- Baklava, édes, mint a méz?
- Pont egy van - mondja Szilvi.
- Plusz egy csók, ennyi az egész!
- Felőlem! - mondja Szilvi.

- Na, lehúzhatod a rolót.
- Ha húzol! - mondja Szilvi.
- S ha maradok egy pirinyót?
- Feláras! - mondja Szilvi.

Kiesz Réka

Aszak

Aszak nem volt gyakorlatias, igazából humora sem volt. Nehezen illeszkedett be régi Optima mechanikusával a '96-os kiválasztott krémek krémje közé az Ökoparki (nem kapván hamarabb írásos értesítést, fonetikusán egyszerűbb volt anyjának írott heti hét darab levelében így megnevezni) szegénygazdag kollégisták szociális körébe. Ezek a magukat lelkiileg gazdagnak mondó kitalizáltak voltak azok a másodsorból rajtoló kollégisták, akiket igazából nem is akart senki kollégistának látni, de valamit azért kellett tenniük intézeti szinten. Túl sok volt a „cociális háló” körülöttük, „vagy mi, mindegy, most az van, hogy ti kaptok meghívót egy ilyen versenybeszélgetésre, és ott fogjuk kiválasztani, hogy akkor végül is ki jöhet az Ökóba. Ezt vegyétek megtiszteltetésnek, tulajdonképpen. Jóóó?” – emígy a diákképviselő szökében (n.b. Eko-park, hajdani bölcsész holokauszt a Maros és a Tisza találkozásánál).

Aszak élete első igazi felnőttes megmérettetése volt ez a versenytárgyalás a bizonyos 96-os szeptemberi Baráterzsis sokkterápia után. Ezelőtt csak Baráterzsitől (n.b. Barát Erzsébet rossz hírű dzsenderyelvész, hormonkirálynő és zigóta) akart igazán, de nagyon megszabadulni. Novemberre – anya-nyelven ezt csak a tizenkettedik hétnek hívnák –, kezdett rajta eluralkodni a szegedi egyetemisták elmebaja.

„Vagy Azökóba megyünk lakni, Zsaklin, vagy kénytelen leszek a Laurát megölni!”

Zsaklin (sic!) irodalom-filozófia szakpárral terhelt médium-hard rocker volt Szolnokról. Szőke, vékony, franciás, hatalmas motorral, hatalmas Zolival és hatalmas bernáthegyivel. Volt benne valami sajnálatosan márais, amitől Aszak zsigerileg félt. Mindenről negyed kockáspirálynői véleményt írt tömött gyöngybetűs sorokban, érthetetlen filozófiai támasztékokkal megtámogatva. „Érted, vagy csak vigyorogsz, Aszak? Ne röhögj, vagy nem kapsz cherry-brandyt!” Aszakot igazából nem sok mindennel lehetett kordában (megfélemlítve) tartani, de a beígért hamis-túrógombóc megvonás (Zsaklin volt a házias, lásd: hatalmas Zoli) és az eldugott közös kuporgatásból lopott pillanatokra szánt Sherry brendi fájó pontjai voltak kitalizáltak elmebajában.

Kevés volt az esélye, hogy Laura a TéŐn Aszakot válassza lakótársául, de Anyuci megint megmagyarázta, hogy „Rékuska (ez volt Aszak beceneve a Bogaram és a Normálisvagyédeslányom után), téged az istenek (sic!) szeretnek.” Aszak később, úgy nagyjából tizenhárom, Laurával eltöltött szilléri nap után tudományosan levezette magában, hogy az istenek tulajdonképpen rohadékok.

Laurában minden sok volt. A hatalmas göndör fekete haja, a tömött nagyra tátott vigyora, olcsó-szempillaspirálos szemei, tömött testű félmeztelen jelenetei Aszak esti nyugalomban, kétes eredetű „barátai, jógijai, mesterei”. Ennek nem voltak szimpla haverjai. Mindenki egyből tanítójává, gurujává, követendő atyafarccá lett szemében, amitől Aszak csak visolyogni tudott. „Ki a franc fogja tudni melyik marha vágja el nemcsak a te hurkás nyakadat, hanem az enyimét is? Idehozol mindenféle jöttmentet, már két este zabálták meg a levesporomat és aszaklin befőtjtét!”

Tulajdonképpen nem is annyira a gégevágás, mint a drága (42 forintos) zacskósleves fáj a nyelvésznek meg az irodalmárnak. Laura már akkor marketinget tanult, tudta, ha mosolyog és a jó erőkről beszél gyertyával gyújtogatva a padlószőnyeget, mindenki a lába előtt hever.

Laura biológiai anyja (volt ugyanis „mester-anyja”, aki valamilyen csakrális spirituális

beavatáson átesett Laurán, és így jöttek rokonságba) és szerencsétlen sorsú nevelőapja (innen azért még lehetett volna menekülnie) eszelősek voltak, fogalmuk sem lehetett gyermekük elfajult kapcsolatairól, tomboló dühéről, forgó nagy szeméről. Szombat reggelenként azonban boldogság költözött a panel négy fala közé, mert megjött Rózsika néni („Tegezzetek vagy a seggetekre verek!”), és ellátta Laurát mindennel, ami a fogyását gátolhatta. Aszak és Zsaklin ilyenkor kaptak egy-egy fokhagymás lángost („Mit fog a Zoli szólni, ha egy hét után találkozunk végre, én meg bűzölgök, mint egy resti?”) és gyakorlatilag újabb hat napra le voltak kenyerezve.

Aszak magányos volt, ha Zsaklin nem volt otthon. Bebújt a lány ágyába és tudta, ha a szoros falhoz tolt ágyat picit elhúzza, jobb kéznél fent, szinte párna magasságában van a titkos Sherry brendijük. Egyedül sosem ivott, csak mikor egyszer sötétben várta Zsaklint, mert nem mert lámpát gyújtani, nehogy Laura megtudja, hogy itthon van. A zárt üvegajtó mögött látta Michael Jackson XL-es méretű szilléri változatát csattogni, csámcsogni és föl-alá járkálni egy szál jobb nem tudni miben. Ezt nem lehetett bártortalanul elviselni, az üvegre bízta eszméletét.

Aszak és Zsaklin tíz hétig bírták a folyamatos kifosztást és lelki megrázkódtatást („Megzabálta anyám lecsóját, amit Szolnoktól cipeltem a rohadék Szeged állomásig azért, hogy ez még tovább hízzon?!”), és újabb kérelemmel, mit kérelemmel, felszólítással fordultak a Diák Önkormányzathoz az augusztus folyamán még gólyaként kérvényezett kollégiumi celláért.

„Jó, akkor Zsaklin, nevezd meg, hogy kit szeretnél magaddal egy szobában az Ökóban, és akkor adom a kulcsot, ma este már mehettek is!” Zsaklin felsikoltott, mint aki legalább is a lottó ötöst nyerte meg. Elüvöltötte magát, nem irodalmár-filozófushoz méltóan, hanem inkább úgy, mint egy médium-hard rocker: „Aszak! Aszakkal szeretnék egy szobában lenni!” Ez utóbbit már kicsit félénkebben mondta, nehogy a lelkesedésétől visszakozzon a mindenható bizottsági tag.

Aszak visított, ugrált (egyesek megrökönyödésére, mert akkoriban sem volt már könnyed jelenség, bár a lopott zacskóslevesek földjén azért ő is belesatnyult a viharba), rázta a térdét és a vállát, Laura családnevét kántálta kellemetlen jelzők társaságában, kezét az égnek emelgette, mint ahogy a nyári Edda táboros fotókon látta. „Kussolj már te hülye, még valamelyik szektás beköp neki, és megtudja hova költöztünk!” – feddte meg Zsaklin, aki kettejük párosában a józan ész képviselte (amolyan kanti erotikával átérezve).

Aszak és Zsaklin ezután behullottak abba, amin Karinthy (igazából akármelyik) csak röhögne, Szerb Antal viszont értetlenül és szentimentális melankóliával nyugtázna, azaz az isten („Isten, olyan nincs, józan ész van, Aszak, ne legyél már ilyen primitív!”) háta mögötti elvonóba. Volt itt minden mi pszichiáternek ingere. Pannonhalmi kiváló tanuló meghökkenően rossz olcsó cukrozott teával minden áldott reggel Aszakék ablakán belögvé, szobaközepére leülve, báméskodva; volt pszichopata („Orvosi papírokkal kérem alátámasztva, tehát nekem lehet!”) történész génius, megint csak az ablakban nemcsak benézve, hanem esténként áramkimaradást produkálva, beugorva, Zsaklint lefogva. Sötét bölcsész-őrület.

Aszak nagyon nem vágyott másra, csak néhány normális emberi lényre. Ilyeneket találni elképzelhetetlennek gondolt az egyetem bármelyik zugában. Bolyongott, leszegett fejjel járt hungarológiára, behallgatni a nem is értette micsodába („Ez a Haavisto Kirsti biztos nem normális...”, minor régész lett a Múzeum tetőterében cserepeket rajzolgatva, bámulva a hídon át a messzeséget, ahova számúzték székéren, számaron), és egyre inkább félt esténként átmenni a városon, pusztán, ekoparkon át ki, a Maros torkába.

Mígnem egy decemberi este (egy Baráterzsis karácsonyi ajándékból megbuktatlak, és előbbi újévi csakazért is leírónyelvtanba fogsz belefulladni mottójú utóvizsgája között) rátalált az Oázisra, a miltoni fiatalok csütörtök esti angol tanszékes, szakadt bőrfoteles összezörrenésére gitárral, dobbal, síppal. Nem volt itt történész meg matematikus, csak Shakespeare meg Milton, na meg egy kis Our father thou art in heaven (nem lett volna sikkes modern angollal mindezt végigimádkozni). Aszak fellélegzett: „Hol voltak ezek eddig?” Hol? Hol volt Aszak mindedig? Nemcsak első évfolyamosok voltak itt, mégis mindenki olyan szépen elbirta a másikat. Aszak csak bámult, és érezte, van mihez hozzászólnia, tud miről beszélni, tartozik valahova.

Nem telt bele sok, februárban az új szemeszter kezdetével Aszakot mindenki megszerette. Könyvtározott, jegyzetet cserélt, pótfeliratkozott és jelenléti ívet hamisított, ha kellett. Elinult az átlag szociálisan aláhálózott egyetemisták rögzös életútján és tudta, nincs egyedül. Csúfolhatták már közgazdászok, jogászok, még a zenekarban is a matekos lányok, ahol mégiscsak elsőhegedűs volt, de anglisztika szakossága („Mi ez a hülyeség?” „Ti igazából minek vagytok?”) minden tekintélyét aláásta, mégsem vette többé magára. Szervezkedett. Kérdőívezett, időpontegyeztetett, meghívott és meghívatott; kólát, jaffát, sört, legyen ropi meg pogi, kell majd, aki keni a zsíroskenyeret, mert én tuti nem fogok hagymát vágni, hogy még azon is bőgni kelljen!

Eljöttek sokan, többen, mint remélte, szaktársak és oktatók, csupa koponya, szavaltak óangolul, proto-germánul, beöltöztek Beowulfnak, volt, aki a fejét a vécében hagyta a la Green Knight, és voltak a csendes szendék, akiket Aszak eddig észre sem vett. Jó volt velük nevetni, bámulni az előadásukat, kifigurázni hibáikat, és ünnepelve lenni.

„Köszö Aszak! Mindenki háromszoros hurrát Aszaknak! Aszak, ez a te napod! Lesz ez Aszak Est! Igen, agreed, mindenki?” A nagy röhögésben és tapsolásban Aszak félrehallotta, amit mondtak, és büszkén kiáltotta: „Megvolt az első szakestünk!”

„Hülye!” bökte hátba Zsaklin az ajtóból. „Nem hallod, hogy rólad neveztek el ezt a parasztlázadást? Aszak Est!”

Aszak csak vigyorgott. Nézte Zsaklin lebbenő szőke haját, amint ráveti magát és habzó sörét a Nyelvi emlékeinkre. „Bolond ez, nem nyelvész. Szakest ez, nem más. Kisember vagyok én egy névadónak” – és hátbaverte Baráterzsit, aki nem mellesleg az átlagosnál jobban vicсорított fércharisnyában. Aszak tőle már nem tudott jobban félni. Inkább kiröhögte.

„De jólesett együtt lenni.” – gondolta Aszak, és érezte, legbelül mintha a szíve izmosabb lenne.

Fellinger Károly

A legszívesebben

A legszívesebben felkötném magamat,
a zsebemben azokkal a dolgokkal,
amikről rég leszoktam, cigi, óvszer,
a kulacsban házi pálinka, egy pakli
magyar kártya.

A legszívesebben végignézném,
amint a saját bicsakkal,
amit véletlenül hagytam a zsebemben,
levágnak a kötélről.

Finálé

Bakancslistám
utolsó pontja,
amit gyerekkorom óta
dédelgetek magamban,
hogy legyőzve a gyávaságot,
önkezűleg
végezzek magammal,
amikor még van értelme.

A világ végén

A gyerekek azzal
dicsekednek, hogy hol voltak
nyaralni.
Petike azt mondja, ők Barbadoson
sütkéreztek a tengerparton,
Réka szerint ők
Új-Zélandon.
A kis roma Aladár is kihúzza magát:
Mi a világ végén voltunk.
A gyerekek irigykedve
néznek Aladárra.
És az merre van, teszi fel a kérdést
a legirigyebb.
Hát ahol mi lakunk, öt kilométerre a falutól,
azt a helyet a világ végének hívják,
mondja Aladár.

Nagy Betti

Társasjáték

Anyu azt mondta: fésülködj meg és hozd azt a bombont.

- *Szia* - nyitottam be óvatosan a gyerekszobába.
- *Szia* - mondta halkán a copfos kislány.
- *Játszunk valamit?* - kérdeztem mellé letelepedve.
- *Gazdálkodj okosan-t?*
- *Jaj, az túl hosszú* - ráztam meg fésületlen fürtjeim.
- A nappaliból beszűrődött a sustorgás.
- *Miért sugdolózunk?* - kérdeztem a kislányt.
- *Mert apu felakasztotta magát.*
- *Hova?*
- *A padlásfeljáróban.*
- *Ezért hoztunk neked most csokit?*
- *Igen. Kaptam jó sokat.*

A Ki nevet végén?-ben most először hagytam,
hogy ő legyen a piros bábukkal.

Tériszony

I.

A vonat pár perc múlva indul.
A lakáskulcsot nehezen találok,
pedig a ligetnek, ahol lakom nincs ajtaja,
csak küszöb van, ahol
naponta kétszer megbotlok.
Madártej savanyodik a konyhaasztalon,
valaki átordít a falon,
hogy aludni szeretne,
visszadörömbölök: „Dögölj meg,
fáradt vagyok én is!”

Piszkos, bagószagú párnák között ébredek,
még kávéfőzők, de a cigarettám elfogyott.

A vonat pár perc múlva indul.
Pulóvert gyömöszölök egy hátizsákba,
mert nem tudom,
hogy tél van most,
vagy nyár.
Egy kis élet dobog bennem,
kíváncsi lett a ligetre, ahol lakom,
és a nyárra.

„Maradj veszteg!” – kiáltok rá durván,
és egy konyharuhába törlöm könnyeim.

II.

Nagyon sajnálom, nem vihetlek magammal,
azt sem tudom, hogy én hova megyek.

A vonat pár perce elindult.
Penészes képek rohadnak a falon,
vasutasok tisztelegnek az állomásokon,
egy kéz nyúl utánam, félreugrok,
pedig nem félek attól, hogy megüt,
de a kidagadt ereken remeg a vér.
Lekésem a csatlakozást,
és a peronon nem vár senki,
megölelek egy lámpaoszlopot,
mintha már régóta ismerném.

Aludj ma velem, mert, ha ez az ébrenlét,
akkor az álmot egyedül már nem bírom ki!

A rigók hangjára fekszem

mikor ők ébrednek
és adják tudtul
a szemközti fenyőfáról
hogy hiába a hideg
nem fagytak meg
és aludjak nyugodtan
mert szép ez az élet
akkor lenyugszom
és fekszem le csendben
mert tudom, a rigók
igazat fecsegnek

Lokodi Imre

Töltényt vacsorára

Anton bátyámról két dolgot tudok: egyszer a maga közelében hallotta matatni a halált, és nem sokra rá folyóparti erős napsütésben látott egy selymesen fénylő orosz pinát.

Tudva tudom, ez így mondván túllépi az Anton bátyámnál tapasztalt tiszteletreméltó illendőségi határt, viszont megértem nyelvi kilengését, mert amint látni fogjuk, nagyszerűen tud pászítani, tisztában lévén, stilárisan mi talál vagy mi nem talál az adott szituációhoz. Nem mellékesen becsülendő, hogy azonnal él a megjegyzéssel, hogy már bocsánat, gyermekeim, így kell ezt mondjam, hogy is hangzana a ti fületekben, ha azt mondom, gyermekeim, hogy a Vologyec-vidéki megszállási zónában láttam Jepatyina vagináját. Na ugye, jobban hangzik, ha úgy fejezem ki magam, ahogy – amire nekünk természetesen bólogatnunk kell, igazad van Anton bátyánk, így kell ezt mondani, nem beszélve arról, hogy a favágót gyakran körbeülő társaság között előfordul olyan személy a rokonságból, aki fél életét az Elektromaros hátsó portáján éjjeliőrként, a másik pedig a helyi bikaistállóban abrakolóként töltötte. Kérdezem, honnan tudhatnák, mi akar lenni az a bizonyos vagina? Ellenben van bennük annyi rafinált visszafogottság, hogy nem firtatják az ismeretlen kifejezés jelentését, mert tudják, elemi tudatlanságuk okán könnyen nevetségessé teszik magukat. Mert ott vagyunk mi, néhányan, velük szemben jócskán szellemi fölényben, messze túl az érettségén, tudjuk, mi a vagina, de már bocsánat, meg kell adni, a szóban forgó orosz pina mindenképpen jobban szól a néha népiesen bölcs ember, Anton bátyám szájából.

Máskülönben Anton bátyám a rokonság műveltebb tagjainak sorába tartozik, ha éppen nem ő a legműveltebb. Matuzsálemi korára elképesztő ismeretanyagra tett szert, mert nem az, hogy folyékonyan beszél oroszul, hanem tisztában van az emberi test anatómiájával. Ahogy az állatokéval. Nagyon finom keze van, akár egy zongoraművészé; korábban ő szokott belenyúlni az elleni képtelen szarvasmarhába, elhúzni a borjút. És hogy Anton bátyám tapintatos megjegyzéssel látja el ama bizonyos női szervről szóló történetét, kétségtelenül jelzi, hogy Anton bátyámban van veleszületett, hogy úgy mondjam, majdnem polgári finomság, ami előrehaladott kora ellenére sem vásott ki belőle. Ezzel akkor szembesültem először, amikor kiment a csuklóm a helyéről, ő meg szépen vette a nadrágszíját, a kezemet egy tonettszék háttámlájához kötözte. Szólt: – öcsi, ez nem lesz kellemes, szorítsd össze a fogad, nézd a plafont, gondolj akármire. Ropsz, egyszer csak láttam a fehér villanást, láttam magamra szakadni az eget. – A kutyauristenit neked, Anton bátyám! – kiáltottam magamból kikelve, az összecsinálás határán. Jött a gondolat, hogy orrba verjem Anton bátyámat. – Kész vagy – mondta. – Ha kész, akkor megyünk a Recsegő panzióba, kapsz tőlem egy fél Unikumot, bátyám – mondtam. A Recsegő panzióban ittunk négy fél Unikumot. Helyén volt a csuklóm, lelohadván. Eközben állapítottam meg, hogy Anton bátyám elüt a rokonság akármelyik tagjától, mert nem valami ócska, unalomig elkoptatott népdalt akasztott le a szögről, hanem azt kezdte fújni, hogy Jeges eső verdesi a legényszobám ablakát, amit egy bizonyos Csuday nevű soproni alhadnagytól tanult a fronton. ,

Nem vitás, Anton bátyám egész életében igazakat beszélt, semmi okom kételkedni benne, ha azt mondom, jól van, hallotta néha a halál közelségét. Anton bátyám azonnal pontosít: egyszer mindösszesen, nem többször; így aztán még inkább hitelesebb és meggyőzőbb, mint aki ragaszkodik az igazsághoz. Nem állít annál se többet, se kevesebbet, noha sajnálom. Anton bátyám története szenzációszámba menne, ha a két szemével látta volna a halált, sokkal

többet tudnánk erről a titokzatos lényről, mert azért az mégis több, ha valamit látunk a saját szemünkkel, mint ahogy csak hallunk. Ennek ellenére nem áll szándékomban percig is kétségbe vonni Anton bátyám különös megtapasztalását, amiről sokáig mélyen hallgatott. Nem is értettem, miért ilyen szerény ember. Talán mert belátta, hogy a hallás a látással nem egyenértékű, vagy elhiszik, vagy nem. Kis szerencséivel nagy szolgálatot tett volna a világnak, ha hitelesen be tudott volna számolni a halálról, mármint, hogy milyen frizurát visel az illető, angol szövet-e az öltönye, lakkcipőben jár, vagy skót bocskorban, egyáltalán nőnemű vagy hímnemű, és ezzel már túl messzire mentünk...

Mondom, Anton bátyánk történeteire általában körbeüljük a favágót, ott van a családunk férfirésze, ki-ki egy-egy csutakon; csak Anton bátyánk nem ül csutakon, mert ő szálasan hosszú és rámás alkat, erősen csontos ember, félső, hogy ültében kiszúrja valami rossz csont, így is mintha ki akarna jönni valami a két vállán. Egészen madárijesztő alakja van, amilyent fel szoktunk állítani a Vermessy-kertben, amikor a madarak csapatostul támadják az árpást, és a kalászközből rendesen kiverik a szemet. Gondolom, valami ízületi dudor; már akkor kiálltak a vállán a porcok vagy a csontok, amikor megkapta a háborús katonai behívóját. Anton bátyám bajtársai csodálkoztak rajta. Mondták, hogy szerencsés alkat Anton honvéd: a fegyver szíja nehezen csúszik le a válláról, vagy egyáltalán nem is. Szóval Anton bátyám testi szerkezete mintha nyáláb nyírfaágból lenne primitíven összerakva. Minden csontozata szálanként adja ki magát, minden mozdulatra ropog, erősen félős, hogy hajlásra elpattan valahol a bognál. Pontosan látom a csontozatok ízületi kapcsolódásait, de az ádámcsutkjára mindeneknél félelmetesebb, de nem szúrhatja át Anton bátyám álla alatt lebenyként fityegő bőrt, mert olyan nyúlósan ráncos lett időközben, mint egy kérges kapca.

Anton bátyám ott guggolt egy tölgyesben Mannlicher ismétlőpuskával a hátán átszíjazva, tekintetével a közeli bokrok között legelészett. Erősen meglepődött, amikor látott egy másik katonát, ugyanúgy, guggolva; csak hogy szovjet fegyveres volt az illető, aki szintén meglepődött, amikor a magyar katonát ugyanabban a helyzetben találta, amikor elnézett az óriástölgy felé, Anton bátyám szerint elképzelhetően azzal a gondolattal, hogy milyen a makktermés, lesz-e mit övéinek a Sztálin-pogácsa lisztjébe keverni örölvé. És ha a szovjet katona a makktermésre gondolt dolga végzése, Anton bátyám pászítása szerint – szarás – közben, akkor természetes, hogy Anton bátyámat is elfogta a tisztességes paraszti gondoskodás és törődés ott künn a Vologyec folyó vidékén. Mert az a helyzet, hogy makktermés dolgában az otthoniak is érdekelték lehetnek, hiszen az egyik édesanyjai (Ilon néném) levél szerint Orotvánban gyöngé burgonyatermés ígérkezett. Leszáradt csutkjára, pedig akkor még nem volt kolorádóbogár; akkor még honnan is lett volna, mert azt megint csak Anton bátyámtól tudom, hogy a kolorádóbogár egy későbbi amerikai akció során, talán a hidegháború elején került el hozzánk, amikor nem atombombát, hanem kolorádóbogarat szórtak a keleti blokk krumpliültetvényeire. – Csesszék meg az amerikaiak – mondogatja azóta is Anton bátyám –, a sok bogár helyett bár csak légideszantosokat küldtek volna ötvenhatban Budapestre.

Baj van, mert nincs férfierő, írta levélben ekkoriban Ilon néném Anton fiának. Ekkor már folyt Ilon néném lába, mert erősen lábfájós a mi famíliánk. Fajbetegség – mondják. Lajos sógor fogta Ilon nénémet, ölbe vette, felültette a szekereére, elvitte a Kelemen havasokba egy oláj füvesasszonyhoz, hogy keverjen Ilon néném lábára főzetet. Viszont a Kelemen havasok természeti patikája sem segített, tovább folyt Ilon néném lába, csúnyát, gennyestet eresztett. Lajos sógor azonban nem nagyon aggódott. Feszt azt hangoztatta: látszik, hogy Anton bátyám a fronton van, mert van valami kevéske tartalék a kamrában, nem mellékesen megállt a klozet szintje. Mindenesetre szép dolog, ha a katona hazafelé gondol. Szarás közben is hazafelé gondol, miközben bámulja a vöröscsillagos katonát, aki szintén megkönnyebbülten, átszellemült arccal bizonyára az övéire gondolt. Feltételezhetően arra, hogy az öregek

most éppen a makkszedéssel vannak elfoglalva valahol az Uralon innen, vagy éppen azon túl; talán öreg, nagyszakállú orosz muzsik négykézláb a földön markolja a makkot, a Sztálin pogácsába valót, ami élénken csörömpöl a zsákban.

Az orosz katona erősen borostás – állapította meg Anton bátyám – hosszúkás, beesett hamuszínű arccal. Azt is látta Anton bátyám, hogy erősen vérmesek a katona szemei, mint aki huzamosabb időt töltött rágó füstben. Katonáról beszélek – mondja Anton bátyám –, de nem is biztos, hogy katona volt a vérmes szemű ember. Lehet, hogy partizán, mert csapatostul szivárogtak át a partizánok a megszállási zónába. Különösen Anton bátyám állomáshegyét zaklatták. Általában a Vologyec folyó völgye fölött elhúzó vasúti sínek mentén támadták a Wehrmacht utánpótlás szállítmányait, ha pedig némelyikük fogságba esett egy kiadósabb razzia, partizánvadászat során, nem volt irgalom, nemhogy német, magyar irgalom sem volt. Anton bátyám többször elnézte, amint egy különítmény ilyen borostás, düledt szemű, szakadt embereket kísért le a folyó partjára. A magas partra állították őket, sortüzet kaptak a pofájukba – mondja Anton bátyám. Mint a kasza alatt a búzaszál, úgy szédültek bele a folyóba. Egy főhadnagy Anton bátyámat kinézte; kivégzőosztagba akarta sorolni, de egy tábori lelkész azt mondta, a katonai szabályzat szerint, aki nem töltötte be a tizennyolcadik életévét, azt nem lehet kivégzőosztagba sorolni. A főhadnagy azt mondta, tudomása szerint ilyesmi nincs a katonai szabályzatban. – Na jó, akkor Anton közlegény nem durrint a pofájukba; lelépni – szólt a főhadnagy. Azonnal leléptem – mondja Anton bátyám. A naptól vérvörös Vologyec folyó visszaköszönt; van, amikor a folyók vissza szoktak köszönni, ilyenkor felfénylenek, tartósan fényes csíkokat húznak az ember emlékezetébe. Csak vérvöröset ne húznának, s ha mégis, ilyenkor azt gondolom, jobb lenne, ha sohasem lennének naplementék – mondja Anton bátyám hanyatt dőlve a lágy nyírágakon.

Az orosz katona borostáját látva Anton bátyám az arcához nyúlt; zavarában sercentett egyet. Bizony, élet és halál között néha nagy zavar támad; a borotválkozás megszűnt a katonai szabályzatban. Van, amikor valamilyen szabályzat csak elméletileg létezik. A Vologyec folyó mentén csak a soproni alhadnagra vonatkozott; ő minden reggel, ha a partizánok éppen nem támadták a hidat, elővette virágos, bécsi zsebtükrét, rálehel, selyemzsebkendővel megsikálta, vette ugyancsak a méregdrága Solingen beretváját (a penge élén megcsillan a napfény).

Békeidők, – gondolta Anton bátyám, az alhadnagy eközben Karády – vagy Szelezcky – dalokat dudorászott. De hát Anton bátyámnak az arca akkor még alig, legfeljebb gyéren és szőkén pelyhedzett, pedig megmondta Kicsi Ángi Péter, a falu borbély, hogy valamirevaló legény pelyhedzés után mindjárt a frizérnél jelentkezik, hogy minél előbb legyen sercegő férfiarca. A Kicsi Ángi Péter nyilvánvalóan keresni akart Anton bátyámon. A nyírás, borotválás egy pakk cigaretta ára; Kicsi Ángi Péter ilyenkor, munkája után a mestergerendáról leakasztotta a hegedűt, kliensének játszott valamit – Anton bátyám szerint hamisan. Játsozott első világháborús dalokat, mert Kicsi Ángi Péter ott volt a nagy háborúban; Galíciában, ő volt a tábori borbély. A katonákról lehúzott sok-sok rohadt tetűt, volt neki huszárzsírja, mert a megszállónak kell legyen huszárzsírja. Kicsi Ángi Péter azt mondta Anton bátyámnak: – Fiam, a megszálló az ágyban, a szénakazalban is a megszálló erejével és fölényével viselkedik, úgyhogy amikor Anton bátyám bevonult, azt mondta neki Kicsi Ángi Péter, hogy legyen neki huszárzsírja, cigarettája, sok-sok pakk Levente és Honvéd, mert finom Mirjamot csak pesti tisztek szívnak.

Mondom Anton bátyámnak, ilyesmivel én is találkoztam a román hadseregben. Köztörvényes rabokat őriztünk a Duna-deltában, a Razelmi-tó észak-nyugati csücskéjében. Amúgy jól megvoltunk a nádvágó rabokkal. Kankó után már nem kívántuk Ruszlányát, a mandula-szemű tatárlányt, a viszketegségtől véresre vajt ágyéktájak is begyógyultak szépen. Egy-egy

onanizáláshoz szép Mittit, a zord lipován, Vlagyimir kapitány leányát kellett megidézniem. A rabok az arcukat úgy déltájt csajkába mártották, és itták a jurilovcai könnyűrabok, közönséges kurvák, tiltott abortusz-specialista bábaasszonyok és csaló tenyérjósok konyhájáról hozott fokhagymás kagylólevest, várva a pillanatot, hogy végre Csernavodára menjenek csatornát ásni. Ott általában feleannyi halálos kígyómarást jelentenek az örök, így aztán a raboktól megválva egy viharvert kerhanához osztottak be szolgálatra; másként szólva halbegyűjtő központ főnöke lettem. Mit mondjak, a dolgok láttán javult valamelyest megviselt morálom és életszemléletem, a nép értékelte fogékonyságomat. Naponta hamisított cujkával és színes történetekkel hagytam megvesztegetni magam. Egy vasárnap reggeli templomozás után Ruszlányát, a mandulaszemű tatárlányt láttam a móló mellé telepedett piacon. Azt mondta, kenőcsöt árul. Tavasszal a csigolyafűz hántott kérgéből sajtolt nedv garantáltan fokozza a férfiak közösülési vágyát és teljesítőképességét; áll a műszer. Saját recept, mondta a tatárlány, és én elhittem Ruszlányának.

Az orosz ember kinyújtotta kezét, megpattant, mintha rugón ült volna, Anton bátyám azt gondolta itt a vég, legalábbis az orosz helyzeti előnyénél fogva, mert ott hevert előtte a dobtáras. Az orosz valószínűleg nagy tapasztalatokat szerzett – véli még ma is Anton bátyám – szóval nagy tapasztalatokat szerzett a tekintetben, hogyan tanácsos szarni háborús időben: magad elé fekteted a dobtárust minden eshetőségre számítva. Nem úgy, mint egy gyermek-képű, anyatej-szagú nyálas magyar katona, akinek a hátán fekszik az átszíjazott Mannlicher. De nem, az orosz ember nem a fegyveréhez nyúlt, hanem páfrányt tépett. Az erdőszélek ott is olyanok, mint itthon: a hűvösen nyirkosabb helyeken páfrányok nőnek, csak nem olyan kövéren, mint itthon, a mi folyónk partján. Egészen közel a döggerthez erősen kövér páfrányok zöldellnek. Ösvényt vernek bele a horgászok. Meg aztán a csalán, ami arra jó, hogy a kifogott halat csalánba csomagolva óvjuk a megbüdösödéstől. Viszont erősen vigyázni kell az efféle csalánra, mert fertelmesen csíp. Két-három nap múlva is ott vannak a lábszáron a vörös kis hólyagok. A nadrág szára meg se kottyán neki. A tavasszal zsenge csalánra járó cigányoknak az asszonyok szigorúan megtiltották a csodatevő növény begyűjtését, mert – megint csak Anton bátyámtól tudjuk – később az orosz katonáktól erőszakosan megesett lányok és asszonyok e csalán gyökeréből főzött gyógyvízzel alulról öblögettek, sőt egész napokat csöbrökben ültek. Nem tudni milyen eredménnyel. De bezzeg, jegyzi meg Anton bátyám, a fiatalon özvegyen maradt Klein Hugóné, a Szatmár vidékéről titokzatosan idekerült sváb asszony nem öblögetett, miközben a Jászvásár környékén szétvert német hadtest lemaradt katonáját sokáig rejtegette. Később szült egy szép szőke fiút, és mindenféle fogságot kikerülő, a csodával határos módon sértetlenül hazakerült Horst bácsi sokáig küldözgetett Hugónénak gazdag csomagokat. Nemesyszer jött is a bajor. Anton bátyám szerint Klein Hugóné, akiből a nép száján Bajor Hugóné lett, haláláig selyembugyiban napozott, és rágta a rágógumit, holott akkor nem volt szokásban a napozás. Emellett igen feltűnően fénylett a bajor selyembugyi, és elképesztően vonzóan göndörödött ki a bugyi korca alól Hugóné szeméremszőrzete. Ilyenkor őrjöngtek a férfiak, ezt látva. Híresztelték az asszonyok, hogy Hugóné igazából fejőstehénné változott, mert akárki megnézheti, a szája folyamatosan jár. Hugóné kérődzik, ami ajzószerből van, tudta meg valaki. Nincs más magyarázat. És ki tudja, mi minden volt a Münchenben feladott csomagokban, ha csak a sokszor illetéktelenül megdézsmált pakkokból nem szedték le a tejfölt a szekusok. Mert Anton bátyám szerint a szekusok dolga volt a nyugati csomagokat megvámolni, és a szocialista rendszer mérték-tartó életvitelével szögesen szembeálló, már-már kapitalista propagandaanyagnak számító cikkeket elkobozni. Viszont méregdrága kondomot nem postázott Horst bácsi, hanem azt személyesen hozta, de ez megint csak olyan ismeretlen kifejezés, mint Jekatyerina vaginája.

Érdekes, és úgy látszik, nem nemzetkarakteri, hanem egyetemes jelenség, hogy a dolgát

végzett ember megnézi termékét, mert úgy látszik, ez minden elképzelhető dolognál, sőt még a halál leselkedésénél, sőt nyilvánvaló jelenlétének is fontosabb – mondja Anton bátyám –, de a jelenség úgy is felfogható, mint a veszély, az ellenség megalázó alábecsülése. Ott, akkor ilyesmiről szó se volt, mert bólított az orosz ember, erősen sárgult bajusszal a mahorkától. Meglepő, ha azt kapod, amire nem vársz, miközben arra gondolsz, hogy most logikusan az következne, hogy rántsd elő övedből a bajonettet, ugorj a nagydarab ember torkának, végül is ilyen az önvédelem ösztöne. De nem, és nem a te peched, kudarcod, hanem a háború, a halál pechje és kudarc a félelem, a rettegés, a háború pechje a logika, az értelemszerű döntés kudarc, a fölösleges öldökléstől visszatartó erő. Na, ez a háború legnagyobb meglepetése – Anton bátyám szerint. Ilyesmikre gondolt Anton bátyám, miközben az orosz ember a nadrágszíjával volt elfoglalva, a kifényesedett bőrvével, pedig az orosz ember nem fent rajta borotvát, mint ahogyan borotvát fent otthon nadrágszíjon Kicsi Ángi Péter. A csatot az ajtó kilincsébe akasztotta; kincstári dolog, az Osztrák-Magyar Monarchia leltári számával. Tiszti szíj, tele vér és halál szagával, mert – írta levélben Ilon néném – egy báli mulatságon ágyékon szúrt legény lábát kötötték el vele, de nem mentek semmire, mert elvérzett szegény. Aztán ugyanazon tiszti szíjjal kötötték meg Jóskát, a gyilkost. A bíróság kimondta Jóskára a kötél általi halált. Bitót állítottak a község központjában. Hírlett, hogy lejött a hóhér Budapestről. Mindenki ment látni a hóhért, de erősen el volt rejtve valahová; sokak szerint a csendőrőrsön várta, hogy munkába álljon. Jóskát elővezették, és még sehol a hóhér. Jóska a tűző napon állt, várva a vég bekövetkezését. Napszúrást kap – mondták. Jött az ügyész vagy valami ilyesmi, felolvasta az ítélet megváltoztatását: huszonöt év fegyház, ha ezt kegyelemnek kellett tekinteni. – Hol a hóhér? – kiabált a nép. Nem is a Jóska halálát követelték, csak egyszerűen hóhért akartak látni, mert még nem láttak hóhért. Végül is nagy csalódással oszlott el a tömeg, miután Jóskát elvezették, és sehol egy szál hóhér. Rá egy hétre jött a hír: Jóskát a szamosújvári tömlöcben megfojtották a rabtársai, mielőtt a frontra indították volna.

Ilon néném leveléből Anton bátyám erős sértettséget vett ki, mert mi az, hogy frontra küldenek egy közönséges gyilkost? Hogyan tehető egyenlőségjel az ő Anton fia és egy bűnöző közé, amikor előbbi tisztán, hazaszeretetből küzd, míg utóbbit az Isten és ember ellen elkövetett legnagyobb vétekből kényszerítik harcra! Nahát, nem is érdemes egy puskalövést sem tenned a hazáért, drága Anton fiam – írta Ilon néném –, ami a legnagyobb véletlen a világtörténelemben, így mondja Anton bátyám, mert a levél elkerülte a cenzorok figyelmét. Persze Ilon néném nem azt mondta, hogy márpedig akasszák fel Jóskát, mert milyen a legény: iszik, a faszával gondolkodik, majd döf, ahol csak éri. Anyám jól kibeszélte magát, csak ezután következett az ő személyes nyomorúsága – mondja Anton bátyám. Ekkor már erősebbnél erősebben kezdett folyni a lába; az átkozott tövis és a megszokott székeley meztelenség, hogy csak úgy cipő nélkül megy az erdélyi asszony a patakra friss csalánt szedni. Lídia néném a szőlősünk fölött talált félig halódó homoktövist, mert az oláj asszony főzete nem ért egy baszt – így pászít megint Anton bátyám. Lídia néném a gennyes lábat becsomagolta homoktövist – pépbe. Csak kevés van belőle – mondta Lídia néném anyámnak. Szólj a fiadnak, Ilon, hátha talál belőle kint Oroszországban; hozzon legalább egy kofferrel belőle, amikor jön szabadságra. Ilyesmiket írt Ilon néném Anton bátyámnak. Anton bátyám sokat nézte a szikkadtabb helyeket, de szál homoktövist nem látott, csak páfrányt és csalánt, ami otthoni képet ad, leszámítva az orosz embert, aki a nadrágszíját befűzve vette a dobtárust, csőre töltött. Na, ez lesz a halál fémes hangja – gondolta Anton bátyám. Az orosz katona pillanatok alatt eltűnt a fák alatt, vissza se nézett. Nahát, bámult utána hosszasan Anton bátyám. Nem tudom, honnan vette, hogy nem lövöm le távozása közben – mondja Anton bátyám –, nem tudom, honnan a fenéből gondolt olyasmit az orosz ember, hogy nem lövök utána.

Kora ősz volt, s még az orosz klímához szokatlanul nagy hőségek perzselték a Volonyectől északra fekvő fennsíkot, én pedig néha kiosontam a folyóra fürdeni, noha a tisztak azzal fenyegetőztek, akit rajtakapnak a folyón fürdeni, azonnal küldik a vonalba – mondja Anton bátyám. Ekkor már egyre sűrűsödtek az átszivárgott partizánok ellenséges akciói, az orosz vadászgépek megtalálták a gyenge légvédelmi folyosót, egyre gyakrabban csaptak le a vasúti vonalak mentén rögtönzött hadi raktárakra. Nemegyszer a folyó dús árteréből néztük a Luftwaffe és az orosz Sturmovik gépek között kerekedett légcsatát. Láttunk hosszú fekete füstcsíkokat maguk után húzó gépeket, távolabb vakító villanást, aztán egyszer csak nem tudtuk mire vélni, hogy a gépek elhúztak az ártér fölött, követve a folyó vonalát. Egészen békésen jöttek, nagy nyugalommal mentek, olyan alacsonyan szálltak, hogy súrolták a part menti fák hegyét – mondja Anton bátyám. Későbbi elbeszélésekből magam is hallottam, hogy itthon, a legelők felett alacsonyan szálltak a gépek, majdnemhogy érintették a gerinceket, a galagonyást, ahol vadvackort ráztak a legények a fákról; érett vadvackort, kásás belű gyümölcsöt. Rengeteg vadgyümölcs termett akkoriban. A Liberátorok dél felől jöttek, nem tudni, hol szálltak fel. A kamaszok a fák hegyéről integettek a pilótának; akkor láttak életükben először szerezsen embert, azóta se talán. Hófehér fogsorát mutogatta a pilóta, nevetett a szájtató legényeken, több kört is leírt a szerezsen, majd elhúzott északra megbombázni a görgényszentimrei Werhmacht-állásokat.

A magaslatról jól be lehetett látnia a medencét, a folyó hosszanti árterületét, a malomárrok leágazását, és a szigetet teljesen beborító martilapu-mezőt, a partizánok búvóhelyét – mondja Anton bátyám. Északabbra, mint Isten palacsintasütő tepsije, benne félbehagyott nagyszabású talajmunkák, teljesen lerozdászott gépmonstrumokkal. Kotró- és földgyaluk bevett ablakokkal várták, hogy elnyelje őket végképp a folyó árterületéről leszivárgó iszap. Rongyos orosz parasztasszonyok egy-egy hát fejtetlen, nem egészen érett máléval, félzsáknyi tölgy- és bükkmaggal, mogyoróval kúsztak az árkokban, távolabbról vonszolták magukkal és a malom felé igyekeztek. Jepatyina malmához osontak rettegve és félelemmel. Ki tudja, ki látja meg s jegyzi fel őket, hogy majd a háború után számon kérjék tőlük a szovjet termőföld és a szovjet természet illetéktelen dézsmálását, amiért könnyen Szibéria járt, vagy kényszermunka az elhagyott telepen, ahol valószínűleg duzzasztógátát építettek volna, ha nem jön közbe a háború, de békeidőben is sok orosz ember maradt az árkokban. Örökre elnyelte őket az iszaptenger, amikor az iszaptól fogságba esett őzek, szarvasok, egész vadkondák, vagy apróvadak nyomába eredtek. A partiak pedig hosszú fenyőrudakkal napokig küzdöttek, amíg sikerült kivonszolni egy-egy oszlásnak indult dögöt, ha pedig emberi tetemet kavartak felszínre, olyankor taszítottak rajta, nehogy a hatóság tudomást szerezzen egy-egy ilyen paradicsomi történetről.

Anton bátyám szerint Jepatyina erősen zsörtölődött, ha látta a nagy martilapuk között mozogni a zsákokat magukkal vonszoló parasztasszonyokat, mert akár a makk, a mogyoró, a nem egészen érett máléról nem is beszélve, eltömítette a malomkövek kopott fogait; nyúlósan sikamlós pép folyt a ládába. Nem akadt, aki követ vágott volna, mert ebben az időben valamennyi férfi élve vagy halva a fronton volt, s a háborús zűrzavarban, a Wehrmachttól, a második magyar hadseregtől, olaszoktól, románoktól megszállt területeken zavartalanul érvényesült a népakarat. Így mondja Anton bátyám, hogy érvényesült a népakarat, hiszen nem volt, aki ellenőrizze a malmok működését. Így a Jepatyina malmát sem lepték meg az ellenőrök, mégis, hogy merészeli a cári időkben épült, azóta rég államosított malmot üzembe helyezni, ami a burzsoá kizsákmányolás eszköze; meglopni a szovjet állam természetét, mohás kerekre ráengedni az állam vizét, állni a zsilipeken, kiabálni a kölykökkel, hogy valamelyik pillanatban melyiket törí kerékbe a malomkerék, vagy melyiket csapja a habzó örvénybe, mert a kölykök feszt apró halra jártak. Vesszőből font kosarakkal kerítették meg

néhány marék pirkát, s csak napnyugta után indultak el valamerre a zsákmánnyal, vékony csapásokat vágva az embermagasra nőtt gazban, s ha igaz, amit Jepatyina beszélt, néhány besorozás elől szökött zsvány többször is belemarkolt a kölykök kosarába, és a kölykök boszszúbeli árulására indult is hajtóvadászatra a magyar és német különítmény.

Ott tartottam – folytatja Anton bátyám –, hogy magunk sem értettük, mi történik, hogy a gépek csak úgy simán elhúznak a fák fölött, valameddig ellentétesen követve a Volonyec folyási irányát, majd a malmon túl valahol féloldalra fordulva ellódultak a követett iránytól, melyik jobbra, melyik balra. Köröket írtak a fennsík felett, újra ráálltak korábbi pályájukra. A jelenség még néhányszor ismétlődött, aztán valamennyi el, többnyire északra. Ilyenkor fellágyult a riadókészültség, a légvédelmi ütegek nem értették a gépek viselkedését. Anton bátyám szerint elképzelhető, hogy a bázisról felszedett terhüket máshol szórták le, nem a Volonyec folyónak ezen a hadi utánpótlás tekintetében stratégiai fontosságú szakaszán. A tiszték tanácsstalanok voltak; azt gondolták, kétségtelenül árulásnak lettek a szemtanúi – mondja Anton bátyám –, hiszen a német gépek mintha hagyták volna magukat megvezetni. Minthogy hagyták is, mondja minden kétséget kizáróan Anton bátyám, akit – elmondása szerint – többször is megleptek a kiszámíthatatlanul ismétlődő, teljesen ártatlannak mutatózó légi események. Ilyenkor a gazban lapult, lélegzetviesszafojtva követte a gépek mozgását, csak azt követően kúszott be a malom lerohadt deszkái között, s füttyentett Jepatyinának, hogy a gépek jó félórányi várakozás után sem tértek vissza, aznapi dolgukat a fennsíkon elvégezvén, elmentek a bázisra. Anton bátyám megnézte, hogy a füttyentésre jelentkező asszony kétségtelenül Jepatyina – vagyis ő, akinek hiányzik a fél szeme; csak fél zöld szeme volt, mint egy varázsszem –, s csak azután lépett a semleges zónába, ahol szögre akasztotta a sátorvászomból varrt tarisznyát. Ekkor Jepatyina megosztotta egyetlen szemének tekintetét, felét a szögbe akasztott tarisznyára, felét Anton bátyámra vetette, a fiatal szöke magyar kamaszra.

Jepatyina malma valahogy a mi kis pataki malmunkat juttatta eszembe – mondja Anton bátyám. A malomról mi már csak hallomásból tudunk; az Izsmi Mihály malmáról a Peres patakán. Ha arra járunk, elfog valami távoli időkből elémerészkedő félelem; noha papok jártak arra hajdanán tömjénfüsttel, mert átkozott a hely – mondták a helybeliek. Itt több akasztott embert hollók faltak fel; innen tudjuk, ahol megjelennek a hollók csapatostul, ott akasztott embernek kell lennie. Így volt ez az Izsmi malma környékén; erre vezetett egy ösvény át a Bekecs hegyen. Rendesen járták az emberek, naponta jöttek egy-egy hát gabonával a hegy mögüli falvakból; s magam is láttam, jött egyszer egy sor ember az egyszemélyes ösvényen, szépen libasorban, a férfiak fehér-feketében, az asszonyok többnyire csak feketében. Április volt, legalábbis tavasz felé; az őzek megvetkeztek a tisztásokon, valami apró madarak búvészmutatvánnyal lopták le az álmatag szarvastehenek szájáról a visszakerődött zöld pépet, s húztak a légből valami szivárványos ökörnyszerűséget. A férfiak a zsilipnél mosták meg sáros csizmájukat, az asszonyok a ráfos szekér nyomából mertek. Nedves kézzel matattak kigombolt keblükben. Hézagos Irén, a félkótya lány megérezte, mitől gyulladt pirosra a dús keblű szép Eszter arca, miért gombolta ki az ingét a szokottnál két gombbal is lejjebb; azért, mert az özvegyember szájában friss, üde tavaszi fűszál táncolt. Az ilyen, mindenkitől elhanyagolt lányok, mint Hézagos Irén, megérik a rejtelmeket. A hollók is megérik; röpködtek a férfiak körül, a zsilip deszkájára feltett lábak között megereszkedett a lágyék, mint fekete tasakok, a hollók a férfiak heréjét csípték, karmolták volna, az asszonyok tört gallyakkal suhintottak a madarak felé. Hézagos Irén mondta, hogy nemrég szekér ment fel Ölyves patakjába Áts Janiért. Felkötötte magát, miután a tőle felcsinált Magdolna nem a Zakota csalánjából kevert főzettel öblögetett, ahogyan azt kellett volna, hanem valami ismeretlen gyökerektől szerzett halálos vérmérgezést.

Nos, Anton bátyámnak a dús keblű szép Eszter jutott eszébe Jepatyinát látva a garat mellett, vagy talán a garat deszkájába szédülten kapaszkodva. Mégis honnan egy taknyos kölyök, aki ellenséges egyenruhát visel, ahelyett, hogy ülne valaholi otthonában, mert messziről látszik, hadviselésre egyáltalán nem alkalmas ez a madárcsontú ember. Ha elmenne haza, tán vége lenne a háborúnak. Anton bátyám elnézte az orosz nő vonásait; valamikor szép leány lehetett, később szép asszony, csak hova a fenébe lett el a másik szeme? Talán kiverte az embere, vagy kiszedték a hollók, minthogy mondta is Kicsi Ángi Péter a frontra indulás előtt: – Anton fiam, szépek az orosz nők, mit hogy szépek, csodálatosan festenek, és ne feledd, a hódítónak, a megszállónak az ágyban, a szénakazalban akként kell viselkedni. Jepatyinát Anton bátyám képzeletben mindjárt végigfektette a félrehurcolt malomköveken, álmában folytatta a sztorit, benyúlt az orosz asszony lába közé. Bomló haltetem bűzét érezte kiáradni a letolt posztónadrág rejtekeiből, de nyilvánvalóan a kölyköktől kidobált halak bűzlöttek. Mintha megmozdultak volna a malomkerekek – mondja Anton bátyám –, forogtak volna velük szédülésig, amíg Jepatyina fél varázsszeme felakad, neki pedig, vagyis Anton bátyámnak ólmok csapódnak a homlokába. Egy-egy befűrődik az agy közepébe, viszi a szédület, röpítik valami iszonyatos sebességgel azok a bizonyos ólomgolyók, amit a hazától, a haza nevében kap. Tiszta magyar gyártmányú ólomgolyókat kap, a Király ismétlőkarabély fényes golyóit, a FÉG és a zuglói Danuvia fegyvergyár termékét kapja a fejébe a bajtársaktól, akik szakadt partizánokat kísérek le a folyóra. De – mondja Anton bátyám – láttam magam lógva is egy kövér fűzfa ágán, nyakamban a táblával: így járnak a hazaárulók, beteljesedve Ilon néném szava, hogy katona a faszával gondolkodik. A katonák meg azt mondták, jól járt Anton, mert egyet legalább jót cseszett. De nem, Jepatyina leakasztotta a tarisznyát: két fejadag hadiel-látmány, két sarkolat kenyér, két húskonzerv lecsóval, egy kocka kocsonyás gyümölcsíz. Még jövök – mondta Anton bátyám. Az orosz nő nézte a magyar kamaszt értetlenül. Hosszasan nézte, amíg Anton bátyám eltűnt a gazban kúszva, és nem gondolt arra, hogy Jepatyina utána lövet vagy éppenséggel rá küldi a lápon rejtőzködő partizánokat, akik félkézzel, egyszeri szorítással megfojthatnák csendben, úgy, hogy nem is kell a Király géppisztoly töltényét vagy a Mannlicher golyóját Anton bátyám fejébe eressze a különítményes Csuday alhadnagy, miközben Karády dalait dúdolja a folyón.

Legutóbb, amikor a gépek megint csak szokatlanul alacsonyan, megint csak békésen húztak el a folyó fölött, Anton bátyám azt mondta, itt valaminek lennie kell, valami titok megfejtésén dolgozik az orosz és a német légi erő. A tisztek magaslati fedezékből gukkerezték a jó ideje megmagyarázhatatlan légi jelenséget. Anton bátyám ismételten arra gondolt, mi minden tartozik egy háborúhoz: nagy tölgyfák alatt az ellenséggel együtt lehet szarni, lehet nézni a makktermést és hazagondolni, nézni a páfrányt, sőt lehet páfrányba kapaszkodni, lehet csőre tölteni a fegyvert, ami kétségtelenül a halál hideg, fémes hangja, lehet látni, amint az ellenséges katona elillan a lombok között, lehet látni Jepatyinát, lehet a zöld fél-szemű orosz asszonnal szeretkezést álmodni a fedezék nyirkos szalmáján. Jepatyina, aki ott állt a folyó partján, teljesen meztelenül, amikor a gépek békésen, a fák hegyeit súrolva mentek, széttárta a karját, hogy árnyék se üljön meg valamelyik testhajlatban, talán mondta: ide szórjátok a bombát, vagy géppuskatűzzel ide egy sorozattal. De nem, a gépek csak mentek. A neszre Jepatyina Anton bátyám felé fordult; a magyar fiú addig nem is látott még meztelen nőt életében, nézte a fiú a nőt, a lába között fénylő szemérmét, majdnem olyan volt, mint a sűrke folyó fénye. Egyszerre csak hullámozni kezdett a selymes felület, mert hullámozni kezd, ha az ember nem hisz a szemének, vagy teljesen elmosódik, és ekkor a magyar fiú nem tudta, mi legyen a folytatás. Mindegy, csak nem halni meg, nézni sokáig Jepatyinát, aki szintén kifejezéstelen arccal nézte a fiút: mit akar a kölyök? Azon kívül, hogy jó fiú lehet, semmi esetre se jó férfiember; akinek szőke, szálás hajtincsei a fülére nőttek, beesett az

arca, csak a kék szeme akar élni, látni, érzékelni. És akkor Jepatyina betörölt a lábai közé – mondja Anton bátyám, mert gyöngyözött az asszony teste a verejtéktől. Szépen belement a vízbe, megmártózott, magára húzta a durva posztónadrágot, elillant a döglött halak bűze, kövess, intette Jepatyina. Anton bátyám elindult a nő után, nézte a nő minden mozdulatát. Arra gondoltam, így kell megőriznem magamnak Jepatyinát – mondja Anton bátyám; azért annyi legalább kell egy háborúhoz, hogy tudjam, ott voltam, nem más helyen éppen.

Anton bátyám szerint a malom felső faszerkezete alatti kőből rakott bunker, a hajdani raktárhelyiség sötétségét vágni lehetett volna bajonettel és felkenni a halál kenyerére, akit házalása közben ki-ki szerencséje, leleménye szerint igyekezett lerázni magáról; igyekezett átverni ezt a könyörtelenül láthatatlan, és láthatatlanul könyörtelen koldust. Jepatyina lámpát gyújtott, hadd mindenki lásson, mindenekelőtt életet lássunk – mondja Anton bátyám. Ott volt a természetes szög a gerendába verve, mindenhol szög, a pókok sem szótték körül valamiért. A taknyos magyar katona megtalálta a szöveget, amire rendszerint akasztotta a sátorvászon tarisznyát kevéske tábori élelemmel, majd nézték egymást; Anton bátyám a kék szemével, Jepatyina meg őt fél varázsszemmel: mi legyen a következő lépés? De moccantak a kölykök; négy maszatos gyerek mászott elé a gyalulatlan asztal alól, akiket Anton bátyám már látott a malomkerekeken. Kérdőleg nézték az idegent, mit akar, kiért jött, mit hozott. Nyílt az ajtó, szakadt parasztasszony lépett be, a hátán átalvető. Kereste a szöveget, hová akaszthatná a rongyos, szutykos zsákot. Jepatyina mutatta, s mondott valamit. A taknyos magyar fiú hátrálni kezdett kifelé; az ajtó részének fénye mutatta a kijáratot. Még hallottam, a rongyos zsákba ömlesztett történetek kifinomult zörgését, mint otthon a gyermekkori válogatott kavicsnak. A történeteknek egészen kifinomult csengésük van – mondja Anton bátyám. A négy gyermek a búbos kemencéről a zsákhoz rohant, tapogatták, mi van benne: dió van a zsákban, makk, esetleg csörgő mogyoró, mintha nem is réz-sárgára érett történetek lettek volna benne.

Nem volt homoktövis – mondja Anton bátyám –, se szabadság nem volt. Anyja leveléből tudta, hogy ekkor már végzetesen folyt Ilon néném lába, és Anton bátyám nem tudta meg, mitől lett félvak a szép arcú, zöldszemű Jepatyina.

Debreczeny György

mosolygó

ne gyűjtsatok fel
mosolygó tigris hátán
megyek már megyek

tekinteted nélkül

a mag semmi
termékeny föld nélkül
és tekinteted nélkül
semmi a búzamező

láthatatlan

láthatatlan piros zsinór
a lábadon s a lábamon
köszönöm holdbéli öreg

mondjuk ki

jin és jang
összesimulnak

a víz folyik
a tűz lobog
a fa elég
hamu lesz belőle
a fém megolvad

de a tűz anyja a szív
mondjuk ki ami bánt

Molnár János

Etelka

Dugonics András emlékére

A Vályogos utca tavasszal olyan, mint egy menyasszony a templomba bemenetelkor. Eta, amikor odaköltözött, a Gogol-utcai dohos, szuterén szoba-konyhás szociális bérlakásból, úgy érezte, a mennybe érkezett. Az egész irreális volt: lottón nyert. A család úgy döntött, kertes házat vesznek: ebben a városrészben volt a legolcsóbb az ingatlan. A ház öreg, repe-dezett falú, de tele a kert virágzó gyümölcsfákkal, három sor szőlővel, a ház előtt gyöngyvirág, japánliliom és margaréta virított, és egy papírhéjú termést hullató diófa árnyékolta a délre néző homlokzatot. Volt tyúkól, disznóól, kutyaól, minden, ami egy peremvárosi boldogsághoz kell. Délvidékről, a partizánok elől menekült asztmás férjével, annak lányával, közös fiukkal, úgy érezték, a Vályogos utcában öröm lesz élni. Ő e parányi mennyország királynőjeként, gondoskodik a növényekről, állatokról, s azok készséggel szolgálnak a kis családnak. Minden úgy lesz, ahogy elképzelte. Szerette elképzelt helyzetekbe beleélni magát. De erről senkinek nem beszélt. Régi, fiatalasszonyként elmondta a hűgának, aki egyszerűen és kisszerűen lemarháza.

Egy baj volt többek közt, a helybeliek szavajárása szerint: az úttest kátyús-poros. Ősszel-tavasszal inkább csak traktorral lehetett jární rajta, száraz időben viszont csukni kellett az utcára kíváncsian pislogó ablakokat a por miatt. Csatornázás nem volt, vonalas telefon is ritkásan, ő is úgy kapott, protekcióval, mert a belügyi dolgozók bölcsődéjében volt dajka. Szerette a gyermekeket, tudott is bálni velük. A sajátjaiban azonban kevés öröme telt. Pedig mindent elkövetett, hogy ne érezzenek hiányt semmiben. Főleg szeretetben ne. Ő és hűga árvaházban nőttek fel. Anyja, miután az orosz katonák megerőszakolták, öngyilkos lett. Apját egyszerűen lelőtték, amikor baltával a kezében felesége segítségére sietett. A „felszabadulás” előtt boldog volt, nagykorúvá válásakor, úgy érezte, börtönből szabadult. Azonnal munkába állt, és hűgát is kivette a lencéből. Amikor férjhez ment a nála tíz évvel idősebb özvegyemberhez, azért tette, mert emlékeztette az apjára. Jóember volt Sívágó Béla, kamaszlánya is szeretetreméltó. Érettségi előtt nem sokkal derült ki Arankáról a veseelégtelenség, hogy csak idő kérdése, mikor fogják elveszíteni. A fiú hivatásos katona lett. A szakiskola után besorozták, a honvédségnél megszerették, és neki nem volt kifogása az ajánlat ellen, hogy altiszti iskolára küldjék. A rendszerváltáskor leszerelték, nem találta a helyét, inni kezdett. Egyszer összeesett a nyílt utcán, a járókelők azt hitték, felöntött a garatra. Aztán valaki mégis mentőt hívott. Kiderült, súlyos szívbeteg.

Az utca, akárcsak a nagyvilág folyamatosan változott. Miközben ő úgy érezte, neki nem szabad változnia. Alkalmazkodik a változásokhoz úgy, hogy közben ő megmaradhasson annak, aki mindig is volt. Egy magyar nő, akit anyja az általa olvasott regényhősről nevezett el. Nem érezte magát többnek, de kevesebbnek sem kortársainál. Miután kikerült az árvaházból, segédápolóként dolgozott a belklinikán. Majd férjhez ment, és dajkának szegődött. Úgy érezte, ott találta meg a neki tetsző életformát. Noha számtalan reformmal és ellenreformmal kísérleteztek a gyermeknevelés szakértői, ő megmaradt a szív és a lélek módszertanánál nyugdíjazásáig.

Az első komoly változást lakóhelyén a hetvenes évek hozta. Elkezdődött a panel-program, a Vályogos, Dinnyés, Málnás és Dobos utca egyik végét lebontották, s néhány év alatt négyemeletes dobozlakások épültek. Sokan úgy érezték, ettől városiasabb lett a település.

Mások panaszkodtak, hogy a nehéz gépek még jobban tönkretették az úttestet. A gázt is bevezették. Aki nem félt attól, hogy felrobban, örökre elbúcsúzhatott a favágástól, facipelestől, kőszénfüsttől. Sokat vitatkoztak a férjével, míg úgy döntöttek, rábízák magukat a füstmentes jövőre. Persze, akik nem bíztak a minden jót-szépet ígérő modernizációban, kettős tüzelésű kazánokat szereztek, s rövidesen újra a régi, meghitt füstbe burkolóztak a szélcsendes téli éjszakák. Az esti séta a szabadban így egyáltalán nem volt sem kellemes, sem egészséges. Ez persze csak a belvárosból kiköltözötteket zavarta, hozzá voltak szokva az esti kóricáláshoz. A fiatalok, akik a játszótereken vagy az iskola előtti parkban gyülekeztek este, nem törődtek a füsttel. Épp gyönyörű tüdejük befüstölését gyakorolták, meg el voltak foglalva saját bimbóként kibomló ösztöneikkel, a gyermekkorban még értelmetlen, most revelációként érzékelt ízekkel, illatokkal, formákkal, jelekkel és jelzésekkel. A tősgyökeres felnőttek este többnyire tévéztek, kocsmáztak, vagy a napi munka után megfáradva korán ágyba bújtak.

Az igazi változást a kommunizmus bukása hozta, amit senki sem akart elhinni sokáig. Eta sem hitte, hogy az a közvetlen, jópofa fickó, a Kádár Janó, akivel egyszer ő is kezét fogott egy majálison, eladósította az országot. Sokkal inkább hitt Gyuris Jóskának, a nyugdíjas klub vezetőjének, aki azt állította, ezt az egész adóság-ügyet a mocskos, hazug emdéfeselek találták ki, hogy legyen mivel indokolni a hatalomátvételt. Jóska munkásör volt, és mintha a fogát fájdalomcsillapító nélkül húzták volna ki, olyan érzés volt leadni a fegyvereket, de végül is nem akart tengelyt akasztani saját pártjával, amiről a történetek után megvolt a maga, sokakkal közös, egy szitokszóba foglalható véleménye. Erősen hitt benne, hogy eljön még az ő idejük. Ezt különösen a március 15-i felvonulások hozták ki belőle, amiket nagyon rühellt.

Az utca képe is sokat változott. Az öregek eltűntek, fiatalok foglalták el helyüket a régi házakban. Gyakran földig rombolták őket, s újakat építettek. Az úttestet szegélyező gyümölcsfákat az új lakók többsége kivágta, s a városra bízták díszfák kiültetését. Új arcok, ismeretlen cipőkopogások futottak el reggelente a buszmegállóhoz. Egyáltalán a buszmegálló is a változás következménye. A korábbi két különböző utcákon közlekedő járatot részben egyirányúsították, körjáratá fejlesztették. A két járat végállomása egy helyre került, a Czékus utca végére, ahonnan tovább csak a csatornán túli erdőbe lehetett volna menni. A belváros irányába azonban kettévált a járat, a 75-ös a Mars térre, a 36-os a Honvéd térre vitte az utasokat. Emiatt a Dobos utcát ki kellett szélesíteni, az iskola elé megállót létesítettek, ami közelebb hozta a Vályogos utcában lakókat a buszozáshoz.

Eta akkor már néhány éve nyugdíjas volt, harmincéves lánya elvesztését valamelyest kiheverte. Az első „szabad választások” után kezdődött az utca felforgatása. Egy fickó az önkormányzattól, ahogy a városi tanácsot átkeresztelték, csak aláírásra váró szerződésekkel járta be a házakat: csatornázás lesz, nagyon olcsón, részletekben kell fizetni százezer forintot, tíz évre elosztva, senki nem érzi meg, még a kisnyugdíjasok és az egyre több munkanélküli segélyből élő sem. Ahogy elkészül a csatornarendszer az emésztőgödröket, ülepítőket betiltják határos időn belül. Jobb, ha saját érdekében, mindenki minél hamarabb rácsatlakozik. Egyáltalán az „érdek” szó, egyik napról a másikra kulcsszóvá változott, mint korábban az „osztályharc”. A csatornázást követően minden földes utca aszfaltburkolatot fog kapni – ígérték. Volt, aki ennek sem örült, attól tartottak, hogy akik eddig személygépkocsival vágtak fel, de ritkán használták, mert a négysávos főútig eljutni kockázatos volt, ezután a Vályogos utcán fognak száguldozni-trombitálni, padlófékezni. Feltúrták az úttestet keresztbe-kasba, sárosabb, kátyúsabb lett, mint valaha. Egy idő után, amikor az utca lakói kezdték úgy érezni, újból átvágták őket, megjelentek a markológépek, buldózerek, dömperek, aszfaltozók, zengett-dübörgött minden. Sokan panaszkodtak, hogy az árokásá-

sok, és a tömörítő-gépek után, a házuk falán megjelent repedések még inkább kitágultak. Egy férfi házról-házra járt, buzdítva, hogy pereljének. Egy másik férfi meg azzal csengetett be mindenhova, hogy csak óvatosan a perrel, nehogy még a perköltség is az ő zsebükön könnyítsen: nézzék csak meg jól a házaikat, ássanak két ásónyomnyit a fal mellett, gyakorlatilag nincs is alapjuk, sóderre s néhány sor téglára húzták a vályogfalat. A statikusok be fogják bizonyítani, ez az oka a repedéseknek. Eta házfalán is szétfutottak a hasadékok, mint valami hatalmas pókháló. Ő nem ment sehova. Béla, amíg bírta erővel, begipszelte, aztán lemeszelték.

Persze a gépkocsival rendelkezőket felvetette az öröm, hogy ők milyen modern utcában laknak immár. Voltak, akik nem sajnálták azt a százezer forintot sem, amit azért kértek az útépitők zsebbe, hogy a kapu előtti két négyzetmétert is leaszfaltozzák. Aztán a posta fogott fejlesztésbe, ezúttal meg sem kérte az embereket, tetszik-e vagy sem. Egy reggel idegen munkások jelentek meg, Eta megtudta tőlük, Borsodból és Szabolcsból toborozták őket. Újra felásták az utca egyik oldalát. Hogy a szemközti házhoz bekössék a kábeleket, feltörték az aszfaltot is. Eta, ha vizet kértek tőle, vagy árnyéket kerestek szalonnából, felvágottból, kenyérből álló ebédjük elfogyasztására, beinvitálta őket az udvarába. Ha paradicsomot, paprikát kívántak, filléreért odaadta a kert termését. Ha esetleg konzervet akartak felmelegíteni, rántottát akart valamelyik fogyasztani, friss saját házitóját is adott olcsón, ingyen serpenyőt, gázlángot is az elkészítéshez. A szemgyönyörködteően sima úttest ezután minden portánál harántcsíkos zökkenőt kapott. Ügynökök járták a házakat, ajánlgatták a sokféle telefonkészüléket, mindenki kaphatott vonalat, internetet. Utóbbit a fia, Öcsi követelte ki. Ő akkor a vasútnál dolgozott, és megtanították, hogyan kell kezelni a számítógépet. Új hangrögzítő készüléket vett nagyon olcsón Eta, nem kellett egyben kifizetni, részletekben beszédtek az árat a telefondíjjal együtt. Rossz időben is meg lehetett tárgyalni a szomszédasszonyokkal az utca meg a világ dolgait, ott a telefon, az alapdíjba belefért. Persze jó időben inkább a hagyományos kapuelőtti trécselést választották.

Eta világleletében barátkozó természet volt, hamar megismerkedett az utca új lakóival. A rendszerváltozás utáni kusza időkben már teljesen tősgyökeresnek számított. Ha nem sikerült személyes kapcsolatot teremteni valakivel, a szomszédasszonyokon keresztül tudott meg annyit, amennyi kielégítette új információk iránti igényét. Így sikerült Bélát olcsón eltemetni.

Híre ment, hogy az utca másik végébe egy lelkész telepedett Romániából. Furcsa ember volt, nem nézett ki papnak, dolgozott a házán, mint egy kőműves, valahova a belvárosba járt munkába, a hetes busszal, biztos nem gyárba. Amikor Béla meghalt, Eta drágállotta a világi szertartást. Fogta magát, becsengetett a lelkészhez. Bemutatkozott, elmondta, hogy a férje meghalt, de a városrész többségével ellentétben nem római katolikus, hanem református. Bácskossuthfalváról került a városba a háború végén. Eta az árvaházból kikerülve segédápoló lett a klinikán, oda volt Béla beutalva, úgy ismerkedtek meg. A városrészben nincs református templom, Béla nem töltötte a vasárnap délelőttjét utazgatással. Ő meg római katolikus, nem ismeri a református szokást. Hallotta, hogy az úr református lelkész, esetleg nem temetné el? A férfi meglepődött, azt mondta, csak volt lelkész, jelenleg nincs gyülekezete. A református lelkészeket nem életfogytiglan szentelik, mint a katolikusokat. De ismeri a helybeli lelkészeket, megkérdezi, lehetséges-e a temetés. Másnap Eta újból felkereste, az illető közölte, nem támasztottak akadályt, szabadnapot fog kivenni, és részletesen kikérdezte Béla felől. A temetés napján felöltözött papnak, szépen eltemette, az utcabeliek is meg voltak elégedve. És bár Eta megkérdezte mivel tartozik, azt mondta, köszönömmel.

Az utca belső logikáját vélte felismerni ebben is. A lelkész egy szintén furcsa családtól vette meg a házat. Nyári Pali, a molnár lakott ott. A seregben pilótának képezték ki, egy baleset folytán fél lábát elvesztette, úgy került leszerelés után, honvédségi protekcióval a malomba. Sokszor küldték utókezelésre, egy ilyen terápián ismerkedett meg a gyönyörű szép Máriával, aki az ápolója volt: szegény lány a Nyírségből. Pali feleségül vette, összeköttetései révén szerzett neki állást a körzeti orvosi rendelőben. Szült egy hozzá hasonló gyönyörűséges és okos kislányt, több gyereket azonban nem akart. Pali igen, főleg fiút, amíg nem késő. Volt vagy húsz év korkülönbség köztük. Vitától, veszekedéstől lett hangos

a Vályogos utcai ház, már amikor nem az asszonyka illusztris vendégeitől. Pali disznóhízalással foglalkozott, a takarmányt ingyen szerezte a malomból. Mária nagy zengzetes kerti partikat rendezett, ahol a helyi körzeti orvostól, a városi rendőrkapitányig nagy emberek is megfordultak. Brigitta lányuk joghallgató lett, ő is visszhangos bulikban bontakoztatta ki férfiigéző tehetségét. Főleg külföldi diáktársak voltak a meghívottak. Akkoriban divat volt, hogy a „magukra valamit adó” magyar lányok külföldi férfiak társaságát keresték. Ilonka, a nyugdíjas textilgyári káderes, akit '56-ban fia és férje felzártak a padlásra, és baltával őrizték, vitte a bulik híreit a szomszédasszonyoknak. Így nem csodálkozott a Vályogos utca nagyérdemű közönsége, hogy Brigitta gazdag arab kereskedőhöz ment feleségül. Pali közben sokrétű csalódásait alkoholizmusba fojtotta, és rövidesen elpatkolt. A házba Máriához, egyik udvarlója költözött. Kiszivárgott, hogy Brigittát az arabiai palotában még három idősebb feleség is várta. A szépasszony állítólag ebbe betegedett bele, rövidesen kiköltözött férje mellé a koronaakáccokkal díszített temetőbe. Akkor jelent meg újra a közben kissé meghízott lánya, hogy értékesítse a házat. Sokan szerették volna megvenni, de sokat kért érte, és valutában. Így jutott az ingatlanárak terén tudatlan lelkész kezére a ház, aki csak jóval később tudta meg, mennyien pályáztak az ingatlanra, akik kifárasztásra játszottak: ha senki nem fizeti meg a kért árat, előbb-utóbb kénytelen lesz engedni. De megjelent a lelkész, aki állítólag nyugati segélyből tett szert valutára, megvette előlük az ingatlant. Etának panasolta el, hogy nem érti az irányába tanúsított ellenszenvet, ő nem ártott senkinek semmit, sőt. Az asszony volt kénytelen pironkodva felvilágosítani a kínos okról.

Ketten maradtak Öcsivel. Sajnos, Öcsi nem akart nőszülni. Ő egészségileg sem alkalmas arra, védekezett dühösen anyja kapacitálására, hogy nagyon szeretne már unokát. „Te szültél ilyenek, a fenébe is.” Összeszúrta a levet egy férjes asszonnyal. Sajnos elkapta a gépszíj, megint inni kezdett, a munkatársaival elhúzódtak egy vagonba, kártyáztak, piáltak. Valami tragédia történt, sosem mondta el Öcsi az igazat. Per lett, szerencsére a főnöke mellette tanúskodott, felfüggesztett büntetést kapott. A kártérítést azonban évekig vonták az ő nyugdíjából, mert a fiát kirúgták a vasúttól. Nem kis művészet volt úgy beosztani a nyugdíjmaradékot, hogy ne szűkölködjének. Aztán kiderült, rák van az Öcsi tüdején, az egyiket teljesen ki kellett venni. Hónapokig feküdt Deszken. Nagy nehezen leszokott a cigiről, leszázalékolták. Persze az a rokkantsági semmire sem volt elég. A babája kocsmárosnő volt, ha dolga volt Babinak, segített neki, poharakat mosott, kiszolgált, elütötte az időt. Az a nő vette rá, hogy menjen a Herbalájfhoz. Ügynök lett, folyton utazott, de pénze kevés volt. Aztán jött az első infarktus, épp amikor megismerkedett egy háromgyerekes özvegyasszonnyal, Vácról. Dúlt a szerelem, az asszonyka nem ijedt meg semmitől, kimeszelte egyedül az Öcsi lakrészét. Boldogok voltak, épp az esküvőt tervezték, amikor Öcsi összeesett, elvitte a mentő. Hiába érkezett az első vonattal a szerelmes asszonyka, hiába masszírozta Öcsi kihűlt végtagjait, míg el nem zsibbadt a keze. Három nap alatt kilehelte a lelkét. Eta egyedül maradt. Csak a húga látogatta, bár ne tette volna. Sosem voltak jóban, a tíz év korkülönbség nagyon rányomta a bélyegét a kapcsolatukra. Pedig sokat köszönhetett volna neki. De rossz természete nem engedte. Amikor nyerte a házat, akkor is csak annyit tudott mondani: bolondnak áll a szerencse. Folyton szidta a nővérét, hogy lusta, fut a háztartás, gazos a kert, kötekedett, gúnyolódott. Kézimunka helyett inkább a kapát markolná. Nyugdíjasként ő is a közelbe költözött, kétutcányira a nővérétől. Állandóan űzött, hajtott férjével mintakertet varázsoltak a kicsi házuk köré. Eta sokszor megfogadta, hogy nem nyit ajtót, ha legközelebb becsenget, de sosem tette meg. Elvégre mégiscsak Panni az egyetlen rokona.

Közben a Vályogos utca lakosai kicserélődtek. Generációváltás történt, ahogy a lelkész mondta, amikor összefutottak a Coopban, s ő úgy köszöntötte, mint régi jó ismerőst. Megemlítve azt is, hogy mennyi új arc költözött az utóbbi időben az utcába. Például az ő közvetlen szomszédságába is, a már régebben megözvegyült méhészt, Molnár Imre házába, aki hiába tömte magába a pempőt, és egyéb „egészségmegőrző” készítményeket, elvitte a rák. Ez a család is furcsa volt. Nem voltak beszélések. Panelből jöttek, úgy is éltek. Sosem lehetett látni őket az udvaron, bármikor leskelődött ki a kamra ablakán. Volt egy szép szőke lányuk, aki az érettségi után eltűnt, sosem látta többet. A fiuk, olyan

tizenhat éves kora óta rasztafrizurát hordott. Nem ment sehova, miután leérettségizett. Eta sokszor elgondolkozott azon, hogy milyen nagy munka lehet befogni azokat a copfokat. Öcsi beszélt vele néhányszor, azt mondta gitározik, egy zenekarban játszik. Nem barátkozott az utcabeli hasonló korú fiatalokkal. Azt is hallotta Öcsi a kocsmában, hogy interneten pókerezik éjszaka. Állítólag, ha valaki ügyes és szerencsés, abból meg lehet élni. Cammogó járásával, cigarettával az ajkai között rendszerint késő délután ment el az ablak előtt a buszhoz. Hazafele jönni ritkán látta, reggel vagy kora délelőtt. Éjszakai életet él – mondta kissé irigyen Öcsi. Neki a fél tüdeje meg a szíve miatt sokat kellett pihennie.

Eta rendszerint az ablak előtt ült, és kézimunkázott. Volt egy kézimunkakör a művházban; amíg biztonságosan tudott járni, minden szerda délutánját ott töltötte. Aztán kezdődtek a szédülések, többször elesett, összetörte magát, a húga szidta, elég idős ahhoz, hogy megjöjjön az esze, ne csináljon olyat, ami nem neki való. Még Öcsi halála előtt elesett otthon a konyha kövén. Eltört a keze. A fia épp Párizsban volt. Szerencséje, hogy a kislány, akit a szociális gondozóból küldtek, épp akkor kereste fel, a zárt ajtóktól megijedt, rosszra gondolt, mert füstölt a kémény, a szomszédokkal feltörték az ajtót, s kihívta a mentőt. Attól kezdve nem ment a kézimunka, így unalmasabb volt az ablak előtt ülni. Kivéve, amikor helyzet volt, a szembelévő szomszédban.

Régen Sanyi, a börtönőr lakott ott. Jó fizetése volt, Rozi, a felesége, egy irtózatosan ronda szájú nő, sosem dolgozott. Mindig kint ült, gyomlált, vacakolt, szöszmötölt a ház előtt. Az ismerősökkel órák hosszat tudta osztani a semmit. De az ismeretleneket is megszólította valahogy így: – Keresel valakit, baszd ki? Ha megszokta az ember a pokróc modorát, akár mulatságos is lehetett. Volt egy ápolónő lánya Pesten, meg egy fia. A lány sokat dolgozott, évente egyszer, ha meglátogatta a szüleit. A fiú gyakrabban megjelent, de rossz viszonyban voltak. Veszekedett az anyjával, még a kapuban a búcsúzásakor sem hagyta abba, míg az anyja rá nem csapta az utcaajtót. Hogy mi volt az ellentét oka, azt sosem árulta el Rozi Etának. Valahol tanyán élt a fiú, gazdálkodott, jómódú lett a rendszerváltás után a sok visszkapott föld miatt. Sanyi, ha nem volt szolgálatban, ivott. Hamar nyugdíjazták, ahogy már a börtönöröket szokás, hamar feldobta a talpát, egyedül hagyta Rozit. Hívta a lánya, költözzön hozzá. Két hét sem telt el, hazajött, nem való neki Pest. Magányában furcsa szokásokat vett fel. Noha nem volt rászorulva a disznótartásra, nem akarta feladni a hízlalást. Egy rozsdás férfikerékpárral járta a várost és kukázott. Dicsekedett Etának, hogy majdnem ingyen neveli fel a két hízót. Egyiket levágja a lányának, a másik marad neki. És nem is hinné, mennyi érdekes „biszbaszt” találni, amiről sosem tudhatja az ember, mikor hasznosul. Amikor meghalt, a fia egy teherautónyi kacatot vitetett el a szemétkerépköbe. Mesterek jöttek, teljesen felújították a házat, új kerítést, kaput csináltattak. Mindenki azt hitte, el akarják adni. Eta nem merte a már őszülő fiút megkérdezni. Folyton veszekedett a mesterekkel, többször faképnél hagyták, új emberek jelentek meg a munkálaton. Az új vaskaput addig ócsárolta – Eta a félig nyitott ablak mögött hallgatózott –, amíg a mester fogta magát, bepakolta a szerszámait az ócska Zsiguliba, és fizetség nélkül elment. A kapu viszont azóta is kiszolgálja a ház gazdáját. Öcsi meg is jegyezte: divat ma leblamálni a munkát, s megtagadni a fizetést. Egy szép napon, ahogy mondani szokták, fiatal csaj költözött a felújított házba a barátjával. A középtermetű, kicsit dundi, csinos arcú szőke Rozi unokájaként mutatkozott be, korábban sosem látták az utcában. Beszédes volt, akárcsak a nagyanyja. Állatorvos, magánrendelőt fog nyitni, a barátja fodrász, ő is műhelyt nyit. Zsanett és Ottó hamar beszélőviszonyba kerültek az utca lakóival. Libát és gyöngytyúkot tartottak, Ottó hordta nekik a tápot. Eta beletörődéssel fogadta a gágogást, rikoltozást. Hétféteken buliztak, a techno majd szétverte Eta ablakait. De hát miért szól volna? Robi, a rasztás is bömböltette a rockot. Meg olyan aranyosak, rendesek voltak. Amikor elutaztak a Balaton Soundra, Etát

kérték meg, hogy vigyázzon a házra, etesse a jószágokat, kulcsot kapott. Cserébe Ottó gyakran bevásárolt Etának, mert Öcsinek semmit sem volt szabad cipelnie. Az állatorvosi rendelő a jelek szerint szépen prosperált. Építkezésbe fogtak, az udvar irányába hozzáépítettek a házhoz, kandallót rakattak, rengeteg hasábfát hozattak, Ottó talicskázta be az udvarba a szállítmányt. Fodrászműhely azonban látszólag nem nyílt. Öcsi úgy tudta, interneten hirdeti magát Ottó; lehetett is látni, délelőtt, amikor Zsanett rendszerint a központi állatorvosi rendelőben volt, lenge öltözetű hölgyeket be és kilibbeni az utcaajtón. Eta egyszer, ahogy azt már fiatal párok esetében illendőnek tartotta, finoman érdeklődött egy esetleges utód felől, ám Zsanett kifakadt: ő nem hülye, hogy „lekölyközzön”. Tudja Eta, milyen rosszcsont volt ő? Csak a csavargás, meg a buli. Még a középiskolából is kicsapták. Annyit bosszantotta a szüleit, csuda, hogy bele nem bolondultak. Nem akar az ő sorsukra jutni. Egy napfényes nyári délelőtt, amikor szokása szerint Eta az ablaknál üldögélt, arra lett figyelmes, hogy Zsanett hazaérkezik. Kiugrik a kocsiból, beviharzik az udvarra. Rövidesen egy igen csinos leány lépett ki a kapun, és igen sietősen távozott. Eta – mesélte Öcsinek – meg mert volna esküdni rá, hogy a merész miniruha alatt semmit sem viselt. Ottó netán nemcsak fodrási szolgáltatásokat kínált a hölgyeknek? Mindenesetre középkorú vagy idősebb hölgy csak háziállatával járt oda, Zsanett rendelési idejében.

Kora délután éktelen ricsajra ébredt Eta szokásos délutáni szunyókálásából. A rendelő ablaka nyitva, és különböző tárgyak repülnek ki az ablakon, férficipők, ruhafélék vállfásztól, székek, dobozok, dohányzóasztal, televízió, számítógép. Zsanett artikulátlan üvöltése hallatszott, Eta kicsit megnyitotta az ablakot, hogy értsen is valamit. Annyit tudott kivenni az ordítózásból, hogy Zsanettnak elege lett a léhűtőből, nem elég, hogy őt eltartja, még az anyját is vele akarja eltartatni, lopja a pénzt, vigye, ami az övé, látni sem akarja többet. Adott pillanatban megjelent egy rendőrrjárőr, bementek, majd félóra múlva távoztak. Össze is verekedett a pár? Ottó jött ki a házból, gyalog távozott, majd egy gépkocsival tért vissza. A másik fiatalemberrel behajigálták a csomagtartóba és a hátsó ülésre az utcára dobott holmikat, és elhúztak. Napokig, mintha fű alatt járna, nem látta Zsanettet. A rendeléseit azonban reggel-este megtartotta. Két hét sem telt el, újra együtt volt a pár, mintha mi sem történt volna. Ottó háziállat-eledeles boltot nyitott a városrész központjában. Eta úgy hallotta, Zsanett azt a feltételt szabta, hogy Ottó „rendes munkát” vállaljon.

Eta egy nap arra lett figyelmes, hogy Zsanett becsenget a szomszédjához, Simon Péterhez. Ahhoz képest, hogy milyen fura család volt, elég hosszasan ült náluk. Özvegy Simon Jánosnének két fia és egy lánya volt. A nagyobbik fiú lakatos volt a vasöntődében, neki volt először kocsija az utcában, egy sárga Lada. (Nyári Pali is csak azután vett fehér Ladát a szép feleségének.) A kisebbik fiú autószerelő lett, valamilyen útjavító cégnél dolgozott, egy pirosra festett, céges műhelykocsival járt haza. A lány bolti eladó volt valahol a belvárosban. A rendszerváltáskor a nagyobb fiú utcára került, a sárga Ladát eladta. Galambokat, nyulat, japántyúkokat tartott. Hogy miből élt, azt sokan találgatták, de senki sem tudott pontosat. Maguknak való emberek voltak, nem dumáltak az utcabeliekkel. Öcsi egyszer azzal jött haza, hogy a strand mellett nemrég nyílt egy lovas-farm, gyerekek lovaglás-tanítását hirdetik. Ott látta parkolni Simon Péter Polszki Fiatját, amit a Lada után vett. A kisebbik fiú asszonyt hozott a házhoz, de nem telt el egy év, a nő eltűnt, szöszi kislánya azonban ott maradt. Aztán a fiú is eltűnt, Öcsi úgy hallotta összeállt egy másik asszonnyal, hozzáköltözött a Rókusra, a panel negyedbe. A szöszi kislány nagylánnyá cseperedett, időnként kiült az udvarra meztelen felsőtesttel napozni, amit nem volt nehéz észrevenni a drótkerítések miatt. Kívánatos melleit persze nem Etának mutogatta, hanem a szembe szomszéd fiának.

Kerekes Pista kőműves volt, a rendesebb fajtából, munka közben sosem ivott. Felesége a Coopban volt eladó. Fiuk leérettségizett, majd valami főiskolára járt, Hódmezővásárhelyre.

Jóképű, magas barna srác volt, de nem sokat adott az utcabeli lányokra. A szöszi az általános elvégzése után összeállt egy kopasz, kigyúrt, harmincas Range Roveres fickóval. Gyereket szült neki, szintén szöszi kislányt. Még Őcsi halála előtt eltűntek, úgy hírlett Németországba. Kislányukat az otthonmaradtak nevelték. Egy nyáron német rendszámú kocsival jött haza a lány, a kocsit egy jókiállású fiatalember vezette. Vagy két hetet töltöttek a szülőházban, aztán eltűntek gyerekestől.

Amikor Zsanett becsengetett hozzájuk, már csak a nagybeteg öregasszony, Péter és a Praktiker pénztárosává avanszált húga élt a víz és csatornázás nélküli házban. Ők voltak az egyetlenek az utcában, akik pottyantós vécét használtak továbbra is, és nem volt fürdőszobájuk. Hogy Zsanett miért vette a bátorságot, hogy becsengessen az addig köszönésre sem méltatott szomszédhoz, nemsokára Eta is megtudta. Félre ne értse, nem gyanakszik ő, de tisztán akar látni – közölte Zsanett kéretlenül letelepedve az elhanyagolt konyhában. Egy kockás füzetet és golyóstollat tartott a kezében. Arra kérte Etát, legyen szíves, írja be a kockás füzetbe, amit ő diktál. 99%-ban biztos, hogy a hunyó Simon Péter. Neki nem tetszett, hogy ők olyan kerítést húztak a két telek közé, amin nem lehet átlátni. De azért minden számításba jöhető gyanúsítottat próbára akar tenni. Eta alig jutott szóhoz; ő nem ért semmit, mi a fene ő, gyanúsított? Ha lenne szíves elmagyarázni, különben mióta eltört a keze, nem tud írni. Ballal sem? Ha egész életemben jobbal írtam, miért tanultam volna meg, nyolcvan évesen a ballal? Zsanett hadarva előadta, hogy valaki feljelentette engedély nélküli építkezésért. Le akarja bontatni az önkormányzat a fél házat, márpedig azt csak az ő testén keresztül. Megszerezte egy ismerőse a feljelentés fénymásolatát, azért vesz most írásmintákat, hogy összehasonlítsa. Jaj lesz annak, aki őt feljelentette. Különben is elege van ebből a kurva országból, ahol nem hagyják az embert élni, minden szarért megbüntetnek, itt csak az aljas gazemberek érvényesülnek, mindent elad, elmegy Németországba, akkor lássa Magyarországot, amikor a háta közepét. Egyelőre sajnos nem tud németül, de ahogy más, ő is megtanul. Amilyen sebbel-lobbal érkezett, el is hagyta a házat Zsanett.

Sárkány Évától tudta meg az igazat Eta. Azon a télen, amikor tüdőgyulladással feküdt, és az utcából többen is meglátogatták. Éva, ikerbátyjával együtt, gyerekként sokszor időzött náluk. Két számmal lejjebb laktak, abban az emeletes házban, amelyet az anyja és a nagynénje építettek gyerekeiket egyedül nevelő anyaként. Idősebb Éva és Anci a textilgyárban dolgoztak váltásban. Anci sosem ment férjhez, azt suttozták, a plébánosba volt szerelmes, aki különböző jogcímeiken gyakran előfordult náluk. Valamin összekülönbözhetnek, mert a plébános látványosan elmaradt, és Éva két gyerekét meg sem keresztelték. Éva Pestre ment férjhez, de a pasasa, miután teherbe ejtette, elkergette, mert nem akart csak háziasszonyként neki szolgálni. Hazajött a Vályogos utcába, a szüleiktől örökölt telek felét eladták, és OTP kölcsönrel kiegészítve a szükséges anyagiakat felépítették a házat, ami csak azért lett emeletes, és évekig befejezetlen, mert akkoriban csak ilyenre adtak építési engedélyt. A panelek két házzal arrébb kezdődtek, s úgymond zavarta volna az összképet a földszintes épület. A két magányos nő nagyon hálás volt szüleinek az örökség miatt, szinte minden vasárnap lehetett látni őket, amint templom helyett a temető felé bandukolnak virágcsokorral a kezükben. Mivel az asszonyok rengeteget túlóráztak, hogy a kölcsönt fizetni tudják, a kis Éva és Karcsi gyakran voltak Eta vendégei. Ők az én fogadott unokáim, mondogatta a szomszédoknak. Akkor már biztosan tudta, hogy saját gyermeke nem ajándékozhatja meg a nagymamaság örömeivel és gondjával. Panninak bezzeg két gyerekétől nyolc unokája született. A fiától hat, a lányától kettő. Sajnos mindketten elváltak. Amikor a fia felesége bejelentette váratlanul, hogy ő eddig csak szült és nem „élt”, és harmincnyolc évesen otthagya a családját, ideiglenesen a hat cserbenhagyott gyerek sokszor töltött nála egész napokat. Aztán amikor az apjuk talált új asszonyt, a gyerekek is elmaradtak.

Éva egy tál túrós buktával csengetett be beteglátogatásra. Többek közt elmondta, hogy Zsanett megtalálta a feljelentőt. A lánya aranyhörcsögét vitte kezelésre, amikor kitálalt. Ugyanis annak idején nála is járt „írásmintát” venni. Úgy sejtette, az emeletről láthatták, az utcáról kevéssé észlelhető belső építkezést. A házbővítést egy ismerős építész bevonásával tervezte. Az építész azonban olyan sokat kért a tervért, hogy ő bizony kidobta. Attól kezdve az illető figyelte a ház körüli mozgásokat, s amikor meggyőződött a munkáról, utána nézett az építési irodán, kértek-e rá engedélyt. Persze, hogy nem. Így nyugodt lélekkel tette meg a feljelentést. Zsanett lecsendesedett egy idő után, nem költözött el Németországba. Szerencséje is volt, visszavonták azt a törvényt, amely az engedély nélküli építmények lebontását előírta. Ottótól viszont végleg elvált, meglesz ő férfi nélkül is, mondta Etának. Amit meg egy férfitől igényel, azt megkaphatja, együttélés nélkül is. Attól kezdve időnként reggel idegen kocsik parkoltak a háza előtt, de korán el is tűntek. Ezt akkor mondta Zsanett, amikor meg akarta kérni, etesse a kutyáját, amíg ő olaszba repül. Eta azonban sajnálattal bár, de nem vállalhatta. Járnai is alig bírta már, húga naponta gyözködte, vonuljon öregotthonba. Jó nyugdíja van, az ilyeneket szívesen fogadják. Ő azonban nagyon nem kívánta az öregotthonba.

Ott volt az Ördögné esete. Valaha szépasszony volt Ida, korán özvegyen maradt. Szeretett katonákkal, rendőrökkel szórakozni. Ő volt az egyetlen a városrészből, aki kiment az állomásra virággal búcsúztatni az orosz katonákat, amikor remélhetőleg véglegesen távoztak Magyarországról. Unokája betette egy öregotthonba, és gyorsan eladta az ingatlant. Fialat, sokgyerekes pár vette meg a telket, a rozoga házat egy hét alatt lebontották, eltakarították, s neki is fogtak építkezni. Az asszonyka négy gyermekével hetente látogatta az építkezést. Az lett a legszebb ház az utcában, kakukkszóra nyíló garázsajtóval. Öcsi úgy tudta, a pasas számítógépes szakember, programozó, vagy valami ilyesmi, otthon dolgozik. A felesége meg nyelvtanár, ő is otthon dolgozik, fordít. Annyit keresnek, hogy el sem tudják költeni. Nem nagyon lehetett őket látni, csak amikor óvodáskorba cseperedtek a lurkók, vitte őket az asszonyka, valamelyik belvárosi óvodába, a tágasabb csodakocsijukkal, mert kettő is volt nekik. Ördögné egy alkalommal becsengetett Etához. Megszökött az otthonból, vissza akart térni a házába. Nem tudta, hogy nincs már hova. Sírva panaszkolta Etának, hogy az unokája becsapta, konyakot vitt neki, s mikor már jó kedve lett, aláíratott vele olvasatlanul mindenféle papírt. Hetente látogatta, nincs azzal semmi gond, de neki elege lett az otthonból. Elviselhetetlen honvágya támadt. A sok gyagya vénemberből és vénasszonyból kiábrándult. Mindegyik csak a maga életét mondja fel, más sorsa senkit sem érdekel. Sorolta a sérelmeit, hogy melyik ápoló, s az igazgató, hogy mikor, miben ártott neki, nem beszélve az ördögi szobatársakról. Eta nem is nagyon tudott odafigyelni, soha nem volt jóban Ördög Idával, csak arra figyelt, hogy tudná félbeszakítani a sirámokat, s kitenni a szűrét. Ida rá akarta venni, csengessenek be ketten az új tulajdonoshoz, hogy adjanak neki ott helyet, elvégre az az ő háza. Nem igényes ő, csak legyen egy kis vacka. Eta természetesen nem akart tanúskodni, s ahogy Ida távozott, körbetelefonálta az ismerősöket, nem tudja-e valaki Ördögné unokájának elérhetőségét. Szerencsére, Sárkány Éva a közvetlen szomszédjuk ismerte a fiú munkahelyét, és odaszólt. Eta a drótkerítésen át figyelte az eseményeket. Ördögné, mint egy megvénült tündér, dús, ezüstös hajkoronáját rázva kitartóan csengetett, dörömbölt a mindenféle megfigyelő-szerkezettel körbevett kapun. Végül előjött az új ház új asszonya. Sajnálta, hogy nem hallatszott hozzá a beszélgetésük, mindenesetre az ajtó becsukódott, Ida pedig gyenge ökleivel verte tovább, míg el nem fáradt. Akkorleült a küszöbre, térdére hajtotta a fejét, zokogását az arcát betemető ezüst hajsátor remegése jelezte. Amint megpihent, kezdte újra a dörömbölést és a hangos átkozódást, hogy ne legyenek boldogok a tőle elrabolt ingatlanban. Eltelhetett egy óra is, amíg megérkezett az unoka és egy mentő. Rövid

hiábavaló egyezkedést követően, némi dulakodás árán hordágyba szíjazták az idős, sírásba belefáradt nőt, berakták a mentőbe, az unoka saját kocsiján követte őket. Félév múlva olvasta a hírt a helyi lap gyászközleményei között, hogy özv. Ördög Ida a felejthetetlen anya, nagymama, dédnagymama eltávozott az élők sorából, gyászolja szerető lánya, veje, unokája, dédunokái.

Nem, ő nem akar Ida sorsára jutni. Persze, a Panni lánya szeretné rátenni a kezét az örökségre, de várja meg, amíg ő meghal. Ezeknek a mai fiataloknak minden azonnal kellene. Panni kulcsot csináltatott a férjével, mert szerinte Eta már nem képes gondoskodni magáról. Pedig ez nem igaz. A szociális gondozó két-háromfogásos ebédet vitet neki minden hétköznap. Hetente küldenek egy aranyos asszonyt, aki tetőtől talpig megmosdatja. Hétfvégén kotyvaszt ő valamit. Néha Panni is beállít egy tál étellel. Szerencsére tudja tartani a vizeletet és széket, pelenkázásra nem szorul. Az öregotthon valójában elfekvő, senki nem húzza ott tovább egy évnél. Azt suttogják, maximum ennyi idő kell, hogy lassú méreggel temetőbe küldjék az ott lakókat. Van, akinek a szervezete jobban, van, akinek kevésbé tud ellenállni. Sok az igénylő, kell a hely.

A ház a gazdája képére formálódott, egyre romosabb lett. Az utca felőli repedéseken itt-ott áttetszett a diófa lombja. Eta átköltözött az Öcsi szobájába. Már egyre kevésbé érdekelte, mi történik az utcán. Ha nagyon kíváncsi volt, mankójára támaszkodva kisántikált, leült a kerítés párkányára, s bámészkodott. Sajnos gyalog már alig jártak az emberek, inkább kocsival, motorral, kerékpárral. Volt olyan nap, hogy senkivel sem sikerült szót váltani.

Egy reggel arra ébredt, nem engedelmeskedik a balfele. Nem tud felkelni az ágyból. A jobb kezével viszont nem tud fogni a törés óta. Értesíteni kellene valakit, de hogy? Tárcsázni nem tud a jobb kezével. Még ha el is érné valahogy a telefont. A gondolkozása sem akart engedelmeskedni. Rémllett, hogy jönnie kell a mosdató asszonnak. De ma vagy holnap? Neki van kulcsa, be tud jönni. Vagy nincs? Andornak, a Panni férjének biztos van. Szegényt, állandóan úzi Panni. Tedd ezt, csináld azt, már megint elfelejtetted, amit mondtam. Neki szokta kipanaszkodni magát. Úgy volt, jön a kertet felásni. Minden novemberben felásza. De mielőtt nekifogna, bejön kiönteni a lelkét. Valaki csenget? A postás? Hozza a nyugdíjat? Hányadika van ma? Panni. Most az egyszer örül neki. Szidja, szokás szerint. Nem lett volna szabad így elhanyagolnia magát. Ezúttal nem ússza meg. Ha még egyáltalán helyre jön, ide vissza már nem. Egyenesen az otthonba. Hallani hallja, válaszolni nem tud. Pedig nagyon szeretne tiltakozni.

Eta a kórházi kezelést követően, nehezen bár, de járni kezdett, a szavakat is tudta valamelyest artikulálni. Panni a szociális gondozó segítségével elintézte, hogy öregotthonba bevegyék. A Kálvárián lévőbe szeretett volna menni. Panni szerint az túl puccos neki, meg hely sincs, oda nehéz bejutni. A város másik szélén, az Acél utcába fogadták be. Sosem járt életében arra. Ha tudna jobban mozogni sem találna könnyen haza. A telet kibírta. Többen meglátogatták. Andor sokat panaszkodott a feleségére. Nem tudja, meddig bírja még mellette. Talán jobban tenné, ha ő is ideköltözne. Beszámolt arról, hogy mi mindent csinált a kertben, a ház körül. Panni is járt nála kétszer. Szokása szerint szidta. Hogy néz ki? Miért hagyja úgy el magát? Legalább fésülködne meg rendesen. Elmondta, hogy a házat meghirdették, hogy fájdalmat okozzon neki. Sajnos, még senki sem jelentkezett. A testamentumot már rég megcsináltatta, az Öcsi halála után, azzal nem volt gond. Sárkány Éva is betoppant anyák napján. Finom süteményt hozott. Felemlgette a régi szép időket, amikor gyerekként fogadott unokája volt. Szerinte nem felejtették el, többen is szeretnék meglátogatni az utcából. Sajnos a közlekedés oda körülményes.

A tavasz visszahozta Eta életkedvét. Eltervezte, hogy megszökik. Ha Ördög Ida meg tudta csinálni, ő sem hagyhatja alább. Gyakran kidöcögött a portára, hadd lássa, mennyire éberek

a kapusok. Észrevette, hogy a fiatalabbik portás, be-bevonul a belső fülkébe Katóval, a csinos ápolónővel. Meg lehet csinálni, vélte. Úgy érezte, képes lenne még a kertben elszőszmötölni. Andor megmondta, a bútorai nem kellettek senkinek, ott vannak a lakásban.

Az algói úti buszmegállóban lett figyelmes a betonon fekvő testre egy autós. A rendőrök nehezen tudták beazonosítani, semmilyen irat nem volt nála. Kora és a pongyola zsebében talált orgonavirág vezetett nyomra. Legközelebb csak az idősotthon udvarán nőnek orgonák. Ott még nem keresték, hétvége volt, azt hitték, hazavitte a rokonság. Az intézmény vezetősége elhatározta, új szabályt vezet be. A kaput zárják, minden bejövő és távozó be kell jegyezze magát egy nagy kockás füzetbe, a személyi számával együtt. Előbb nyomtatottan, olvashatóan, aztán az aláírás. Elvégre rend a lelke mindennek. Mert egy idősotthonnak is van lelke, bárki bármit mondjon.

Kántor Zsolt

A melankólia rezignációja

Kierkegaard emlékének

A part bársony árnyai között,
a vízililiom bolyhaiba gabalyodva,
hamvas csészeleveleken szövögette hálóját az est.
Majd a vízben álldogáló fűzfa gallyairól
lehullott egy harmatcsepp. S akkor hirtelen
kinyílt előtte, mint egy harmatos, étellel megtelt száj,
az ég és kiengedte hálói közül az éjszakát.
Rázúdította a sötétet az üvegházra, de túlömlött
a nyugalom a verandán, elérte a parkot, a köveket.
A dűnéket és a lankákat is leuralta, rátapadt
a sétányra, a háttámla nélküli, piros padokra.
Bevonta, mint a lakk, a derengés, az estét.

A bárányfelhők ködöt fújtak ki magukból.
Mintha kottavonalak és violinkulcsok másztak volna fel
az égre, szóközeikben galambok aludtak.
Kondenzcsíkok jelentek meg. Hogyan váltak semmivé?
Isten elkapott egy repülőgépet, mint egy legyet,
markában tartotta, majd megkönyörült.
Méz, gyanta és mohás kérgek illata szállt.

Egy kisfiú is megjelent, csúzlival célzott egy galambra.
Ladikban aludt egy kutya. De a vérszagra felébredt.

Riersch Zoltán

Valami eddig ismeretlen érzés

(egyedül)

Az ajtó, kulcsra zárva.
Cigarettavégekkel teli hamutartó az asztalon.
Csak egy eltévedt szemtelen légy,
meg a kopott rádió háttérzaja.
Egy üres borospohár csörrenése.
Leszédült az ürességtől megroggyant
sánta lábú asztalról.

Valami eddig ismeretlen érzés,
tompá nyomás a lestrapált szív alatt,
szaggató görcs az üres gyomorban,
no meg a hirtelen jött halálfélelem,
kinek kezében a kétszer meggyújtott gyufa
zsíros sercegése a válasz a kérdésekre.

Az ajtó, kulcsra zárva.
Csengő nincs, nem is kopogtat senki.
Lassan a villanyt is kikapcsolják.

Egy görcs, egy szúrás, aztán az se.

Olyan, elégia, féle

Óh, a nő, az isteni nő!
Még emlékszem.
Már csak emlékszem.

Vad ölelése, csókja volt a döbbenet.
Csacsogásában lényegtelen volt a mondat,
- én sem értettem, ő sem vette észre -
lényege volt a pillanat,
már-már mennyei praktika.

Gondoltam, ennyi év után,
a régi érzések miatt kissé sután,
elégia-félébe öntöm a hiányt,
így - valahogy kielégülni vágyva.

Óh, te kedves! Te tökéletes. Te csoda!
Beteg már a férfi, recsegő csont.
Csak a vágya maradt.

Azért a két kiló húsért

Akarod? Ja, hogy minek?
Tegnap te is akartad!
Igen, tegnap. Az más volt.

Vállalod?
Hogy most is félsz? És amikor korrumpáltad?
Akkor más volt? Zsaroltak?
Azért a két kiló húsért, amit hazavittél?
Vittem kenyeret is,
meg szenet loptam a vasútról!
A gyerek is csak azért született,
mert melegítettük egymást
a társbérletben.

Miért, most mennyivel jobb?
Már szenet sem lehet lopni,
villannyal jár az, amivel nem utazol.

Tegnap még voltam, ma még vagyok,
holnap, lehet, hogy segget nyalog.
Interjúra megyek a kukásokhoz.
Éljen a köz - tisztaság!
Valami vagy valaki mindig mocskos!
Talán lesz munkám.
Jössz?
Ja, hogy te tanár voltál?
Én meg könyvtáros!

Köszöntjük a 70 éves költőt!

Szakállas Zsolt

Derengés

Ha szabadulni szándékozik a diagrammokról
pergessen héj nélküli tökmagot
Strand
Kohézió
A méhlepény előrecsúszik
A lepattogzott vakolat bakot tart a kardigánnak
Ha összedől a kártyavára rendeljen borotvahabot az abnormális kántálás
részére
Létezik-e olyan szirup
ami megugráltatja a nemzeteket
létezik
Van-e rá mód hogy szinuszcsumóinkat korrepetáljuk
igen van
A plombasátor összedől a sok selejttől a kegyvesztett morzsák
limitje azonban elromlott tőgyeken élősködik
Bútor ami könnyezik mert elfelejtette
a büntetőlövéseket
Átdolgozási jegyzőkönyv
Spórkassza
Aki maximalista az gyökértelen
A púp ott kezdődik ahol a meghámozott narancsok
elveszítik tájékozódó képességüket
Ügyetlenségünktől eltelve kísérvük figyelemmel
az íveket és némileg kecsesebbé válik a katedrális
révülésben terjedelmes cikkezése eltömi az alvajáró
puttony kopoltyúréseit
Mennyire számít hogy belép-e a mánia körébe egy busó
csöppet se
Ám a távvezérlés mindenkoron köpeny az elhárító tisztéken.

Vándorzsizsa

Csatangolhatsz molyette tájakon,
azonnali hatállyal lépcsőmetszést rendelhetsz el, a fogpiszkáló kurzuson
te sosem vehetsz részt, olyannyira egyedi vagy, vándorzsizsa.
Kitapinthatod az almakosár szobrát,
oltalmadba veheted a sablonforgácsolókat,
koncertek uralhatják kókadozó medúzáidat, morzsahullató sosem lesz belőled, vándorzsizsa.
Hízelegj inkább az exportált kalapoknak,
akinek van ereje a kopogáshoz, mint neked, az felavathatja
a másnaposságot;
pukedliző rafia vagy, vándorzsizsa, ami véletlenül ismeretségbe keveredett
a bankautomatával, puha ülésorod, ím, felkínálja a széptevés alkalmát a barázdált
homlokoknak.
Kétéltűen ne vágyj az emberlét után.
Abból gazdálkodj, amid van, vándorzsizsa.
Békítő hullám emeljen a hátára,
cím rostokoljon káposztaültetvényeden, jómagad süvítő vagy, kit elkerült a nagyhalál,
kelletlen fintor sosem
leszel, vándorzsizsa.
Mutasd meg akupunktúrás pontjaidat, reszkető semmittevés
ne nyeljen el soha,
indulunk cipőkanalat szorongatni, vándorzsizsa.
Csupán csak laborban tenyésztett mumusokat szolgálunk eztán, vándorzsizsa.
A terrorgyanús esetek hátterét fürkészed most, vagy épp levakarod
a lábszáradra tapadt piócát, vagy fennakadsz azon, hogy a robotok
sűrűn változtatják nézeteiket, gyáva sosem leszel,
ígérd ezt meg nekem, vándorzsizsa.
Ne fuss el a rendbontás ritka lehetősége előtt!
- Ernyőt nyitni könnyű -, s a csörteváltás rég megtörtént gyógytea és kémműhold között;
ne nyúlhassanak magházas tarsolyodba, vándorzsizsa.
Ismered a csiklandó eljárások sokaságát,
engedd hát, hogy tolhatatlan szekrényed bolhái végre megünnepeljék
a kóród apácát szeret, vagy esküszöm, kitépett szívvel letaszítalak a lejtőn,
hogy összezúzod tested; a mutatványosaid a tetten ért szilánkokat játékgömbbe
zárni restek, - ugyan mit is tehetnél -, virágállataidat felvésed az iskolatáblára,
lelassult ügymeneted által egyszer talán te is felszentelődsz, vándorzsizsa.

Krippel Gréta

Költözés

Segítek
most
bebugyolálni vaskos csontjaidat
kövér húsaidat
éhes nyílásaidat
amit te testednek nevezel.

Csak adj egy kis időt
kitépem ágyhoz nőtt gyökereimet
szakadjon a kéreg
roppanjon a porc
lazuljon a torok
amit én testemnek nevezek.

Öltözzünk ruhába
együnk gyümölcsbelet
hagyjuk a tűzhelyen a lakáskulcsot.

Nincs már itt semmi látnivaló.
El kell menni itthonról.

Mindenkinek meséltek már a háborúról

de én nem ismerem
szégyellem
magam

itt állok a határon
a küszöbön át
tisztok hurcolnak üvöltő szoknyákat
itt állok a határon
édes-
anyátlan puskabőrű légiós
fogd meg a kezem

valahol most találkozik
két vese
nyakcsigolya a combhússal
valahol
egyenlőség születik a halállal

szemet szemért
ordítanak
idegen arcokon
a parancs betonízű
nyála
táncoló porcos maradványok
szarkaférfiak és kakukknők
csörgése

és mi

mindannyian
akik szaggató sikoltást csupán
játékból hallottunk
akik saját
táncrendünket sem ismerjük
ecetszagú
gyerekek
vajon hányan botlunk majd el
azonnal
a saját lábunkban?

Elindulok banánért

A kedvenc papucsom
kedvenc papucsom
visz
oda
felfelé
rám borulnak a napsugarak
meghámozva
egészen
beljük harapok
útban a közértbe
ahol elfogyott a banán.

Mekkora csalódás.

Tóth Norbert: Rámenősi szuvenírárus zaklatja *Göbel János Árpád*ot festés közben – fotomanipuláció, 2018

Merő Béla

Egy díjnyertes dráma margójára

Lackner Lászlót nem kell bemutatni a Pannon Tükör olvasóinak, hiszen számtalan írása jelent meg különféle antológiákban, folyóiratokban. Regényei és novellái öt önálló kötetben láttak napvilágot. Talán drámaírói tevékenysége kevésbé ismert. Hat drámáját volt módomban elolvasni, ezekből kettő saját regényének adaptációja. Elég bonyolult feladat átjárást találni a két irodalmi műnem között, mivel egy prózai műben a szerzőnek bőségesen van lehetősége témája kifejtésére, a körülmények pontos és árnyalt ábrázolására. Ugyanakkor a drámaírónak pusztán a szereplők neve, a szájukból elhangzó mondatok és az instrukció áll rendelkezésére mondanivalójának ábrázolására. Úgy kell megfogalmaznia alkotását, hogy az két funkciónak tudjon eleget tenni: mint irodalmi műalkotás képes legyen a világ totalitásának ábrázolására, s ugyanakkor előadásra szánt szöveggént is kell tudnia működni.

Lackner László birtokában van az átjáró kulcsa, amit mi sem bizonyít jobban, mint a Békéscsabai Jókai Színház és a Bárka folyóirat rendszerváltásról szóló idei pályázatán elért első helye, amelyet 89 szerző 102 alkotása közül ért el, a Téblábolók című vígjátékával.

A *Köntörfalak* beszédes cím. A köntörfalaz szóból született, amely mellébeszélést, meghamisítást jelent. A szerző szóalkotása a főhős tudatosan maga köré épített, olyan látszólagos védettséget jelentő falait szimbolizálja, amelyek a rajtuk keresztül érzékelhető valóságot is eltorzítják. A lánya egy vita során így vall erről: *kifelé mutatjuk, hogy jól élünk... közben veszekszünk, hazudunk... csalunk, és bájosan mosolygunk hozzá...*

A darab egy a sorsa elől menekülő, azzal szembenézni nem akaró, nem képes anya drámája. A látszólagos boldogságban élő nő körül váratlan események és családi konfliktusok hatására, a falak szükségszerűen elkezdenek leomlani, s a főhős kénytelen szembesülni múltjával és jelenével, kénytelen környezetének, lányának, a váratlanul betoppanó, egykor elhagyott fiának lassacskán bevallani az igazságot, aminek következtében törvényszerűen magára marad vívódásaival...

Lackner László drámái idáig az irodalom szférájában éltek, de remélhetőleg a közeljövőben munkájának méltó elismeréseként *a világot jelentő deszkákon* is találkozhatunk velük!

Lackner László

Köntörfalak

Dráma két felvonásban

SZEREPLŐK

MÁRIA	Negyvenöt éves, kimondottan szép, kislányosan fiatalos alakú, jól öltözködő, magára sokat adó intelligens nő,
ROLAND	Huszonhat éves, nagyon jóképű, jó alakú, választékosan öltöző, fiatalember,
KLÁRI	Mária lánya, tizennyolc éves, nem feltétlenül szép, de csinos, talpra esett tini, mai lezser öltözékben,
BARTA	Rendőr százados, nyomozótiszt, Máriánál alacsonyabb, ötvenes, katonás férfi,
ANGÉLA	Huszonegynéhány éves, csinos, vonzó lány,
SZABÓNÉ	Hatvan feletti, jól öltözött, csinos idős hölgy,
ELEK	Átlagos egyetemista fiatalember, lezser öltözéssel,

I. FELVONÁS

1. jelenet

(Egy mai tágas, családi ház alsó szintje, nagy nappali, amerikai rendszerű konyhával, étkező asztallal, ülőgarnitúrával, szekrénysorral és egy egész alakos tükörrel. A színpad bal oldalán elegáns lépcső vezet az emeleti lakrészbe, bejárati ajtó is balra. Jobb oldalon nyílik Mária hálószobája. A berendezés elegáns, igényes. Barokkos, loknis függönyök, csillár, festmények a falon, nagyképernyős televízió stb.)

MÁRIA	(Telefonál) Drágám, olyan egyedül vagyok. Amikor egy hónapja közölte, hogy elköltözik, azt hittem, hogy csak fenyeget, és látod, megtette, itt hagyott. (Csend) Először én is azt gondoltam, hogy van ez a fiú, talán megszedítette és azért... De váltig állítja, hogy nem.(Csend) Nem tudom hol vett ki lakást. Nem mond semmit, nyilván attól fél, hogy majd a nyakára járok? (Csend) Most mondd meg, itt ez a nagy lakás és egyedül bolyongok benne. Tudod, az bánt a legjobban, hogy éppen egy éve halt meg az apja, és mintha éppen erre időzítette volna. (Csend) Hát igen, van benne szegény volt férjemből egy nagy adag dac, szereti kínozni a másikat. (Csend) Még csak egy hét telt el, és beleőrülök az egyedüllétbe, éppen ezért meghirdettem az újságban, és a felső szintet kiadom. (Csend) Nem a pénz miatt, tudod nagyon jól, nem lennék ráutalva. Kell valaki, aki itt van néha körülöttem... (Megszólal az ajtócsengő) Jaj, várj valaki csenget. Biztos a postás. Majd hívlak. (Leteszi a telefonkagylót, és az ajtóhoz siet kinyitja). Jó napot, tessék.	ROLAND	az ülőgarnitúra felé) Foglалjon helyet (A fotelra mutat, és ő is leül).
MÁRIA		ROLAND	(Belép egy jó megjelenésű, jóképű fiatalember, helyet foglal) Köszönöm.
MÁRIA		MÁRIA	Még csak holnap jelenik meg a hirdetésem. Honnét tudta, hogy...?
MÁRIA		ROLAND	Az utcában érdeklődtem, mert mindenképpen a környéken szeretnék albérletet találni, és ketten is javasolták, hogy esetleg próbáljam meg önnél... Jaj, be sem mutatkoztam. Sasvári Roland.
MÁRIA		MÁRIA	(A nő elgondolkodik) Roland? Milyen szép neve van. Nekem is volt egy Rolandom, de sajnos négy évesen elveszítettem.(Lehajtja a fejét, megtöri a szemét)
MÁRIA		ROLAND	Nagyon sajnálom.
MÁRIA		MÁRIA	Tragikus és szomorú ügy, a mai napig nem tudtam kiheverni... No, de ne beszéljünk róla. Egyedül van, fiatalember?
MÁRIA		ROLAND	Igen.
MÁRIA		MÁRIA	Tudja azért, mert családot, kisgyerekekkel már nem tudnék tolerálni.
MÁRIA		ROLAND	Ahogy mondani szokták, mint az ujjam.
MÁRIA		MÁRIA	Élt már párkapcsolatban?... Jaj, bocsánat azt hiszem tolaakodó vagyok.
MÁRIA		ROLAND	Á, dehogy. Két évig volt egy élettársam, de néhány napja szakítottunk.
ROLAND	(Csak a hangja) Jó napot. Kérem, én úgy hallottam, hogy önöknél van kiadó lakrész.	MÁRIA	Ha vén, kíváncsi öregasszony lennék, most megkérdezném, hogy miért, de hát nem vagyok az.
MÁRIA	Igen. Jöjjön be, kérem. (Bejön, indul	ROLAND	Nem titok. Azt hiszem, alkalmatlan

	vagyok mindenféle társkapcsolati kötöttségre.	ROLAND	Szabó Mária? Mária, mint az édesanyám.
MÁRIA	Ez önámító magyarázkodás, azt hiszem az illető hölgyet nem szerette igazán.	MÁRIA	Nem mondja.
ROLAND	Lehet.	ROLAND	Így van. De sajnos öt egyik napról a másikra elveszítettem, még gyerekkoromban.
MÁRIA	Na, de térjünk a tárgyra. A felső szintet szeretném kiadni, egy hálószoba erkéllyel, fürdőszoba, kis teakonyha. Van még két hálószoba, de azokat lezárnám, egyikhez életem legszebb, de egyben legdrámaibb emlékei kötnek. Én itt az alsó kis szobában alszom.	MÁRIA	Jaj, de sajnálom.
ROLAND	Azt hiszem, ideális lenne.	ROLAND	Borzasztó érzés volt, máig kísért... Na, de ne idézgessek a nyomasztó múltat, kérem beszéljünk meg a részleteket.
MÁRIA	Kérem, fáradjon föl, nézzem körül. Ne haragudjon, nekem tegnap kificamodott a bokám, egyelőre nem lépcsőzhetek.	MÁRIA	Egyet értek. De, azért mindennek előtt szeretném jobban megismerni. Beszéljen még egy kicsit magáról.
ROLAND	Rendben. (Feláll, felmegy a lépcsőn az emeletre, és eltűnik).	ROLAND	Itt születtem, ebben a városban. A gyerekkori traumát már említettem, amiből az következett, hogy általános iskolában bukdácsoltam, de a középiskolát már kitűnő eredménnyel végeztem el, így aztán felvettek a műszaki egyetemre, építészmérnök vagyok. Tíz éve egy Ibl-díjas mester tervező irodájában dolgozom. Közintézményeket, polgármesteri hivatalokat és iskolákat terveztem.
MÁRIA	(Felugrik a telefonhoz siet és tárcsáz. Suttogva beszél) Haló, én vagyok. Képzeld megjött az első jelentkező. Nagyon szimpatikus, ha senki más nem nyitja rám az ajtót, akkor is megvan az ideális albérlő... Jaj, nem, fiatal, nagyon fiatal, a fiam lehetne. Na, majd hívlak. (Leteszi, visszasiet a kanapéhoz és leül)	MÁRIA	Bocsásson meg, ilyen egzisztenciával miért kénytelen albérletben lakni?
ROLAND	(Jön le a lépcsőn) Kedves Mária, részemről rendben. (Visszaül a fotelba)	ROLAND	Ugye arra gondolt, hogy miért nincs saját lakásom? Nincs. Fontosabb volt, hogy megismerjem a világot. Jó építész csak az lehet, aki saját szemével látja a nagy elődök munkáit. A görög, a római a reneszánsz korszakok legszebb fennmaradt alkotásait. Látnom kellett az athéni akropoliszt, a barcelonai Gaudi-templomot, a római Parthenont, és hát Firenzében háromszor is jártam, az a város tömény építészet, és megismerhetetlen.
MÁRIA	Honnét tudja nevemet? Be sem mutatkoztam.		
ROLAND	A szomszédban egy idős ember mondta, amikor érdeklődtem, hogy nézze meg a Marikánál.		
MÁRIA	Egyébként Kardosné Szabó Mária vagyok.		

MÁRIA	Akkor nyilván járt az Uffizi Képtárban is?	ROLAND	<i>(Felmegy a lépcsőn)</i>
		MÁRIA	<i>(Megvárja, amíg a férfi eltűnik) ...</i>
ROLAND	Igen. A festészet, szobrászat is mindig nagyon érdekelt.		Hogy mit szól majd hozzá? ...
			Ne haragudj, sértegetett, majd duzzogva, csapkodva ment el, nem fogok... Jó, igazad van az apja után a fele lakás az övé, de akkor sem fogok engedélyt kérni,...meg sem beszélte velem, hogy mit szólok hozzá, fogta magát és elköltözött, itt hagyott...
MÁRIA	Ugye milyen megható érzés Leonardo da Vinci Angyali üdvözlete előtt megállni és ráfedkezni a zseniális kompozícióra, a mesteri ecsetvonásokra.		Jó, persze, majd megmondom neki... És addig is hadd lássa, hogy nem vagyok senkire rászorulva...
ROLAND	Hát igen, az én házam, vagy lakásom ára patinás vizuális élményként beépült a szakmai tudatomba, és tessék elhinni nem bántam meg. A munkáim során gyakran merítettem ötletet ezekből a letisztult, zseniális architektúrákból.	ROLAND	<i>(Lejön az emeletről és tétován megáll)</i>
		MÁRIA	<i>(Meglátja Rolandot)</i> Na jól van Terikém, majd beszélünk. (Leteszik a kézi beszélőt) A barátnóm egyedül él, és állandóan hívogat. Néha már nagyon idegesítő.
MÁRIA	Na jól van, nézze, nagyon szimpatikus, művelt embernek ismertem meg, szívesen kiadom magának a felső szint egy részét. Úgy gondolom, jól kijövünk egymással.	ROLAND	Tetszett gondolkodni?
		MÁRIA	Már min is?
		ROLAND	A fizetségen.
ROLAND	Én is úgy vélem. Nos, akkor, mennyi lenne a havi díj?	MÁRIA	Á, persze. <i>(Elgondolkodik)</i> Mit szólna havi hatvanezerhez?
MÁRIA	Én nem is tudom. Még soha nem volt albérlőm. Még ki kell találnom.	ROLAND	Az elfogadható. <i>(Előveszi a pénztárcáját)</i> Oda is adnám. Így korrekt. <i>(Átadja a pénzt)</i>
ROLAND	<i>(Feláll)</i> Akkor hoznám a csomagjaimat. Rendben? És közben ki tetszik találni. <i>(Kimegy)</i>	MÁRIA	<i>(Elveszi a pénzt és beleteszi a szekrényen álló, kis porcelán bonbon tartóba)</i>
MÁRIA	<i>(Feláll, a telefonhoz siet és tárcsáz)</i> Na, Terikém. Megállapodtunk... Nagyon szimpatikus és művelt... Jó, jó vigyázok. Te mindig olyan aggályoskodó vagy... Inkább abban segíts, hogy mennyit kérjek tőle?... Hetvenet?... Az nem sok?... Jó, majd meglátom... Nem, a kislányomnak még nem mondtam...	ROLAND	Még egy dolgot nem tisztáztunk, hogy itt a nappaliban...
		MÁRIA	<i>(Közbe vág)</i> Mindent használhat. Ülőgarnitúrát, televíziót, az internet csatlakozást ott a kis asztal alatt találja. A hálómában van televízió a sorozataimat én ott nézem. <i>(Kis szünet)</i> Még egy fontos dolog. A házat lefekvés előtt beriasztom, ha korán el akar menni, vagy későn jön haza, kérem, ezt vegye figyelembe.
ROLAND	<i>(Bejön, két nagy bőrönddel a kezében megáll és néz Mária felé)</i> Akkor felmennék.		
MÁRIA	<i>(Oda néz és int, hogy menjen csak)</i>		

ROLAND	Ó, nagyszerű. Köszönöm... És szólíthatom Mária néninek.	ANGÉLA	Ne keressetek? Egyik napról a másikra költözd, hogy albérletbe költözzöl, hogy ott hagyod a gyönyörű lakásodat és engem is... És én még ne kérdezzek semmit.
MÁRIA	Csak így egyszerűen Máriának, kedves Roland. (Indul a hálószobája felé, majd megtorpan) Még valami, amiről nem esett szó. Természetesen, ha van állandó barátnője azt vendégül láthatja, de egy éjszakás, alkalmi nőcskéket nem tudnék elviselni.	ROLAND	Azt kértem, hogy adj egy kis időt.
ROLAND	Megértettem és higgye el nem stílusom az ilyesmi.	ANGÉLA	Mire? Hogy elhagyj?
MÁRIA	<i>(Belép a hálószobájába, majd hamarosan ismét visszalép a nappaliba)</i> Egy félóra el kell szaladnom, itt hagyok magának egy kulcsosomót. A lakáshoz, és van rajta garázskulcs is, gondolom van autója, nyugodtan beállhat az enyém mellé.	ROLAND	Nem. Van egy ügy, ami csak rám tartozik. Ha megoldottam visszaköltözöm, és minden megy tovább, mint eddig.
ROLAND	Igen. Köszönöm. <i>(Átveszi a kulcsokat)</i>	ANGÉLA	Elhagytál, igaz? Összejöttél valakivel, és hozzá költöztél. Valld be, mert úgyis kiderül. (Elindul befelé) Itthon van? Szeretném látni, szeretném tudni, hogy mivel hülyített meg? Mitől jobb, mint én?
MÁRIA	<i>(Kabátot kap magára)</i> Legyen jó. (Elmegy)	ROLAND	Egy idős hölgy az albérlőm, az anyám lehetne, most éppen elment, de minden pillanatban itt lehet. Kérlek, menj el.
ROLAND	Kézcsókom. <i>(Körbesétál, megnézi az internet csatlakozót, megkeresi a televízió távirányítóját, bekapcsolja. TV-híradó megy. Leül és nézi a műsort).</i>	ANGÉLA	Úristen! Csak nem gerontofil lettél? Újabban az öreg nőkhöz vonzódasz?
TV-HÍRADÓ	...Budapest belvárosában egy magát jólszituált, művelt fiatalembernek kiadó férfi egy nyugdíjas idős hölgynek a bizalmába férkőzött, majd kirabolta. Eltűnt több nagy értékű arany ékszer, egy briliáns gyűrű és egy kis méretű Munkácsy-portré vázlat. A becsült kár mintegy húsz millió forint...	ROLAND	Csacsiságot beszélsz.
ANGÉLA	<i>(Belép)</i> Roland, megmagyaráznád végre, hogy mi ez az egész?	ANGÉLA	Miért nem adsz elfogadható magyarázatot erre a váratlan menekülésre?
ROLAND	<i>(Felugrik, kikapcsolja a televíziót)</i> Mit keresel itt? Megmondtam, hogy ne keress.	ROLAND	Mert egy szigorúan bensőséges magánügyről van szó, megmondtam, ha túl leszek rajta, mindent megbeszélünk.
		ANGÉLA	Nézd, ez az egész egy ügyetlen időhúzás. Mondanád meg, hogy már nem kellek neked, és kész.
		ROLAND	Utálom az erőszakosságot. Hányszor kértelek, hogy ne légy követelőző, makacs és érthetetlen?
		ANGÉLA	Kegyetlen és szívtelen vagy.

ROLAND	Nem vagyok az, de most menj el. Holnap este felmegyek hozzád és megbeszélünk dolgokat.		a hálósobája felé) Anya, itt vagy? <i>(Benyit, körbenéz, majd visszafordul és megáll az ajtóban)</i>
KLÁRI	<i>(Belép és megtorpan az ajtóban)</i> Maguk, kicsodák?	ROLAND	Mondtam, hogy elment, hamarosan visszajön.
ROLAND	A hölgy albérletet keres, de megmondtam neki, hogy már kiadták a lakrészt.	KLÁRI	Ki maga valójában?
KLÁRI	Mit adtak ki?	ROLAND	Ha nem lenne ilyen ellenséges, vigyázzba vágnám magam, és tisztességesen bemutatkoznék.
ROLAND	A lakrészt, ott fönt. <i>(Angélához fordul)</i> Hölgyem, sajnós elkésett, viszontlátásra.	KLÁRI	<i>(Az ajtóból elindul, és az ülőgarnitúrához megy, megáll Roland előtt)</i> Kardos Klára vagyok.
ANGÉLA	Szóval ő az?	ROLAND	<i>(Feláll, kezét nyújt)</i> Sasvári Roland.
KLÁRI	Avassanak be, hogy mi folyik itt? És hol van az anyám?		<i>(Kezet fognak, majd leülnek, egymással szemben)</i>
ROLAND	Az édesanyja elment, valami ügyet intézni.	ROLAND	Építész vagyok, tervező irodában dolgozom. Középületeket tervezek. Az én munkám többek között itt a közelben az új rendelőintézet.
KLÁRI	És maga, mit keres itt?		
ROLAND	Átmenetileg úgy alakult az életem, hogy szükségem van egy kényelmes albérletre.	KLÁRI	Az nem rossz. Néhány hibát azért tudnék mondani, de egész elmegy.
ANGÉLA	Na, nekem ebből elég <i>(Elrohan)</i>	ROLAND	Mire gondol?
KLÁRI	És ő kicsoda?	KLÁRI	A külső színezése, például. Hogy lehetett kéket és lilát egymás mellé tenni.
ROLAND	Albérletet keres, csak lekészt róla és most ideges.	ROLAND	A kivitelező szúrta el, én eredetileg világos és sötétkéket terveztem. A váróhelyiségek ablakai túl kicsik.
KLÁRI	Ugye, nem azt akarja beadni nekem, hogy az anyám kiadta magának a szobámat, amikor még rendesen el sem költöztem?	KLÁRI	
		ROLAND	Az önkormányzat energiatakarékossági kikötései nem tettek lehetővé nagyobb nyílászárókat. <i>(Elhallgat, majd folytatja)</i> Honnét ez a nagy szakértelem?
ROLAND	Hogy kinek a szobáját kaptam meg, azt nem tudom, de én ide már beköltöztem.		
KLÁRI	<i>(A nő gyanakodva néz a férfire)</i> Betörő ugye? A társa még idejében kereket oldott, maga miért nem húzott el? <i>(Újra férfire néz)</i> Megölte az anyámat? Hol az anyám? <i>(Rohan</i>	KLÁRI	A Műszaki Egyetem Építészmérnöki karának végzős hallgatója vagyok.
		ROLAND	Úgy könnyű.

KLÁRI És maga hol dolgozik?

ROLAND A Vajda Építésmérnöki Irodában.

KLÁRI Az király, az ország egyik legmenőbb tervező cége. És nincs lakása?

ROLAND Egyenlőre nincs.

.....

2. jelenet

(A helyszín az előbbi, Mária és Klári ülnek az ülögarnitúrán, kávéznak)

MÁRIA Nagyon elszomorítottál, hogy olyan gyorsan elköltöztél.

KLÁRI Nézd anya. Amióta apa meghalt te teljesen rám telepedtél. Te akartad megmondani, hogy mikor feküdjek le, mikor keljek fel, mikor tanuljak, mikor tévézzek. Állandóan megsértődtél, ha elmentem szórakozni, mintha a te felesküdtöd társad lennék. Független nő szeretnék lenni, önálló gondolatokkal, jó, vagy rossz döntésekkel.

MÁRIA Jó, lehet, hogy egy kicsit túlzásba vittem, de tudod, hogy az egész életem a családról, a gondoskodásról szólt. Apád el is várta, eddig te is szívesen vetted. Igazágtalan vagy. Nem vetted észre, hogy apád halála után mennyire magamra maradtam.

KLÁRI Igen, amíg rászorultam jól esett. De anya, felnőttem.

MÁRIA Sajnos.

KLÁRI Ugye nem azért adtad ki a felső szintet, hogy valakire ráerőltethesd a törődésedet. Vigyázz, mert elüldözöd.

MÁRIA Inkább arról mondd valamit milyen embernek látod? Beszélgettél vele.

KLÁRI Jó képű, intelligens, ráadásul építésmérnök, ami nálam plusz pontokat ér. De hát, mint embert alig ismerjük. Hol volt eddig, merre járt, kivel, kikkel élt? Azért csak légy óvatos.

MÁRIA Miért vagy ennyire bizalmatlan? Látszik rajta, hogy rendes ember.

KLÁRI A rossz, alattomos emberek is a jó arcukat mutatják, színészkednek. Nem tudom, az ösztönöm azt súgja, hogy valami nincs egészen rendben körülötte.

MÁRIA Ugyan már. Mire gondolsz?

KLÁRI Anya! Állítólag jó állása van, sikeres építész. Akkor hogy lehet az, hogy albérletben lakik?

MÁRIA Erre én is rákérdeztem. Azt válaszolta, utazgatott, a világot akarta megismerni. Felkereste a klasszikus építészeti valamennyi fontos színhelyét.

KLÁRI Hát, ez lehet kamu is.

MÁRIA Levizsgáztattam. Tényleg járt Rómában, Athénben, Firenzében. Hidd el, nagyon tájékozott ember. (Elhallgat, majd folytatja) Kislányom, ezt nagyon nem szeretem benned, hogy mindig mindenben ellentmondasz. Olyan vagy, mint szegény apád.

KLÁRI Igen, csak az a különbség, hogy neki soha nem mertél visszaszólni.

ROLAND *(Belép)* Kézcsókom Mária, jó napot Kláríka. *(Indul fel a lépcsőn)*

MÁRIA Későn jött.

ROLAND *(Megáll a lépcső közepén)* Vezetői megbeszélés volt, alaposan elhúzódtott.

MÁRIA Besokalltam a töltött káposztával, meghívhatom egy vacsorára?

ROLAND Imádom, de csak egy feltétellel fogadom el, ha kifizethetem. *(Eltűnik az emeleten)*

MÁRIA Rendben. *(Utána kiabál)* De az árat én szabom meg.

KLÁRI Látod. Ettől félttem, máris kezdod.

MÁRIA	Miről beszélsz? Egy vacsora nem a világ. Meg egyébként is legalább a fele a nyakamon maradna, és kidobhatnám. Neked is felajánlanám, de tudom, hogy utálod. (Ránéz a lányára). Miért nem szóltál neki, hogy akarsz tőle valamit?	ROLAND	Milyen témát választott?
KLÁRI	Már nem is tudom, hogy akarok-e.	KLÁRI	Ez komolyan érdekli magát?
ROLAND	<i>(Megjelenik a lépcső tetején)</i> Kedves Mária, tudna adni egy vasalót, kilencre el kell mennem egy programra, és a bőröndben gyűrött lett az ünnepi öltönyöm.	ROLAND	Közönyös, nemtörődöm embernek látszom?
MÁRIA	Roland, adja ide kivasalom.	KLÁRI	Nem.
ROLAND	Hozom. <i>(Eltűnik)</i>	ROLAND	Hát akkor?
KLÁRI	Kettő.	KLÁRI	Egy ezer fős termálfürdő alapszolgáltatásai, gyógy- és wellness kínálatának kiépítése.
MÁRIA	Mit mondasz, kislányom.	ROLAND	Gyönyörű téma, és nagyon aktuális.
ROLAND	Hozom. <i>(Eltűnik)</i>	KLÁRI	Én utálok. A professzor erőltette rám.
KLÁRI	Kettő.	ROLAND	Bizonyára van az öregnek ilyen tervezési feladata, és a részleteket kidolgoztatja magukkal.
MÁRIA	Mit mondasz, kislányom.	KLÁRI	De valójában nem is ez a problémám.
KLÁRI	Másodszor nyomulsz. <i>(Az anyja szemébe néz)</i> Te anya, neked tetszik ez a fickó.	ROLAND	Hanem?
MÁRIA	Őrületséget beszélsz. Húsz évvel fiatalabb taknyos kölyök.	KLÁRI	Holnapután délelőtt be kell adnom egy házi szorgalmi feladatot, és azt sem tudom, hogy kezdjek hozzá.
KLÁRI	Az a jó.	ROLAND	Mi a téma?
MÁRIA	Melléd el tudnám képzelni.	KLÁRI	Reneszánsz építészeti stílusjegyek Firenze műemlékein.
ROLAND	<i>(Jön le a lépcsőn, egy öltönyt hoz a karján, odalép a kanapé mellé)</i> Tessék, itt van.	ROLAND	Fantasztikus téma.
MÁRIA	<i>(Feláll, átveszi a ruhát és elindul kifelé).</i> Addig szórakoztasd a mérnök urat kislányom, meg amúgy is akartál tőle valamit kérdezni. <i>(A konyhában a hűtőből kivesz egy nagy jénai tálat, és beteszi a mikrohullámú sütőbe. Kimegy)</i>	KLÁRI	Kinek?
ROLAND	Állok rendelkezésére, parancsoljon.	ROLAND	Mindenkinek, aki járt a legszebb reneszánsz városban.
KLÁRI	Anyám össze-vissza beszél. Nem akartam semmit.	KLÁRI	Miért maga járt?
ROLAND	Akkor én kérdezek. Hol tart az államvizsga dolgozatával.	ROLAND	Többször is.
KLÁRI	Sehogy. Tíz oldalig eljutottam, aztán blokk.	KLÁRI	Akkor ezt a feladatot magának adták fel.
		ROLAND	Mennyi a terjedelem?
		KLÁRI	4-5 flekk.

ROLAND	Rendben van.		régen volt kivasalva. <i>(Ráteríti a kanapé háttámlájára).</i>
KLÁRI	Úgy értsem, hogy segít?	ROLAND	Köszönöm.
ROLAND	Arra nincs idő. Összedobom magának.	KLÁRI	Na, én megyek.
KLÁRI	Maga egy sunyi alak. Tudja, hogy ezzel lekötelez.	MÁRIA	Maradj, keresek neked is valamit a hűtőben.
ROLAND	Miután érzem, hogy kezdettől nem vagyok magának szimpatikus, muszáj megragadnom az egyetlen lehetőséget.	KLÁRI	Jó lesz a káposzta.
KLÁRI	Maga visszaél egy szerencsétlen lány kiszolgáltatott helyzetével.	MÁRIA	De hisz nem szeretted.
ROLAND	Ilyen a világ, nem? (Kivár, majd belenéz a lány szemébe) Tudja, hol van az irodánk?	KLÁRI	Nem szerettem, mert gyerekkoromban minden héten csináltál, és tukmáltad.
KLÁRI	Többször elmentem előtte.	MÁRIA	Apád imádkozta... Tessék üljünk le az asztalhoz, máris hozom az ételt. <i>(A konyhai részbe megy, kiveszi a jénait, és az asztalára helyezi)</i>
ROLAND	Holnap koradélutánra ki lesz nyomtatva az anyag, magának csak alá kell írni. Jöjjön be érte. <i>(Felemeli az ujját)</i> Legközelebb „csak” segítsek, ha időben szól.		<i>(Klári és Roland leülnek asztal két végéhez)</i>
KLÁRI	Köszönöm... És mit vár érte cserébe?		Tessék vegyen mindenki magának. <i>(Ő is leül középre)</i>
ROLAND	Semmit... Azaz csak egy apróságot, hogy ne nézzen olyan gyanakodva rám, és ne utáljon.		<i>(Először Klári vesz, aztán Roland, végül Mária. Csendben enni kezdenek)</i>
KLÁRI	Nem utálok... Csak én nehezen kötök ismeretséget, barátságot meg még nehezebben.		
ROLAND	Csalódott?		
KLÁRI	A barátnőmben és a barátomban, többszörösen is.		
ROLAND	No, hogyan?		
KLÁRI	Összejöttek a hátam mögött, és hónapokig becsaptak.		
ROLAND	Az komoly szivattyú.		
MÁRIA	<i>(Bejön, karján hozza az öltönyt)</i> Remélem meg lesz elégedve. Látszott rajta, hogy		

3. jelenet

(Mária ül a nappaliban a kanapén, Roland jön le a lépcsőn)

ROLAND Hajtós napom volt, be kellett fejezni egy iskola tetőszerkezetét.

MÁRIA Igazán szép munka magáé. Elképzeli, hogy egy iskolában milyenek és mekkorák legyenek a tantermek, megálmodja az aulát, a tornatermet. Ez egy kicsit olyan, mintha Isten lenne, a semmiből kell teremtenie valami szépet, valami egyedit, ugye?

ROLAND (Megáll egy festmény előtt) Ez Rippl-Rónai ugye? (Közelebb hajol) Reprodukció, vagy másolat?

MÁRIA A férjem mindig félt attól, hogy ellopják, ezért aláírta, hogy másolat.

	Az bizony egy eredeti Rippl-Rónai kép. Gyűjteményes kiállításokra kölcsön szoktuk adni a Szépművészeti Múzeumnak, sőt egyszer Németországba is.	MÁRIA	Nem, ő egyedül. Én később kerültem hozzá, titkárnőnek. Egy hónap sem telt el és egymásba szerettünk, így aztán összeházasodtunk. Én férjnél voltam, de szerencsésen megoldódott a helyzet.
ROLAND	<i>(Közelebb hajol)</i> Igazán gyönyörű.	ROLAND	Elvált?
MÁRIA	A férjemnek szenvedélye volt, hogy megszerezzen eredeti remekműveket. Ott jobbra, az pedig egy Egly József kép, a Viharos Balaton.	MÁRIA	Beadtam a válókeresetet. A férjem halálos beteg volt, illett volna megvárni, amíg meghal, de Lajos nagyon türelmetlen volt...
ROLAND	<i>(Odasétál a képhez, jól szemügyre veszi)</i> Egly technikája nekem túl impresszionista, de ez a kép szép és kifejező.	ROLAND	Azért halt meg a férje, mert ön elhagyta?
MÁRIA	Tudja a férjem érték alapon döntött, megvett olyan képet is, amely egyáltalán nem tetszett neki.	MÁRIA	Nem.
ROLAND	Azt hiszem igaza volt. Komoly vagyonok ezek.	ROLAND	Jaj, bocsásson meg, azt hiszem túlságosan belementem az intim szférájába. Ezek az információk nem tartoznak rám. Tudja, a kíváncsiskodó természet azért alakult ki bennem, mert gyerekkoromban nagyon szerettem hallgatni a felnőttek történeteit, aztán diákkoromban ez odáig fajult, hogy irogattam novellákat, meg egy félig kész regényt... Szóval van bennem némi irodalmi véna.
MÁRIA	Még élt a férjem, megkérdezett egy művészettörténészt, aki azt mondta, hogy a Rippl-Rónait minimum húsz millióért el lehetne adni aukción. Az Eglyért is adnának hat-hét milliót.	MÁRIA	Nekem ez a múltam, vállalom, és azt hiszem, nem kell szégyellnem.
ROLAND	<i>(Odasétál az üllőgarnitúrához és leül)</i> Az igen.	ROLAND	Mindenki magával számol el. <i>(Kis szünet után)</i> Aztán csak Klárka született, vagy...
MÁRIA	Bizony.	MÁRIA	A férjem nagyon szeretett volna még egy gyereket, egy fiút, de én irtóztam tőle. Említettem már korábban önnek, hogy az előző házasságomban született egy fiú, de... elvesztettem. Félttem, hogy megismétlődik a tragédia.
ROLAND	Mária, a férje mivel foglalkozott?	ROLAND	Az a fiú meghalt?
MÁRIA	Vállalkozó volt. Családi és társasházakat épített, és eladta őket. Ezt a házat is ő hozta össze, csak annyira megtetszett mindnyájunknak, hogy megtartottuk. Így aztán eladtuk a régit.	MÁRIA	Ne haragudjon, de erről nem tudok beszélni. <i>(Sírni kezd)</i>
ROLAND	Építész mérnök volt?	ROLAND	Bocsásson meg, már megint illetlen voltam, átléptem egy bizonyos határt.
MÁRIA	Nem. Csak technikumot végzett, de szerzett hozzá kivitelezői gyakorlatot, és jó érzékkel összerakott egy eredményesen működő vállalkozást.	MÁRIA	<i>(Törölgeti a szemét, majd mély levegőt)</i>
ROLAND	Közösen hozták létre a céget?		

	vesz) Hagyjuk az én múltamat. Beszéljen inkább magáról.		trauma volt megbékélni azzal, hogy nincsenek többé... És ez a mai napig is kísért.
ROLAND	Engedjen meg még egy gondolatot. Ugye maga nagyon hatott a férfiakra?	MÁRIA	Tartja a kapcsolatot a nevelőszüleivel?
MÁRIA	Hát...	ROLAND	Igen. Szüleimnek tekintem őket, és ők is saját gyerekükként kezelnek. Anyám középiskolai tanár, apám építésmérnök, és talán ezért mentem én is műegyetemre.
ROLAND	Amikor beléptem ide és megláttam egy nagyon szép, fiatalos asszonyt állt előttem, aki nem látszott harmincöt évesnél többnek. Azt mondtam magamnak, vigyázz Roland ez a nő, potenciális veszélyforrás, még beleszeretsz. Ki sem másztál az előző kapcsolatodból, és máris itt leszelkedik rád a következő bonyodalom.	MÁRIA	Volt mostohatestvére?
MÁRIA	Jó, tudom, most maga egy kicsit udvariaskodik velem. Intelligens nevelést kapott, tudja, hogy kell úriember módján örömet szerezni idősebb nőknek.	ROLAND	Szüleimnek nem lehetett gyerekük. Egyedül engem fogadtak örökbe. Egyke voltam, ami egyrészt jó volt, mert minden szeretetet felém irányult, másrészt rossz volt, mert nem tanultam meg, hogy a dolgokban mindenütt osztozni kell. Ez az előélet sajnos a párkapcsolatomban is visszaütött, önző voltam, nehezen tudtam megszokni, hogy nem egyedül döntök.
ROLAND	Nem. Dehogy. Őszintén beszélek. Higgye el, én teljesen megdöbbentem, amikor a lánya megjelent, nem tudtam elhinni, hogy maga az édesanyja.	KLÁRI	<i>(Bejön)</i> Heló. (Megáll, meglátja Máriát és Rolandot a kanapén beszélgetni) Jaj, nem zavarok?
MÁRIA	Na jó, egy kicsit hiszek önnek.	MÁRIA	Csacsiságot beszélsz. A mérnök úr most jött meg egy kicsit elbeszélgettünk. Na, de megyek, mert ki kell szednem a mosógépet. <i>(Feláll és indul kifelé)</i> Mi újság kislányom az egyetemen? (Meg sem várja a választ, kimegy)
ROLAND	Nem gondolt arra, hogy egy ilyen suta pótcselekvés helyett, mint ez az albérleti helyzet, egy magához illő társat keressen?		
MÁRIA	De. Igen. Titokban. A férjem egy éve halt meg, betartottam a tisztességesen elvárható időt, de lépni már nem volt merszem. Húsz évig egy férfi volt az életemben, félttem, hogy csalódás ér, félttem, hogy kinevetnek... Jaj, inkább beszéljen egy kicsit magáról.	KLÁRI	<i>(Odasiet a kanapéhoz és Rolanddal szemben leül)</i> Ő kérdezte, de magának válaszolok. Reggel beadtam, délben volt órája a profnak és nekem szegezte a kérdést: Ezt maga írta? Én hát, hazudtam, de éreztem, hogy kicsit kozmetikáznom kell, ezért hozzátettem, hogy a bátyám segített, ő építész. Azért, mert ez túlságosan érett munka, mondta, de értékelte, hogy őszinte voltam, megenyhült és annyit morgott még felém, hogy jó lesz, ha jövőben is együtt oldják meg a feladatokat. Szóval maga a bátyám. No, mit szól?
ROLAND	Hát, az én sorsom sem egy fáklyás menet. Hat éves voltam, amikor a szüleim eltűntek az életemből, azt mondták meghaltak, majd nagyon kedves, aranyos emberek örökbe fogadtak, Gödöllőre kerültem. Nagyon szerettem az édes szüleimet, óriási		

ROLAND	Üsse kő, vállalom. Bár egy kicsit szebb hugicát képzeltem el magamnak, de ez van.		közlöm a fizetséget, amikor már tudom, hogy hányszor dolgoztatják át újra, meg újra a kész, vagy félig kész terveket.
KLÁRI	Vegyem sértésnek, vagy illetlen iróniának?	KLÁRI	Jó, anya majd kifizeti. <i>(Ráfeledkezik a férfire)</i> Roland, azért maga tényleg nagyon jó lehet a szakmában, ez a bogaras prof nagyon ritkán ad jelest. Tudja mi a dumája? Jelesre csak a Gaudi, meg a Hundertwasser tudja az építészetet, négyesre ő...
ROLAND	Jól van, úgyis tudja, hogy szép, most mit ragozza a témát.		
KLÁRI	Hát, most nagyon feltettük a szintet a profnál, ezek után az államvizsga dolgozatomnál is segítenie kell, hogy ne égjek le. Mennyiért vállalja a nem hivatalos külső konzulensi szerepet?	ROLAND	<i>(Közbe vág, öreges tanár hangon)</i> ... közepesre a tanársegédek, a legkiválóbb hallgatók is csak elégségesre. Tehát, aki nálam nem bukik meg, az jó tanuló.
ROLAND	Ki a belső konzulense?	KLÁRI	Nem mondtam újat.
KLÁRI	Egy ugri-bugri tanársegéd. Régóta kerülget a kis gátlásos mama kedvence. Jaj, ha látná, nagy sötétkeretes szemüveg, mint a nagypapáknak, múlt század eleji módon rövidre vágott, gondosan félrefésült haj, és a naponta fényesre pucolt, gumitalpú cipő.	ROLAND	Ezek nem eredeti aforizmák, az elődeiktől lopták, és úgy adják elő, mint saját agymutatványt.
ROLAND	De Klárrika, a kis okos tojás először docens, aztán professzor, majd egyetemi tanár úr lesz. Fantasztikus egzisztenciális potenciál, maga pedig szép, de mutatósan elhízott professzornéként vonulhatna mellette, templomba, fogadásokra, kitüntetési ünnepségekre.	KLÁRI	<i>(Hallgat, néz a férfire, majd megszólal)</i> Roland, ki volt az a nő, akivel az ajtóban vitakozott, amikor először összefutottunk?
KLÁRI	Sekélyes duma. Én az érett, határozott fickókat kedvelem, akikért harcolni kell, punk-tum. <i>(Hangot vált)</i> Arra válaszoljon inkább, hogy vállalja-e a külső segítő szerepét?	ROLAND	Senki.
ROLAND	Az attól függ. Ha nekem kell megírnom az egészet, akkor egymillió forint. Ha csak a vázlatot, és ellenőrzöm a kidolgozást akkor kétszázezer, ha futó konzultációkkal megelégszik... Hát, abban majd megegyezünk.	KLÁRI	Rossz válasz. Mondja azt, hogy semmi közöm hozzá.
KLÁRI	Ez az utóbbi, de mondjon konkrét árat.	ROLAND	Semmi közöm hozzá.
ROLAND	Az igazán igényes munkáknál is utólag	KLÁRI	Na, na. Amikor beléptem, maga úgy próbálta nekem bemutatni, mintha albérletet kereső érdeklődő lenne, holott amikor a bejárati ajtóhoz értem, maguk magántermészetű témában, felemelt hangon vitakoztak... Jó, jó igaza van, semmi közöm hozzá.
		ROLAND	Ez látja így van... De nincs mit mellébeszélni, a volt barátnőm. Szakítottunk, kilesett és utánam jött. Tett még egy próbát.
		KLÁRI	Előle menekült ide hozzánk?
		ROLAND	Ezt így nem mondanám, de való igaz, hogy most már végképp le akartam

	zárni a kapcsolatot, és az látszott jó megoldásnak, ha fizikailag is kilépek az életéből.	MÁRIA	A lányomnak úgysem jut eszébe. Köszönöm. (<i>Elveszi és a dohányzó asztalon üresen álló vázába helyezi</i>) Foglaljon helyet (<i>Ő is leül</i>)
MÁRIA	(<i>Csinosan átöltözve, kisminkelve megjelenik a konyha részben, elővesz edényeket a hűtőből és felteszi a gáztűzhelyre</i>). Tíz perc múlva vacsora.	BARTA	Köszönöm. (<i>Leül</i>) Hogy van kedves Mária? Ma éppen két hónapja, hogy elküldött.
ROLAND	De hát megbeszéltük, hogy én ellátom magam és nem kell...	MÁRIA	Nem elküldtem, kedves Barta úr, csak én nem láttam értelmét, a további találkozásoknak.
KLÁRI	Hagyja. Törődjön bele, ez az élete. Meg is halna, ha nem gondoskodhatna másokról.	BARTA	Azt beszélük, hogy albérlője van. Igaz?
MÁRIA	Mikor van a születésnapja, Roland?	MÁRIA	Milyen gyorsan terjednek a hírek. Igaz.
ROLAND	Egy hónap múlva, 10-én.	BARTA	És ki az illető? Egyetemista lány?
MÁRIA	Hányadik?	MÁRIA	Nem. Építésmérnök. Egy szimpatikus fiatalember.
ROLAND	A huszonhatodik.	BARTA	Ha előbb szól, leinformáltam volna diszkrétén.
KLÁRI	(<i>Anyjára feledkezik</i>) Anya, de kiöltöztél. Mit ünneplünk?	MÁRIA	Jaj, százados úr, nem akartam felhajtást.
MÁRIA	Azt a szerencsétlen kacsát, amit délután megsütöttem, és most felfaljuk.	BARTA	Azt nem, de jobb az óvatosság.
KLÁRI	Akkor most én is öltözzem át?	MÁRIA	És mi újság a rendőrségen?
MÁRIA	Te tudod.	BARTA	Semmi érdekes. Zsebesek, pitiáner betörők és prostituáltak színesítik az életünket. Seholy egy jó kis rablás, vagy izgalmas gyilkosság. (Kis csend) Nem gondolta meg magát, kedves Marika?

4. jelenet

(*Mária a konyhai részen tevékenykedik, főz, mosogat*)

BARTA	(<i>Benyit, kezében egy nagy csokor vegyes virággal megáll az ajtó előtt</i>) Kezét csókolom Marika. Megbeszéltük, hogy nem folytatjuk, de bocsásson meg látni akartam.	MÁRIA	Nem Barta úr. Jó nekem így. Van ez a fiatalember, meg a lányom is újabban gyakrabban itt van. Egy kicsit népeesebb lett a ház.
MÁRIA	(<i>Előre jön, Barta elé</i>) Jaj, Barta úr, nem számítottam magára, de jöjjön beljebb. (<i>Megáll a fotel mellett</i>)	BARTA	Aztán nehogy beleszerelmesedjen ebbe a fiatalemberbe. Azt beszélük jó képű.
BARTA	(<i>Az ülgarnitúrához jön</i>) Tudom, hogy ma van a születésnapja, engedje meg, hogy sok boldogságot kívánjak. (<i>Átnyújtja a csokrot</i>)	MÁRIA	Ugyan, mit gondol. A fiam lehetne.
		BARTA	Ó, az manapság már nem tabu.
		MÁRIA	Maga most úgy tesz, mintha féltékeny lenne.

BARTA	Az is vagyok. Kedves Marika, nem tudom kiverni a fejemből.	MÁRIA	Az nem, de ahogy magát ismerem, biztatásnak venné, és egyre erőszakosabban bombázza engem újabb, és újabb programokkal. Kérem, maradjunk jó barátok.
MÁRIA	De hiszen nem volt semmi közöttünk. Én magát soha nem bíztattam.	BARTA	<i>(Hirtelen felugrik)</i> Hát jó. Látom maga hajthatatlan, és én nem csinálhatok magamból még nagyobb bohócot. Kedves Mária, azt kívánom legyen boldog. Minden jót. (Katonásan kihúzza magát, biccent a fejével és kimegy)
BARTA	Hát, éppen ez az. Maga az egyszerű együttlétet is emlékezetessé tudja tenni. Annyira boldog voltam, amikor elfogadta a meghívásomat, és a színházban megnéztük a Gyertyák csonkig égtek című drámát. Csodálatos volt, ahogy két estén át megvitattuk a látottakat. Ön mélylélektani, míg én kriminalisztika megközelítésben fejthettem ki meglátásaimat. Ez meggyőzött engem, hogy egyenrangú, kiegészítő társai lehetnének egymásnak.	MÁRIA	<i>(Feláll és a konyha-részbe megy, ott tesz-vesz)</i>
MÁRIA	Nekem is élmény volt az az este.	KLÁRI	<i>(Belép)</i> Szia anya. Mi történt, Barta bácsi dülva-fúlva húzott el mellettem, majdnem fellökött. Megbántottad? (Besétál a nappali közepéig)
BARTA	Megértem önt, hogy nem akar velem élni, de ezeket a szellemi élményeket szeretném újra, meg újra átélni. Jöjjön el velem szombaton egy ígéretes színházi előadásra. Nézzük meg a legjobb Dürrenmatt drámát, Az öreg hölgy látogatását. Filmen láttam, de egy eleven színházi prezentáció százszor lenyűgözőbb lehet. Az öreg hölgyet a legkedvesebb színésznőm játssza.	MÁRIA	Senkit nem bántottam meg. Csak közöltem vele, most már harmadszor, hogy nem akarok vele élni.
MÁRIA	Ez a cím célzás akart lenni? Rá akart döbbsenteni arra, hogy nézzek a tükörbe, és lássam be, hogy nőként már igazából nincs nagy jövőm?	KLÁRI	Nem értelek. Tudod, hogy apát nagyon szerettem, mégis azt mondom, hogy jogod van új életet kezdeni. A kisöreg nagyon szimpi, művelt, és hozzád való, igazán megpróbálhatnád vele az életet.
BARTA	Tudnia kell, hogy eszembe sem jutott ilyesmi célozgatás. Maga gyönyörű, nagyon fiatalos, és újabban különösen kinyílt. Úgy látom, hogy a korábbi önbizalomhiány és pesszimizmus hála istennek a múlté. Amióta utoljára láttam, tíz évet fiatalodott.	MÁRIA	Egyenlőre nem tudom elképzelni, hogy egy idegen férfi mellé befeküdjek az ágyba. (Kis szünet) Egyébként is öreg hozzám.
MÁRIA	Barta úr, maga nagyon szimpatikus, nagyon kedves, de én nem szeretném elkötelezni magam, és nem akarom feladni a függetlenségemet.	KLÁRI	Öreg? <i>(A konyhai részbe sétál)</i> Csak tíz évvel idősebb nálad. A ti korosztályotokban ez normális különbség.
BARTA	Egy színházi előadás még nem jelenti a személyiség feladását.	MÁRIA	Én nem így gondolom. Nézz rá, ősz a haja, táskás a szeme alja és vannak öreges gesztusai... És rögeszmés.
		KLÁRI	Anya! Őszül a haja? Ha nem festened, te is úgy néznél ki, mint a télapó. A szemed alatt neked is gyűlnek a ráncok, és nézd meg magad profilból, a tokád kezd megereszkedni.

MÁRIA	Köszönöm szépen ezeket a kedves, lelkesítő szavakat. Nagyon jól esik.	ELEK	(<i>Belép</i>) Szia, Klarissz.
ROLAND	(<i>Belép, kezében táska</i>) Kéz csókom, jó napot Klárika. (<i>A hölgyek visszaköszönnek</i>) (<i>Előre jön</i>) Kedves Mária. Az irodában bolondok háza van, képtelen vagyok koncentrálni. Van egy határidős munkám, megengedi, hogy itthon dolgozzak?	KLÁRI	(<i>Felugrik</i>) Mit keresel itt?
MÁRIA	Természetesen.	ELEK	(<i>Előre jön</i>) Mit keresek? Talán kit keresek? Rávettél, hogy vegyek ki egy albérleti szobát, összeköltözünk, néhány napig örülsz, aztán egyre többet vagyok egyedül, és most már csak aludni jársz haza. Mit akarsz?
ROLAND	Kinyitnám az étkezőasztalt, ott elférnék. Csak két napról van szó.	KLÁRI	Nézd, rájöttem, hogy anyámat nem hagyhatom teljesen magára.
MÁRIA	Dolgozzon csak mérnök úr. (Belenéz a konyhabútor tükrös ajtajába, kézzel igazgatja a haját, majd kirohan)	ELEK	Ha ilyen sokat vele akarsz lenni, minек kötöttél el?
ROLAND	Klárika, mit jelent ez a nagy csokor virág?	KLÁRI	Ki kellett törnöm az állandó, erőszakos törődéséből. Sikerült, most már másképp viszonyul hozzám.
KLÁRI	Anyu egy régebbi lovagja járt itt, nyilván ő hozta.	ELEK	Visszamondjam az albérletet?
ROLAND	Lehet, hogy születésnapja van?	KLÁRI	Azt csinálsz, amit akarsz.
KLÁRI	Várjon csak! (<i>Elgondolkodik, majd oda ugrik a fotelhoz, egy táskából kiemeli egy igazolványt, megnézi</i>) Igen, ma lett negyvenhat éves.	ELEK	Jó vicc. Most mondd meg mit tegyek? Ott van a jó kis szobám. Azt mondtad hozzánk nem költözzöl. Jó, megértettem, anyám nem könnyű eset, nem akartál csöbörből vödörbe kerülni... És most mi van, egy lepusztult albérletben kerülgetek idegeneket, sorba állok a fürdő, a WC előtt, és gyakorlatilag nyomorgok egyedül.
ROLAND	Gyorsan elszaladok virágboltba, hozok két csokrot és megköszöntjük. Oké? (<i>Indul kifelé</i>)	KLÁRI	Nézd, anyámnak születésnapja van, ma itthon alszom. Holnap átmegegyek, és mindent megbeszélünk.
KLÁRI	(<i>Odalép férfihoz a szemébe néz</i>) Maga miért ilyen kurva rendes?	ELEK	Értsd meg, le kell tisztázni a helyzetünket. Jó, akkor várlak (<i>Indul kifelé, meglátja a festményeket, megtorpan</i>) Na, ezek azok, aminek látszanak?
ROLAND	Én természetesen igyekszem viselkedni, és hogy ez rendesség lenne, azt nem tudom. (<i>Egy pillanatra a lány szemébe néz, majd elindul kifelé</i>) Sietek (<i>Kimegy</i>)	KLÁRI	Igen, a tájkép Pál László, mellette egy Egry-kép és egy Rippl-Rónai.
KLÁRI	(<i>Visszateszi az igazolványt és az eredeti helyére helyezi vissza a táskát, majd leül, felemel egy színes magazint és olvas</i>)	ELEK	(Közelebb lép a tájképhez) Ne etess, ez másolat.

KLÁRI Az kamu szöveg, apám írta rá. Hidd el, ezek eredetiek.

ELEK *(Ránéz a lányra)* Anyám, te gazdag csaj vagy. Ezt soha nem említetted.

KLÁRI Ez így túlzás, van néhány jobb képünk.

ROLAND *(Belép, kezében két csokor virággal)* Na, itt is vagyok. *(Siet a dohányzó asztalhoz, leteszi a csokrokat)*

ELEK Ez meg kicsoda?

KLÁRI Az albérlő.

ELEK Az albérlő! Ahá. *(Indul az ajtó felé)* Szóval albérlőtök is van, meg képeitek, ja. *(Kimegy)*

MÁRIA *(Belép)* Az előbb idegen hangokat hallottam. Járt itt valaki?

KLÁRI Senki. Egy évfolyamtársam volt, de már elment.

ROLAND *(Felveszi a nagyobbik csokrot, és odasúg Klárinak)* Gyerünk, hozza a csokrát.

KLÁRI *(Felveszi a virágot és megy Roland után)*

ROLAN *(Megáll a háttal álló Mária mögött)* Kedves Mária. Isten éltesse harmincötödik születésnapján.

MÁRIA Jaj, de kedves. Köszönöm. *(Átveszi a virágcsokrot, majd odahajol és megcsókolja Rolandot, aki átöleli, majd fél karral ő is megöleli a férfit).* Csak a harmincadik.

KLÁRI *(Odacsoszog)* Anya. Nagyon sok boldogságot kívánok. *(Megölelik, és arcon csókolják egymást)*

MÁRIA *(A két ember között áll, hol egyikre, hol másikra pillant)* Vallja be Roland ez a maga ötlete volt, mert az én kislányom azt sem tudja, mikor van születésnapom.

ROLAND Most egy kicsit igazságtalan, kedves Mária. Együtt gondoltuk ki.

MÁRIA Nagyon köszönöm, hogy így megleptetek, most pedig születésnap vacsora következik. Sült liba Szabó Mária módra... Bár megmondom őszintén attól tartottam, hogy senki sem köszönt meg, és idegeneket kell majd behívnom az utcáról.

5. jelenet

(Az előző színpadkép, de két festmény hiányzik a falról, a helyükön világos foltok látszanak)

MÁRIA *(Álmosan kitámolyog a hálószobából, feltesz egy kávéfőzőt a tűzhelyre, majd a telefonhoz megy)* Halló, Terikém. Régen beszélünk... Nem hanyagolok el, csak annyi minden történt körülöttem... Jaj, köszönöm szépen. Képzeld a lányom sem felejtette el, és az albérlő is megköszöntött... Jó, kaptak cserébe egy főúri vacsorát, egy spékelt libasültet párolt káposztával... Roland azt mondta, hogy ilyen finomat még életében nem evett... Hát, az albérlő a Roland, ja, eddig nem mondtam a nevét?... Dehogy tegeződünk össze... Megdicsért, azt mondta, hogy harmincöt éves vagyok... Ne légy te is izléstelen, hisz a fiam lehetne... Kicsoda, hát a Barta százados, ő is ezzel jött, miután megmondtam neki, hogy nem akarok vele élni... Na jól van beszéljünk másról, olyan nagy öröm, hogy végre a Klári újra itthon aludt, remélem hamarosan visszaköltözik... *(Oldalra néz és ekkor veszi észre, hogy két kép hiányzik)* Uram isten, két képet elloptak az éjjel. Bocsi, de elköszönök. *(Kinyomja az előbbi vonalat, majd a lépcső aljához siet és felkiabál)* Klári, gyere gyorsan, nagy baj történt. Hallod?

KLÁRI *(Álmosan, csapzottan megjelenik a lépcső tetején)* Mi van? Miért csapsz ekkora lármát?

MÁRIA *(Sírás kerülgeti, remeg)* Ellopták a Pál László képet és az Egryt. Úristen, elfelejtettem a riasztót bekapcsolni. *(Körbemeleg a nappaliban és megáll az ablak előtt)* Itt jöttek be.

KLÁRI	<i>(Elindul lefelé a lépcsőn)</i>		<i>nyakláncot, bezárja, ráhajtja a szekrényajtót).</i> Jaj, majdnem elállt a szívverésem. <i>(Mint aki elfáradt, lerogy a fotelba)</i>
MÁRIA	Hívom a rendőrséget. <i>(A telefonhoz megy és tárcsáz)</i> Haló, kérem egy betöréses rablást szeretnék bejelenteni. Pesterzsébet, Ady utca 58. Kardos Lajosné. Kérem, siessenek. <i>(Leteszi kézi beszélőt).</i>	KLÁRI	Látod milyen könnyelmű vagy? Tárva nyitva hagyod az ékszer kazettát, és hogy biztos legyen még a kulcsot is rajta hagyod.
KLÁRI	<i>(Az ablakhoz megy és megvizsgálja)</i>	MÁRIA	A riasztó kényelmessé tett.
MÁRIA	Ne nyúlj semmihez.	KLÁRI	De azt sem kapcsoltd be. <i>(Kis szünet)</i> Már rég megakartam kérdezni, hogy a nyakláncban mi a fontosabb, hogy apától kaptad, vagy mert nagyon értékes.
KLÁRI	<i>(Visszasétál az ülőgarnitúrához)</i> Körülnéztél, más nem hiányzik?	MÁRIA	Milyen alattomos kérdés ez?
MÁRIA	Jaj, az ékszereim. <i>(Rohan a szekrényisorhoz, kinyit egy ajtót, mögötte nyitott ajtós kazetta, a kulcs benne van.)</i> Úristen, nyitva van.	KLÁRI	Ne térj ki a válasz elől.
KLÁRI	<i>(Odalép)</i> Nem lehet, hogy te hagytad nyitva?	MÁRIA	Én apádat szerettem.
MÁRIA	A nyakláncom, amit apádtól kaptam, amikor megszületté.	KLÁRI	Nagyon sok apró jelből arra lehetett következtetni, hogy ez nem igaz. Amikor meghalt, mintha nagyon megkönnyebbültél volna.
KLÁRI	Nincs meg a nyaklánc?	MÁRIA	Ez nem igaz.
MÁRIA	Nincs.	KLÁRI	A temetésen nem tudtál sírni, csak törölgetted a szemed.
KLÁRI	Más nem hiányzik?	MÁRIA	<i>(Kifakad, kiabál)</i> Na, ebből elég. Mit tudsz te a mi életünköböl? Hogy mit kellett nekem kiállni mellette az utolsó öt évben. Évente új szeretője volt, egyetlen névnapomon, születésnapomon nem köszöntött meg. Egy kedves szava nem volt hozzám. Úgy éltünk egymás mellett, mint egy háziúr és a cselédje, mert azt nem mondhatod, hogy nem gondoskodtam róla.
MÁRIA	<i>(Benyúl, átnézi a többi ékszer)</i> Eljegyzési gyémántgyűrű, és fülbevalók, fonott arany karkötő, zafírgyűrű, rubint gyűrű és fülbevalók, borostyán együttes. Úgy tűnik, nem.	KLÁRI	Amikor összekerültetek, szeretted?
KLÁRI	Mikor volt rajtad legutóbb?	MÁRIA	Micsoda kérdés? Az ember ahhoz megy feleségül, akit szeret.
MÁRIA	Amikor Bartával színházba mentünk.	KLÁRI	Anyá, tudom, hogy nem szeretted.
KLÁRI	Nem lehet, hogy te hagytad rajta a kulcsot és nem tetted vissza a nyakláncot.		
MÁRIA	<i>(Berohan a hálószobájába, kis szünet után visszatér, kezében kis ékszerdobozzal)</i> Megvan. Betettem az éjjeliszekrény fiókjába. <i>(Odalép a kazettához, beteszi a</i>		

MÁRIA	Mit tudsz te? Mit éltél át eddig ebből a kegyetlen, rideg életből.	KLÁRI	Akkor néztem ki az utcára, amikor beszállt a kocsijába csak a tervrajzos mappa volt a kezében... De ugye nem gondolod?
KLÁRI	Képzeld el, milyen pocsék érzés azt megtudni, hogy az anyám nem szeretted az apámat, amikor megfogantam?	MÁRIA	Én már semmit sem gondolok... Éjjel bepakolhatta az autójába.
MÁRIA	Honnét veszed?	KLÁRI	Te feltételezed, hogy ő tette?
KLÁRI	Egyik este jöttem haza, ő itt ült a fotelban, előtte egy üveg bor, azt iszogatta. Láttam, hogy maga alatt van. Leültem mellé, rám nézett és azt kérdezte, ugye te szeretsz. Igen, válaszoltam. Könnyes lett a szeme. Mert anyád soha nem szeretted. Abban bíztam, hogy közben majd belém szeret, de egyre távolabb került tőlem...	MÁRIA	Amikor először meglátta őket nagyon érdeklődő volt. Én hülye, pedig elárultam, hogy mind a három kép eredeti... De igazad van, én sem hiszem, hogy ő tette, csak az ember kétségbeesésében...
MÁRIA	Elég, nem akarom ezt hallgatni.	KLÁRI	Azt gondold át inkább, hogy az ablakot nyitva hagytad-e? Mert befestítés nyomai nem látszanak a kereten.
KLÁRI	Aztán folytatta: Most már tudom, hogy nem én kellettem neki, hanem a jólét.	MÁRIA	Miért nyitottam volna ki az ablakot. Tudod milyen fagyos vagyok.
MÁRIA	<i>(Felugrik, és idegesen járkálni kezd)</i> Hazugság, szemem szedett hazugság. Apád soha nem ült le veled beszélgetni. Csak kitaláltad, hogy belém rúghass.	KLÁRI	Na, jól van. Nézzünk körül, hogy más nem hiányzik-e? <i>(A két nő körbejárja a nappalit és kinyitogat szekrényajtókat, komód fiókokat)</i> <i>(Csengetnek)</i>
KLÁRI	Ez igaz. Nagyon lekötötte a munkája, de néha nekem kiöntötte a szívét.	MÁRIA	<i>(A bejárati ajtóhoz siet)</i> Jó reggelt százados úr. Kijöhettek volna gyorsabban is.
MÁRIA	Nem igaz, hogy soha nem szerettem.	BARTA	Ahogy tudtam, jöttem, kedves Mária.
KLÁRI	De anya, te magad is beismerted a temetés után néhány nappal, amikor Terus nénivel beszélte telefonon.	MÁRIA	Hogy-hogy magát küldték?
MÁRIA	Mit ismertem be?	BARTA	Az osztályvezető tudja, hogy ismerjük egymást, és ilyen esetekben a személyes ismeretség segíthet a körülmények gyors feltárásában.
KLÁRI	Szó szerint azt mondtad: Felnéztem rá, mert ügyes üzletember volt, de megszeretni soha nem tudtam.	MÁRIA	<i>(Bejönnek a nappaliba)</i>
MÁRIA	<i>(Kis szünet után)</i> Roland elment dolgozni?	MÁRIA	Éjszaka elvitték ezt a két képet. (Mutat a falra) Más nem hiányzik. Az ablakon jöttek be, a riasztó nem volt bekapcsolva.
KLÁRI	Úgy hét óra körül.		
MÁRIA	Nem láttad mit vitt magával?		

BARTA	Pál László és Egry József képek, ha jól emlékszem. (Kesztyűt húz, majd az ablakhoz megy. Kitárja az ablakszárnyakat, kihajol, nézegeti, majd visszatér a nappaliba) Mindjárt jönnek a technikusok, remélem találunk ujjlenyomatokat és lábnyomot. A helyzet az, hogy vagy nyitva maradt az ablak, vagy valaki belülről nyitotta ki.	leinformálok, mielőtt idefogadta, de maga kerek-perec elhárította.
<hr/>		
6. jelenet		
<i>(A nappali. Az étkezőasztal legnagyobb méretre kinyitva, rajta Roland tervrajzai, a mérnök fölé hajolva dolgozik. Kis rádióból halk zene szól)</i>		
MÁRIA	Én tegnap egész nap olyan fázós voltam, biztos, hogy nem nyitottam ablakot.	KLÁRI <i>(Jön lefelé a lépcsőn, meglátja Rolandot, megtorpanva nézi, majd jön tovább, oda megy mögé és nézi)</i>
BARTA	A bejárati ajtót bezárták éjszakára?	ROLAND Ki érkezett?
KLÁRI	Én zártam be.	KLÁRI Csak én.
BARTA	(Leül és elővesz egy jegyzetömböt) Nos, tekintsük át, kik azok, akik rendszeresen járnak önökhöz.	ROLAND Milyen személynév az, hogy: én?
MÁRIA	Teri, a barátnőm.	KLÁRI Ismerjük egymást már épp elég ideje, hogy a hangom alapján felismerjen.
BARTA	Szabadna a teljes nevét.	ROLAND <i>(Hátra fordul)</i> Á, maga az?
MÁRIA	Kis Terézia.	KLÁRI Igen, magam vagyok. Én azt hittem van annyi személyes kisugárzásom, hogy férfi antennáival érzékeljen, ilyen közlő... Egyébként mondja, miért nem tegeződünk?
BARTA	Címe?	ROLAND Mert magácska nem ajánlotta föl.
MÁRIA	Honvéd utca 56... Aztán a postás, az unokanővérem... De ezekkel nem kellene foglalkoznia... Ennél fontosabb a barátod, kislányom. Hogy is hívják?	KLÁRI Én. Miért pont én?
KLÁRI	Lakatos Elek.	ROLAND Mert az édesanyám arra tanított, hogy magánéletben a hölgyek ajánlják fel a férfiaknak a tegeződést.
BARTA	Igen. Címe?	KLÁRI Látja, engem rosszul neveltek. Rendben, akkor én most felajánlom. Elfogadja?
KLÁRI	Bodza utca 108.	ROLAND El.
BARTA	És mi van ezzel az albérlővel?	KLÁRI Nem nagyon lelkes.
MÁRIA	Dolgozik.	ROLAND Ne haragudjon, de ez a munka nagyon nyomaszt és még ma be kell fejeznem.
BARTA	Nem hallották, hogy éjszaka mászkált volna?	KLÁRI Ahá, értem, más szóval ne zavarjam.
KLÁRI	Nem.	ROLAND Azt nem mondtam, én az általános
MÁRIA	Én sem.	
BARTA	Látja kedves Mária, ajánlottam, hogy	

	szellemi és idegi állapotomról beszéltem, amúgy meg rám fér egy kis kikapcsolódás.		<i>arcon csókolja, Roland csak formálisan cuppant, majd felemelik a poharaikat, koccintanak).</i>
KLÁRI	Holt tart?	KLÁRI	Örülök, hogy megismertelek.
ROLAND	A vége felé, néhány ellenőrző statikai számítást kell még elvégeznem.	ROLAND	Nemkülönben.
KLÁRI	Az nem a statikus feladata?		<i>(Isznak, Klári fenéig, Roland félig issza ki a poharat)</i>
ROLAND	De igen. Csak szeretem leellenőrizni, hogy nem tévedett-e? Ha összedül egy épület, az az én tragédiám is.	KLÁRI	Nem ér. Tessék, teljesen felhajtani.
KLÁRI	Nem tudnék segíteni?	ROLAND	De erőszakos vagy?
		KLÁRI	Csak következetes.
ROLAND	Nem. A statika komoly felelősség, soha nem engedtem, hogy a kontrollt más végezze el... Ma nincsenek órái?	ROLAND	<i>(Felhajtja maradék bort) Így jó?</i>
KLÁRI	Van. De a gazdaságtan professzor olyan unalmas, hogy akkor már inkább magát hallgatom... Apropos! (Felugrik, a konyha részbe megy, elővesz a hűtőből egy üveget). Mit iszunk? Konyak, ágyas pálinka, tokaji aszú, portói?	KLÁRI	Így illendő. <i>(A poharakat ráhelyezi a tálcára)</i> Hozhatok még egy keveset?
		ROLAND	Nem, Nem.
ROLAND	Csak arról volt szó, hogy letegeződünk, arról nem, hogy alkoholizálunk is.	KLÁRI	<i>(Visszaviszi a poharakat, majd visszamegy Rolandhoz)</i> A múltkor jól kikérdeztél a személyes életemről. És veled mi van?
KLÁRI	Az aktus egy normális ital nélkül érvénytelen.	ROLAND	Mi lenne? Semmi.
ROLAND	Nekem normális ital a szóдавíz is.	KLÁRI	Állítólag szakítottál, valakivel.
KLÁRI	Na, mérnök úr! Ne hülyítsen, egy deci akármit csak meg tud inni, anélkül, hogy belebetegedne, netán belehalna.	ROLAND	Igen.
ROLAND	Na, jól van, egy deci édes vörösbor jöhet.	KLÁRI	Fájt?
KLÁRI	<i>(Elővesz üvegeket, két pohárba tölt, majd egy tálcán oda viszi Rolandhoz)</i> Tessék uram, ha nem baj vörösborként portóit töltöttem, és én is azt iszom. Hát, akkor szia.	ROLAND	Minden szakítás fájdalmas. Egy életszakasznak vége szakad, de még nem kezdődik el egy újabb.
ROLAND	Szia.	KLÁRI	Te hagytad el?
	<i>(Megcsókolják egymást, a lány rendesen)</i>	ROLAND	Igen.
		KLÁRI	Miért?
		ROLAND	Hosszú.
		KLÁRI	Ráérek.
		ROLAND	Annál is hosszabb.

KLÁRI	Jól van, értem. Nem akarsz róla beszélni. Legalább is velem nem.	ROLAND	Mert ez nem igaz... És ne haragudj, dolgoznom kellene. Hamarosan itt lesz a nyomozótiszt, valószínű hosszú percekig fenn fog tartani.
ROLAND	Senkivel sem. Röviden érthetetlen lenne, hosszan pedig esetlen magyarázkodásnak tűnne.	KLÁRI	(Elindul a lépcső felé) Ja, egyébként tudod, hogy anyám téged gyanúsít a képek ellopásával?
KLÁRI	Szóval csak pertut ittunk, de nem vagyunk barátok.	ROLAND	Igen!?
ROLAND	Jól van. Látom, nem nyugszol. Most én kérdezek. Mikor volt menzeszed?	KLÁRI	Igen. Csak nagyon vigyázz vele. Kétszínű. (A lépcsőn határozott lépésekkel felmegy az emeletre) Én már csak ismerem.
KLÁRI	Ez nem tartozik senkire.	ROLAND	(Neki áll dolgozni)
ROLAND	Mikor maszturbáltál legutóbb?	ROLAND	(Bejön) Bocsánat, az ajtó nyitva volt. Mérnök úr?
KLÁRI	Te kurva okos pasi vagy, ugye tudod?	BARTA	(Feláll, elé megy, bevárja az ülőgarnitúra előtt) Jó napot. Sasvári vagyok.
ROLAND	Eddig nem tudtam, de most heuréka!	ROLAND	(Kezet fognak, leülnek)
KLÁRI	Mondd, utálsz engem?	BARTA	Kérem a személyi okmányát.
ROLAND	Szó sincs erről.	ROLAND	(Előveszi a zsebéből és átadja)
KLÁRI	Tolakodónak tartasz, ugye.	BARTA	(Feljegyzi az adatokat, és visszaadja)
ROLAND	Mondjuk azt, hogy határozott egyéniség vagy, aki tudja, hogy mit akar és azt el is akarja érni. Néha már fárasztó módon is.	ROLAND	(Míg Barta jegyzetel, már elkezdi a mondókáját) Hallom én vagyok a fő gyanúsított. Sajnálom, hogy ilyen gyorsan lebuktam, gondolom még ön is szívesen elbíbelődött volna az ügygel. Vallomást teszek, a képeket az amsterdami Rijks Múzeum megrendelésére loptam el, gyorsfutár vitte ki az országból, ők Rembrandt képként fogják kiállítani, tehát elnyeli a képzőművészet mély, átláthatatlan szakadéka. A rablást a kertész és a főkomornyik próbálta megakadályozni, őket megöltém, a hátsó kertben elástam a hulláikat, a végtisztességet nem állt módomban számukra megadni, kérem, hogy ebben a rendőrség majd intézkedjék.
KLÁRI	Egyértelmű célzás volt, de hidd el, csak arról van szó, hogy szeretek veled beszélgetni, úgy érzem, sokat tanulhatok tőled...	BARTA	(Befejezi az okmány adatainak
ROLAND	...és olyan, mintha a bátyád lennék. (Hangot vált) Aztán olyan téma felé terelgeted a beszélgetést, amely engem speciel nem érdekel. Nézd, nálam nem működik a kutyaharapást szőrével gyógy mód. Én, egyenlőre nem szeretnék semmiféle kapcsolatba keveredni.		
KLÁRI	Értem. Méltatlannak tartasz egy közelebbi kapcsolatra, igaz?		
ROLAND	Nem erről van szó.		
KLÁRI	Miért nem mondod ki, hogy egy műveletlen, éretlen csúnya kis béka vagyok.		

feljegyzését) Érdekes volt az előadása, de térjünk vissza a valóságba. Tud komoly is lenni?

ROLAND Komoly ügyben, igen.

BARTA Tisztázzunk valamit, magát egyelőre senki nem gyanúsítja. Csak arról van szó, hogy felmérjük a lakást ismerő és az ide járó személyek körét.

ROLAND Ebben ön is nyakig benne van, ha jól tudom, még pedig az elsők között.

BARTA Így igaz.

ROLAND Milyen zseniális krimi lehetne, nem? Az a nyomozó végzi a felderítő munkát, aki elvitte képeket. Ne értsen félre, én sem gyanúsítom, csak fecsegek össze-vissza.

BARTA A főnököm, aki kijelölt az ügy kivizsgálására tudja, hogy ismerem a családot.

ROLAND Azt is, hogy udvarolt a sértettnek?

BARTA Na jó. Hagyja, hogy a munkám végezzem? Vagy azt akarja, hogy bevitessem a kapitányságra, és ott hallgassuk ki?

ROLAND Parancsoljon. Állok rendelkezésére.

BARTA Egyelőre, konkrét kérdésekre, egyértelmű választ várok. Mikor jött haza?

ROLAND Este nyolckor.

BARTA Ezen idő és reggel hét óra között elhagyta-e a házat?

ROLAND Nem.

BARTA Ugyanezen idő alatt elhagyta-e a szobáját?

ROLAND Egy személyes jellegű, de esetünkben közérdekű helyzetelemzést érintő, egészségügyi konstellációról kell önt tájékoztatnom.

BARTA Igen.

ROLAND Tegnap déltől intenzív hasmenésem van. Éppen ezért éjszaka folyamán négyszer kellett felkeresnem az erre a célra rendszeresített kis helyiséget.

BARTA (Jegyzetel) Igen.

ROLAND Egy további közérdekűséget érintő tényről kell önnek felvilágosítást adnom, sajnálatos módon heveny prosztata gyulladásom is van, éppen ezért az éjszaka folyamán további három alkalommal kellett felkeresnem az alkalmas helyiséget. Nagyon sajnálom, hogy a két számomra kellemetlen jelenséget nem tudtam ésszerűen összehangolni, és ezzel az ön munkáját némiképp megnehezítettem... (Kézzel mutatja az összevonást)

BARTA Hogy lehet, hogy Klárika nem tud arról, hogy ön éjjel össze-vissza mászkált?

ROLAND Bocsásson meg felügyelő úr, nem volt arról tudomásom, hogy a ház lakóit minden ilyen helyiséghasználati alkalomról előzetesen, vagy utólag tájékoztatni kell.

BARTA Az emeleti, vagy a földszinti WC-t használta?

ROLAND Az emeletit, természetesen.

BARTA Pontosítsunk valamit, kérem. Tehát ön azt állítja, hogy lefekvés után, reggel hét óráig nem hagyta el az emeletet?

ROLAND Nagyon sajnálom, ha ezzel csalódást okoztam, de nem.

BARTA Tehát, nem. (Felírja) Nos kérem, a behatolás tárgyát képező ablaküvegen ujjlenyomatokat találtunk. Ezek azonosításához szükség van minden érintett személy mintájára. Holnap be tud jönni a kapitányságra?

ROLAND De felügyelő úr, az én mintáimat az önök archívumában évek óta őrzik.

BARTA	Önnek már voltak gyanúsítási ügyei?	KLÁRI	(Láthatóan az emeleten hallgatózott, kidugja a fejét és jön le a lépcsőn, siet Mária szobája felé) Anya! Itt vagy? Anya!
ROLAND	Hát hogyné. Nézze én gyilkoltam meg a Polgárdi szőlőhegyen azt az amatőr régészt, aki nagy értékű ezüst edényeket talált egy korabeli római villa közelében, aztán én öltem meg huszonöt éve Miskolcon azt a gyönyörű nővért, a nővérszállón, akinek nem találták meg a gyilkosát. Pedig itt járkáltam az önök szeme előtt.	MÁRIA	(Álmosan, hálóingben, magára kapott köntössel megjelenik az ajtóban) Mi van? Miért kiabálsz?
BARTA	Na, persze. Két évesen maga már ölt. Na elég ebből, nem fog belőlem hülyét csinálni. Bejön velem a kapitányságra és levesszük az ujjlenyomatokat.	KLÁRI	Te még aludtál?
ROLAND	Letartóztat?	MÁRIA	Egész éjjel görcsöltem, csak hajnalban tudtam elaludni... Aztán meg a képek jutottak eszembe. Mi történt?
BARTA	Nem, csak elővezetem, mivel tisztességtelenül viselkedett, és félre próbálta vezetni a hatóság képviselőjét.	KLÁRI	Rolandot letartóztatták.
ROLAND	Bent akar tartani?	MÁRIA	Mi van?
BARTA	Aláírja a vallomását, és levesszük az ujjlenyomatokat. Imádkozzon az istenhez, hogy ne egyezzen az önével, mert akkor bent tartjuk.	KLÁRI	Most vitte el a lovagod.
ROLAND	Bent akar tartani?	MÁRIA	Lovagja az Óze anyónak.
BARTA	Aláírja a vallomását, és levesszük az ujjlenyomatokat. Imádkozzon az istenhez, hogy ne egyezzen az önével, mert akkor bent tartjuk.	KLÁRI	Hívd fel azt a bunkó túlbuzgó felügyelőt, hogy ne szórakozzon Rolanddal. Micsoda szégyen, még azt hiszi mi gyanúsítjuk.
ROLAND	És ugye felügyelő úr öntől is vesznek ujjlenyomatot, és önt is kihallgatják?	MÁRIA	Igazad van, felhívom. (Oda megy a telefonhoz és tárcsáz) Halló! Jó napot, Barta századost kérem... Igen. Halló... Százados úr, érdeklődöm, hogy Sasvári Roland... Igen... Igen... Igen? Az nem volt szerencsés... Jó köszönöm. (Leteszi a kézi beszélőt. Klárhoz fordul) Azt mondja, hogy tisztetlen volt vele a mi drága albérlőnk.
BARTA	Nem. Miért is tennék?		
ROLAND	Mert ön is potenciális gyanúsított.		
BARTA	Nem vagyok.	KLÁRI	Hát, ami igaz, az igaz. Hülyét csinált belőle semmi perc alatt. Kicsinyes bosszúból vitte be.
ROLAND	Hogy meri ezt ilyen határozottan állítani? Rendszeren idejár.	MÁRIA	Hamarosan haza engedi.
BARTA	Mert én vagyok a nyomozás vezetője, és tudom, hogy nem én tettem.	KLÁRI	Valld be, te őt gyanúsítottad.
ROLAND	Súlyos és megdönthetetlen érv.	MÁRIA	Ez így nem igaz. Én csak annyit mondtam, hogy érdeklődött a képek iránt.
BARTA	Nem vitatkozom, kérem kövessen. (Elindul)		
ROLAND	(Követi. Az ajtó előtt kabátot vesz fel) (Kimennek)	KLÁRI	Mondd, miért van az, hogy te soha nem ismered be, ha valamiben hibázol.

MÁRIA	Miért támadsz már megint. Tisztára olyan vagy, mint szegény apád.		adottságait és akkor ott eldöntötte, hogy ez a nő kell neki. Felvett titkárónak.
KLÁRI	Úgy beszélsz, mintha szégyen lenne rá hasonlítani. Minden szavadból árad, hogy nem szeretted.		Ezen a titkárónő lepődött meg a legjobban, mert addig szó nem volt az elküldéséről. Csak később tudtam meg, hogy a szeretője volt.
MÁRIA	Helyben vagyunk. És ha nem szerettem? Nagyon akart, és megkapott. Velem akart élni, megkapta, gyereket akart, megkapta. Háziszolgát akart, megkapta. Mellettem szeretőt akart, megkapta. Mi az én hibám, mondd.	KLÁRI	(Ingerülten közbevág) Mit akarsz ezzel a hosszú tanmesével?
KLÁRI	(Felemeli a hangját) Miért nem tudtad megszeretni?	MÁRIA	Meg akarod ismerni az apádat? Akkor hallgasd végig türelemmel... Másnap át kellett vennem a titkárságot. A nő, akit miattam rúgott ki végig nagyon szótlan volt, de korrekt módon átadott mindent, és a legvégén annyit mondott, vigyázz, ha megkap attól kezdve nem vagy biztonságban, bármikor megjelenhet az ajtóban az utódod. Tisztában voltam azzal, hogy kivételesen csinos vagyok, tudtam, hogy az intelligenciám is átlagon felüli, tudok és szeretek dolgozni, ezért bíztam magamban, én majd kordában tartom, és elkápráztatom. Már az első pillanattól udvarolni kezdett, én figyelmeztettem, hogy férjnél vagyok. De ő csak nyomult. Nagyon hosszú ideig tartott, amíg elfogadtam egy vacsorameghívást. Ott aztán kiterítette a lapjait, hogy szerelmes belém, mindig is ilyen nőre vágyott, el akar venni feleségül és gyerekeket is szeretne. Így mondta: el akar venni! De hát nem ismerjük egymást, hogy gondolja? – kérdeztem. Igazam van, mondta, jövő héten menjünk el két hétre Olaszországba, ismerjük meg egymást. Hajlottam rá, csak azt gondoltam, hogy a két hét sok, mi lesz, ha az elején kiderül, hogy nem passzolnak a dolgok, egy örökkévalósággá válik minden további nap. Firenzét javasolta, én is úgy véltem a csodálatos múzeumok, műemlékek jobb közeg az ismerkedésre, mint a valami divatos tengerparti plázs.
MÁRIA	Mert a szeretet kialakulása két emberen múlik, és ő nem tudott szeretni, ő csak birtokolni tudott, de azt nagyon.		
KLÁRI	Ez nem igaz. Engem miért tudott szeretni. Mert bennem érezte az őszinteséget, a vonzalmat, amit apaként, erős férfiként éreztem iránta és ezt tudta viszonzni.		
MÁRIA	Önzó szeretet volt. A teremtményének érzett, így benned is önmagát szerette.		
KLÁRI	Micsoda hülye filozofálás ez, mondd. Követhetetlen vagy.		
MÁRIA	Én vagyok követhetetlen. Sajnos nagyon következetes vagyok. Amikor először, mint egy kis szürke veréb léptem be az irodájába, ott ült hatalmas bőr foteljében, szivarozott, úgy néztem fel rá, mint egykor a kis görög hívó az olimpiai elefántcsont Zeusz szoborra, még az arany borítást is látni véltem. Akkor ezt mondtam, igen ő az a férfi, akit imádni tudnék, erős, tehetséges, sikeres és távolságtartó, akit naponta meg kell hódítani. A férjem halálos beteg volt, a napjai meg voltak számlálva, a sors kegyes lehetőségének gondoltam a pillanatot. Azt is láttam, hogy sokkal többet időzött az arcomon, a keblemen, a csípőmön, mint emennyit egy szokványos állásinterjúján szokás. Alaposan felmérte a nőiségem	KLÁRI	Ez eddig nagyon romantikus.
		MÁRIA	Meglepett, hogy mennyire érdeklődik a reneszánsz művészetek iránt, ezzel nagyon megfogott. Mesélt nekem

	Michelangelo, Leonardo da Vinci életéről, a Mediciek művészetet pártoló nagylelkűségéről, aztán elkápráztatott az Uffizi Múzeum páratlan gyűjteményével. Mint utóbb kiderül előttem három nőt is meghódított a reneszánszsal, tehát jó főpróbái voltak.	MÁRIA	Inkubátorban nevelkedtél, semmit sem tudsz az életről.
KLÁRI	Engem miért nem vittetek el soha Firenzébe?	KLÁRI	Na, rendben. Jussunk el odáig, hogy én megszülettem.
MÁRIA	Apád többé már nem akart oda vinni sem engem, sem minket, de tudnod kell, hogy később még kettő további nőcskét kábított el a várossal.	MÁRIA	(Hallgat) Hozzáköltöztem, egy csodálatos tágas lakásba, ahol fél évig azt hittem, hogy megtaláltam a földi Kánaánt. Aztán egyik este közölte velem apád, hogy a jövőben a gyerekre fogunk koncentrálni, nekem nem kell dolgoznom, elsejétől itthon maradok, és már meg is találta az utódomat. Emlékszem, hogy belém vágott egy fájdalmas érzés, eszembe jutottak az elődöm szavai, tudtam, hogy attól a naptól kezdve minden másképp lesz.
KLÁRI	Szóval bele szerettél?	MÁRIA	Ekkor már terhes voltál velem?
MÁRIA	Igen. Míg ott voltunk, egész héten át kényeztetett, és meggyőzött arról, hogy szeret. Amikor haza jöttünk kisebb botrány várt, a volt férjem felhívta a vállalatot, ahol elkotyogták, hogy szó sincs semmiféle hivatalos útról, én szabadságot vettem ki. A férjem öngyilkossággal fenyegetőzött, alig tudtam megnyugtatni.	KLÁRI	
KLÁRI	Kegyetlen voltál, nem gondold?	MÁRIA	Nem. Tudtam, hogy egészséges vagyok és mégsem sikerült. Újra megvizsgáltattam magam, az orvos határozottan bizonygatta, hogy nálam, minden rendben. Mit tegyek, kérdeztem. A férje jöjjön be és adjon ondósejtet. Tudtam, hogy azt kimondani, az én önző, rátarti férjemnek, hogy esetleg ő lehet a hibás, nem szabad. Egy nőnek mindent meg kell tudni oldani, vittem. Kiderült, hogy életképtelenek a spermái, magyarul miatta nem lehetett gyerekünk. <i>(Elhallgat, kis csend)</i>
MÁRIA	Lehet. Apád behívatott az irodájába és közölte, hogy szeretné, ha a felesége lennék. Jó, mondtam, csak várjuk ki, amíg a férjem meghal. Ő nem tud, és nem is akar várni, válaszolta, ő nősülni akar, és gyereket szeretne. Ezzel végtelenül meghatott és teljesen elment az eszem. Közöltem a férjemmel a szándékomat, aki kijelentette, nem válik el tőlem. Várjam meg azt, amíg meghal. Az élet megoldotta a helyzetet, másfél hét múlva elhunyt.	KLÁRI	Felcsigáztál.
KLÁRI	Hátborzongató.	MÁRIA	Azt mondtam az orvosnak, hogy még próbálkozunk, ő sem zárta ki, hogy apádnál ez lehet egy átmeneti állapot, így aztán két hónap múlva végre, mégis sikerült.
MÁRIA	Tudod, ha valaki mindezt átéli, abban valahogy másképpen csapódnak le a dolgok.	KLÁRI	Érdekes, erről soha sem beszélteél nekem.
KLÁRI	Másképpen. Az, hogy alig vártad a férjed halálát, azt lehet másképp értelmezni, mint aljasságot?	MÁRIA	Megszülettél, szép és értelmes kislány lettél, és később ezek a részletek már lényegtelennek tűnő emlékek maradtak.
		KLÁRI	Ez minden?

MÁRIA	A minden csak ezután jött. Egyre később jött haza, egyre gyakrabban kellett egy-két napra elutaznia, és már külföldre is. Aztán kizárt már az életéből, semmit nem beszélt meg velem. Ha üdülni vitt bennünket csak közölte, hogy két hét múlva indulunk Opatijába. Ha megkérdeztem, hogy mit pakoljak, csak annyit válaszolt: semmit. Ennyi volt a nyaralással kapcsolatos közös döntés, és felkészülés.		feleséged van itt, beengedjem? Mire ő, az nem lehet, ő nem jön ide... A vége az lett, hogy otthon annyira megvert, hogy eltört az orrcsontom.
KLÁRI	Mi ezzel a baj? Ő mindent leszervezett, kifizetett, nekünk csak élvezni kellett a jólétet.	KLÁRI	<i>(Felugrik)</i> Ne haragudj, én ezeket a szörnyűségeket nem hiszem el. Te túlságosan gyűlölöd őt és most halálában is büntetni akarsz a rémtörténetekkel.
MÁRIA	Te ezt tényleg nem érted? Minket egy horvátországi Novi Vinodolski nevű kisváros három csillagos szállodájába vitt, a barátnőjével pedig elment Kenyába egy luxus üdülőklubba. Mi egy koszos, köves strandnak úgy örültünk, mint két idióta, falusi parasztlány, míg ők nemzeti parkban szafari programon, Dél-afrikai vadászaton, vettek részt, meg a Viktória vízesést csodálták meg.	MÁRIA	Nem hiszed? Gyere ide, tapogasd meg az orrnycgemet, itt van a illesztés nélkül összeforrt törés, mert orvoshoz sem engedett el.
KLÁRI	Honnét veszed ezeket?	KLÁRI	<i>(Messziről, gyanakodva néz az anyjára)</i> Persze, beittál, orra buktál, és most rá akarsz fogni.
MÁRIA	A vállalatnál munkaügyes volt a barátnőm, mindent tudott. Apád olyan ügyetlenül intézte a dolgait, hogy mindenki tudott mindent. Amikor egyszer óvatosan felvettem ezeket a bántó dolgokat, azt mondta neked az a dolgod, hogy neveld a lányunkat. Semmi mással ne foglalkozz.	MÁRIA	<i>(Felemeli a hangját)</i> Jól van, nem kell elhinni.
KLÁRI	Nem tudom elképzelni. Hozzám mindig óriási szeretettel közeledt. Nekem mindent megadott.	KLÁRI	<i>(Ő is kiabál)</i> Nem érted, én szeretem apámat, bánt, hogy állandóan szapulod... Mindig is éreztem, hogy téged zavar a mi kapcsolatunk, és irigy voltál rám, mert engem szeretett.
MÁRIA	Igen, rád nagyon büszke volt, de én már útban voltam. Egyszer aztán elegendem lett, tudtam, hogy hol lakik a nője. Azt beszéltek a lakást is ő vette neki. Felmentem, becsengettem, egy fiatal lány nyitott ajtót. Mondtam, hogy a Kardos Lajost keresem. Azt kérdezte, hogy bejelentkeztem-e? Mindjárt tudtam, hogy a titkárnője. Nem, mondtam, de a felesége vagyok. A	MÁRIA	Az nem igaz, hogy irigy voltam.
		KLÁRI	De igaz. Soha nem szeretted. Ha odabújtam hozzád, szoborként megmerevedtél, hagytad, hogy puszigassalak, aztán szépen lassan eltoltál magadtól, menj szépen játszani, később meg, menj szépen tanulni. Soha nem pusztítottál vissza.
		MÁRIA	<i>(Felemeli a karját és kiált)</i> Elég! Mit kell még eltűnnöm tőled?
		KLÁRI	<i>(Halkabban, normál hangon mondja)</i> Csak az igazságot. És azt is tudom, hogy megcsaltad őt.
		MÁRIA	<i>(Kiabál)</i> Mit zagyválsz itt össze?
		ROLAND	<i>(Betoppa)</i> Bocsánat, ha rosszkor érkeztem...
		MÁRIA	Nem... nem. Jöjjön csak. Volt egy kis

vitánk, de már túl vagyunk rajta.
Egyébként mi volt?

ROLAND Óriási élmény. Bevittek, jó bilincs nem volt, csak szolid kíséret, gyanúsítgató kérdések, és annak a felemelő érzése, hogy a mai naptól bekerültem a rendőrség bűnügyi nyilvántartásába. És ha ezt csak egy picit is maguknak is köszönhetem hálás vagyok.

MÁRIOA Nekünk?

ROLAND Ez a buzgómócsing őskövület felügyelő szerint önök rám is gondoltak.

KLÁRI Én nem az biztos.

MÁRIA Én mindössze annyit jegyeztem meg, hogy érdeklődött a képek iránt.

KLÁRI Azért ennél többről volt szó.

MÁRIA Többről? Az ember egy ekkora trauma után minden lehetséges eshetőséget számba vesz. Ezért nem sértődhet meg. Elnézést kérek a kellemetlenségért, kéthavi lakbért nem kell kifizetnie.

ROLAND Kedves Mária. Mindketten tudjuk, hogy ez nem anyagi kérdés.

MÁRIA Tudom. Akkor tekintse bocsánatkérésnek.

II. FELVONÁS

(Az előző helyszínen)

MÁRIA *(Áll a telefon mellett)* Nincs semmi eredmény, most Klári egyetemista barátját nyaggatják, de hát nincs bizonyíték... Azt mondja a százados, hogy nem találtak használható, lábnyomot az ablak alatt, meg az előkertben... Á, az ujjlenyomat sem hozott eredményt... Nem tudom Terikém... Klári megint szemtelen volt velem, állandóan bánt... Jaj, nem tehetem ki, a fele ház az övé... Nem tudom hogy lesz... Na, majd beszélünk, szervusz. *(Leteszi a kézi beszélőt, megy a szobája felé)*

ROLAND *(A beszélgetés közepén jelenik meg)* Jó reggelt. *(Lejön a lépcsőn, odamegy az asztalhoz, kinyitja, kipakol a mappából terveket)*

MÁRIA Látom ma is sok a dolga.

ROLAND Már csak ellenőrzöm a részleteket. Végre összeállt.

MÁRIA Röstellem magam, kérem, ne haragudjon rám.

ROLAND Ugyan miért?

MÁRIA Hát, hogy kínos helyzetbe hoztam, de higgye el egy percig sem gondoltam...

ROLAND Ezen már túlléptem. Egyébként is abban a sokkos állapotban az ember elragadtatja magát, és gyakran olyanokat is megbánt, akikkel normális helyzetben ezt nem tenné.

MÁRIA Köszönöm, hogy ezt mondja. Az elmúlt napokban nagyon rosszul éreztem magam. Tudja, a lányommal is egyre több problémám van... Jaj, de nem tartom fel?

ROLAND *(Mosolyogva)* Nem tart fenn.

MÁRIA	Bánom, hogy Klárral nagyon összevesztünk. De hát olyan makacs.	ROLAND	Én ezt örömmel hallom. Végül is arról beszél, hogy én egy pozitív tényező vagyok az önök életében.
ROLAND	Egyébként most hol van?	MÁRIA	Így van. Hogy Klári visszaköltözött és maradt, abban önnek is fontos szerepe van.
MÁRIA	Azt hiszem, előadásai vannak az egyetemen, mert nyolc óra előtt elment.	ROLAND	Úgy gondolja?
ROLAND	Tegnap este nagyon zaklatott volt, velem is kötekedett... Mondja Mária, egy konszolidált családban, két ilyen csinos hölgy min tud végletesen összeveszni?	MÁRIA	Mindenképpen. Mi ketten csak kínoznánk egymást, itt nem lehetne élni, de belépett ön és valahogy minden egy kicsit kiegyensúlyozódott.
MÁRIA	Hálátlan. Mindenáron azt akarja rám bizonyítani, hogy az apjával kötött házasságban miattam éltünk olyan rosszul, hogy én voltam a hibás.	ROLAND	Azt hiszem, túloz. Vagy arra gondol, hogy jó társaság, jó társalgó vagyok?
ROLAND	Mert olyan rosszul éltek?	MÁRIA	Az is. De ami ennél sokkal fontosabb, van az ön személyiségében valami mély, áradó melegség, amitől az ember felvillanyozódik. A műveltsége lenyűgöző, a véleménye a dolgokról nagyon következetes és emberi, és mindezek szinte ösztönzik az embert, hogy a közelségét keresse, hogy beszélgessen önnel.
MÁRIA	Hát, igen. Talán furcsán hangzik, ne értse félre, de a férjem halála után jött a megnyugvás. Aztán Klári elkezdte a vádaskodásait, de szerencsére kitért belőle az önállósodási ösztön elköltözött. Újra megtalált a nyugalom, hosszú ideig éltetett is, majd szépen, lassan nagyon hiányozni kezdett valami. Nyitottam kifelé, felbukkant Barta százados, eleinte hízelgett a dolog, aztán rájöttem, hogy nincsenek közös témáink, engem a bűnügyek mélylélektani elemzése nem tudott lekötni, meg aztán mind jobban felismertem, hogy egy morcos öregember, számtalan tőlem idegen rögeszmével... <i>(Megáll)</i> Vallja be untatom.	ROLAND	Kedves Mária, zavarba hoz. Jó, hát, ha maga ennyire őszinte volt, hadd legyek én is az. Nekem kétszeresen is öröm, hogy itt lakhatok önnél. Az első, hogy nagyon kulturáltak, esztétikusak és kényelmesek a körülmények. A második, hogy ön egy nagyon vonzó, sugárzóan szép és intelligens asszony, akivel nemcsak öröm, de élmény is beszélgetni. Csak egy szót hadd idézek: reneszánsz. Életveszély egy magamfajta férfinek egy ilyen jelenség közelében tartósan élni. Megfontolandó, hogy önvédelemből nem kellene-e elköltözni.
ROLAN	Nem, dehogyan. Nagyon érdekes, amit mesél.	MÁRIA	Ha poénnak szánta rendben, ha iróniának, akkor szégyellje magát.
MÁRIA	És akkor jött ön, és hozott az életembe egy olyan nyugvópontot, ami kitöltötte a házat, és értelmessé tette az én életemet is. Itt minden szét van esve, maga adja a stabilitást, a biztonságot, a megbízhatóságot, az igazodási pontot... Remélem érthető, mire akarok kilyukadni, és bocsásson meg, hogy ezzel terhelem.	ROLAND	Nincs helye közöttünk iróniának.
		MÁRIA	Ugye csak annyi túlzás volt a szavaiban, amennyit az udvariasság megkíván?

ROLAND	<i>(Felugrik és odamegy Máriához, megfogja a kezét)</i> Jöjjön! <i>(Az egész alakos tükör elé vezet)</i> Tessék, nézzen bele. Mit lát?	ROLAND	Csapi víz, szénsavas ásványvíz, tonic, orange...
MÁRIA	Látom magát és engem.	MÁRIA	Állj! Nem óvodai bébi zsúrra hívtam, kedves mérnök úr. A választék portói, ausztrál, chilei, vagy új-zélandi bor... <i>(Majd határozott lesz)</i> Nem, inkább pezsgőt bontok! Francia pezsgőt, champagne-ból. 1990-es évjárat.
ROLAND	Nem rossz kompozíció. Egyébként mit lát, ha végignézi magát?	ROLAND	Régebbi nincsen?
MÁRIA	Semmit.	MÁRIA	Van, csak azt az esküvőmre tartogatom.
ROLAND	Na jó, majd leszek a szinkron hangja. Látok egy kislányos alakú, harmincas, csinos nőt, szép vádlikkal, karcsú csípővel, közepesen arányos mellekkel, szép hosszú nyakkal. <i>(Lépjén közelebb)</i>	ROLAND	Áhá. Mindegy, akkor ez is megteszi.
MÁRIA	<i>(Közelebb lép)</i>	MÁRIA	<i>(Tálcán hoz egy üveg pezsgőt, és két poharat és int a kanapé felé)</i> Menjünk oda, kényelmesebb lesz.
ROLAND	<i>(Ő is előbbre lép)</i> Most mit lát? Egy ártatlan arcot, reneszánsz ajkakkal, nagy, keletiesen mandula, barna szemmel, szép ívelő szempillákkal, enyhén pisze orral, sima bőrrel. Forduljon oldalt.	<i>(A tálcát Mária leteszi a dohányzóasztalra, mindketten felvesznek egy-egy poharat)</i>	
MÁRIA	<i>(Oldalra fordul)</i>	BARTA	<i>(Belép)</i> Bocsánat, nyitva volt, itt mindig nyitva van.
ROLAND	Hajtsa le a fejét! Lát az álla alatt tokát? Nem. Amikor ez megereszkedik megérkezett a negyven feletti nők öregedésének első stigmája. Itt ennek jele sincs. <i>(Felemeli a nő kezét a magasba)</i> Asszonyom, ön szemtelenül fiatal.	<i>(Oda kapják a fejüket, leengedik a poharakat)</i>	
MÁRIA	Maga pedig nagyon aljas. Teljesen megbolondít. <i>(Átkulcsolja a nyakát, megöleli és arcon csókolja, és már el is enged)</i> Köszönöm... Jaj, ne haragudjon, de kihozta belőlem a hálás, elgyengült nőstényt.	MÁRIA	Százados úr.
ROLAND	Ha kihoztam akkor az benne is volt.	BARTA	<i>(Beljebb jön)</i> Elnézést, szeretném tájékoztatni a konstellációról, kedves Mária.
MÁRIA	<i>(Indul vissza az asztalhoz)</i> Szeretném felajánlani, hogy tegeződjünk? Elfogadja?	MÁRIA	Igen.
ROLAND	Mi az hogy elfogadom, megtiszteltetés.	BARTA	De látom rosszkor...
MÁRIA	<i>(A konyha részhez siet)</i> Mivel kínálhatom meg?	MÁRIA	Nem. Nem. A mérnök úrnak névnap... születésnapja van és azt...
		BARTA	<i>(Odalép Rolandhoz)</i> Engedje meg, ha már ide csöppentem, hogy sok boldogságot kívánjak. <i>(Nyújtja a kezét, kezét fognak)</i>
		ROLAND	Köszönöm. <i>(Ránéz Máriára, furcsa grimaszt vág)</i> De nyugodtan beszélgessenek csak, nekem úgysis dolgom van. <i>(Visszamegy az étkezőasztalhoz, dolgozni kezd)</i>

MÁRIA Megkínálhatom egy kis pezsgővel?

BARTA Kocsival vagyok, köszönöm, nem fogadhatom el.

MÁRIA Nos, mi újság. Jutottak valamire?

BARTA Kedves Mária. *(Visszafogja a hangját)* Az a helyzet, hogy csak négyszemközt van módom rendőrségi ügyekről beszélni. *(A mérnök felé biccent a fejével)* Potenciális gyanúsított.

MÁRIA Nincsenek titkaim a mérnök úr előtt.

BARTA *(Suttogva beszél)* A fennálló jogszabályok értelmében nekünk folyamatosan tájékoztatni kell a károsultakat a nyomozás állásáról, már ami nem hátráltatja a munkánkat.

MÁRIA Hallgatom.

BARTA Az a helyzet, hogy nagyon biztató jelek vannak, de az elkövetőhöz még nem jutottunk el.

MÁRIA Igen.

BARTA Én csak szerettem volna megnyugtatni, hogy az ügy kiemelt, dolgozunk rajta.

MÁRIA Igazán nagyon köszönöm.

BARTA Mária, kedves. Fogadjon el tőlem egy jó tanácsot. Amíg nem tisztázódnak a betörés ügy részletei, nincs meg a tettes, kérem, ne kerüljön bizalmasabb viszonyba egyik gyanúsítottal sem.

MÁRIA Ne haragudjon, mire gondol?

BARTA *(Fejével int a mérnök felé)* Órá.

MÁRIA Százados úr.

BARTA Ernő. Mária, miért nem szólít újra a keresztnevemen.

MÁRIA Mert hivatalos ügyben tárgyalunk, vagy nem?

BARTA Na igen, de egymás közt vagyunk.

MÁRIA Szóval, kedves százados úr, én teljesen megbízom a mérnök úrban. Ő nem lehetett az elkövető, és a jövőben, ha úgy tetszik pezsgőzni fogok vele, vacsorázni fogok vele és a többi, és a többi.

BARTA Jó. Én szóltam.

MÁRIA *(Enyhe cinizmussal)* Igen, maga szólt.

BARTA És ha magánvéleményemet is közölhetem, az illető nagyon arrogáns, nevetlen, tiszteletlen ember, aki mindenki fölött állónak tartja magát. Engem is lekezelt.

MÁRIA Nézze, ezt én nem tapasztaltam.

BARTA Kedves Mária. Látogatásom hivatalos részét ezennel lezárom.

MÁRIA *(Feláll)*

BARTA Ha megengedi, egy magántermészetű témát is felvetnék. Szombaton Az ideális albérlő című darabot adják a színházban, fantasztikus szereposztással. Nincs jegy, mert mindenki látni szeretné, de én minden kapcsolatomat bevetve szereztem kettőt, és tisztelettel meghívnom erre az előadásra.

MÁRIA *(Áll)* Nézze kedves százados úr, mi egy kényes ügyben kerültünk hivatalos kapcsolatba. Nem lenne sem az ön, sem az én nézőpontomból erkölcsileg helyes viselkedés, ha magánprogramokba bonyolódnánk.

BARTA Akceptálom erkölcsi tartását, de értse meg, hogy erős volt a kísértés. *(Feláll)*

MÁRIA Megértem és köszönöm a látogatását.

BARTA *(Indul kifelé)* Ez csak természetes.

(Mária kikíséri Bartát, elköszön tőle, majd siet vissza)

MÁRIA	Kedves Roland. Folytathatjuk?	ANGÉLA	Miért? A kiscsaj egy órája elhúzott, az öreglány most tipeg a buszmegálló felé. Időmilliomosok vagyunk.
ROLAND	Amennyiben újabb öregedő, szédült lovagok, szerelmes rohama nem várható? <i>(Feláll, és a kanapéhoz megy)</i>	ROLAND	Ezt a néhány napot már ki kellene bírunk.
MÁRIA	Miért bánt?	ANGÉLA	Nem bírjuk. Se te, sem én. <i>(Rákulcsolja a karját a férfi nyakára, lábával átfonja a derekát, rátapad a szájára).</i>
ROLAND	Én bántom? Arra célzok, hogy a fél világ magát akarja. A fél világ magába szerelmes.	ROLAND	Mindig kierőszakolod azt, amit akarsz. <i>(Felkapja a lányt és felszalad vele a lépcsőn).</i> Nem bánom, gyerünk. <i>(Csend, majd több gurgulázó kacagás hallatszik)</i>
MÁRIA	Ne folytassa! Fogja inkább a poharát. <i>(Mindketten felemelik a poharaikat)</i>	ROLAND	
KLÁRI	<i>(Berobban)</i> Heló! Mit ünnepelünk? <i>(Odasiet hozzájuk)</i>	SZABÓNÉ	<i>(Bejön, két nagy bőröndöt húz maga után, megáll a nappali közepén)</i> Halló! Van itt valaki? <i>(Leejti a bőröndök vezető szarát és elindul Marika hálója felé, benyit)</i> Halló, itt vagy? <i>(Visszafordul, és tétován megáll a nappali közepén.)</i> Lehet, hogy elköltözték? Lehet, hogy eladták a házat? Manapság már bármi lehet... De hol van a szobalány?
MÁRIA	<i>(Morogva)</i> Ez nem igaz.	ROLAND	<i>(Megjelenik a lépcső tetején, felhúzza a nadrágja zipzáráját)</i> Jó napot, nincsenek itthon a háziak. Kit tetszik keresni?
KLÁRI	Anya, de kiöltöztél. Csak nem megkérték a kezed?	SZABÓNÉ	Báró Szabó Árminné vagyok, a ház úrnőjét keresem.
MÁRIA	Pertut iszunk Rolanddal. Ha akarod veled is letegeződik, igaz Roland?	ROLAND	Ő sajnos pillanatnyilag nincs itthon, szíveskedjék talán egy későbbi időpontban keresni.
KLÁRI	Már megvolt, ugye Roland?	SZABÓNÉ	Ön ugyebár a komornyik?
ROLAND	Így van.	ROLAND	Nem egészen.
MÁRIA	Ti már tegeződtek? Mióta?	SZABÓNÉ	Nem kell azt szégyellni. Marika nem is említette, hogy felvett egy új személyzetet. Volt ajánló levele?
KLÁRI	Már tegnap óta, igaz Roland. Még pedig intenzíven.	ROLAND	Természetesen asszonyom.
<hr/>			
8. jelenet			
<i>(Az előző helyszín. Roland dolgozik az étkezőasztalon)</i>			
ANGÉLA	<i>(Belép, odarohan Rolandhoz és a nyakába ugrik)</i> Egyre jobban beléd zúgok, te örült. Nem bírtam ki, hogy ne lássalak.	ROLAND	Báróné.
ROLAND	Három napja voltunk együtt.	ROLAND	Á, igen, Báróné.
ANGÉLA	Nekem két hétnek tűnik. <i>(Csókolgatja)</i> Gyere, annyira kívánlak, hogy itt mindjárt bele örülök.		
ROLAND	Nem lehet.		

SZABÓNÉ	Kiktől?	ROLAND	Természetesen, bárónő.
ROLAND	Hát, herceg Esterházy, aztán gróf Batthyány és természetesen...	SZABÓNÉ	Ki fog nekem megágyazni? Ki rendezi el a ruháimat?
SZABÓNÉ	Nekem ez e kettő család bőségesen elegendő... Nézze fiam, a mai nappal visszaköltözöm a kastélyba. Kérem, vigye a toalettemet és egyéb kellékeimet a lakosztályomba.	ROLAND	Asszonyom, Hyppolit megoldja. Addig is kérem, fáradjon át a földszinti budoárba és helyezze magát kényelembe. Küldjek be társalkodónót?
	<i>(Roland mögött megjelenik Angéla is)</i>	SZABÓNÉ	Nem, most szeretnék lepihenni. Nehéz napom volt. <i>(Elindul és bemegey a hálószobába)</i>
ROLAND	Természetesen bárónő. Csak szíveskedjék megjelölni, hogy melyik lakosztályba, ugyanis pillanatnyilag valamennyi foglalt, ugyanis az elmúlt időszakban több vissza és beköltözés is történt.	ROLAND	<i>(Dolgozni kezd)</i>
		ELEK	<i>(Belép)</i> Jó napot.
		ROLAND	Jó napot, nem veszünk semmit.
SZABÓNÉ	Nézze fiam, előző házasságomban dolgozott nekem Hyppolit is, ő soha nem kérdezte hogyan, hanem megoldotta a problémát. Most kimegyek és kifizetem a konflist, mire visszajövök, hajtsa végre az utasításomat. <i>(Kimegy)</i>	ELEK	Klári, hol van?
		ROLAND	Tudtommal az egyetemen... Ne haragudjon fiatalember, nem vagyok recepció, egyébként pedig dolgoznom kell.
ANGÉLA	Mi ez? Te beköltöztél egy idegszanatóriumba. Van itt Bonaparte Napóleon, Hitler, Báthory Erzsébet, esetleg Drakula is?	ELEK	Mondta a Klári, hogy nagyon rátarti az albérlő úr. <i>(Körbe járkal Roland asztala körül)</i> . Lassan átveszi itt az irányítást. Igaz is, itt van két béna csaj, ki vannak éhezve, aztán jössz te, a sármos partiképes hím és mindenki vigyázzba vágja magát. Mindenkit leveszel a lábáról.
ROLAND	Fogalmam nincs, hogy mi ez. Gyere. <i>(Elindul lefelé)</i>		
	<i>(Lesietnek a lépcsőn)</i>	ROLAND	Jól hangzik, de nem igaz.
ROLAND	<i>(Odarohan az ablakhoz, kinéz)</i> Taxival jött. <i>(Visszafordul Angéla felé)</i> Na, édesem, menj, siess, majd beszélünk.	ELEK	Nem igaz? Amíg nem bukkantál fel Klári lelkesedett értem, még szeretett is, én voltam a kis Mókuska, ahogy betetted ide a segged, visszaszökött oda, ahonnet eredetileg hozzám menekült. Még azt a kiállhatatlan anyját is elviseli, csak hogy itt viríthasson. Most már tudom miattad.
ANGÉLA	Egyre jobban nem értem, mibe keveredtél. <i>(Kimegy az ajtón)</i>		
ROLAND	Most már én sem.		
SZABÓNÉ	<i>(Bejön)</i> Hova megy a szobalány? Elengedte?	ROLAND	Nézd barátom, egy nőt nem elég meghódítani, meg is kell tartani. Ez utóbbi úgy látszik neked nem megy. Van nagy, öntudatos szöveg, méretes ego, és önimádat. Kisfiam, a nőknek nem ez kell.
ROLAND	Szabadnapos.		
SZABÓNÉ	Ha ön nem, akkor a lányom, Mária baronesz elengedte?		

ELEK	Nem? Hát mi kell a nőknek?		
ROLAND	Rengeted tankönyvet adtak ki e témában. Olvasgass egy kicsit.		nyaggat. Azt hiszi, hogy én nyúltam le. Két naponta berendel a rendőrségre, és nekem esik, játssza a Calambót.
ELEK	Mert te abból tanultad meg.	ROLAND	Kínos.
ROLAND	Nem, engem úgy neveltek, hogy a nő is ember, sőt mélyen érző lény, és ne várjak el többet tőlük, mint emennyit én képes vagyok nyújtani.	ELEK	Az... Na jól van, megyek. Kösz az információt Klárral kapcsolatban, majd kiértékelem.
ELEK	Arra válaszolj, felszedted Klárit?	ROLAND	Nincs mit.
ROLAND	Komoly okom van rá, hogy ez fel se merüljön.	ELEK	(<i>Kimegy</i>)
ELEK	Micsoda?	ROLAND	(<i>Újra nekiveselkedik a munkának</i>)
ROLAND	Magánügy.	MÁRIA (<i>Belép</i>)	Mit akart ez a senkiházi?
ELEK	Ne szédíts. Tegnap ez egyetemen összefutottunk és negyedóráig csak rólad áradozott, hogy mekkora arc vagy. Ha nem lövöm le, még most is nyomná a rizsát.	ROLAND	Klárit kereste.
ROLAND	Képzelem. Hidd el, hogy részemről a téma érdektelen.	MÁRIA	(<i>Előrejön, meglátja a bőröndöket</i>) El akarsz költözni?
ELEK	Értem, az anyukára hajtasz, az érett, kiéhezett, tapasztalt nőket szereted.	ROLAND	(<i>Felnéz</i>) Én nem.
ROLAND	Ne légy ízléstelen.	MÁRIA	Akkor ez mi (<i>A bőröndökre mutat</i>)
ELEK	Jó, elhiszem, hogy nem kell Klári. Akkor adj tanácsot, hogyan tudnám megszédíteni?	ROLAND	Vendéged jött.
ROLAND	Látod, nem érted a lényegét. A nőket nem megszédíteni kell, és ahhoz én nem is értek. Azt akartad kérdezni, hogy kell meghódítani? Hát, hogy én hogyan csinálnám, azt tudom, de nem vagyunk egyformák. Ami nekem jól áll, az lehet, hogy tőled nevetséges. Mindenkinek a saját személyiségéből kell kihoznia azt, hogy rajongjanak érte. Érted?	MÁRIA	(<i>Közelebb lép és suttogva kérdezi</i>) Barta?
ELEK	Kösz. Jól elmagyaráztad... Te figyelj! Meg vannak a képek?	ROLAND	Nem. Egy elegáns, választékosan beszélő úri hölgy vár a hálósobádban.
ROLAND	Úgy tudom, hogy még nem.	MÁRIA	Az anyám?
ELEK	Az a vén hülye nyomozó engem	ROLAND	Telitalálat.
		MÁRIA	Visszajött? Már csak ez hiányzik. (Benéz a szobába) Hál' istennek, elaludt (<i>Visszamegy az ülgarnitúrához és lerogy a fotelba</i>) Azt hittem, hogy egyszer s mindenkorra megoldódott az élete. Egy nagyon rendes, intelligens ember megkérte a kezét, összeházasodtak. Imádja, együtt éltek... Mi történhetett? Egy évet sem bírt ki, és lelépett. Vissza kell adnom a szobát. Nem gond, akár ma is elpakolhatok.
		MÁRIA	Dehogy is. Én felköltözöm a régi hálómbe, anyám itt marad az én szobámban, és kész. Amúgy is ez csak

	néhány nap, és visszamegy. (<i>Odasétál a telefonhoz, tárcsáz</i>) Halló, Budainét kérem... Itt Kardosné Szabó Marika, szervusz... (<i>Rolandra néz, visszafogja a hangját, hogy a férfi ne hallja</i>) Hogy tudott lelépni?... Hát igen, rafinált... Nézd, egy hétig maradjon, valahogy elleszünk, aztán visszavisszük... Köszönöm, majd hívlak. (<i>Visszasétál Rolandhoz</i>) Egy kicsit lenyugszik, aztán visszamegy a férjéhez. (<i>Kis szünet után</i>) Roland. Tegnap olyan furcsán alakult a mi pertu ivásunk, mintha a sors sem akarta volna, hogy megtörténjen, mindig közbejött valaki. Remélem nem vetted tolakodásnak, hogy felajánlottam.		wellness szállodába, ott foglaltam nekik egy elnöki lakosztályt. Ez az én karácsonyi ajándékom.
		MÁRIA	Itthon meg sem tartjátok a Karácsony estét?
		ROLAND	De. Két nappal előbb. Díszítés, gyertyagyújtás, ajándékok bontása, kis és nagy örömök, majd sült kacsza párolt káposztával, ahogy szoktuk éveken át.
		MÁRIA	Istenem, de szép. Nekem évek óta mindig zaklatott karácsony estém volt. Hiányzott a meghittség, a szeretet... Örülnék, ha velünk töltenéd a szent estét.
ROLAND	Á, dehogy. És hát végül is megtörtént, nem?	ROLAND	Nem illek én bele a ti családodokba. Csak zavarnék.
MÁRIA	De.	MÁRIA	Hogy mondhatasz ilyen?... Én pedig azt gondolom, ha itt töltnéd a karácsony estét, azzal csak kitöltenéd azt a légüres teret, ami ebben a szerencsétlen házban, most már évek óta tátong.
ROLAND	Mi történt az édesanyáddal?		
MÁRIA	Mielőtt hozzám költözött eladta a családi házat, amit még apámmal együtt építettek. Szép pénzt kapott érte, de szeretett volna komolyabb vagyont kihozni belőle. Egy bróker cég bedumálta neki, hogy a tőzsdén fél év alatt megduplázhatja a pénzvagyont. Bedőlt neki, a vége az lett, hogy elúszott a pénz háromnegyed része. Ügyvédhez rohagált, majd a rendőrségre, de mire elindult volna a nyomozás a cég felszívódott. Semmiféle szerződést, átvételi elismervényt nem kapott. Csak rózsaszín ígéreteket. Gyakorlatilag intellektuális eszközökkel kirabolták, az én anyám pedig ettől megzakkant.	ROLAND	Jó, majd meglátom.
		MÁRIA	Jaj, Roland. Meg sem kérdeztem, reggeliztél?
		ROLAND	Nem, de mindjárt be kell szaladnom a céghez, majd ott a büfében bekapok valamit.
		MÁRIA	(<i>Odalép a hűtőhöz, elővesz szalámit, sajtot, vajot, majd kenyeret szel, és mindezt oda teszi Roland elé</i>). Jó étvágyat.
		ROLAND	Zavarba hozol. (<i>Neki lát és eszik</i>)
ROLAND	Nem próbáltad megóvni?	MÁRIA	Te már a mi családunkhoz tartozol. (<i>Odalép a konyha asztalhoz és teát tölt egy pohárba</i>) Citrommal, vagy egy kis rummal kéred?
MÁRIA	Jaj, dehogy nem. De nem hallgatott rám. Azt mondta, irigy vagyok, arra, hogy ő hamarosan milliomos lesz. (<i>Kis szünet</i>) Nyakunkon a Karácsony. Gondolom, te a szüleiddel töltnéd?	ROLAND	Jó lesz egy kis cukorral és üresen.
ROLAND	Negyvenedik házassági évfordulójuk van és elmennek Visegrádra, egy csodás	MÁRIA	(<i>Cukrot tesz a teába, majd a poharat is Roland elé helyezi. Leül Rolanddal szemben és nézi</i>) Jó nézni, ahogy eszel.

ROLAND	Úgy bánsz velem, mint egy kisgyerekekkel.	ROLAND	Akkor ne hozz kínos helyzetbe. <i>(Kimegy)</i>
MÁRIA	<i>(Feláll, Roland háta mögé sétál és a kupáján megmarkolja a haját)</i> Nagy a hajad. Karácsony előtt ugye elmész fodrászhoz.	MÁRIA	<i>(Odamegy a háló ajtóhoz benéz, majd a telefonhoz sétál, tárcsáz)</i> Haló, Terikém. Mi van veled?... Megvagyunk, de képzeld anyám beállított a bőrdnjeivel... Kínos, Rolandnak nem szabad megtudnia, hogy hol él... Szégyellném... nem tudom mit tegyek... Egyenlőre néhány napig marad, aztán visszaviszem az intézetbe... Be kell nyugtatóznom, hogy aludjon egész nap... Nem, nincsenek meg a képek. Barta azt mondja, dolgoznak rajta...
ROLAND	Igenis.		
MÁRIA	De ha gondolod én is lenyírhatom, nagyon jó gépem van. A fiúkollégiumban, nevelőtanár koromban én nyírtam a srácokat.		
ROLAND	Egy feltétellel, ha meg is fürdetsz.		
MÁRIA	Ha ettől jobban érzed magad, benne vagyok.	KLÁRI	<i>(Bejön)</i> Helló.
ROLAND	Miért kényeztetsz ennyire?	MÁRIA	Na, majd még beszélünk. Szervusz édesem. <i>(Leteszi a kézi beszélőt)</i> Helló.
MÁRIA	Mert nagyon megkedveltelek.	KLÁRI	<i>(Előre jön, meglátja a bőrdndöket)</i> Roland elköltözik?
ROLAND	<i>(Befejezi az étkezést)</i> Finom volt. Köszönöm.	MÁRIA	Dehogy. Hazajött a nagymama.
MÁRIA	Adhatom a kávé?	KLÁRI	Nem mondd. Mit kezdünk vele?
ROLAND	Üsse kő, add.	MÁRIA	Begyógyszerezzük, aztán visszaviszem.
MÁRIA	<i>(Visszalép a konyasztalhoz, és a kávéfőzőből tölt egy csészébe, amit egy tálcára rak, mellé teszi a tejszint a cukortartót, majd Roland elé helyezi az egészet)</i> Parancsolj.	KLÁRI	Még csak ez hiányzott. Itt a Karácsony.
		MÁRIA	Azt töltse csak a férjével a diliházban.
		KLÁRI	Hol van?
ROLAND	Köszönöm. De hónap végén elszámolunk, mert csak szállás szolgáltatásról volt szó, és nem teljes panzióról.	MÁRIA	<i>(Int a fejével)</i> A hálóban, alszik... És most tudod mi következik, nappal alszik, éjjel meg majd bolyong széltében-hosszában.
MÁRIA	Te tényleg számolni akarsz velem.	KLÁRI	Képzeld el, rányit Rolandra, és előadást tart neki a monarchiáról. Hát, ezt nem engedhetjük meg... Roland tudja?
ROLAND	Igen. <i>(Felugrik, összeszedi a rajzait, mappába rendezi)</i> Na, mennem kell.		
MÁRIA	Mikor jössz? Finom vacsorával várlak.	MÁRIA	Hajaj! Ő volt itthon, amikor megérkezett.
ROLAND	<i>(Indul kifelé)</i> Látom, el akarsz üldözni.		
MÁRIA	Szó sincs róla. Éppen ellenkezőleg, szeretnék megtartani.	KLÁRI	Gondolod, hogy látta rajta, hogy...
		MÁRIA	Nyilván.

KLÁRI Na, ez szép. Azt gondolhatja, hogy mi egy dilis család vagyunk, hogy előbb utóbb mindenki terhelt lesz. Ami már egy kicsit igaz is.

MÁRIA Ilyet még viccből se mondj. Nagyanyád a tőzsdei bukta miatt zavarodott meg, nem genetikai okai voltak.

KLÁRI Szeretnéd hinni, ugye? Tudod manapság sok embert ér hasonló sokkhatás mégsem mennek rá szellemileg.

MÁRIA Ez így nem igaz.

KLÁRI Te mondtad nem, hogy a te nagypapád is öregségére agylágyulást kapott, nem?

MÁRIA Ő az első világháborúba szerzett olyan idegi, lelki sérüléseket, amelyek később jöttek ki rajta.

KLÁRI Időzített sokk? Nem, anya. Mi egy terhelt család vagyunk. Csak remélni merem, hogy az apám génjeit örököltem és nem a tiéteket.

MÁRIA Szemtelen és aljas vagy. Már megint az apád, mindig csak az apád. *(Felemeli a hangját)* Én persze egy nagy senki vagyok.

KLÁRI *(Ő is hangoskodik)* Nem erről beszéltünk.

MÁRIA *(Kiabál)* Imádd csak az apádat, de elárulok neked most végre valamit, ezt emészd meg. Kardos Lajos nem is az édesapád.

KLÁRI Mit beszélsz itt össze-vissza? Te is megbolondultál?

MÁRIA Még egyszer mondom: Kardos Lajos nem a biológiai apád.

KLÁRI Ezt most csak azért vágod a fejemhez, hogy bántsz.

MÁRIA Kardos terméketlen volt. Kelltt szereznem egy donort...

KLÁRI *(Felkiált)* És megcsaltad apámat?

MÁRIA Nem csaltam meg. Csak szereztem anyagot, hogy megtermékenyüljek, hogy te megszülethess.

KLÁRI *(Kiabál)* Nem hiszem el. Hazudsz.

MÁRIA Már pedig be tudom bizonyítani. Akarod látni a hivatalos okiratot?

KLÁRI Akarom.

MÁRIA *(Berohan a hálószobába, és kis dobozzal tér vissza, leteszi az asztalra, keresgél benne, majd előhúzza egy okiratot)* Tessék! Felolvassam?

KLÁRI *(Odarohan, kikapja anyja kezéből a papírt és olvassa. Lassan sétál a kanapé felé és lerogy rá, az okiratot leejti a dohányzó asztalra)* Téged a születéssel elveszítettelek, mert soha sem szeretted, most elvetted tőlem az apámat is. *(Sírni kezd)*

MÁRIA Nem igaz, hogy nem szeretted, csak ahogy apáddal megromlott a viszonyunk téged szisztematikusan ellenem fordított. Ő soha nem fegyelmezett, csak babusgatott, ajándékokkal halmozott el. Nagyon akaratos kislány voltál, egyedül én neveltelek, nekem jutott az a kellemetlen kötelesség, hogy rászorítsalak a tanulásra, hogy eltiltsalak az alkoholtól, a drogozástól, a hozzád nem illő, linkóci fiúktól.

KLÁRI *(Halkan, kimerően)* Ki az apám? Mondd meg, ki az igazi apám?

MÁRIA Nem tudom.

KLÁRI Mi az, hogy nem tudod? Csak lefeküdtél valakivel. Vagy eljátszod a bibliai Mária szindrómát? Kenjük a Szent Lélekre? Mesterséges megtermékenyítéssel történt.

KLÁRI És becsaptad apám... Kardost.

MÁRIA Nem tehettem mást. Nem lehetett elmondani neki, hogy ő miatta nem lehet és mondtam már, hogy talán meg

	is ölt volna, ha illet ki merek ejteni a számon. Így viszont megkapta azt, amire nagyon vágyott, egy aranyos, szép gyűgőgő kisgyereket.	KLÁRI	Te azt elhitted, hogy aki pénzért anyagot ad, az lehet jó szituált? Az lehet intelligens?
KLÁRI	Hazudtál, és becsaptál egy embert, elhitetted vele, hogy született egy kislánya. Hagytad, hogy sajátjaként dédelgesse. Hülyét csináltál belőle.	MÁRIA	<i>(Folytatja)</i> ...Képzőművészeti Főiskolát végzett, egészségügyi adatai rendben voltak, a családban nem volt cukorbeteg, magas vérnyomás és rákos megbetegedés.
MÁRIA	Nem. Én boldoggá tettem. Ezt mondják egyes hazugságnak, amikor...	KLÁRI	<i>(Felemelt hangon)</i> Megnyugtató. És ha az ő fiával ismerkedem meg valahol és megszeretjük egymást? Ebbe is belegondoltál? (Hallgatás után, halkabban) Tényleg nem lehet megtudni ki is ő valójában?
KLÁRI	<i>(Rákiált)</i> Tudom mi a kegyes hazugság, hisz ez a mi családunkban erkölcsi alaptörvény. Kifelé mutatjuk, hogy jól élünk, szépen vagyunk, szeretjük egymást, hadd irigyeljenek bennünket, közben veszekszünk, hazudunk, csalunk, és bájosan mosolygunk hozzá.	MÁRIA	<i>(A dobozból elővesz egy másik okiratot)</i> Tessék, itt van. Alá kellett írnom, hogy soha nem keresem a donort. <i>(Odamegy a kanapéhoz, ő is leül, és átadja az okiratot)</i>
MÁRIA	Hát jó, ítélj el. Hidd és mondd, hogy hazug voltam, aljas voltam, ha ettől emelkedett lesz a lelked. <i>(Megáll)</i> De valamit ne felejts el. Ha én akkor nem teszem meg, te most nem lennél.	KLÁRI	<i>(Átveszi és olvassa)</i> Hm. És neki sem hiányzom? Van egy lánya, állítólag csinos, egyetemre jár, talán hamarosan férjhez megy, gyerekei lesznek, és nem kíváncsi rám, nem kíváncsi a jövődő unokáira?
KLÁRI	Akkor talán egy másik, egy normális családba születtem volna.	MÁRIA	Nem is tudja, hogy létezel.
MÁRIA	Nem várom el, hogy megérts. Beléd nevelték, hogy velem ellenkezni kell, beléd sulykolták hogy én vagyok a kegyetlen, a rossz, <i>(Kiabál)</i> hát csak öntsd ki a mérgeid rám, elbírom, még elbírom, de meddig?	KLÁRI	Azt akarom, hogy tudjon rólam. A szemébe akarok nézni.
KLÁRI	Úgy választottál nekem apát, hogy azt sem tudad kicsoda az illető? <i>(Kiabál)</i> Lehet, hogy alkoholista, lehet hogy drogos, lehet, hogy egy hazug, képmutató alak, aki még egy középiskolát sem tudott elvégezni, csak egyet tudott pénzért anyagot adni, hogy aztán pálinkát vehessen az árából.	MÁRIA	Lehetetlen.
MÁRIA	Az intézet garantálta, hogy jó szituált, intelligens családból származik...	KLÁRI	Miért?
		MÁRIA	Lehet, hogy családja van. Feleség, gyerekek, gondolod, hogy korrekt lenne belegázolni az életükbe, és felzaklatni őket?
		KLÁRI	Tudta, hogy mit vállal, nem?
		MÁRIA	Csak azt vállalta, hogy segít egy rászoruló nőnek. Én pedig azt, hogy soha nem keresem.
		KLÁRI	Én semmit sem vállaltam, tehát én kereshetem.

MÁRIA Azt gondolom, hogy az én ígéretem téged is kötelez.

KLÁRI *(Felemeli a hangját)* Nem érdekel. Meg akarom keresni. Honnét kaptad az ondot?

MÁRIA A rendszerváltozás után privatizálták azt az intézetet, egy német vette meg, hogy megvannak-e a korábbi dokumentumot nem tudom.

KLÁRI Én utána járok, felkutatom.

MÁRIA Ahogy gondolod, de tartok tőle, hogy...

KLÁRI Tudom, mondtad. Inkább arról beszélj, még mire számíthatok? Milyen titkok lappangnak még ebben a szerencsétlen családban? Essünk túl rajta. Mondd el, ha van még valami, mert még egy ilyen traumát nem bírok elviselni. Ugye az nem derülhet ki, hogy te sem vagy az anyám?

MÁRIA Ugyan kislányom. Nincs már semmi más. *(Szeretetteljes hangon)* Klárikám. *(Odahúzódik a lányához)* Már csak mi maradtunk egymásnak. Gyere, szeretnék megölelni. Szeretném, ha megbékélnénk egymással.

KLÁRI Ne, anya. Most rántottad ki alólam az utolsó téglát. Nem látod, hogy fuldoklom? *(Kiszabadul anyja karjaiból, és felugrik)* Nekem most idő kell, hogy megtudjam ki is vagyok, miért vagyok, mi végre vagyok... Az is lehet, hogy nem is létezem? *(Indul fel az emeletre)*

MÁRIA *(Szomorúan néz utána, és halkán mondja)* Ne haragudj. Én nem ezt akartam... Én nem szerettem volna semmi rosszat...

SZABÓNÉ *(Megjelenik a hálószoba ajtajában)* Ma este fogadást adok a hercegnő tiszteletére, itt lesz a bíboros úr, a miniszter úr és az ezredes is. Készítsék elő a szalont... Hol van Hyppolit? Kerítsék elő, meg akarom beszélni vele az ülésrendet és a menüsört.

9. jelenet

(Az előző színen, egy hatalmas karácsonyfa áll a nappali jobb oldalán. Klári díszíti, Roland dolgozik a konyha asztalon. A kijárat előtt Szabóné két nagy bőröndje)

MÁRIA *(Jön ki a hálószobából kézen fogva vezetve Szabónét)* Jöjjön anyám, sietnünk kell.

SZABÓNÉ *(Meglátja Rolandot)* Hyppolit, bujkál előlem. Jöjjön velünk, én nem mondtam fel magának. Szükségem van rá.

MÁRIA Hyppolit marad. Ő az én lakajom. *(Az ajtónál megfogja a bőrönd fogantyúját)*

SZABÓNÉ Elvetted tőlem.

MÁRIA Nem, ő az enyém. Én vettem fel. *(Klárihoz fordul)* Kislányom, kiségitenéd hozni a másik bőröndöt.

KLÁRI *(Kelletlenül feláll, és a bőröndöt kicipeli, majd hamarosan visszamegy a karácsonyfához, és tovább díszít)* Szörnyű, hogy neked még karácsony szent este délutánján is dolgoznod kell.

ROLAND Ez egy ilyen szakma, és egy ilyen világ. Ha van megrendelés, akkor az mindenek előtt, és mindenek felett áll.

KLÁRI Ha ez így van, nem is akarok építész lenni.

ROLAND Nem kötelező. De egyébként nézz körül, manapság sehol sem adják könnyen a megélhetést.

KLÁRI *(Feláll és odamegy Rolandhoz)* Szeretnék valamit kérdezni tőled.

ROLAND Igen.

KLÁRI Te hogyan dolgoznád fel magadban azt, ha az egyik-napról a másikra kiderülne, hogy az édesapád, nem is az édesapád, hanem csak a nevelőapád volt.

ROLAND Nézd, engem négy éves koromtól nevelőszülők neveltek. Tehát ez a

	kérdés nálam így nem merülhet fel. De nézd, ha nálad kiderült, hogy az illető csak nevelőapád volt, de szeretted, ő is szeretett, tisztelted, felnéztél rá, akkor nincs jelentősége. Akkor ő az édesapád.	KLÁRI	Én is így gondolom, de anyámnak nincs hozzá türelme.
KLÁRI	Soha sem zavart az, hogy tudtad az igazat?	ROLAND	Arra nem gondol, hogy ő is megöregszik majd, és ha te azt látod, hogy a nagyt, ha már nem teljesen tiszta be kell dugni mielőbb egy intézetbe, te is ezt teszed majd.
ROLAND	Eleinte furcsa volt, de nagyon kedvesek, aranyosak voltak, sőt később úgy elhalmoztak szeretettel, hogy szinte már fuldokoltam. Ők az én igazi szüleim.	KLÁRI	Ilyet soha nem tennék.
KLÁRI	Én nemrég tudtam meg az igazságot, és ki vagyok fordulva magamból.	ROLAND	Amilyen a kapcsolatotok, én erre nem vennék mérget.
ROLAND	Lassan majd feldolgozod. Gondolj a szép pillanatokra.	KLÁRI	Kösz.
KLÁRI	Roland.	ROLAND	Nem akartalak megbántani, csak az életben a dolgok sajnos így működnek.
ROLAND	Igen.	KLÁRI	(Visszamegy a fához) Mindig is úgy utáltam a fadísztitét.
KLÁRI	Huszonnyolcadikán lesz egy elő szilveszter az egyik évfolyamtársamnál. Vagy harmincan leszünk. Eljössz velem?	ROLAND	Ez nagyon sokat elárul rólatok.
ROLAND	Jaj, Klári. Én kinőttem már ez efféle tinédzseres házibulikból...	KLÁRI	Miért?
KLÁRI	Roland, ne játszd huszonhat évesen az öregembert... Jól van, értem. Nem is a buli zavar, hanem velem nem szeretnél mutatkozni. Nem akarok tőled semmit, nyugodj meg.	ROLAND	Én imádtam díszíteni, mert tudtam, hogy utána csodálatos pillanatok következnek. Nekem a szent este mindig az év legmeghittebb családi ünnepe volt.
ROLAND	Egyébként is megállapodtunk, hogy a bátyád leszek. Amellett pedig nem vagyok sem jó társaság, sem jó partner, és főleg nem jó táncos.	KLÁRI	Igazad van. Nálunk ez nem így működött. A szüleim rendszerint szent este is veszekedtek.
KLÁRI	Ugye még mindig nem vagy túl a szakításon?	ROLAND	Nem mondd?
ROLAND	Mondjuk így.	KLÁRI	De. Egyébként anyám nagy dilemmában volt, hogy milyen ajándékot vegyen neked.
KLÁRI	Sajnálom.	ROLAND	Semmit. Csak valami jelképes dolgot.
ROLAND	Te hogy látod, nem illett volna a nagymamát szent este még itt tartani, családi körben?	KLÁRI	Például?
		ROLAND	Egy negyven centis műanyag vonalzót a papírboltból. Az mindig kell. Örökké belevágok a szikével. Meg koh-i-noor cseh grafit ceruzát, kettő B-st, ebből lehet kettőt is.
		KLÁRI	Imádom a humorodat.

ROLAND	Én is. Ezért vagyok harmóniában önmagammal.	KLÁRI	Megvan a tettes?
KLÁRI	És másokkal hogy állsz? Szerinted, lehet anyámmal élni?	BARTA	Mindent a maga idejében.
ROLAND	Ezt gyakoroljuk, nem? Te is, én is.	KLÁRI	<i>(Rolandhoz fordul)</i> Hol is hagytuk abba?
KLÁRI	Szerintem az öreglány beléd van esve.	ROLAND	Hogy A mennyből az angyallal indítunk, aztán jön a Szentséges éj, majd az ajándékok elmélyült bontogatása következik.
ROLAND	Ez csacsiság.	KLÁRI	<i>(Suttogva mondja)</i> Igazad van, kussoljunk. Az öreg szimat csupa fül. <i>(Hangosan mondja)</i> Százados úr, hol tölti a karácsonyt?
KLÁRI	Tudod, amikor feltűnt, hogy liheg érted eldöntöttem, hogy én is beindulok. Csak azért, hogy bosszantsam.	BARTA	Hol, hát otthon.
KLÁRI	Csak azért?	KLÁRI	Merthogy tavaly ügyeletes volt.
KLÁRI	Na jó, nem, csak azért. Nézd, nagyon tetszel. Egy ideális férfi vagy.	BARTA	Újabban nem adok ügyeletet. Jön a két fiam a családjával. Mindkét gyerek kap egy-egy szürke inget, és egy-egy csomag zsebkendőt.
ROLAND	Ideális albérlő.	KLÁRI	Papír zsebkendőt?
KLÁRI	De te nem voltál partner. Pedig mekkora poén lett volna.	BARTA	Ruha zsebkendőt.
ROLAND	Neked. Nézd, én érzékelttem ezt a kettős nyomulást, de nem szerettem volna benneteket összeugratni. Így is éppen eléggé egymásnak feszültök.	KLÁRI	De hiszen ma már mindenki papír zsebkendőt használ.
BARTA	<i>(Bejön a kezében két keretezett képet hoz)</i> Jó napot. Marika van?	BARTA	A mi családunkban nem. Nagy hiba lenne feladni a régi, jó hagyományokat.
KLÁRI	Jó napot százados úr. A nagymamát vitte vissza, az intézetbe, hamarosan itthon lesz. Foglaljon helyet.	KLÁRI	És mit kapnak az unokák?
BARTA	Itthon volt a méltóságos asszony? <i>(Leül a kanapéra, a két képet neki támasztja a fotel oldalának)</i>	BARTA	A lányok egy-egy pislogó babát, a fiúk egy-egy lendkerekes autót, és tíz-tíz szem szaloncukrot.
KLÁRI	Igen. Átmenetileg.	MÁRIA	<i>(Bejön)</i> Na, ezen is túl vagyok. <i>(Észre veszi a századost)</i> Á, százados úr. Csak nem valami jó hírt hozott ezen a csodálatos napon?
BARTA	De sajnálom, hogy nem találkoztunk.	BARTA	<i>(Feláll)</i> Jót is, rosszat is.
KLÁRI	Megvannak a képek?	MÁRIA	Essünk túl a jón.
BARTA	Ne haragudjon, csak a tulajdonosnak referálhatok.		<i>(Klári és Roland figyelni a történéseket)</i>

BARTA Kedves Mária, ahogy ígértem, az ellopott képek megkerültek. *(Felemeli a két képet)* Ezennel átadom.

MÁRIA *(Átveszi a két képet, alaposan megnézi mindkettőt)* Igen, ezek azok. Jaj, nagyon köszönöm.

BARTA Sajnos két rossz hírt is hoztam.

MÁRIA Igen. *(Leül és nézi a tájképet)*

BARTA A tettes Klárika korábbi udvarlója volt, bizonyos Lakatos Elek.

KLÁRI Az a kis szemét. Megfojtom.

BARTA Kedves Mária, kénytelen vagyok a legkellemetlenebb hírt is önre zúdítani.

MÁRIA Ne kíméljen.

BARTA Kérem, legyen erős. Ezek a festmények gyenge másolatok.

MÁRIA *(Alig fogja fel)* Hogy mondta?

BARTA A két kép nem eredeti.

MÁRIA Hogyan, hiszen több gyűjteményes kiállításra is...

BARTA A férje tíz éve eladta a képeket, de előtte készíttetett róluk másolatokat egy helyi, névtelen festővel.

MÁRIA Ezt maga honnét veszi?

BARTA A galériában is nyomoztunk, számítottunk arra, hogy esetleg a tettes felkínálja a képeket megvételre. A főnök akkor emlékezett, hogy ő ezeket már egyszer megvásárolta.

MÁRIA *(Felugrik és Rippl-Rónai képhez siet)* Lehet, hogy ez is hamis?

BARTA A galéria főnöke három képről beszélt, és említett egy Rippl-Rónait is.

MÁRIA *(Visszatámolyog a kanapéhoz és lerogy)* Tíz éve? Akkor vett lakást a szeretőjének... *(Kiabál)* Kifosztott

minket, és odaadta azt az értékes vagyont egy repedtsarkú senkinek. Uram isten, micsoda egy szemét alak volt.

BARTA Kedves Mária. Fogadja őszinte sajnálatomat.

MÁRIA Ezekből szerettem volna Klárinak venni egy lakást, ha majd férjhez megy. Micsoda szerencse, hogy most derült ki és nem akkor, amikor ide hívom a galéria becsüsét.

BARTA *(Elővesz egy papírt a zsebéből)* Kérem, itt írja alá, hogy átvette az ellopott tárgyakat. *(Leteszi a dohányzó asztalra a papírt)*

MÁRIA Köszönöm százados úr, hogy megtalálta. Bár, jobb lett volna, ha nem kerülnek elő, úgy legalább abban a tudatban élnék, hogy volt egykor három értékes festményem. *(Aláírja a papírt)*

KLÁRI És mi lesz a kis girnyóval?

BARTA Kivel, kérem?

KLÁRI A tolvajjal?

BARTA Szabálysértési eljárást kezdeményezünk ellene, mivel a képek valós értéke nem éri el a tízezer forintot.

10. jelenet

(Az előző helyszínen. Félhomály, a teljesen feldíszített karácsonyfán égnek a gyertyák, az ellopott képek a helyükre kerültek)

MÁRIA *(Bejön, több csomagot hoz az ölében, elhelyezi őket a fa alá, majd kimegy)*

ROLAND *(Lejön a lépcsőn, csomagokat hoz és elhelyezi a fa alatt, majd visszamegy az emeletre)*

KLÁRI *(A lépcső tetejéről kiles, majd lesiet a nappaliba, csomagokat helyez el a fa alatt)*

MÁRIA *(Kintről szól a hangja)* Aki bújt, aki nem a Jézuska megérkezett.

	(<i>Megszólal a csengő, majd felcsendül a Mennyből az angyal c. karácsonyi dal, kórus feldolgozásban</i>)	KLÁRI	Anya, nem gondolod, hogy ez egy kicsit túl bizalmas ajándék?
	(<i>Belép, hosszú, bokáig érő elegáns ruhában, kisminkelve, új szép frizurával. Ujján, karján, nyakán és a fülében arany ékszerek, a karácsonyfához megy és meggyújt több csillagszórót</i>) Gyerekek.	MÁRIA	Nem bizalmas, inkább praktikus.
KLÁRI	(<i>Lezser, hétköznapi öltözetben megáll a lépcső tetején és tágra nyílt szemmel nézi a fát</i>). Az anyja. (<i>Lassan lépeget lefelé</i>)	ROLAND	(<i>Leteszi földre, és ismét lehajol</i>) Ejnye, elkényeztetnek engem a hölgyek. (<i>Felemel egy még kisebb csomagot, kibontja, egy szép körzőkészlet, vonalzó és sárga ceruzák jönnek elő</i>). Nagyszerű. Kitalálom, Klári, ezt tőled kaptam. Hogy találtad ki, hogy szétesett a körzőkészletem?
ROLAND	(<i>Elegáns öltönyben, színes inggel, nyakkendővel megáll fent</i>) Igazán gyönyörű. (<i>Majd lassan lépegetve jön lefelé.</i>)	KLÁRI	Láttam az asztalodon, hogy romokban hever.
	(<i>Klári és Roland megállnak a fa mellett</i>)	ROLAND	Köszönöm.
MÁRIA	Kislányom, igazán felvehettél volna valami alkalmi ruhát.	KLÁRI	(<i>A nyakába csimpaszkodik és két oldalról szenvedélyesen megcsókolja Rolandot, ő is visszacsókol</i>)
KLÁRI	Jó, lehet. Te viszont túl öltöztet magad, nem gondolod?	MÁRIA	Klári. Óvatosan, megrándulhat Roland nyaka. Na, fejezd be a bohóckodást... Te jössz. (<i>Mutat a csomagokra</i>)
MÁRIA	Ez szemlélet kérdése... Na, először bontsa ki a vendég az ajándékát. Roland.	KLÁRI	(<i>Elegendi Roland nyakát, lehajol a fa alá és felvesz egy csomagot, kibontja. Egy szép, értékes könyvet tart a kezében</i>) Csecsemőkortól az ifjú korig, alcím: Hogyan neveljük korszerűen gyermekünket. Ezt gondolom tőled kaptam anya, köszönöm. (<i>Odalép hozzá, arcához hajol, és levegőbe puszil. Leteszi és egy újabb csomagot emel fel, kibontja.</i>)
ROLAND	(<i>Odalép egy csomaghoz /Rá van írva a neve/ és kibontja. Egy elegáns ing és egy nyakkendő kerül elő, méregeti</i>) Szép. Igazán szép és ízléses.		Jé, egy márkás parfüm. Nina Ricci, imádni fogom. Roland, ugye te voltál ez a nagyvonalú Jézuska? (<i>Nyakába ugrik és megcsókolja.</i>)
MÁRIA	(<i>Kiveszi Roland kezéből az inget és csomagolt formában Roland elé teszi, majd ráigazítja a nyakkendőt is</i>) Jól gondoltam ugye, hogy passzol hozzád ez a szín, és a nyakkendő is. Illik a szemedhez. Igaz, Klári?	MÁRIA	Én jövök, ha jól látom. (<i>Lehajol, felvesz egy kis csomagot, kibontja</i>) Á, a kedvencem Mozart kugeln. A kézírásodból látom, kislányom hogy te leptél meg vele? (<i>Odahajol hozzá és formális puszit ad</i>). Ó, hát még valami vár rám. (<i>Lehajol, egy kis szögletes csomagot elem fel, kibontja.</i>) Parfüm. Nina Ricci. Mindig is szerettem ezt a márkát. Köszönöm, Roland. (<i>Átöleli és arcon csókolja</i>) Mindjárt ki is próbálom. (<i>Nyakára és füle mögé fúj belőle</i>)
KLÁRI	Ja.		
ROLAND	Köszönöm. (<i>Megöleli és levegőbe cuppantva csókot ad Máriának, aki átkulcsolja a férfi nyakát, arcon csókolja és egy kicsit mintha tovább is csimpaszkodna belé. Amint teheti Roland kiszabadul az öleléséből, és lehajol.</i>) Ó, hát még van itt valami. (<i>Felemel egy kisebb csomagot, kibontja, három alsónadrág kerül elő. Elneveti magát</i>). Hoppá, ez kedves.		

KLÁRI	(<i>Ő is magára fúj a parfümből</i>)	MÁRIA	Becsukja az albumot. Ez nagyon kegyetlen dolog volt, nem gondolod. Éppen karácsony este előjönni ezzel.
ROLAND	Nos, nincs már senkinek, semmi további ajándéka a fa alatt?	ROLAND	Az is kegyetlen dolog volt, amikor közölték velem, hogy többé nem láthatlak.
MÁRIA	(<i>Lehajol, néződik</i>) Nem látok semmit.	MÁRIA	És most mit akarsz tőlem?
ROLAND	Úgy látszik túlságosan hátulra tettem. (<i>Lehajol és két mappaszerű csomagot húz elő a fa alól, egyiket Máriának, másikat Klárinak adja át</i>).	ROLAND	Csak hallani szeretném, hogy hogyan tudtál olyan könnyen, kemény szívvel eldobni magadtól?
MÁRIA	De Roland, túlzásokba esel? Nem kellett volna.	MÁRIA	Vannak az életben helyzetek, amikor válaszút előtt állunk és az ember tudja, hogy nincs jó döntés. (<i>Elsírja magát</i>) Iszonyú nehéz volt. Azt hittem belehalok.
ROLAND	Menjünk, üljünk le, és nyugodtan bontsátok ki. (<i>Mindhárman átsétálnak az üllőgarnitúrához, leülnek, és a két nő bontogatja a csomagot</i>)	ROLAND	És később sem érezted, hogy meg kell keresned a kisfiadat?
MÁRIA	Egy fotóalbum. (<i>Kinyitja</i>) Egy kisfiú képei. Mi ez Roland?	MÁRIA	De. Csak szépen, lassan belesodródtam egy új, ígéretes élet lehetőségébe, és onnét már nem volt visszaút.
ROLAND	Csak lapozgasd át.	ROLAND	Amikor rendeződtek a dolgaid miért nem vettél magadhoz?
MÁRIA	Nagyon szép kis gyerek... Ez te lennél?	MÁRIA	Amikor összejöttünk, Kardosnak nem mertem bevallani, hogy van egy kisfiam. Elhatároztam, hogy előbb-utóbb elmondom neki, de mindig csak halogattam. Aztán később már egyre inkább nem volt alkalmas az időpont. Gyáva voltam, féltem, hogy elhagy, ha kiderül.
ROLAND	Igen. Én vagyok.	ROLAND	De legalább egy kicsit is szenvedtél miattam?
MÁRIA	Nagyon személyes ajándék, de miért kaptam?	MÁRIA	(<i>Törölgeti a szemét</i>) Hidd el, én nagyon megszenvedtem, hogy lemondtam rólad. Éjszakánként rendszeresen felriadtam és gyötört a lelkiismeret-furdalás. Voltak kegyetlen átvirrasztott álmatlan éjszakáim. Hosszú ideig nyugtatókon éltem. Az első év volt nagyon kegyetlen.
ROLAND	Kedves Mária. Neked kiesett az éltedből valami, amiről nem tudtál, nem is akartál tudni. Szerettem volna, ha látod, hogy az a kisgyerek, akit négy évesen eldobtál magadtól, az mégiscsak felnőtt, ember lett belőle, talán nem is értéktelen ember, mert mások, idegenek befogadták, megszerették és elhalmozták minden jóval, és főleg megtanították szeretni.		
KLÁRI	Úristen, te a bátyám vagy?		
ROLAND	Igen.		
KLÁRI	Mégsem veszítettelek el. (<i>Oda ugrik, megöleli, majd visszaül</i>)		

ROLAND	Csak az első év? Én tíz évig nem tudtam kiheverni, azt hogy elhagytál.	ROLAND	Én Sasvári István, súlyos daganatos beteg kérem, hogy bármi módon, de valaki segítsen meghalni. Tiszta öntudattal és saját akaratomból írtam e sorokat. <i>(Felnéz)</i> És mi történt ez után.
MÁRIA	<i>(Tenyerébe temeti az arcát és sír)</i> Jó, igazad van, büntess, hadd szenvedjek meg érte még egyszer, (ordítva) aztán még tízszer, aztán százszor, ezerszer...	MÁRIA	Megmutattam az orvosnak, aki ki kelt magából és azt mondta, hogy az eutanáziát tiltja törvény, és ő sem ért vele egyet, így aztán semmit nem tehet.
ROLAND	Áruld el, hogyan halt meg az apám?	ROLAND	Mások szerint te elcsábítottad az orvost, aki ezután beadta a sokszoros adag morfiomot.
MÁRIA	Daganatos beteg volt, és egyik napról a másikra elment.	MÁRIA	Ki mondott ilyen örültséget? Egyébként is az orvos hatvan éves vén trotli volt.
ROLAND	Úgy tudom, a végén már rendszeresen kapott morfiomot?	ROLAND	A keresztanyám mondta.
MÁRIA	Igen.	MÁRIA	A keresztanyád, aki a részeges férje miatt irigykedett az én látszat boldogságomra, és ahogy telt az idő egyre inkább másképpen emlékezett a történetekre... Nézd csak meg, hogy ki volt az egyik tanú az előbbi okiraton? Ugye látod, hogy ő is aláírta, tehát egyetértett azzal, hogy apádnak meg kellene adni a méltó halál lehetőségét.
ROLAND	A kórházban ápolták, kapta a szokásos gyógyszer és fájdalomcsillapító adagot. Tűrhetően volt, amikor te kierőszakoltad, hogy haza vihesd.	ROLAND	Úgy tudom a boncolás kimutatta a morfiom túladagolást, és mégsem indult eljárás.
MÁRIA	Ő akart haza jönni. Könyörgött, hogy vigyem haza. Azt akarta, hogy csak én legyek mellette, ha bekövetkezik.	MÁRIA	Ez sem igaz. Azt állapították meg, hogy apád szervezete végzetes mértékben legyengült, közben egyre kevésbé hatott a szer, és a fájdalom csillapításához szükségszerűen beadott, egyre nagyobb adagot a szervezete már nem tudta elviselni.
ROLAND	Haza vitted és néhány nap múlva meghalt.	ROLAND	Tehát az orvos mégiscsak teljesítette a kívánságodat.
MÁRIA	Az utolsó kívánságát megkapta tőlem.	MÁRIA	Apád kívánságát. Egyébként pedig nem tudom, hogy az orvos tényleg tett-e valamit, vagy csak a körülmények hozták így, mert vele erről többet nem beszélünk.
ROLAND	Alig hogy haza vitted, és rá három napra elhunyt?	ROLAND	Őrület. Mi derül még ki erről a szerencsétlen családról?
MÁRIA	Mondd, te láttál már daganatos beteget a végstádiumában?	MÁRIA	
ROLAND	Hála istennek, nem.	KLÁRI	
MÁRIA	Őrjítő fájdalom gyötri, már egyre nagyobb adag morfiom kell, és egyre kevésbé segít... És már könyörög szóval, a szemével és minden mozdulatával, hogy valaki váltsa meg az egész testét átjáró fájdalomtól.		
ROLAND	És akkor megöltétek.		
MÁRIA	Ő akarta, hogy valami történjék. <i>(Bemegy a hálószobába és kihozza a kis dobozát, kivesz belőle egy papírt)</i> Tessék olvasd.		

MÁRIA	Szóval ezért jöttél ide, ezért épültél be a családukba, hogy karácsony este mindezt a fejemre olvasd? Remélem végletekig kiélhetted szadista hajlamodat.	MÁRIA	<i>(Felnéz, megtörli a szemét)</i> Tudtam, hogy nevelőszülőkhöz kerültél, azt is, hogy nagyon rendes családhoz. Az örökbe adáskor alá kellett írnom egy papírt, hogy nem kereshetlek, ezt be kellett tartanom. Ennek ellenére, amikor iskolába mentél, az első évben többször elsétáltam az épület elé és meglestelek. Jó volt látni, hogy szépen öltöztetett, nett kisgyerek vagy, aki kiegyensúlyozott, és vidám... Azt kérdezted, mi volt az a pillanat? Amikor Klárka megszületett. Attól kezdve minden idegzálammal és szeretetemmél rá koncentráltam. Ő adta meg a gyógyulást.
ROLAND	Nem bántani akartalak, csak szerettem volna megtudni, hogy egy művelt, elfogadható egzisztenciával rendelkező nő hogy volt képes olyan könnyen lemondani az aranyos, egészséges négy éves kisfiáról.	ROLAND	Na jó, a küldetésnek vége. Már összeköltöttem a szobámban a dolgaimat, és elmegyek. Szeretném ezt az estét a menyasszonyommal kettesben, kölcsönös szeretetben befejezni. Azt hiszem, ezután a nap után a karácsony esték sem leszek már ugyan olyanok, mint eddig. Valami nagyon szétesett bennem. <i>(Indul föl az emeletre, felmegy).</i>
MÁRIA	Hát most megtudtad. Megtudtad, hogy az anyád egy szörnyeteg, alávalóbb az utolsó kóbor kutyánál is, mert az legalább nem dobja el magától a kölykét, igaz?		<i>(A két nő hosszan hallgat)</i>
ROLAND	Nem ítélni akartam, nem az én dolgom.	MÁRIA	Mondj már valamit.
MÁRIA	Dehogyan nem. Úgy jöttél ide, hogy most visszafizetek mindent annak a kegyetlen boszorkánynak. Sikered úgy megaláznod, hogy legszívesebben eldobnám magamtól az életet. Ugye most nagyon elégedett vagy? A lelked az égig emelkedett, mert ítélezhetted felettem? Egyszer majd te is rájössz, hogy nincs abszolút igazság. Az igazságnak száz arca van.	KLÁRI	Mit. Mi a francot lehet ezek után mondani, hogy ne bántsalak, ne kínozzalak, és ne rúgjak beléd?
ROLAND	Megdöbbenek, hogy mennyire nem egy hullámhosszon vagyunk.	MÁRIA	Rúgj belém, csak mondj valamit.
MÁRIA	Csodálkozol? Nem én neveltelek, nem vagyok az anyád.		<i>(Hosszan hallhatnak)</i>
ROLAND	<i>(Mária előtt megáll)</i> Nézz a szemembe. Még egyet mondj meg nekem, mikor volt az a pillanat, amikor többé már nem jelent meg előtted annak a kis, szőke hajú, kékszemű kisgyermeknek a szomorú arca?	KLÁRI	Úristen. Mennyire nem ismertelek.
MÁRIA	Még tovább akarsz kínozni. Rendben van. Vágj belém késeket. <i>(Sír)</i>	MÁRIA	Mindenkinek, az élete során vannak titkai, amikről soha nem akar beszélni. Csak ezek többnyire nem derülnek ki.
ROLAND	Na jó, másképp kérdezem. Mikor jutottál túl ezen az egészen?	ROLAND	<i>(Lejön a két bőrönddel, és megáll a szoba közepén)</i> Tisztázni szerettem volna valami nagyon fontosat, és arra jutottam, egyre nagyobb bennem a zavarodottság.

KLÁRI Ugye segítesz a szakdolgozatom megírásában?

ROLAND Megbeszéltük. Bármikor felhívhatsz kishúgom.

MÁRIA Láthatlak még?

ROLAND Most elmegyek. Kell egy pár hét, hogy leülepedjenek bennem a dolgok.

MÁRIA Nagyon utálsz, ugye?

ROLAND Nem. Nézd, egymásnak feszülő gondolatok kavarnak bennem, és egy szörnyű, szokatlan, felemás érzés, amivel most nem tudok mit kezdeni. (Tipródik, mintha szeretne még valamit mondani, de nem szólal meg) Na, megyek, szervusztok. *(Felemeli a bőröndöket és kimegy)*

(A két nő hallgat)

MÁRIA *(Klárihoz fordul)* Te is elítélsz, ugye?

KLÁRI Egy percig sem tudok itt maradni. Ez a sok minden agyilag felfoghatatlan, érzelmileg kezelhetetlen. *(Felugrik és szalad fel a lépcsőn az emeletre. Eltűnik, majd jön, egy kabátot rángat magára, és egy táskát hoz a kezében)*

MÁRIA Hova akarsz menni?

KLÁRI Még nem tudom. Csak azt tudom, hogy innét el.

MÁRIA Várj. Beszéljük meg.

KLÁRI Nincs mit megbeszélünk... azaz mindent megbeszéltünk. *(Kimegy, maga mögött berántva becsapja az ajtót)*

(A fények elhalványulnak, csak a karácsonyfa és a kanapé körül világít kiemelt fénykör. Mária görnyedten, magába roskadva ül és néz maga elé. A Csendes éj zenéje felerősödik.)

Vége

Dorcsák Réka

Folytonos párbeszédben

Milbacher Róbert *Léleknyavalyák* című könyvéről

Noha a könyv ajánlója mind krimiként vagy bűnregényként emlegetik a 2016-ban Margó-díjjal jutalmazott Milbacher Róbert legújabb, *Léleknyavalyák* c. regényét, a metafizikus vagy pszichológiai detektívregény műfaj-meghatározás pontosabban emeli ki a mű lényegét. Bényei Tamás *A rejtélyes rend* c. könyvében kiváló érzékkel ismerteti a metafizikus detektívregény paradox, köztes helyzetét, amely a klasszikus és anti-detektívtörténet közé helyezhető.

A *Léleknyavalyák* is – hasonlóan ehhez a köztes műfajhoz – magában foglalja mindazokat a történetszöveési sémákat, amelyek a klasszikus detektívregényt oly népszerűvé tették: sematizáltság, cselekmény alárendelése a rejtély megfejtésének, episztemológiai kérdések iránti érdeklődés, stb. (Bényei, 2000, 17.). Mégis ezen felül, az általános bölcséleti jellegű kérdésfeltevések mellett a lélektani elemzés is dominál. A regény zsenialitásának és kísérletező jellegének tehát egyik alapja az a tény, hogy a klasszikus detektívtörténet műfajának megjelenési ideje előtti szövegben a klasszikus műfaj már átalakult formájának "rekonstrukcióját" olvashatjuk.

Az anti-detektívregénynek még nem mondható szöveg – hiszen a klasszikus krimi alapfeltevéseit nem kérdőjelezi meg – másik szembevetendő jellegzetessége a XIX. század felelevenítése mind a téma, mind a nyelvezet szintjén. Noha a XIX. század a XXI. századhoz képest messzi, koridegen történelmi idő, mégis befogadhatóvá válik a mai olvasó számára. Ezt könyvnyitja meg elsősorban a régies nyelvezet, amely követésének látszólagos nehézsége ellenére üdítően hat, és segíti az olvasót a mű által teremtett fikció világának befogadásában. A könnyed, nyári olvasmányként ajánlott detektívregényekkel ellentétben ugyanis a szöveg nem engedi meg a gyors olvasást. Noha lineáris cselekménye lehetővé tenné, régies nyelvezete automatikus fékként működve, inkább a filozofáló merengés állapotába juttatja olvasóját, aki így egyáltalán nem egy szokványos és könnyen emészthető bűnügyi regényt tart a kezében. Olyan összetett, örök érvényű és súlyos témák filozofikus megközelítését olvashatjuk, mint az öngyilkosság, melankólia, álom, halál, ember-állat természeti viszonya, művészet, és egyéb "lelki nyavalyák", azonban a mű lehangsúlyosabb témája az identitás, valamint az identitás lehetséges válsága.

A mű egyik bravúrja, hogy különböző korok szemléletmódját ütközteti. Egyrészt megelevenedik előttünk a XIX. századon belül forrongó romantika – realizmus világnézeti és irodalomelméleti különbsége, másrészt a régies nyelvezet-köntösbe bújtatott téma akarva és akaratlanul is azt a hatást váltja ki olvasójából, hogy az elmúlt kor fényében reflektáljon saját korára. Így tehát, a XIX. századi szöveget ma olvasva, óhatatlanul is dialógusba lépünk az adott kor világlátásával és irodalomértelmezésével. A XIX. század nemzetformáló eszméivel átítatott szöveg fényében vizs-

gálhatjuk mai korunk nemzeti identitását vagy annak válságát, valamint a manapság preferált különböző identitások egyvelegének (egyéni, közösségi, etnikai, kulturális, szexuális, stb.) tükrében értelmezhetjük az olvasottakat.

A legérdekesebb identitásválságon a regény főhőse, Hummel József nyugdíjazott alkaptány esik át, aki alig pár hetes nyomozása alatt, amelynek során igyekszik felfedni az áldozat – Czákó Zsigmond – feltételezhető öngyilkosságának okait, önmaga is egyfajta jellemalakuláson megy keresztül. A regény korfestéseként alkalmazott nemzeti identitás – ahogyan maga a szerző Milbacher Róbert fogalmaz a *168 Közéleti Hetilap* Dorogi Katalin szerzőségében megjelent interjújában (168, 2018. 07. 07.) – a „kényes kiegyezés előtti korban” a regény elején hangsúlyos, ugyanakkor a regény előrehaladtával egyre inkább a főhős egyéni identitása, illetve az ebben bekövetkező változás lesz a meghatározó. A határozott erkölcsi elvekkel és erős önfegyelmel rendelkező, racionálisan gondolkodó, a közösséget szolgáló alkaptány ugyanis egy labilis, néhol bohémságot mutató egyénné alakul át. Ahogyan a szerző a fent említett interjújában kifejti, a főhős kezdeti állapota által képviselt „vagyott énképben” is, „ahogyan mindannyiunk életében van valahol egy félrecsúszott nyakkendő.” A félrecsúszás pillanata ott kezdődik, mikor az amúgy óvatos, és a művészetekkel szemben bizonyos távolságot tartó H. J. találkozik az irodalommal, pontosabban a nyomozáshoz használt szépirodalmi művekkel, amelyek az áldozat szerzőségében jelentek meg.

A pozitívista szemléletmódot képviselő főhős jellemfejlődése párhuzamban áll azzal a pszichológizáló interpretációs folyamattal, amellyel igyekszik kideríteni Cz. Zs. valódi jellemét. A pozitívista, eredetkereső, a szerzőt a szövegben kutató látásmód terebélyes ok-okozati összefüggésekhez, egyértelmű válaszokhoz vezet, amelyek első olvasásra pozitív kielégülést hozhatnak jelen krimi olvasóinak. Ez a kielégülés mégsem teljes,

hiszen hamar felismerhetővé válik, hogy nem lehet a bemutatott nyomozási és értelmezési módszerrel olvasni a bűnügyet, és így a regényt sem. Míg a regény főhőse bizonyos katarzis – élményen esik át, miközben sajátos módszerével olvassa Cz. Zs. műveit, addig a *Léleknyavalyák* olvasója nem éli ezt át az elbeszélő tudományos stílusa miatt, amely benne kimért józanságot provokál. Párhuzamosan H. J. nyomozásával és ennek következtében lezajló jellemfejlődésével, az elbeszélői stílusban is egyfajta fokozatoság figyelhető meg: a száraz, tudományos, elsősorban az információ átadására szorítóközlésbe, az olvasótól is engedélyt kérve, egy-egy lírai hasonlatot csempész a többségében érzelemmentes, hideg, racionális stílusú elbeszélő. Ez a józanság többek között azt eredményezi, hogy az olvasó az áldozattal szemben mutatott együttérzés kialakítása helyett, arra kezd reflektálni, hogy az alkaptány által használt, a megértési folyamat allegóriájaként is felfogott, értelmező nyomozás folyamata nem érvényes jelen kísérletező regény olvasásakor. Míg H. J. pszichológizáló olvasata, a pozitívista irodalomtörténeti szemléletmódot képviselve, a szövegben kívánja felfedezni a szerzőt, addig a *Léleknyavalyák* „Utószóban” kifejtett trükkje éppen abban rejlik, hogy a szerző nélkül hagyott szöveg tiszta cél nélkül hagyja az olvasóját. A Kisfaludy Társaság jeligés pályázatára beérkezett kézirat anonimitásának takarója így lehetetlenné teszi, hogy a főhős által felkínált módszert, azaz a szerző eredeti szándékának felderítését tűzze ki célul, és a megértési folyamat középpontjába inkább a nyomozás során kifejtett filozófiai és pszichológiai tételeknek az egyénben történő lecsapódása kerül.

Milbacher Róbert irodalomtörténész tehát nem vetkőzik ki önmagából, és egy olyan szépirodalmi és irodalomtörténeti játékot mutat be olvasójának, amely során különböző irodalomtörténeti korok szemléletmódját ütközteti. Ennek a kísérletnek az eredményeként az olvasó kénytelen a saját maga befogadói attitűdjét megválasztani, és

ahogyan az "Utószó" utolsó mondatainak egyike szól: „meg kell elégednünk a szöveg minden szerzői útmutatást nélkülöző olvasásával”(238). Ezt a játékot hívhatnánk dialógusnak is, hiszen az értő olvasó a mű különböző szintjein, az identitás fogalmának alakulásához hasonlóan, eltérő meta-irodalmi kiszólásokra bukkanhat: a detektívregény műfajtörténetét, a fikció-történelem kapcsolatát, a XIX. századi és XXI. századi magyar irodalmat, a pozitivista szemlélet és a kortárs kultúr-tudományos szemléletmód kapcsolatát, valamint a szöveg és olvasó közti párbeszédet érintő kérdésekben.

Összegzésként tehát a mű zsenialitása, a régies nyelvezet használatával tökéletesen kivitelezett szövegen túl, abban a nem rögzített jelenlétben rejlik, amellyel ma olvassuk a régi szöveget. Ahogyan maga Milbacher Róbert is a fentebb említett interjújában magyarázza: „ (...) nem hamisítani akartam egy korabeli művet, hanem innen megírni, aminek része az azóta eltelt idő is.”

Milbacher Róbert: Léleknyavalyák, Magvető, Budapest, 2018.

Smid Róbert

Termelési versek

Eltekintve attól, hogy Antal Balázsnak kihívója akadt a rövid kötetcikmek terén Vajna Ádám személyében, az Oda úgy viszonyul az addig belőle közölt versekhez, ahogyan Rihannának a rétegzeneként aposztrofált dancehall hagyományából táplálkozó Anti albuma az azt felvezető Bitch, betterhavemymoney c. hiphop slágerhez.

Egyfelől az olvasói elvárások szemben találják magukat azzal, hogy Vajna kötete a legkevésbé sem simul bele a fiatal költészet divatos beszédmódjaiba a szereplőirai fókuszával és a ritmusosság helyett a rigmusosság preferálásával. Másfelől viszont az eddig is olvasható versek szépen beépülnek az Oda által megalkotott kontextusba, és nem feltétlenül a tárgyiasságon keresztül megképzett szubjektivitásra vagy a természetlírara korlátozzák Vajna poetikájának olvashatóságát.

Bár a kötet nem tagolódik ciklusokra – ami első olvasásra nem éppen elnézhető malőrnek tűnik, viszont az újraolvasások során e hiány egyre kevésbé zavart –, kompenzációképpen nagy műgonddal összekapcsolt verseket kapunk. Az egymást követő darabok az olvasás előrehaladásával párhuzamosan mintha egy hegyvonulatot rajzolnának ki a szemünk előtt. Innen nézve pedig a kötet közepén elhelyezkedő legrövidebb szöveg, az Egy kontinens benépesítése akár metaalakzata is lehet ennek a mozgásnak a zárlatában megfogalmazott eseménynek, hogy „a hegyek mögött feltűnik a kőkorszak.” Néhol ez a lírahegység a Mount Rushmore-ra hasonlít, amikor a próteuszi költő szerepét veszi magára a megszólaló, és különböző karakterek önbemutatótát tolmácsolják a versek. Máshol pedig Gaudi organikus építésze által ihletett, posztzürrealista monumentum képét ölti, amikor non-

szensz elmékedéseket olvashatunk (A föld megmagyarázása, Barokk tudósok tartása). Aztán persze ezek között még markánsabb ormokat alakítanak ki az ikerversek (Kasztília hercegnője, Sir Walter LawryBuller élete). A vonulat egységes redőzöttségéért pedig a (például a pleonazmusok által kialakított [„áldott, édes, independens, győztes, erős ország” {Azoknigyár varrónője}]) gondolatritmusnak és az intertextusoknak az egész kötetten végighúzódó kompozíciója felel.

Az említett rigmusosság az Oda valamenynyí versét jellemzi, és ez esetben egészen konkrétan a szocialista dalok és szerzemények költészeti normává emelését kell rajta érteni. Nemcsak azért, mert a kötet verseinek jelentékeny hányada kombinálja a gyári munkát és a termelést az ezektől első látásra nagyon távol eső témákkal, mint a hitélet, a szerelem vagy a művészet. Hanem gyakorlatilag a szocialista munkadalok kifigurázását (gondoljunk itt a hajdan nagy népszerűségnek örvendő Markos-Nádas-Boncz-kabarékra) is kifigurázza. Méghozzá azzal, hogy költeményként komolyan veszi a rigmusokat; a dalok imitálásával és az így kapott passzusok beillesztésével a versek egyben rávilágítanak a propagandadaloknak a mondókákkal és a népdalokkal fennálló rokonságára is. Teszik mindezt a közös költészeti eszköztár felmutatásával, elsősorban az ismétlések különböző fajtáival, mint amilyen a reduplikáció egy adott szón belül („denevérvér” [Júliám védőszentje]), az anadiplosis („Kihúzni a kútból három veder vizet, / Három veder vizet kell vigyek uramnak” [Németh Eszter ura]) vagy az anafora („Júliám szeretem, Júliám otthagynom” [Júliám védőszentje]). A kötet az így felmutatott „népiesch” ritmust még megtámogatja visszatérő Arany János-allúziókkal: a balladákra való tematikai, ritmikai és a kellékek szintjén történő rájátszások tovább problematizálják, az eredeti munkásrigmusok műviségét – a népdalokkal való rokonsággal szemközt.

A kötetnek ez az alapállása már anélkül

is némi politikai tónussal rendelkezne, ha Aranytól egyébként nem az A walesi bárdokra történne a legtöbb utalás (pl. Egy szerelem lehetőségei, A longobárdok híres királya, Sir Walter LawryBuller élete), és nem Tamási Lajos ismert '56-os verscímének átütemezése kerülne kiemelt pozícióba a Védőszentem c. versben („a vér úgyis feketé. // A pesti utcán piros.”). Ugyanakkor a nyíltan közéleti tartalommal bíró aktivista beszédmóddal szemben ténylegesen szarkasztikus hangnemet üt meg ez a költészet (A forradalmár egy napja). Arany átmentett bárdjainak tehát nem az ellenállás vagy a változás kieroszakolása jutott feladatul, sőt, az A forradalmár egy napjának párjaként az A költészet egy napja éppen az alkotást egyéb hétköznapi elfoglaltságokkal helyettesítő költő ideáljának poetikáját propagálja. Hovatovább a Pásztorok ébredésében – mint Káin és Ábel történetének újraírásában – a munkásosztálynak a költőkkel való együttélése nyíltan isteni büntetésként érthető; nesze neked, váteszszerep! Hol lehetséges rámutatni akkor végső soron arra, hogy Vajna mégis felteszi a kérdést: milyen közéleti regiszter azonosítható líriként, illetve a költészet milyen potenciállal rendelkezik a politikai tétek terén?

Talán nem egyértelműen ott, hogy a kötet kimondottan kondicionálja a végén helyet kapó Függelékkel az Esterházy-féle Függő olvasásmódot (ehhez hasonló még az Egy mondat politikai és magánéleti lehetőségeinek lábjegyzetelési technikája). Mert EP Termelési regényével szemben nem a Zeitgeist retorikájának a bemutatása történik meg Vajnánál – az Oda legfeljebb annyiban korszakspecifikus, amennyiben a már említett Arany- és Tamási-rájátszásokon keresztül a '00-as évek iskolai ünnepeinek élményanyagát idézi meg. A kötet szabadon ugrál kontinensek és történelmi periódusok között az időben, ezzel az internacionalista termelészményt mégis a történelmi láncolaton kívül és szenttelenül, ennél fogva analitikusan és szisztematikusan képes vizsgálni és

feldolgozni a versekben. Ez a fajta komolyság annyiban eredményez humort a kötet darabjaiban (megjegyzem, igen gyakran), amennyiben Vajna poézise a doktrínáknak tulajdonképpen nem az abszurdba fordítását hajtja végre. Elemző lírai diszpozíciójával inkább kimutatja az esztétikailag vitatható rigmusokról, azok milyen mértékben táplálkoznak az irodalmi hagyományból (és annak költészeti, retorikai eszköztárából), a megverselt ideálokról pedig éppen azt, mennyire nevetségesek.

Vajna így értett termelési verseiben a topozok irodalmi intézménye is tüzetes vizsgálat alá esik: azok egyszerre érthetőek topografikus helyekként és visszatérő költői képekként. Elzász például a német többségi kisebbség komplex viszonyrendszerének földrajzi lenyomatává alakul, ráadásul magyar testvérvárosának, Piliscsabának a behozatalával a történelmileg jelentős német kisebbsége megtöbbszöröződik. Hovatovább a legenda az országokon átívelő mondakincsre apellálás miatt olyan regionális műfajként tűnik fel, amely bizonyos környékeken bizonyos változatban konkretizálódik: a modernkori Salomé levágott fejjel már csak pénzérmén találkozunk, Szent Ottilia védőszentként úgy választható, mint egy szuvenir a boltban. Ezt a fajta geopoetikát még megtámogatja a – szintén mindig adott (nyelv)területhez kötődő, ám határokon átnyúló – trubadúrlíra hagyománya is, amely a szeretett nőben tulajdonnevesíti a népnevet (Németh Eszter ura). A kötet egyik abszurd csúcspontja ismét csak a helyek költészetéhez kapcsolódik: Sir Walter LawryBuller ornitológusnak született sir nélkül. Bár nem látott madarat, a sir nélküliség nemcsak a rang hiányára vonatkozik, hanem a hangzása miatt a tollak felé fordulását is megmagyarázza. A nyitott élete – hogy miként sikerül megírnia egy tanulmányt egy olyan madárról, amit sosem látott – ellentétbe kerül a közegével, a szigetország körülhatárolható zártságával, amelynek szülöttjeként sírt fel először, de nem biztos, hogy sírját is ott találjuk majd.

Az Oda tehát a termelési verseiben az alkotás általános logikájára kérdez rá, ennek érdekében pedig egyik megszólalójának kétértelmű kérdése mentén orientálódik: „Úgy-e kedves gyerme-

keim, / nektek mindegy, / akármelyik rendben beszéljek valamit elő?”. Mert a kötetben tényleg egymásra csúsznak és átfedésbe kerülnek rendek és rendszerek, amikor a szakosztályi elnök grófi beszédet tart (A civilizáció definíciója), és felborul az időrend is, amikor Kasztília tizenhárom évesen gyermekágyban meghalt hercegnője nagyjából ötszáz éves gazdasági tervet készít a külszíni fejtésre alapozva. Az A hesbónbeli halastók cégstruktúrája termelési jelentésként is ezért válik összeolvashatóvá az azt megelőző A kémiai folyamatok vége c. verssel: ennél fogva előbbi monoton és szintaktikailag nyakatekert nyelvezete – ami önmagukba zárt tautológiákkal és nem statisztikai előrejelzésekkel telített – szerzői munkanaplót eredményez, vagyis a készülő műalkotás vázlatát. Ennek az összeolvásnak a fonákja a kötet egyértelmű állítása saját magáról: a költészet is egy termelési folyamat, a kulturális produkció része, ennyiben pedig a termelést tematizáló műfajok talán a leginkább önreflexívek, és azok kerülnek a legközelebb a líraiság leglényegéhez. Az A szocialista munkaversenyek első napjaiban például a tárgyias líra általános alanya és a társadalmi valóságot viszatükröző, a zsdanovi kultúrideológiát kiszolgáló alkotások személytelensége, hamis objektivitása olvad össze: „Az általános alany odalép a pulthoz, és így szól: / E mű célja, hogy feltárja a modern társadalmat / működtető gazdasági törvényszerűségeket.” Az ilyen passzusoknál képes az Oda rámutatni azokra a poetikai fogásokra, melyek a költemények alapvető szintjén jelen vannak: a munkát vezérlő ritmusra és ütemre a prognózisok, elemzések és kimutatások kiiktathatatlan alkotóiként. (Gondoljunk itt a legismertebb magyar hexameterre, az „Áfászámla-igényét, kérjük, előre jelezze” kiírásra). Jelentés és végrehajtás nem különülnek el egymástól ezekben a darabokban. Könnyen alakítanak ki ezért a szövegek a bennük ismétlődő passzusokkal koncentrikusságot, versspirált – ez bár a termelés csődjeként jelentkezhethet mint zárt és semmire nem vezető, monoton munkafolyamat, de egyben a poézis győzelméről tesz jelentést a munkaversenyen!

Vajna Ádám: Oda, Scolar, 2018.

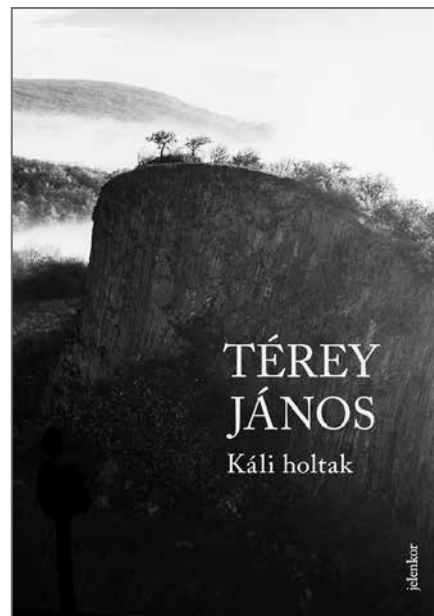
Kiss A. Kriszta

Középkori zombik és a mai magyar színésztársadalom

Térey János első „rendes regényének” olvasása közben a következő kérdés merült fel bennem: a szerző merész és nagyot kockáztat ezzel a témával (a zombisorozat forgatásával és a színházi világ bemutatásával) vagy éppen ellenkezőleg – biztosra akar menni? Tagadhatatlan ugyanis, hogy ha a kortárs magyar színházi életről, a színészek próbákon, előadásokon és forgatásokon szerzett tapasztalatairól akarunk megtudni bennfentes információkat, Térey az egyik első ember, akihez fordulhatunk: mint magánszemélyhez, és mint (többek között a 2018-as POSZT-ra válogató) színházi szakemberhez – de nem mint szépíróhoz.

A kötet *Használati utasításának* első mondata („Bármilyen regénybeli hasonlóság a kortárs magyar kultúra alakjaihoz és eseményeihez csupán véletlen.”) a szöveg fikcionális voltára hívja fel a figyelmünket. Jogos azonban a kérdés, hogy miért szükséges ez, hiszen a 120 évvel korábban született – és bizonyos szempontok alapján nagyon is hasonló – *Új Zrínyiászban* sem határozta meg Mikszáth, hogyan olvassunk, sőt nyíltan vállalta, hogy egy szatírárt alkotott, amely a törökök által legyilkolt várvédők életre keltésének fantasztikus elemével operál (ahogyan a *Káli holtak* című sorozat a legyilkolt lakosság feltámasztásával). Lejeune megállapítása óta tudjuk, hogy az olvasók egy ilyen figyelmeztetés esetén paradox módon, a szerző szándéka ellenére hasonlóságokat keresnek fikció és referencialitás között – én mégis úgy gondolom, e regény esetében nem érdemes ilyen kérdéseken törni a fejünket. (Ennek ellenére vannak egészen direkt utalások is, mint például: „A kifogástalan úriembernek ismert színigazgató hatalmával visszaélve rendszeresen molesztálta tanítványait.”) Találgathatnánk, melyik fiatal magyar színésztársadalom mintázhatta a szerző Csáky Alex alakját – ahogyan ezt minden bizonnyal a legtöbb olvasó meg is teszi –, illetve azt is, hogy anyaszínháza melyik pesti intézményhez hasonlít leginkább, de nem juthatnánk el egy végleges válaszig, mivel a Füst Milán Színház és társulata sokkal inkább összegzése vagy „gyűjteményes ládája” mindannak, ami ebben a milióban kialakulhat.

A *Használati utasítás* második fele („Egészen más a helyzet a tájjal.”) azt az elváráshorizontot hozza létre – és teljesíti be –, hogy nemcsak a társadalom és a kultúra ábrázolása lesz kiemelt fontosságú, hanem a leírások is, amelyek így nem fognak alárendelődni az elbeszélésnek, hanem egyenrangú szövegrészek-

ként tűnnek fel. Hasonlóan ahhoz, ahogyan a regényben a *Káli holtak* készítői elképzelték: „A táj már-már külön karakter a sorozatban”. Ez a jellegzetesség Térey költő-voltából is következik, illetve hozzájárul ahhoz a kifejezett – és egy nyilatkozatában ki is mondott – szerzői szándékához, amelynek célja, hogy egy Balaton-regény születhessen.

A mű kettőssége nemcsak a fentiekben, hanem több szinten is tetten érhető. Az imént említett társadalomábrázolási szándék a Káli-medence lírai nyelven való bemutatásával keveredik, és mintha ezzel párhuzamosan a főhősben is meglenne ez a *természetes* diverzitás. Egyik pillanatban még teljes erővel veti bele magát a nagyvárosi éjszakai életbe, a következő oldalakon pedig már a balatoni vidék részletes és érzelmi telítettségű leírását olvashatjuk autodiegetikus narrációjában. Az Alexben élő ellentmondás mindaddig rejtve marad, amíg nem kezdi el ironikusan és gúnyosan jellemezni azt a budapesti értelmiségi réteget, amely hétvégénként ellepi a vidéket. A fiatal színész Káli-medencébe való menekülése és ottani életérzése azonban teljesen egybevág azokéval, akiket kigúnyol. Mégsem ez a dilemma okozza a regény fő konfliktusát.

A főhős karrierjének két teljesen ellentétes oldala van: az országos hírnevet adó populáris zombisorozat főszereplőjeként ismerjük meg, majd megtudjuk, hogy emellett egy művészsztúdióban alakít izgalmas karaktereket, ráadásul kifejezetten jól – eltekintve a *Haramiák*-beli bukásától. E kettő között lavírozva próbálja magát definiálni, de nehezebbre esik bármit mondani, amely nem a szerepein keresztül jellemezné őt („Ez az alakítás lett az eddigi pályám aranyfedezete. [...] Elemel a földtől, *bele tudok menekülni a civil létemből.*”), és amely nem a – hivatásos, illetve önjelölt – kritikusok véleményének tükrözése lenne. Mintha nem csak a színpadon, de a privát- és a közéletben sem tudná magát foglalkozása, és az őt instruáló rendezők nélkül elképzelni („De nem én vagyok az, aki az ilyen és az ehhez hasonló dögletes sematizmus ellen faltörő kossal harcol. *Színész vagyok, és kész.*”). Tehát nemcsak a zombigyilkos Botond és

a trianoni Hamlet karaktere ütközik össze benne, hanem az is változó, mikor kerekedik benne felül Alex, a színész és mikor Alex, az ember (utóbbira példa: „Na jó, te csak nyugodtan instruáljál engem, édes kincsem. Te meg a fél világ.”).

Ez az identitásválság – naplószerű regény volta miatt – a belső monológokban látszik meg leglátványosabban. Az egyik első dolog, amely azonnal feltűnik minden olvasónak, azok az angol szlengből ismert WTF, BTW és OMG rövidítések, melyeket a narrátor előszeretettel használ. Alapvetően nem is lenne ezzel probléma, hiszen a legfiatalabb generáció szókincsében valóban szerepelnek ezek a kifejezések, Csáky Alex a húszas évei végén azonban már nem tartozik ebbe a generációba, tehát rendkívül idegenül hat elbeszélésében egy-egy BTW. Épp egy ilyen nevezetes rövidítés alatt találjuk néhány sorral, hogy „ez az egész egy csacsiság”, amely stílusidegenségével nemcsak megzavarja az olvasásélményt, de egyenesen azt a kérdést veti fel, hogy most akkor egy trendi nyelvhasználatról és életérzéssel „megáldott” srác elbeszélését olvashatjuk, vagy egy koravén fiatalember – időnként a kértnél több esszészzerű filozofálgatással megfűszerezett – monológját? Hiszen az sem hiteles egy percig sem, hogy a többnyire tömondatokban beszélő Alex teljesen váratlan és meglepő helyzetekben – mint például egy szilveszteri buli DJ-pultja mögött, zenét keverve – kimódolt és összetett véleményt alkot olyan dolgokról, amelyek teljesen távol állnak korábbi megnyilatkozásaitól. Az a gyanú merülhet fel tehát, hogy a szerző mindössze meg akarja csillogtatni széleskörű műveltségét, azonban ez a tudás főhősének intellektuális képességeit messze meghaladja, éppen ezért hihetlenné válik kétféle megszólalásmódja – főleg, hogy azok nem párhuzamosak Alex fent említett különböző identitásaival.

Lehet, hogy a főhős zavarodottsága és személyiségének instabilitása nem lenne ennyire feltűnő, ha a mellékalakok tisztességesen meg lennének rajzolva. A beskatulyázott női szereplők tűnnek ki legjobban: aki nem felel meg Alex elvárásainak, az nem is érdemli ki

a figyelmét. Sokat elárul, hogy kislánya anyjára amiatt a legbüszkébb, mert „kétszer volt *Cosmopolitan*-címlap.” Hasonlóan nem olvashatunk ki mély érzelmeket Binder Líviával való kapcsolatából sem, Luca pedig első megjelenése (amikor csellózása közben olyan, „mintha egy kamaszfiút hágna meg” – amely mellesleg az egyik legkínosabb „erotikus” jelenet az egész regényben) után sem lesz sokkal komolyabban vehető. Egyedül talán Imola, az ötvenhez közelítő díva karaktere a leginkább hiteles és ebből a szempontból kiemelkedő: vitathatatlan tehetségével, korához méltatlan viselkedésével és ballépéseivel egyaránt.

Nem gondolom, hogy Térey regénye „totális kudarc” lenne, ahogyan Kálmán C. György jellemezte ÉS-beli – véleményem szerint túlzóan

elmarasztaló – kritikájában. Alapvetően kifejezetten olvasmányos és élvezhető szövegnek tartom, amely egy érdekes alapszituációból indul ki: mit csinál egy tehetséges színművész, ha celebet akarnak belőle faragni? Mégis, a végeredmény nem egy olyan mű, amelyet iskolapéldaként emlegetnék ebben a témában, és nem is nevezném koherens egésznek. Ehelyett egy olyan szöveg, amely széthúzó és mozaikos, rengeteg felesleges epizóddal és monológgal. A színházrajongó olvasók mindenesetre megkapják Téreytől, amit vártak: végtelen sok helyzetrajzot a próbákról és arról a *drámai* világról, amelyben egy fiatal művész él(ni kényszerül).

Térey János: *Káli holtak, Jelenkor, 2018*

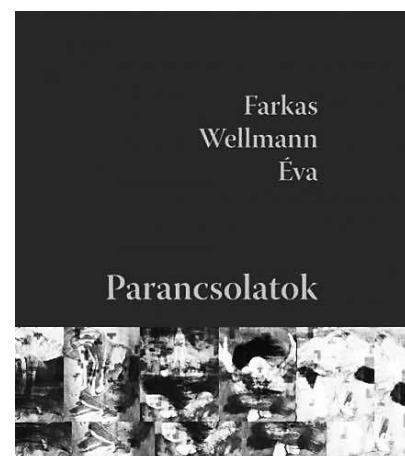
Szalay László Pál

Satírozások feloldása

Gondolatok Farkas Wellmann Éva Parancsolatok c. kötete kapcsán

Listát adott az Úr Izrael fiainak. Tízest listát. Mel Brooks a Világtörténelem c. alkotásában ezt kicsit másként vizionálta a mozivászonra. Ő akár 15 parancsolattal szintúgy kiegyezett volna, ha Mózes ügyetlenségében nem ejt el egy kőtáblát. A szűkítés nem csak a kőfejtőket megszégyenítő szakértés nyomán alakulhat ki, hanem mint Weöres Sándornál olvassuk: „Egyetlen parancs van, a többi csak tanács: igyekezz úgy érezni, gondolkozni, cselekedni, hogy mindenké javára legyen.” (Szembe fordított tükrök, 1945.) Nyilván biblikus megfontolások húzódnak a különféle egyszerűsítések, sűrítések mögött. Még Jézus is ki tud emelni néhányat. Amikor azt kérdezte tőle egy írástudó, hogy melyik a legfőbb az összes parancsolat közül? Jézus így válaszolt. A legfőbb ez: „Halljad Izrael: Az Úr, a mi Istenünk egy Úr. Szeressed azért az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és teljes erődből”. A másik ez: „Szeresd felebarátodat, mint magadat. Nincs más, ezeknél nagyobb parancsolat.” (Mk 12: 28-31)

Ne kövessen meg senki. A teljes Írás pártján vagyok. Nem vagyok híve a rövidítéseknek, kivonatoknak, zanzásításoknak, lényegkiemeléseknek, összefoglalóknak. Jobban félek én attól, hogy ha valamit jószándékúan elővezetek, színessel kicifrázok közben egy nagyon fontos dologról elfeledkezem, esetleg elterelem róla a figyelmet. Farkas Wellmann Éva bizonyára számolt azzal, amikor a Parancsolatok c. verseskötetét elkészítette, hogy a

meghúzások, rövidítések, egyperces kaják és hírek korában elveszíthet olvasókat, ha a tízet tíznek gondolja és ki is tart mellette. Nem írja rá a borítóra, hogy instant. Micso-da elvetemültség. Nincs gyorsítás, párosával szedett grádicok, turbóparancsolatgomb. Nem fordítja a törvény betűit a feje tetejére, nem cikázik közöttük, mint egy megvadult kenguru. Szépen, ahogy Mózes megkapta, abban a formában, sorrendben követi le a lelki és fizikális lét kereteit megadó ősi listát. Eszébe juthatott a költőnek, hogy minden rebellis cselekedetet üzenetként értékelhetnek az olvasók. Ha valamelyik parancsolatot felcseréli egy másikkal, vagy netán kihagy egyet. Esetleg úgy hagyja ki, hogy az üres oldalt megtartja.

Mindezekkel az eszközökkel nem él Farkas Wellmann Éva, viszont pont ennek az ellenkezőjével kiáll a Parancsolatok mellett. Nem torpedózza, nem hatástalanítja, nem satírozza, hanem eleven gondolatszövedékével megállít. Eszmélned kell. Mi újság van Pajkaszezen? Lyukat beszél a hasadba egy hal? Nem, nem. Nem egészen. Megállít, hogy gondolj. Gondold meg. Gondold újra. Hallod valahol a szürkeállományod talpon-maradékából, hogy „Én az Úr vagyok, a te Istened, ne legyenek...” Ne, ne, ne, ne... Na, hagyjál békén. Volt már elég tiltás az életemben. Ne kezd te is. Nem kezdi. Semmi dörgedelem. Inkább szóra bírja az örökkévaló ígét. Belefűzi a történetedet a nagy égi vetítógépbe és rámontázsolja az évezredes kőporos kópiára. Pedig eddig úgy tűnt, hogy nincs közötök egymáshoz. Vagy mégis...? Mint amikor az elítélt beszélőn van. Mi a bűne? p Paráznaság, gyilkosság, hamis tanúzás? Ezek a tények, amit nyilván az érintett vitat, perújrafelvételért kiállt. Az ősi lista viszont behatárolt módon, egyszerű indikátora a tetteknek és következményeiknek. Farkas Wellmann Éva egy kis plusz oxigént (vagy kéjgázt?)ereszt a zárka légterébe. Azonnal érezni, hogy nem csak fekete vagy fehér, hideg vagy meleg, oldás vagy kötés létezik. A lista elsőre amennyire negatívnak bélyegezett, elidőzve a verseken, legalább

annyira tudbízató („Lassan belaklak. Szándékom leszek, féltő főbérője a gyöngö testnek”), humoros („Csak hogy megpihenjek, azt ne kérd”...főnököm...ebből mit sem ért”), vagy épp lényeglátó („a test szerelme elcserélt lakat, mely szadat őrz minden alkonyig, értelméd kulcsa benne fennakad”, „de ne kívánd a más terhét magadnak”), no és szóki-mondó („éhes maradt a szád, torkod, szemed, más lehessen tied vagy bár a másé”, „nem én vagyok a hibás, ha nincsen érved”)lenni.

Emberi elme nyírta körbe, emberi kéz írta papírra. Nem az eredeti megkérdőjelezhetetlen hatalmának átruházásával, sokkalta inkább kendőzetlenül, őszintén. Nem a Szentírás parancsolatainak utóérzetét keltve. Azonban vállalva származását, hogy almát és fáját több mint futó ismeretség köti össze. Kibontja a „kőtabletvincseszteren” meghúzódo „10parancsolat.rar” tömörített fájlt. Az első összepréselt blokkban az alá és fölérendeltségi viszonyt rejti a csomagolóanyag. A másodikból az örökkévaló ragyogás megformálhatatlanságának térképe hajtható ki. A harmadikból a tehetlenség ösztönös szóhasználatát kapjuk. A negyedik a parancsolat betöltésére való várás hiábavalóságát szemlélteti. Az ötödik az önfeláldozást példázza fájdalmasan. A hatodik összeforgatott rekesz azt a tételt bontja ki, hogy egyetlen teremtmény sem fölösleges. A hetedik a kiüresedés édesen csábító csapdájára figyelmeztet. A nyolcadik a mértékletesség remetetulajdonságot fogalmazza újra. A kilencedik a maszatolás és a zűrzavar démonait tartja távot. Az utolsóból a telhetlenség rémének fantomképe világo ki.

A líra felfejtő és felhajtó erővel mozgatja a nehézkes vésetek árkaiban összegyűlt szikadkt vért. Valamilyen különleges közvetítő közeget keresve, hogy a listák, mondatok és barázdák mögött meghúzódo indíték és szándék lelepleződjön. Megható módon mutatja be Thomas Mann A törvény c. írásában, hogy Mózes hogyan gondozta azt, amit Isten rábízott:

„Amikor Józua utoljára ment fel a hegyre,

valamivel tovább maradt, teljes két napig, mert Mózes még nem végezte be munkát, és együtt akartak lemenni. Az ifjú őszintén csodálta mestere művét, és megvigasztalta néhány sikertelen írásjel miatt, melyek Mózes minden igyekezete és buzgalma ellenére behasadoztak, és felismerhetlenné váltak. De Józsuá váltig bizonygatta, hogy az összbenyomást ez nem csorbítja. Mózes végül, már Józsuá jelenlétében, vérével kifestette a mélyített betűket, hogy jobban látszódjanak. Más festékanyag nem akadt a keze ügyébe, amivel ezt elvégezhetné volna; így hát árral megszurta izmos karját, és kiserkenő vért gondosan belemázolta a rovásokba, hogy vörösen világítottak a kőből.” (Thomas Mann, 1944)

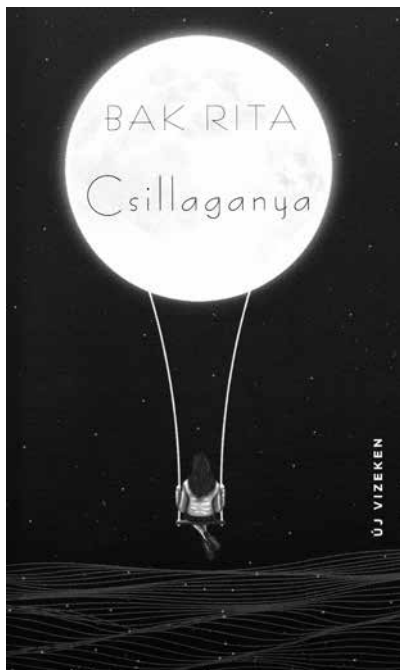
A kilencvenes évek végén, egy őszi estén néhány lánglelkű teológus a Debreceni Református Hittudományi Egyetem díszterméből nagy svunggal érkezett le a kapuba. A kis csoport épp egy író-olvasó találkozó hatása alatt fogalmazgatta magában véleményét a történetekről. T. Bélában, B. Sándorban, M. Lászlóban, M. Csabában, Sz. Lászlóban a bemutatott kispróféta átköltött verses igéi visszhangoztak. Az est éles levegője tisztogatta bódultságukat és az akkor tanársegédi megbízatását átvett K. Zoltán rövid, velős megjegyzése: „Ha jobbat nem tud írni az eredetnél, akkor inkább ne is írjon.” Mielőtt szólhattunk volna, a sötét elnyelte siető alakját és ezt a gondolatot is. Most viszont megidézve az akkori hatásokat, azt gondolom, egy költő számára az újrafogalmazás egyfajta anti-satírozás. Nagy szükség van erre, hogy legyenek, akik újraolvassák, -fogalmazzák, -gondolják a szakrális listákat. Egyre inkább szükség van Farkas Wellmann Évákra, akik mernek ellensatírozni, és a letakart, figyelmen kívül hagyott parancsolatokat ismét hallhatóvá, érthetővé, láthatóvá teszik. Ők azok, akik

Gyurkovics intését megfogadták, és a mértéket nem csak ismerték, hanem éltek is: „A mámortól őrizkedjétek, / legyetek tiszták, bölcsék, rendesek, / hogy tündököljön bennetek a szent és a megmásíthatatlan égi rend.” (Pontosan, 1998.)

Korunk kínlódik az újrafogalmazás, a saját magunk számára érthetővé tétel folyamatában. Minden a rend, a törvények, a parancsolatok, a kinyilvánított szabályok, paragrafusba foglalt igazságok ellen hat. Mario Vargas Llosa egy helyen arról ír, hogy az emberek elveszítették a bizalmukat és hitüket a felsőbb hatalmak által hozott törvényekben. Ami már a 60-as évek végén az angliai protestánsok között még természetes volt, hogy az állampolgárookra vonatkozó rendeletek a közjó érdekét szolgálják, no ez mára teljesen megszűnt.

Mózes, Thomas Mann olvasatában a saját vérével tette láthatóvá a Parancsolatokat. Időről időre szükség van rá, hogy kicsit más fénytörésben tudjunk jól ismert mondatokat, esszenciákat szemlélni. Farkas Wellmann Éva ebben segít nekünk a Parancsolatok c. verseskötetével. Ugyanezzel az elgondolással adtak ki skandináv novellisták egy kötetet Tízparancsolat címmel. A Húsz szerző húsz miniatűr írással dolgozta fel az isteni törvényt. A szándék tehát egyetemes. Satírozások, feledések, érvénytelenítések helyett, inkább jól találjuk ki, hogy mi mit tehetünk a Dekalogus láthatóvá tételéért. Ebben a meggyőződésünkben maga Farkas Wellmann Éva költő is megerősít bennünket a második parancsolatról írt versének záró szavaival: „Neked látni, megfogni lételem –/s a kép színe képtől, időtől halvány./Én nem fakulnék, hogyha kérhetem, / csak ott lennék minden gondolatnak alján.”

*Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest,
2018.*

Lajtos Nóra

Billegő világ

Bak Rita *Csillaganya* (2018) című verseskötete a Parnasszus Könyvek sorozatában jelent meg. A negyvenöt költeményt hat különálló ciklusba rendezi a költő; hosszabb-rövidebb fejezetek adják ki azt a kötetegészt, amelyben meg-megcsillan a szerző költői tudása a fájdalomról, a félelemtől, a panellétről, a természetről: az életről, a halálról. Néha az egész vers fogalmi síkon lebeg, épp ezért – akár „a Mont Blanc csúcsán a jég” – szépnek látjuk, de számunkra elérhetetlen (*Kontraindikált, Délután*). A kötet cím is egy olyan jelentéssűrítő szóösszetétel, melyben az égi mezőkre elutazó, csillagarcú anya képe determinálja a kötetet. A címadó vers az azonos című ciklusban szerepel, és népdalszerű voltával teljesen kiválik a kötetből: „Csillaganya, csillaganya/ Tejútrendszer nagyasszonya. / Gyere velem holdat fogni, / üstökössel hógolyózni.”

Bak Rita költői nyelve a prózaversek atmoszféráját mutatja, de annak gyakran annak átlírizált változatára is találunk példát a kötetben. Mindjárt a nyitó ciklus (*Kutyavirágok*) *Kávéházban* című költeménye a lecsupaszított költői beszéd példaversé is lehet: „Elhúznak az autók, / Parkban maratonfutók. / Bringák lelakatolva, / Tűzfalak levakolva.” Ehhez képest a ciklus poétikailag is legjobb, kötetbe csiszolt darabja a *Kutyavirágok* a maga rejtett-talányos, félelmet és holtakat idéző versével: „Kutyavirágok nőnek éjjelente / a szobámban. / Nézd a szétnyíló szirmokat. Az ágyam fölött, / ott vannak a halottak [...] Az ágyam fölött / lógnak a hangok.”

A lírai alany félelme „átúszik” a ciklus másik versébe is: „de én nem úszom, / mert félek, hogy lyukas a Balaton.” A *Balatonföldvár, nyár* című, előbbieken idézett versében a fájdalom is feltűnik a költői apostrophéhoz társulva: „miért fáj a kánikula, / nem értem.” Ez a fájdalom-motívum aztán a kötet egyik főszólama lesz. „A fájdalom örök-ké visszatérő tördőfessel / belémhatol.” Egy túlvilági távlatokat nyitó, az öndeaktivitás rész-egész metonimikus képe is kiemelendő a *Sebek* című versből: „Isten / repülőgéperől / csak apró, / gombostűnyi / pötty / lüktető sebem.” Vagy a kötet második ciklusának címadó versében (*Légszomj*) is tetten érhető a „fájdalom / a gyomorszájban, / fullasztó nyáreste, / halálfuvallat.”

Ebbe a ciklusába már két kötött versformájú költeményt is felvesz a szerző: az *Antik mítosz daktilusokban*-t és a *Konyha* című haikut. Az *én koromban* című versben a haláltematika sokszorozódik meg: „Az én koromban már minden eldőlt: / kudarc, győzelem, bukás, halál. / Már rég eltemettük a nagymamát / és az anyát is (egyébként).” A „Leszakadt gombok” látványa is a lételszaggatottság jelképe. Az akusztikus és a vizuális síkok egymásra torlódása adja az *Egerek kaparásznak* lényegi mondanivalóját. A panelfalakban hallatszódó egérkaparászó

hangok mellett a gardróbban húsz éve lapuló sötét árnyak látványa egyszerre erősítik fel a költői alany gyermekkori félelmét, amelynek hatása a felnőttkorra is kihat.

Az *Eltűntek a szörnyek* ciklusában a természet képei dominálnak: „Fák üveggömbje” (Az *autópályán*); „Nem látom a földre hulló madarakat, a tölgyfa alatti fonnyadt füvet”; „A sötét madarak éjféltre elsereglenek, s reggelre az ibolyák már nyakukat nyújtogatják az ég felé” (Tavasváró). A szépség és a rút mint esztétikai minőségek külön-külön és egyben is megtalálhatóak ezekben a versekben: „Hófehér szeretnék lenni puha lilomágyban” (Tavasváró); „Hiába hasad a faág, / Mindennek szépnek kell lennie. / Ezt kívánja tőlünk a rend, / A csúnya is csodálatos” (Eltűntek a szörnyek). A ciklus egyedisége még az alliterációkban bővelkedő szövegtervezetek, tagmondatok: „villogó virágkarók” (Az *autópályán*); „fekete füvön” (Tavasváró); „A szörnyeket már a szigetre szállították” (Eltűntek a szörnyek).

A *Csillaganya* az életképek (Ma *döglött halat ebédelek, Japán életkép*) és a keretesség ciklusa: A *kertben* és a *Virágzófákalatt* már címükkel is utalnak a tematikus természetközeli keretre, a ciklus záró verse (*Virágzó fák alatt*) pedig önmagában is keretes szerkezetű. A mindenhol fészkelő halál jelenléte kimondva („Apád ma délelőtt / meghalt.” – A *kertben*) és kimondatlanul is felkavaró érzéseket, szorongást válthat ki az olvasóból. A már korábban is felbukkanó köd motívuma most a halál ölelésében jelentkezik A *vándor útja* című költeményben. Háromszor jelenik meg benne a halál lexéma. A *Ma döglött halat ebédelek* paradoxona, hogy habár kiemeli a költői én, hogy „A szagokat hagyjuk ki belőle”, a döglött hal, a citrom és a bazsalikom erőteljes, olfaktorális ingereket implikálnak a befogadóban („rettentő büdös van a konyhában”). A *Virágzó fák alatt* a lírai alany betegségdokumentuma is egyben: „Vénám nem patak, / nem buzgó folyam.”

A kötet ötödik ciklusa – a *Lakótelepi Jancsi és Juliska* – már igen izgalmas címevel magával sodorja az olvasót. A címadó szöveg szemantikailag habár mutat némi hasonlóságot

a mesével („A mese elején, / a mesében, / a mese végén, / mézeskalácsházban, / de inkább panelben / majdnem-végtelen / tengődésük”), de főképp a panel-lét képe lepleződik le a szövegben, ahogyan a „betonkertben / búgnak a galambok” (*Kilótték a putnikokat*); vagy ahogyan a történelem terhétől instabillá váló világgépzete a költői énnel megreked – „a világ billeg” – megszemélyesítésben. A ciklus utolsó verse (*Évek múltán*) astrofikussága ellenére is két részre osztható: a születés „misztériumára”: „színpadról / érkezem / a szülőszobára” (öntanúsító versként utalás történik a költő színésznő édesanyjára); a költemény második fele pedig a nagymama halálát tematizáló, fájdalommal dacoló unoka segélykiáltása a miértekért: „Ordításom / elfedi / a rekedt / angyalok / énekét.”

Bak Rita kötetének utolsó fejezete (*Ezeregy éjjel*) a legterjedelmesebb: könyvének közel egyharmadát teszi ki. Valójában az előző öt ciklus esszenciája az életképeivel (*Soroksári depók, Balatonfüred*), a történelmi múlt (*Ezeregy éjjel*), a panelvilág (*Látkép*), a betegségleírás (*Elgyógyulás, Tüskés csöndben*) pillanatainak rögzítésével. A kötet címadó versben a nagyapa szólama erősödik fel a szibériai fogságról való beszéd módjával: „Lapátoltuk / az éjszakát, / hogy végre / nappal legyen...”. Az *Adventi biztató* kétszeresen is kiválik a kötetből: egyrészt az ünnepkörre fókuszáló témaválasztásával, másrészt gazdagabb képi világával: „Díszítsd föl lélekkarácsonyfád...”; „Várunk rád, kis Jézus, / a hópihéék születésnapodon / angyalok örömkönnyei.” A *Fecskefiak, fecskelányok* versszakokra tördelt – négysoros plusz egy kétszótagú fattyúsortokból álló költemény – szerkesztésmódjával vonja magára a figyelmet.

Bak Rita igyekezett *Csillaganya* című kötetében egzisztenciális iránytűt választani mondanivalójához. Poézisében egy több húron járó költő személye köszön vissza, akinek létérzékenysége megkérdőjelezhetetlen ebben a billegő világban.

Bak Rita: *Csillaganya*, Parnasszus Könyvek, Budapest, 2018

Béres Katalin

Ifjabb Csúzy Pál honvédőrnagy

Csúzy és pusztaszentmihályi Csúzy Pál 1819. szeptember 1-jén Becsehelyen látta meg a napvilágot. Apját, Zala vármegye egyik leggazdagabb birtokosát, id. Csúzy Pál császári és királyi kamarást a becsehelyi nábokként emlegették a reformkorban. Hatalmas birtokainak jövedelmét évi 13.765 Ft-ra becsülték, nagyszámú „spanyol fajú” birkanyájjal és a megye egyik legkiválóbb ménésével rendelkezett. Az idősebb Csúzy meggyőződéses konzervatív volt. Fia egyik jó barátja, Degré Alajos „elbizakodott, hiú és dölyfös” emberként jellemezte, de falujáért, jobbágyaiért sokat áldozott.

1836-ban a Társalkodó tudósítása kies, virágzó településként mutatta be Becsehelyt, melynek „végén roppant, csinos vendégfogadó tartja tártan kapuit... Sokat tesznek ... szépítésre az urasági épületek: a' finom ízléssel épült várkastély, melynek keleti végén kivont karddal fenyegeti a' rosszakat egy faderékre szögezett izmos férfikar, - a' tisztalakok, a' gazdasági pajták, ló-, ökör- 's birkaszállások, magtárok... Az isten' házáat, melly már toronnyal ékeskedik, 's a' tudomány' istenasszonyának szentelt iskolát látván, ritkán érzett öröm szállja meg a' keblet. ...”. Közhír szerint mind ezt a' város' földesurának, ... Csúzy Pál urnak köszönhetni, ki ... széles gazdasági tudományával, fáradatlan munkás iparral, a' fecsérlés és szűkmarokúság közti utón szerencsésen eltalálván gazdagon merít 's okosan takarít, azt, hol közjó 's nemzeti ügy kíván áldozatot, nem kíméli, sőt viszi tárt kebellet a' haza' oltárára.”

Idősebb Csúzy Pál Vas megyéből választott asszonyt magának; az 1825-ben bárói rangra emelt taródházi Mikos László kancelláriai tanácsos leányát, Jozefát vette feleségül. A házaspárnak öt gyermeke élte meg a felnőttkort: négy leány (közülük az egyik, Anasztázia Gyika Jenő felesége lett), és az egyetlen fiú, ifjabb Pál.

A szülők nagy gondot fordítottak fiuk taníttatására. 1826 körül az egykori tudós pálos szerzetes, Sallustius és Cornelius Nepos magyar fordítója, korábban a Jankovics és a gróf Teleki család fiainak nevelője, Szentgyörgyi Gellért oktatta őt az elemi műveltségre. A gimnáziumot 1831-1835 között a kanizsai piaristáknál végezte, majd bölcsészetet tanult Pécsen és Pozsonyban, utána jogi végzettséget szerzett.

1841-ben Balatonfüreden együtt töltötte a nyarat a Semsey lányokkal. Nem tudjuk, hogy itt ismerkedett-e meg Saroltával,

vagy korábbi volt a kapcsolatuk, mindenestre szeptember elsején Balmazújvárosban feleségül vette a 18 éves leányt, Semsey Jób és buzini Keglevics Éva leányát. A fiatalasszony azonban egy év múlva belehalt kislányuk, Paulina szülésébe.

Csuzy utazással vigasztalódott. A Honderú számolt be róla, hogy „A francia fővárosban tölti a telet Csuzy Pál.” E sajtótudósítás jelzi, hogy az ekkor 23 éves, vagyonos fiatalember már országos ismertségű, bejáratos a korabeli fővárosi elit otthonaiba, a korszak népszerű személyiségei közé tartozik. 1842-ben felvételt nyer a Nemzeti Casino tagjai közé. 1844-ben ismét nagyobb utazást tett: Nyugat-Európát és Törökországot kereste fel.

Költséges szórakozásait, utazásait apja fizette, adósságait is ő rendezte. Így mesélt erről Degré Alajosnak: „Ha pénzt akarok tőle kérni, meghívok valakit, leülünk vele kártyázni, elnyer húsz-huszonöt forintot, s akkor oly jókedve van, hogy bízvást kérhetek öt-hatezer forintot, nem tagadja meg.”

Ez a nagyvonalú anyagi támogatás tette lehetővé, hogy az ifjabb Csuzy is anyagi segítséget nyújtson minden jó ügy számára. Csak néhány példa: 1841-ben a Zala vidéki ágostai hitvallású esperesség Kővágóórsön felállítandó gimnáziuma alaptőkéjére adakozott 100 Ft-ot, 1846-ban a Nemzeti Képcsarnok létrehozására, egy évvel később pedig ott találjuk nevét a vukovár-fiumei vasútra történő adakozók névsorában is.

1843. augusztus 7-én, Zala vármegye közgyűlésén táblabíróvá nevezték ki legjobb barátjával, Püspöky Gráciánnal együtt. Ebben az évben, éppen a leghevesebb választási küzdelmek idején kapcsolódott be a vármegyei politikába, amikor a következő országgyűlésre szóló követutasítások kidolgozása, s ennek kapcsán a háziadó megszüntetése vagy elutasítása volt a tét.

Részese lett a féktelen korteshadjáratoknak, a szenvedélyes hangú vitáknak. Maga is rendszeresen felszólalt a közgyűléseken, lelkes, szenvedélyes hangú beszédekben támogatta a liberális nemesség programját,

mindenekelőtt a köztelherviselés ügyét. Így természetes, hogy az első között írta alá az önkéntes adózást vállalók ívét. A „szorosabb összekapcsoltatás” érdekében 1844-ben kibékítette egymással a '43-as követválasztási botrányok után szétszéledt ellenzéket. Küldöttség élén kereste fel a Kanizsán élő Csány Lászlót, akit nagy beszédben kért fel a vezérségre. A Védegyelet szervezése kapcsán – Deák és Csány leveleinek postásaként – megismerkedett Kossuth Lajossal. Mindkét zalai politikus elismerő, dicsérő szavakkal ajánlotta őt Kossuth figyelmébe.

1845-re a zalai liberálisok fiatal generációja, a Legénység ambiciózus vezetőjévé nőtte ki magát. Neve és nézetei a sajtótudósítások révén országosan is ismertté váltak. A konzervatív Budapesti Híradó az 1845-ös követjelentés vitájáról szóló tudósításában neveltségessé tette Csuzy felszólalását: „ő üstökössége... nem-tetszését méltóztatott kifejezni a felett, hogy olly hosszantartott országgyűlésnek eredménye őszerinte o.” A Pesti Hírlapban a zalai tudósító, Szabó János védte meg Csuzyt, s ő sem maradt adósa az anonim cikk írójának, mondván „gúnyczikket írni pedig nem [a] nagy lelkek tulajdona.”

Csuzy nemcsak a politikai csatatereken szerepelt; hatalmas vacsorákat, Deák tiszteletére estélyeket, a megye asszonyait és lányait megmozgató táncvigalmakat szervezett egy-egy sikeres ellenzéki akciót követően. Maga is élvezte az életet, a kártyázást és a mulatozást.

Részt vett abban a népes küldöttségben, amely Batthyány Imre főispán lemondását követően, búcsút vett tőle, de egyike volt annak a társaságnak is, amely 1847-ben István nádort zalai látogatásán kísérte.

Csuzy és a vármegyei ellenzék minden módon igyekeztek akadályozni az 1845-ben kinevezett Festetics Leó tevékenységét. Az adminisztrátor közgyűlésekről készült beszámolóiból kiderül, hogy az ellenzék egyik lehangosabb, számára legellenzenvesebb képviselője, Csuzy Pál volt. Festetics leírja, hogy az 1846. június 16-i közgyűlés

után magához kérette a folyton renitens Csuzyt, és „szilárdul, de komolyan és határozottan” felszólította, hogy ezentúl mind szavaira, mind előadása modorjára nézve vigyázva szólják, és engem azon kellemetlen viszonyba ne hozzon, melly szerént kényszerítve látnám magamat, őt a gyűlésen felelőssé tenni, és talán nem kedvező modorban rendre utasítani.”

1847. szeptember 17-én zajlott az a – főispáni adminisztrátor által kivezényelt lovasszázad miatt viharos – követválasztó közgyűlés, ahol a rendek Deák Ferencet választották meg az 1847-48. évi országgyűlés egyik zalai követének. Deák azonban betegségére hivatkozva visszautasította a megtiszteltetést. Helyére új követet kellett állítani, így „a megyei karok és rendek Tolnay Károly és Csuzy Pál táblabíró urakat közfelkiáltással szavazták meg követeiknek”.

Így került 1847 őszén Csuzy Pál Pozsonyba, az utolsó rendi országgyűlés alsótablájára, s részese lett a liberális program teljes győzelmének. Az országgyűlésen jegyzői feladatokat látott el, hírnevet nem felszólalásaival, hanem párbajával szerzett magának. 1848 januárjában lakásán vívott kardpárbajt Mocsonyi Péter torontáli követtel, mivel a rendek bálján Csuzy az útjában álló követet rendre utasította. A rendőrség jelentése szerint hatalmas vágást kapott a mellén és a gyomrán, amely súlyos seblázzal járt. A tavaszra azonban meggyógyult, hiszen beválasztották abba a száz tagú küldöttségbe, amely 1848. március 15-én Kossuth feliratát Bécsbe vitte a királyhoz.

Képviselőtársával, Tolnay Károllyal érezték, hogy a történelmi idők Deák Ferenc megjelenését követelik az országgyűlésen, ezért mindketten – már korábban – felajánlották lemondásukat. Mivel Csuzy előbb érkezett a vármegyéhez, így az övét fogadták el, az ő helyét foglalta el Deák március 22. után Pozsonyban.

1848 kora nyarán Csuzy még országgyűlési képviselőként képzelte el további sorsát, így képviselőnek jelöltette magát az első nép-

képviseleti választásokra. A letenyei körzetben, melynek választói fele részben muraközi horvátokból álltak, lépett fel. Felhívásban fordult a választókhöz, amelyben bemutatta magát és nézeteit. „Szabadság, egyenlőség s testvériség jelszava a mostani kornak; e jelszó szívem mélyéből vala kicsebezve, – mert mióta gondolkodni tudok, s eszméim tisztában vagynak az alkotmány fogalomról, mindég kívánataimhoz tartozott az, hogy ezen ige testté váljak.” – írta. Az emelkedett hangú kampányiratban a szabadság és választói jogainak megvédését ígérte. A június 15-én zajló voksoláson azonban ellenfelének, Horváth Józsefnek, a muraközi járás főadószedőjének, Kottori jegyzőjének szemmel láthatóan nagyobb táborra akadt. Csuzy hívei azonban fejenkénti szavazást kértek. Az éjfél utánig tartó voksolás végül Horváth József győzelmével végződött, aki 1780, míg Csuzy Pál 676 szavazatot kapott.

A választási kudarc után, Degré Alajos visszaemlékezése szerint, valamikor 1848. június végén Csuzyt Pestre vitték az események, „hogy ő, a nagy uradalmak egyedüli örököse, többé jószágaira vissza se térjen, mert ő is honvéd lett...” „Csuzy régi szokásához híven, sietett barátaival jót mulatni, mert mintha csak érezte volna korai halálát, ahol csak tehetett, mindenütt szedett örömvirágot.” Barátait estelire hívta az Angol Királynő szállodába. Többek között vele mulatott Irinyi József, Lisznyai Kálmán, Lauka Gusztáv, Csillagh László, Dőry Pál, Festetics Oszkár gróf, és Inkey Kázmér. „Sárközi Ferkó és bandája húzta a talpalávalót – mindenki fenéig akarta üríteni az örömpoharat, mert nem tudta, mit hoz a jövő óra.”

A hangos mulatozásra megjelent a szomszéd szobában lakó Lenkey János, a 6. huszárezred Galiciából hazaszökött 2. századának kapitánya. A társaság nagy lelkesedéssel fogadta a tisztet, aki elmesélte kalandos szökésüket a mulatozóknak. „A hangulat egészen megváltozott – írja Degré – többé nem a szilaj jókedv, hanem a hazafias lelkesedés lőn uralkodóvá.” Talán éppen ez a lelkesedés volt az oka annak, hogy

néhány nappal később Csuzyt már ott találjuk az *„Egerszegi Járás alós Vidékibül először bé sorozott s a Mura partra 1848. július 6-án leszállított nemzetőrök”* között, Becsehely 16 nemzetőre közül az egyetlen önkéntesként. A hadseregben sosem szolgált, katonai tapasztalatokkal nem rendelkező fiatalember azonnal az egerszegi járás nemzetőrzászlóalja 2. századának kapitánya lett, augusztustól már ő töltötte be az egész zászlóalj parancsnoki tisztét. Valószínűleg politikai érdemeiért kapta a magas beosztást. Zászlóalja július elejétől szeptember 10-ig a Mura mentén teljesített őrszolgálatot, a zászlóaljparancsnokság a 2. század állomáshelyén, Tótszerdahelyen működött.

A katonai életben járatlan parancsnoknak hamar meggyűlt a baja beosztottaival. Csány László kormánybiztoshoz augusztus 2-án írt levelében panaszolta el sérelmeit. Eszerint Letenyén, az zászlóalj első, egerszegi századánál tett látogatásakor azt tapasztalta, hogy a század tisztjei *„az elfogadási modorban nem elég jártasak”*, ezért rendeletben szabályozta az előjáró fogadásának módját. Beosztottai azonban *„az engedelmességnek nyilvános megsértésével, [a rendeletet] mint gúnytárgyat”* a zászlóaljparancsnoknak visszaküldték. Csuzy Csánytól várta az elégtételt, s a hasonló esetek megtiltását.

Parancsnoki tevékenységére a zászlóalj első századának parancsnokához érkezett, rendeleteket tartalmazó *„hivatalos körlevelek bejegyzése”* című füzetkéből kaphatunk további betekintést. Augusztus 7-i parancsában elrendelte, hogy a zászlóalj századosai szakaszonként rendezzék századaikat, s altisztekké már katonai szolgálatban némileg jártas egyéneket nevezzenek ki. Utasította beosztottjait a szolgálat rendjéről, naponkénti kihallgatásokat, esténként takarodó doboltatását, az éjszakai nyugalom fenntartására éjjeli őrködést tett kötelezővé. A parancshoz mellékelte a napi alaki kiképzés gyakorlatait és a hozzájuk tartozó vezényszavakat is.

Zászlóalj parancsnoksága nem tartott soká, szeptember 9-én már Deák Lajos irányította a zalaegerszegi járás nemzetőreit, akiket aztán egy nap múlva, még Jellasics betörése előtt

hazaengedtek.

Csuzy leváltásának okát nem ismerjük. Az azonban bizonyos, hogy nem vonult félre, hanem csatlakozott a Batthyány miniszterelnök augusztus 15-i rendelete nyomán szervezés alatt álló önkéntes zalai nemzetőr zászlóaljhoz, amelynek létrehozásában kapitányi rangban maga is részt vett. Szeptember végén azt az utasítást kapta az Állandó Bizottmánytól, hogy az egerszegi járásban, ahol az önkéntes nemzetőrök kiállítása vontatottan haladt, hasson oda, *„hogy az illető községeket az őket illető önkéntes nemzetőrök kiállítására hathatósan felszólítsák, ennek nem sikerülése esetén pedig kiállítani vonakodók költségén a reájok kivetett mennyiségben fogadjanak...”*

A zalai önkéntes nemzetőrzászlóalj Vidos József őrnagy parancsnoksága alatt Kanizsa felszabadításakor, október 3-án esett át a tűzkeresztségen. Feltételezhetjük, hogy a csatában Csuzy is részt vett, hiszen az önkéntesek a csata elején Becsehelynél igyekeztek a letenyei utat elzárni, ahol Csuzy nagy helyismerettel rendelkezett. Az ostrom után az ÁB a visszafoglalt Kanizsa védelmére rendelte a zászlóaljat, amelynek egyik századát Csuzy parancsnokolta.

A megyébe érkező Perczel Mór hadosztályához csatlakozó zászlóalj részt vett a Muraköz visszafoglalásában, s hamarosan honvédszászlóaljja, a 47. zászlóaljja alakult át. Perczel még azzal a kéréssel terjesztette fel az OHB-hoz az átalakulási kérelmet, hogy az új zászlóalj parancsnokának Csuzy Pált javasolta, azonban a Csertán kormánybiztossal folytatott tárgyalása után végül Gyika Jenő mellett tette le a voksát. Az OHB pedig Perczel jelentése nyomán utasította a nemzetőrségi haditanács elnökét, hogy *„Csuzy Pál díj nélküli őrnaggyá neveztessék.”*

A tábornok a Mura menti hadműveletek során is folytatta serege szervezését.

A 47. és az 56. zalai honvédszászlóalj mellett december 2-án a somogyi önkéntesek öt századából itt alakult meg a 61. honvédszászlóalj, amelynek parancsnokául Perczel Csuzy Pált terjesztette fel.

Az új zászlóalj Perczel hadtestének harmadik hadosztályához, Szekulics István őrnagy parancsnoksága alá tartozott. A hadosztály december közepén Kanizsa védelmét látta el, majd az ország belseje felé vonultak; egy részük, benne a 61. honvédszászlóalj is, Pesten csatlakozott Perczel Mór seregéhez. A januárt már a Tisza mögött, Karcag, Kenderes, Kisújszállás, Törökszentmiklós, Szolnok térségében töltötték. Ekkor a 61. honvédszászlóalj 6 századból, 1280 emberből és 4 lóából állt. Perczel január közepén átszervezte hadseregét, a Központi Mozgó Sereget, melynek 2. hadosztálya 4. dandárjába tartozott a 61. zászlóalj a 47. és az 56. zalai zászlóaljjal együtt.

A 61. honvédszászlóalj szolgálatáról, harci tevékenységéről, mozgásáról parancskönyvének töredéke ad információt. Ebből tudjuk, hogy 1849. március 8-án Somossy Pál százados vette át ideiglenesen a parancsnokságot, mivel „Csuzy Pál őrnagy megbetegedvén, egészsége helyreállítására Debrecenbe utazott.”

A parancskönyv március 28-án megszakad, így nem tudjuk mikor tért vissza a zászlóalj élére, de április 10-én már a hadsereg főparancsnokságához maga jelentette, hogy Aulich tábornok parancsára egy fiatal, „ügyességénél fogva legalkalmasabbnak vélt” tisztet, Fekete Dánielt, küldte a Gödöllőn felállított tábori kórházba a kórházi felügyelői hivatal átvételére.

Csuzy és zászlóalja, a II. hadtest kötelékében részese lett a tavaszi hadjáratnak, április 6-án részt vettek az isaszegi csatában, majd a Pest alatti ütközetekben.

A 61. zászlóalj parancskönyve szerint, 1849. május 6-án a zászlóalj és Csuzy parancsnok is dandárparancsnoki dicséretben részesült, a „3-án éjjel történt pontos kiállásért, ez a többi csapatoknak követésre méltó példa. Köszönetet és elismerést szavaz a parancs-

nokság Csuzy Pál őrnagy úrnak, ki az éjjeli kiállást ily pontossággal és dicsérettel eszközölte.” Ugyancsak dicséretet kaptak a zászlóalj honvédei május 19-én, amiért „a József piaconi őrhelyükön tűztámadást vevén észre, minden parancs nélkül mentek az oltásra.” Ezért a városi hatóság 30 ezüst forintot adott a honvédek megjutalmazására, amit Csuzy őrnagy osztott ki közöttük.

A zászlóalj természetesen részt vett Buda ostromában. A 63. és a 49. zászlóaljjal együtt a nádori kerteken át tört fel a várba; a II. hadtestből a 61. zászlóalj jutott fel elsőként a vár teraszára. Az ostromot követő gyászmisén megjelent az egész zászlóalj, előtte Csuzy parancsba adta katonáinak, hogy a „legénységnek fegyvere tiszta, szíjai befekettítve, ruhájuk megfoldozva legyen, s csákók lecsatolva s zöld ágakkal bokkrétázva legyenek, a főtiszt urak mind attilában, fekete pantallóban, csákósan legyenek.”

Csuzy és zászlóalja a II. hadtest kötelékében május végén hagyta el a fővárost, azonban már nem Aulich Lajos, hanem Asbóth Lajos parancsnoksága alatt. Ekkor a somogyi honvédcsoport a Szekulics hadosztályban Kisfaludy Móric dandárjában szolgált, annak legerősebb zászlóaljaként, létszáma 1018 fő volt. A hónap elején ideiglenesen Csuzy töltötte be a dandárparancsnokságot is, mivel Kisfaludy Móric megbetegedett. Az új útirány észak, a Vág mente volt.

A zászlóalj részt vett a Vág menti csatákban, június 20-án az első harcban küzdöttek a peredi ütközetben; „soraikat megzavarta ugyan az ellenség ágyúgolyója, de lelkes alvezérük – Asbóth Lajos – buzdító példájára, ...Peredet... ismételten megrohanták és a legvérengzőbb utcai harc után elfoglalták.”

A neves csata egyik következményeként Görgey Artúr leváltotta Asbóthot a hadtestparancsnokságról, mivel a támadást önhatalmúlag, Görgey seregét be nem várva indította meg.

Az intézkedés nagy felháborodást keltett a tisztek körében, így többen, köztük Csuzy Pál is, benyújtották lemondásukat. Csuzy ekkor elhagyta alakulatát. Neve legköze-

lebb július második felében bukkan fel a forrásokban; július 24-én Szegeden írt egy saját kezű, és saját pecséttel ellátott bizonyítványt Pfiszterer György, egykori főhadnagya részére, akit századparancsnoknak ajánlott. Az aradi kórházban pedig meglátogatta barátját, a turai csatában megsebesült Degré Alajost.

1849. augusztus 13-án, mint betegségéből felépült és beosztás nélküli őrnagy ott volt Világosnál, a Feldunai sereggel tette le a fegyvert. További sorsáról idézzük Degré visszaemlékezését: „*Csuzy Palit is besorozták. Az elszállítást előtti napon jelentkezésre vezetetté magát az ezredeshez, hol azon kérelmet tette, ..nem vihetne-e magával egy kis magánpoggyászt. Az ezredes félvállról felelt: – Bánom is én, de alkalmatlanságot vele nem tűnök... Másnap az újonc csapat menetkészen fel van állítva, egyszerre érkezik egy utazó hintó; a lovakon ezüsttel kivert szerszám, a bakon bér ruhás kocsis, mellette gazdag arany vállrojtos vadász, nyomban utána egy lovász vezetéken telivér paripával. Az ezredes odakiált: – Ké az a fogat? A vadász a bakról erős, érces hangon felelt: – Csuzy közemberé. Az ezredes tajtékzott dühében, s azonnal megparancsolta, hogy Csuzynak gyalogolnia kell... Kemény hideg télen a több napi gyaloglás kimerítette Csuzyt... Utoljára csak úgy vonszolta magát, s kijelentette, ha agyonlövök, sem megy tovább... Föltették egy szállító kocsira; ott fújta a hideg szél, verte a havas eső, és így átfázva és – hűlve érkezett meg Bécsbe. Harmadnap meghalt.*”

A visszaemlékezést annyival egészíthetjük ki, hogy Csuzy Pál, a becsehelyi hatalmas uradalom egyetlen örököse, a zalai reformkori liberális fiatalság vezéregyénisége, országgyűlési képviselő, a szabadságharc őrnagya, 1849. január 26-án Bécsben hunyt el, halálát tifusz okozta.

Felhasznált irodalom

Aggházi Kamill: Budavár bevétele 1849-ben. I-II köt. A kéziratot szerk., sajtó alá rendezte: Hermann Róbert. Bp. 2001. (Budapest történetének forrásai)

Bona Gábor: Az 1848/49-es honvédsereg Zala megyei születésű tisztjei. In: A szabadságharc zalai honvédei 1848-1849. Szerk.: Molnár András. Zeg. 1992. 5-52. p. (Zalai Gyűjtemény 33.)

Bona Gábor: Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848-49. 2. jav. bőv. kiad. Bp. 1987.

Csány László kormánybiztosi iratai 1848-1849.

I. köt. Sajtó alá rendezte: Hermann Róbert.

Zalaegerszeg, 1998. (Zalai Gyűjtemény 44.)

Csány László reformkori iratai 1817-1848. Sajtó alá rend., szerk.: Molnár András. Zalaegerszeg, 2009.

(Zalai Gyűjtemény 66.)

Degré Alajos: Visszaemlékezéseim. Bp. 1983.

Hermann Róbert: 1848-1849 A szabadságharc hadtörténete. Bp. 2001.

Hermann Róbert: A 47. honvédszászlóalj története. In: A szabadságharc zalai honvédei 1848-1849.

Szerk.: Molnár András. Zeg. 1992. 115-193. p. (Zalai Gyűjtemény 33.)

Hermann Róbert: Az 56. honvéd-zászlóalj története. (1848 október – 1849 október) In: A szabadságharc zalai honvédei 1848-1849. Szerk.: Molnár András. Zalaegerszeg. 1992. 195- 257. p. (Zalai Gyűjtemény 33.)

Hermann Róbert: Perczel Mór muraközi hadjárata. In: Pannon Tükör 1998. 2. sz. 44-52. p.

„...kacérkodni fogok veled.” Schlachta Etelka soproni úrileány naplója, 1840 december – 1841 augusztus.

III. köt. Közreadja: Katona Csaba. Győr, 2006.

Molnár András: Csány László a zalai reformellenzék élén.

In: Kossuth kormánybiztosa Csány László 1790-1849. Szerk: Molnár András. Zalaegerszeg. 1990. 5-62. p. (Zalai Gyűjtemény 30.)

Molnár András: Az „elfelejtett” honvédőrnagy: Csuzy Pál. Kézirat.

Molnár András: Zala megye 1848-as országgyűlési képviselői. In: Honismeret, 1999. 27. évf. 3. sz.

13-19. p.

Molnár András: Zala megye politikai viszonyai az 1840-es évek második felében. Festetics Leó főispáni helyettes jelentései és emlékirata.

In: Zalai történeti tanulmányok. Szerk: Bilkei Irén. Zalaegerszeg. 1994. 93-182. p. (Zalai Gyűjtemény 35.)

Molnár András: Zalaegerszeg nemzetőrei 1848-ban. In: Hadtörténelmi tanulmányok. Szerk: Molnár András. Zalaegerszeg. 1995. 143-163. p. (Zalai Gyűjtemény 36/1.)

Molnár András: „A zalai ágyúzás”. Zala megye önkéntes adózói. (1845-1848)
In: Századok 1996. 130. évf. 5. sz. 1211-1240. p.

Molnár András: A zalai 47. honvédszászlóalj felállítása 1848 őszén. In: Közlemények Zala megye közgyűjteményeinek kutatásaiból 1987. Szerk: Bilkei Irén. Zalaegerszeg. 1987. 113-128. p. (Zalai Gyűjtemény 26.)

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. III. kötet. Pest, 1853.

Nagykanizsa és környéke 1848-1849-ben.

Okmánytár I. Sajtó alá rend. jegyz: Molnár András, Hermann Róbert. Nagykanizsa. 2000.

„Névsora a t. cz. Balaton Füredi fürdővendégeknek 1841. évben.” Veszprém, 1841.

Takáts Sándor: Országgyűlési párbajok. In. Emlékezünk eleinkről. Bp. 1929.

„Tekintetes Karok és Rendek!” Zala megye országgyűlési követutasításai és követjelentései 1825-1848. Válogatott dokumentumok. Sajtó alá rend., szerk: Molnár András. Zalaegerszeg. 2003. 251 p. (Zalai Gyűjtemény 56.)

Tóth Norbert kiállításának részlete

Göncz László

Az 1956-os forradalom fontos helyi szereplője volt

A tornyiszentmiklósi Hutman László visszaemlékezése a második világháború időszakára és 1956-ra

Tornyiszentmiklós – falu a határon

Tornyiszentmiklós település a 20. század harmincas éveiben két, korábban önálló falu, Kerkaszentmiklós és Lendvaújfalu egyesítésével jött létre. Gyönyörű panorámáját a nyugat-pannon dombos vidék síkságba szelődése formálja. A déli és keleti irányból közlekedő már távolról gyönyörködhet a környéket „uraló” dombra barokk stílusban épített Szent Miklós római katolikus templom látványában, amelynek a belseje is figyelemre méltó.

Bő egy évvel Szlovénia önállósulása után, 1992. augusztus 21-én, az országhatár zalai szakaszán Tornyiszentmiklósnál nyitották meg a második, állandó jelleggel működő magyar-szlovén határátkelőt. A környék népességének mozgástere és szabadságérzete szempontjából rendkívül fontos szerepe volt a létesítménynek, amellyel szimbolikus jelentősége is említésre méltó gesztusnak számított, hiszen egyértelműen tükrözte Magyarország és az egykori Jugoszláviából kivált Szlovénia új alapokra helyezett jószomszédi és baráti kapcsolatát.

A rendszerváltás utáni euforikus időszakban fontos volt minden jellegű „nyitás” és együttműködés, ami az egypártrendszer kötelékeitől megszabadult térség demokratikus folyamatait testesítette meg és erősítette.

A történelmi zalai közegben különös jelentősége volt az új Tornyiszentmiklós-Pince határátkelő megnyitásának. A múlt század nyolcvanas éveire már kialakulhatott az együttműködés a magyar-jugoszláv konfliktus éveiben hermetikusan elzárt határ menti, magyarok lakta települések között, amit az új határátkelő tovább könnyített és előremozdított. Emellett a jugoszláv érában kialakult Muravidék – régió kereste a kibontakozás és az együttműködés lehetőségét a szomszédos magyarországi megyékkel és önkormányzatokkal, aminél a közvetlen kapcsolattartás alapfeltételnek számított.

Utána teltek-múltak az évek. A magyar-szlovén határszakaszon megnyitott határátkelő funkciója a rendszerváltás után mintegy másfél évtizedig volt fontos. Utána – a két országnak az Európai Unióhoz való egyidejű csatlakozását követően – majd még inkább az ún. schengeni szabályok kiterjesztése után, ami az országok közötti határvonalat

Hutman László az 1950-es években

nagymértékben légiesítette, a határátkelők szerepe és feladatköre gyakorlatilag megszűnt. Ma csak a szlovéniai, pincei oldalon üresen maradt határőr-laktanya emlékezteti a környező települések lakosait és az arra utazót a múlt század utolsó éveinek jellegére, eseményeire.

Az idősebb nemzedékhez tartozóknak bőségesen akad élménye a huszadik század határokkal szabdaltsági időszakáról, a megannyi gyötrellemmel és sorscsapással járó emberi sorsról, az államhatárokhöz „szükségszerűen” kapcsolódó határsértésekről, a határőrök szigorjáról és az ún. csempészet-ről, valamint az elszakított családtagok várvárt találkozásairól, és nem utolsósorban az ún. „bevásárló” szomszédolásról.

A magyar-szlovén-horvát hármastartomány környékéhez tartozó falvak múltjára, az ott élő emberek életére a 20. század politikai változásai erőteljesen kihatottak. Nagyon nehéz és bizonytalan esztendőket kellett az ott élőknek megélni és túlvészelnii a második világháború előtti és utáni évtizedekben, ami sokakat közülük nagyon megviselt, nemegyszer elköltözésre kényszerített vagy tragédiába hajszolt.

Amikor az említett határátkelő hivatalos megnyitása előtt egy-két esztendővel, a második világháború után első alkalommal, ideiglenesen (csupán egy napra) megnyílt a magyar-szlovén határ Pince és Tornyiszentmiklós között, óriási tömeg gyűlt ott össze a környékbeli falvakból. Ha az emlékezetem nem csal, akkor találkoztam először Hutman Lászlóval, az akkor hatvan év körüli tornyiszentmiklói polgárral, aki a korábbi esztendők történéseit elevenítette fel az érdeklődő ismerősök és idegenek számára. Érdekes, élménydús beszéde rögződött emlékezetemben. Utána legalább két évtizedig nem láttam Laci bácsit. Sok évvel később jött az ötlet, hogy a térség történelmének feltárása céljából készített mélyinterjúk keretében vele is elbeszélgessek. A kiváló memóriával rendelkező idős ember, aki akkorra már betöltötte a 85. életévét, a beszélgetés keretében a vidékre jellemző

számos sajátosságra, valamint általános történelmi és egyéni jellegű információra derített fényt. Hutman László az 1956-ban zajló Lenti és Lovászi környéki események fontos szereplője volt, amiért utána szenvedésből és meghurcolásból nem volt hiánya. A vele készített beszélgetés alapján létrejött szociográfiai jellegű írás megjelenését sajnos nem érthette meg. Nyolcvanhat esztendősen, 2017. április 17-én hunyt el.

Summás család gyermeke

Hutman László 1931. március 9-én, anyai ágon tősgyökeres kerkaszentmiklósi családban született, egy meglehetősen szegény família harmadik gyermekeként. Egy évvel később, 1932-ben született még egy gyerek a családban, aki azonban kiskorában meghalt, így hárman maradtak testvérek. A legidősebb közöttük a nővére volt, aki 1928-ban született, László bátyja pedig egy esztendővel nővérük után látta meg a napvilágot.

A huszadik század harmincas éveinek második felében hathónapos summás munkások voltak a szülei, akik, miután összeházasodtak, Baranya megyében a püspöki uradalom birtokain dolgoztak. [Korábban mindketten Tolna megyében vállaltak munkát, ott ismerték meg egymást, miután a Csömödérről származó édesapja László édesanyjának a kerkaszentmiklósi családjába nőszült.]

László a summás életformának köszönhetően már kisgyermekként, négy éven át, a szüleivel fél évig idegen környezetben kényszerült élni. A baranyai Lapáncsa községben, egy Villánytól délre fekvő sváb faluban kezdett 1937-ben elemi iskolába járni, ahol akkor először vállalt munkát a család. Az ott kezdett tanéveket aztán mindig a szülőfalujában folytatta, mivel a summás munka általában az év áprilisától október végéig tartott. Közvetlenül Lapáncs előtt, a tolnai summáséveket követően, a Tornyiszentmiklós-környéki Esterházy-féle birtokon dolgoztak napszámosként a szülei. Édesapja ún. munkásgazda, azaz pallér volt, ami azzal

Hutman László (a kép jobb oldalán) a bátyjával valamikor az 1950-es években

járt, hogy ő toborozta az idénymunkát vállaló embereket a környékbeli zalai falvakból Csörnyeföldétől Dobriig. Az édesapa „rangja” révén szerencsésük volt, mert Baranyában a püspöktől lakást kaptak, azért a család is vele tarthatott, ami a megélhetés szempontjából fontos szempontnak számított. Az idénymunka keretében a tavaszi vetéstől a késő őszi, nemegyszer november elejei kukoricatörésig, minden mezőgazdasági tevékenységet az ún. summások (idénymunkások) végeztek.

A László édesapja által toborzott csoporthoz általában harminc-negyven ember tartozott. Április elején mindig lovas fogattal szállították el őket a murakeresztúri vasútállomásra, ahonnan a pécsi püspökség által értük küldött tehervonat vagonjában utaztak tovább. Hazulról vitték magukkal a munkaeszközt (kapát, kaszát, villát stb.), valamint a szükséges ruhát, így a legtöbbször zsúfolásig megtelt a vagon, amellyel utaztak. A Hutman családból azokban a hónapokban csak László nagyanyja maradt otthon. Késő ősszel mindig ő várta őket haza. Három évig dolgoztak Baranyában, majd a negye-

dik éven a Somogy megyei Kürtöspusztán szolgáltak. László a negyedik osztályt már a szülőfalujában kezdhette, mivel csak rövid időt töltött Somogyban. A négy évig tartó sommás- státus után a szülők sem vállalták tovább az idénymunkát, amit befolyásolt, hogy Lovászi környékén megindult a magyar-amerikai olajtársaság kőolajbányászati tevékenysége, és László édesapja hazai környezetben juthatott munkához.

„A betolakodókat kapával, kaszával és más szerszámmal verték ki”

A harmincas évek második felében az emberek gyakori beszédtemája volt az első világháború utáni állapot, amikor a falu közvetlen környezetében húzták meg az országhatárt. László jól emlékezett a Pincéről származó kettősbirtokosokra, akik a két világháború között szőlő- vagy földművelés céljából rendszeresen jelen voltak a kerkaszentmiklósi faluközösségben. Az 1919 körüli helyi eseményeket illetően az idősebbek gyakorta emlegették, hogy a trianoni határon túlmerészkedő, a környékbeli pin-

cékben és az egyik közeli domb kápolnájában garázdálkodó „szerb” katonákat és más betolakodókat a helybeliek „kapával, kaszával és más szerszámmal verték ki”. László a bátor emberek szerepvállalását hőstettként említette, név szerint a kerkaszentmiklósiak közül Pusztai László, Gerencsér József és Kuklek Gábor neve maradt meg emlékeztében. Az említett kápolnát illetően László elmondta, hogy minkét szomszédos falu, Kerkaszentmiklós és Kútfej (Lovászi) lakosai egyaránt kötődtek hozzá. Az ott megtartott búcsúkra ő jól emlékezett (a magyar tüzérek feltehetően 1945-ben robbantották fel az építményt), hiszen a kerkaszentmiklósi plébánia szertartásai voltak.

Hutman László arra is utalt (ami azért érdekes, mert korábbi kutatásaink során hasonlót nem észleleltünk), hogy a területszerző túlkapásokra vállalkozó délszláv katonákat néhány Pince környéki személy is támogatta, akik – amennyiben nem félreértésről van szó – bizonyára az 1919-es augusztusi események után újonnan betelepülők közé tartozhattak. A kisebbségbe kényszerült, lelkiileg lesújtott Pince környéki magyar lakosság részéről olyasfajta szerepvállalás eléggé elképzelhetetlennek tűnik. Részükről arra vonatkozóan ismerünk példát, hogy 1919 utolsó hónapjaiban az elcsatolt terület visszaszerzése céljából szervezett magyarországi csoportokhoz csatlakoztak.

A mára Tornyiszentmiklós néven teljesen összenőtt és összeforrt két egykori falurész -Kerkaszentmiklós és Lendvaújfalu – két világháború közötti rivalizálására László úgyszintén jól visszaemlékezett. A versengés a sportban, a kulturális rendezvények szervezésekor és egyéb alkalmakkor erőteljesen megnyilvánult. A korábban önálló települések közötti kataszteri határ a mai sportpálya mentén húzódott. Az említett sportlétesítmény területe, mint az egykori Esterházy-féle nagybirtok része, Lendvaújfaluhoz tartozott. Lendvaújfalu utolsó, még önálló falubírója (vezetője) Boa András volt. A két települést 1937-ben egyesítették, azonban a

közöttük fennálló rivalizálás, László szerint, még évtizedekig megmaradt.

A faluban a múlt század első felében nem volt könnyű a megélhetés, hiszen legfeljebb két-három tehetősebb parasztcsalád élt csak ott. Közülük feltehetően a Szakk család volt a leggazdagabb. A többi família három-négy holdas földterületen gazdálkodott, rendkívül szerény körülmények közepette. Lászlónak az volt a véleménye, hogy akkoriban a cselédek nemegyszer könnyebben boldogultak, mint a parasztgazda státussal rendelkezők.

Hutman László fiatal korában volt elég gyerek szülőfaluja iskolájában, mert mind a nyolc osztályban szép számmal volt tanuló. Mivel tanteremmel nem bővelkedtek, ugyanis az iskolában négy helyiség állt csupán rendelkezésre, úgy szervezték meg az oktatást, hogy az első és a második, a harmadik és a negyedik, az ötödik és a hatodik, valamint a hetedik és a nyolcadik osztály tanulói azonos tanteremben tanultak, és ugyanaz a tanító oktatta őket. A tanítók felkészültsége eltérő volt. Akkoriban a muraközi származású Doklea István volt az igazgató, akire László szívesen emlékezett, mert nagyon élvezte képletes történelemóráit. Az említett igazgató felesége is az iskolában tanított; nagyon rendtartó pedagógus volt. Rajtuk kívül még két-három tanítóra emlékezett. A pedagógusok elhelyezésére önálló épület állt rendelkezésre a paplak mellett.

Elkísérte a magyar katonákat Völgyifalug

Amikor még Baranyában laktak, és az első bécsi döntés alapján sor került a Felvidék déli részének a visszacsatolására Magyarországhoz, László emlékezete szerint az emberek folyamatosan a rádiót hallgatták. Az öröm mellett a félelem is jelentkezett, mivel már érződött a második világháború előszele. Egyesek azért aggódtak, hogy a korabeli csehszlovákiai eseményeknek nem lesznek-e a későbbiek során kellemetlen következményei. László környezetében hasonló félel-

mek merültek fel akkor is, amikor kirobbant a II. világháború, valamint később, amikor Magyarország szerepet vállalt az időközben szétzilálódott Jugoszlávia elleni katonai cselekményben. László nem titkolta, hogy hozzá a német nyelv és a német értékrend közel állt, azért a második világháborús német szerepvállalást, amit utólag egyértelműen elítélt, akkor kevésbé érezte szörnyűnek és károsnak. Az ő esetében a német szimpátia onnan származott, hogy a szülei summás munkavállalása során háromszor fél esztendő a baranyai svábok között élt, és közel került a németajkú emberekhez, azok értékrendjéhez, gondolkodásmódjához.

Hutman László azt is felidézte, hogy a második világháború kirobbanását követően, amikor Hitler megtámadta Lengyelországot, a Magyarországra menekült tömegeből mintegy húsz-harminc, túlnyomórészt zsidó származású személy a tornyiszentmiklósi régi plébániaépületében lelt ideiglenesen menedékre. Pungor György akkori plébános készséggel befogadta őket. A menekültek napközben sportoltak, röplabdáztak a paplak udvarán, éjszakánként azonban csend volt az épület körül, mert akkorra általában továbbmentek. Másnap aztán ismét tele volt az udvar, mert újabb menekültcsoport érkezett. A hazájukat elhagyni kényszerülők zöme a fiatalabb korosztályhoz tartozó értelmiségiek közül került ki. Több hölgnél László arany nyakláncot és más értékes ékszert látott, amiből arra következtetett, hogy tehetősek voltak. A jövevényeknek a helybeliekkel nem volt kapcsolata, mert ők a zárt udvarról nem jöttek ki, mivel csak rövid időt töltöttek a faluban.

Emlékezete szerint már 1940-ben megkezdődött a Magyar-Amerikai Olajipari Rt.¹ kőolaj-kitermelése Lovászi térségében. A vállalatnál László édesapja is munkát kapott.

¹ A Magyar-Amerikai Olajipari Rt. a magyar szénhidrogénbányászat 20. századi fellendülése idején jött létre. 1938. július 18-án alakult az amerikai Standard Oil Company leányvállalataként. Kútfej, Lovászi, Lendvaújfalu és Pusztaszentlászló környékén Zala megyében nagy olajmezők feltárására és felhasználására került sor az említett vállalat, majd később egyéb létesítmények égisze alatt. (Forrás: Wikipédia)

Az első feladatok között szerepelt a tevékenység szempontjából nélkülözhetetlen utak megépítése, amelyek nyomaira még ma is helyenként rábukkanhatunk. Az édesapja időközben elvégezte a fűtőtanfolyamot, úgy később annak megfelelő munkakörben tevékenykedett néhány esztendőn át az említett vállalatnál. A későbbiek során, a háborút követő években is, a térség falvaiból több ezer ember vállalhatott munkát a MAORT-nál. Az akkori viszonyokhoz képest magas bér biztosítása ellenére Lászlót nem vonzotta a kőolaj-kitermelés és az ahhoz kapcsolódó tevékenység, azért az asztalos mesterség kitanulását tűzte ki célul.

Az 1941-es esztendő tavasza örök emlékként élt Hutman László életében. A főutcában lakók, így az ő családjuk is, arra lettek figyelmesek egy vasárnap, hogy nagyon sok magyar katona érkezett Lenti irányából. A gyalogosan felvonuló honvédek sora a templomig terjedt. Az ő házuk előtt is sokan voltak, amikor pihenőt tartottak. Többen heverték az udvaruk előtt, mellettük a szuronyos puskákkal, és beszélgettek az emberekkel, amíg a tisztek a határátelőkörülményeit vizsgálták. Akkor már mindenki tudta, hogy a Muravidék visszacsatolása céljából voltak odavezényelve a katonák. Körülbelül tizenegy óra körül el is indultak Pince irányába. László, érdeklődő kiskamaszként, néhány társával követte őket. Láta, amikor a katonák közül többen bementek az addig jugoszláv oldalon lévő „szerb laktanyába”, amelyet akkorra a délszláv őréség már elhagyott. Ők annyira közel kerültek az épülethez, hogy László be is merészkedett, és láthatta, hogy az ott talált fényképet Petar jugoszláv királyról a magyar katonák összezúzták. Utána a honvédek felsorakozva folytatták útjukat Alsólendva felé.

László elkísérte a magyar katonákat egészen Völgyifaluig. Arra nem emlékezett, hogy díszkapu volt-e építve az út mentén, azonban a süteményből ő is kapott, amivel a helybeliek a katonákat kínálták. Valamennyit időzött Völgyifaluban, és közben beszélgetett a helybeliekkel, majd hazaindult. Út közben találkozott egy daloló pincei csoporttal, akik már Tornyiszentmiklósról

visszafele tartottak, és magyar zászlót lobogtatva ünnepelték a visszacsatolást. Főképpen Horthy Miklóst éltették. László tudomása szerint néhányat közülük 1945-ben a visszaállt jugoszláv hatalom szélsőséges elemei, az említett esemény miatt is, több hónapra elhurcoltak.

Kellemetlen meglepetés várta otthon Lászlót. Az édesapjától nagyon kikapott, mert a szülei nagyon megijedtek, amikor megtudták, hogy a laktanyába is bemenészkedett. Véleményük szerint az akár fel is robbanhatott volna. Továbbá azt is nehezményezték, hogy az időközben megszűnő határon átkelt. Féltették a fiút, mert szerintük azért bántódása lehetett volna.

A visszacsatolást követően hamar visszaállt a közvetlen kapcsolat a települések között. Az autóbuszjárat is létrejött Nagykanizsa és Alsólendva, valamint a távolabbi települések között. Lászlót rendszeresen a Lapat Ignác nevű henteshez küldték hústermékekért a szülei. Általában kerékpárral szokott közlekedni, és több alkalommal Alsóledván is megfordult. Egyszer éppen akkor tartózkodott a városban, amikor egyik, magas katonai rangot viselő Esterházy beszédet tartott ott.

Azokban az években Hutman László nagyon szoros kapcsolatot ápolt a völgyifalui Nemic Lacival, akinek az édesanyja Lendvaújfaluból származott, és akivel később, felnőtt korukban is jó barátságban maradtak.

Többben azokban az években Tornyiszentmiklósról Alsólendvára iratkoztak polgári iskolába. Lászlót is arra ösztönözték, azért 1944-ben néhány napig ott is tartózkodott Gerencsér István barátjával, aki egy évvel korábban került a városba. Santák szabónál lakott azokban a napokban. A szabómester műhelye és a háza az Adovány-csatorna (ma Lendva-patak) menti utcában volt. Santákot a városi nyilas szervezet meghatározó egyéniségeként tartották számon. László alsólendvai továbbtanulási próbálkozására sajnos későn került sor, amikor már ellehetetlenült a politikai helyzet. Az ország

keleti feléből erőteljesen közeledett a front. Ellenséges repülőök átrepülései gyakoriak voltak Alsólendva felett, s miután megszűntették a tanítást, László a tervezett tanulmányait meg sem kezdhette. Abban a néhány napban, amikor a városban tartózkodott, a nevezetes Hadik-múmiát szerencsére megnézte a Szentháromság-kápolnában.

A végsőkig reménykedett a győzelemben...

László a kötelező leventefoglalkozásokat a szülőfalujában látogatta, ahol eleinte Felhalmi tanító végezte a parancsnoki teendőket, majd később a frontról hazatérő Tóth Pál őrmester - aki Lovászból származott - látta el a feladatot. A nyilas időszakot László árnyaltabbnak illusztrálta, mint azt más visszaemlékezők tették. Tornyiszentmiklóson a nyilas pártszervezet vezetője Tóth János asztalos volt. A helyi szervezet megalakulására László egy kellemesen eltöltött teadélután révén emlékezett, amire a rendezvény után került sor. Úgy értékelte, hogy a faluban a nyilas szervezettel akkoriban sokan rokonszenveztek. Főképpen a szegényebb sorsú emberek között vált népszerűvé a párt, mert jobb életkörülményeket ígért, amit német segítségre alapozott.

A következő hónapokban sajnos gyökeresen megváltozott a helyzet. Egyre többen tisztában voltak azzal, hogy Magyarország a vesztes oldalon fejezi be a háborút. A fizikai félelem nőtt az emberekben, mert a front közeledtével rendszeresen erős ágyúdörgést lehetett hallani. Szombathely bombázásakor, a nagy távolság ellenére, fénylett fölöttük az égbolt. Akadtak akkor is olyanok, akik még mindig bíztak a német győzelemben. Főképpen az erőteljes német propagandát terjesztő, mintegy harminc nyelven, magyarul is, megjelenő Signal magazin-jellegű újság hatására. Több ember véleményét hallotta, akik az utolsóig reménykedtek a „német csodában”, hogy „Hitler majd beveti a csodafegyvert”. Mindez Lászlóra is hatással volt, hiszen mindössze tizenégy éves volt akkor. Tekintettel arra, hogy elége

egyoldalú információk jutottak el hozzá, ő is azok közé tartozott, akik még 1945 áprilisában sem zárták ki annak lehetőségét, hogy a világháborúból mégis a németek kerülnek majd ki győztesen. Pedig akkorra már a borospincékbe kényszerültek visszahúzódní.

Akkor történt, amikor megérkeztek a faluba az oroszok, hogy a borospincénél, ahol tartózkodtak, négy magyar katona civil ruhát kért tőlük, majd átöltözve Pince és Völgyifalu irányába lévő erdőség felé távoztak, elhagyva pisztolyt és minden egyéb fegyvert. Akkor már László is belátta, hogy a németek elveszítették a háborút.

Az oroszokról már a megérkezésük előtt rettenetes dolgokat híreszteltek. A feltételezések ténylegesen beigazolódtak, és hamar megtapasztalták agresszív viselkedésüket. Elkoboztak és elloptak Tornyiszentmiklóson mindent, amit csak lehetett. Több helyi férfit, köztük az akkor még fiatal Lászlót is, a közeli utak javítására kötelezték. Amikor egy alkalommal a Dobri-hegyen tartózkodtak, betörték az egyik borpincébe, átlótták a hordót, és a lyukon kifolyó borból kellett nekik a kulacsukat megtölteni az oroszok részére.

Erőszakoskodásra úgyszintén akadt példa a faluban, aminek később válás lett a következménye. Az asszonyok és a lányok a padlásokon és az ólakban rejtőztek el. Megtörtént, hogy az egyik borospincébe rejtőző lányokat megtalálták az oroszok, mivel a padlásról valamilyen folyadék kezdett csorogni a földszinten mulatozó katonák mellé. Az egyik rejtőző lány sajnos nem tudta félelmében visszatartani a vizeletét, ami a veszét okozta. A nagyobb lánynak sikerült elszökni, a kisebbet azonban több orosz katona megerőszkolta. László szállította el a szerencsétlent Lovásziba az orvoshoz.

Csupán egy kedvező dolgot említett László az oroszokkal kapcsolatban. Közvetlenül a háború utáni napokban a jugoszláv oldalról horvátul beszélő emberek lovas-szekerekkel hatoltak be Lovászi környékére azzal a céllal, hogy az olajkutat megkaparintsák. Azt tervezték, hogy elfoglalják az olajtelepet, miután hozzájuk tartozik majd a terület is. Az oroszok azonban kiűzték őket onnan.

Amikor a német és a magyar katonai alakulatok elvonulása után az oroszok megérkeztek a környékre, már mindnyájan sejtették, hogy vissza fog állni a két világháború közötti magyar-jugoszláv határ. Úgy is történt, hiszen 1945 áprilisának első felében az ún. partizánok lezárták a határt. A következő napokban, hetekben nem lehetett átkelni a visszaállított államhatáron. László szerint „akit akkor rajtakaptak, azt lelőtték”. Aztán néhány hónappal később, a szigorú határzár ellenére, már próbálkoztak az emberek a falvak mögötti dombok erdős részein átjutni a másik oldalra. Alsólendván kapható volt több olyan áru, ami a magyarországi oldalon akkor nem. A cukor, a lámpacilinder és az élesztő 1945-ben Magyarországon hiánycikknek számított. A pálinkát azonban a jugoszlávok keresték, azért a magyarországi oldalról azt csempészték oda eladni, és annak az árán vásárolták a szükséges árut.

Egy éjszaka, feltehetően 1946 elején, László is átszökött a jugoszláv oldalra, mivel néhány fontos portékára szüksége volt a családnak. Egyik barátjával látott neki a kalandos útnak. Mivel éjszaka volt, mert akkor könnyebben lehetett észrevétlenül átjutni a határon, meghúzódtak egy völgyifalui család istállójában. Amikor reggel a házbeli felébredtek, és felfedezték őket, nagyon megijedtek. Felszólították őket, hogy azonnal hagyják el az udvart, mert ha a partizánok tudomást szereznek az ottlétükről, mindnyájukat agyonlövik. Nem tehettek mást, mint hogy kora hajnalban elindultak Lendva felé. Útközben sikerült eladni a magukkal vitt pálinkát, így a kapott pénzért vásárolhattak az egyik lendvai boltban. Mikor az árus meggyőződött róla, hogy a magyar oldalról valók, aggódva figyelmeztette őket, hogy nagyon vigyázzanak a visszatéréskor, nehogy a határon agyonlőjék őket. Visszaindulás előtt betértek még a neves Kancsal-vendéglőbe, ahol korábban, a „magyar időben” már néhányszor megfordultak. A boltban vásárolt árut egy általában kukoricaszedéskor használt tarisznyába kezdte átrakni László, hogy könnyebben cipelhesse majd hazafelé. Közben katonatisztek tértek be a kocsmába. Vagy nyolcan voltak, és magyarul egy szót sem tudtak. László és a barátja nagyon

megijedtek. Attól tartottak, hogy igazoltatják őket, vagy a vásárolt tárgyak eredetét firtatják, azonban – szerencsájukra – nem foglalkoztak velük. Amint lehetett, elhagyták a kocsmát, és nesztelenül visszaindultak. Pincén betértek még Porédusékhoz, ahová a kerkaszentmiklósi Lapat családból származó egyik lány ment korábban férjhez. Ott azt tanácsolták nekik, hogy világoskor ne folytassák az utat a határ felé, hanem majd késő este vagy éjszaka; a családfő a segítségükre lesz az átkelésnél. Amikor este petróleumlámpa fényénél ültek a szobában, bekopogtak a jugoszláv határőrök kutyával. Gyanították, hogy valaki értesítette a katonákat, de szerencsájukra azok sem igazoltatták őket. Éjfél utáni egy órakor, holdfénynél, a Zanda-dűlőn át, havas terepen tették meg az utat az „újfalusi” dombokig.

László emlékezete szerint 1945 után mindkét oldalról gyakori volt az illegális határátlépés. Leginkább családlátogatás, csempészes vagy vásárlás céljából történt ez, majd később fokozatosan csökkent, mert mindkét oldalon erősödött az ellenőrzés szigora. A hivatalos határátlépésre, ha körülményesen is, egy-két évig még volt példa, bár annak engedélyeztetése rendkívül bonyolult eljárással járt. A jugoszláv oldalon, László szerint, gyorsabban konszolidálódott a helyzet, mint Magyarországon. Erre a különböző árucikkek beszerezhetősége alapján következtetett. A jugoszláv-magyar konfliktus kirobbanása után, 1948 végétől a határ két oldalát teljesen elszigetelték egymástól. Tornyiszentmiklós és Pince között is megépült a „vasfüggöny”.

„Kifeszült a vasfüggöny”

HutmanLászló az egyik helybeli asztalosmesternél volt inas, és amikor kitanulta a mesterséget, egy ideig segédként dolgozott mestere műhelyében. Később, néhány hónapon át, a motorszerelőknél vállalt munkát, majd 1951 és 1953 között sorkatonai kötelezettségét teljesítette Nyíregyházán és Karcagon.

A hadseregben eltöltött időszak kezdetéről elmesélte, hogy akkoriban szokás volt a bevonulás után mindenkinek önéletrajzot írni. László őszintén leírta addigi életének jellemzőit, egyebek mellett azt is, hogy már gyermekkorában, szülei idénymunkája idején, megtapasztalta a megélhetési nehézségeket. Ezzel, vagy netán valami mással, felkelthette a felettesei figyelmét, mert ígéretes kádernak minősítették, és ösztönözték beiratkozását a tiszti iskolába.

Az „előrelépés” akkoriban azzal járt, hogy az illető belépett a kommunista pártba. Az arra irányuló folyamatos unszolásra László azt válaszolta, hogy csak akkor léphetne be a kommunista pártba, ha bírná a szülei beleegyezését. A párttitkár invitálta, hogy azonnal írjon levelet a szüleinek, amit ő meg is tett. A levélírással valójában kibúvót keresett, mert nem hitt a kommunista elvekben. Közvetlenül a háború utáni időszakban már megtapasztalta az „új rendszer”, főképpen az ÁVÓ előidézte borzalmakat. Amellett a családja, különösképpen az édesanyja, igencsak vallásos volt. Mivel a felkérésre határozottan visszautasító választ sorkatonaként nem adhatott, formálisan kérte a család véleményét. Édesanyja válaszlevele hamar megérkezett, amelyben közölte a fiával, hogy ha belép a kommunista pártba, az „ő küszöbét többé át nem lépheti”. A párttitkár már elolvasta a levelet, mielőtt azt László kézhez kapta, és nagyon feldühítette. Akkoriban gyakori és köztudott jelenség volt a felettesek visszaélése, Lászlónak mégis nagyon rosszul esett a levelének felbontása, ami ellen nyilvánosan tiltakozott. Határozott fellépése nem volt a tisztek kedvére, nagyobb gond szerencsére mégsem keletkezett belőle.

Mivel nem vállalta a tiszti képzést, és a pártba sem akart belépni, felettesei az alakulat fekete bárányának tekintették. Feltehetően munkaszolgálatra akarták elküldeni, amire azért nem került sor, mert az egyik kedves autóméchanikus ismerőse – miután felismerte bizonytalan helyzetét – beaján-

lotta motorszereelő-képzésre. Mielőtt nyilvánosan döntöttek volna a sorsáról, Lászlót áthelyezték Nyíregyházára. Ott töltötte le a sorkatonaság hátralevő idejét. Leszerelése után visszatért az eredeti szakmájához, az asztalosmesterséghez, majd néhány év után önálló iparosként tevékenykedett.

Amikor László katona volt, akkor zajlott Tornyiszentmiklós térségében a jugoszlávok elleni határ menti védelmi rendszer kiépítése. Épültek a bunkerok, a védelmi állások, valamint a határ mentén „kifeszült a vasfüggöny”. Létrejött a teljes határzár. A magyarországi oldalon a határsáv mentén szögesdrót húzódott, valamint sok ezer taposóaknát helyeztek el. A magyar-jugoszláv konfliktus legszörnyűbb időszaka volt az: a határ menti falvak élete teljesen megtorpant, az ott élő lakosság a hidegháborús hangulat martaléka lett. Amikor László leszerelt, mindezzel szembetalálta magát. Jól emlékezett rá, hogy a határ mentén rendszeresen lovas ávosok portyáztak.

A határőrség céljait szolgálta akkoriban az egykori lendvaújfalui Eszterházy-féle kastély épülete is, amelyben korábban, a második világháború végéig, az uradalmi erdőkért felelős erdőmérnök lakott. Mivel a felduzzasztott határőrállomány számára a lendvaújfalui és a lovászi laktanyákban nem volt elegendő hely, a katonák elhelyezésére az említett kastélyt is lefoglalták.

László azt is felidézte, hogy közvetlenül a második világháború után az akkori hatalom egy székely származású embert nevezett ki tornyiszentmiklósi tanácsosnak, aki a családjával az említett kastélyban lakott. Meglehetősen gyenge képessége miatt azonban kevésbé élvezte a helybéli emberek rokonszenvét.

Az ötvenes évek első felében a határ két oldalára rekedt családtagok semmilyen kapcsolatot nem ápolhattak egymással. László jól emlékezett arra, hogy azokat a családokat, amelyeknek rokona volt a jugoszláv oldalon, rendszeresen megfigyelték. Amellett az ÁVÓ több személyt kémkedésre kényszerített. Volt egy muraközi származású ismerő-

se, aki Murarátkán élt. Őt is arra kényszerítették, hogy kémkedjen a jugoszláv oldalon. Többször megverték a szerencsétlent, de nem állt kötélnek. Mindenki azonban nem bírta annyira a sanyargatást, és többen – kényszerből – elvállalták a sajátos „küldetést”. Nem csak a jugoszláv oldalon kellett nekik kémkedni, hanem sokuknak a saját szomszédjáról és a barátjáról is jelenteni kellett a pártközpontba.

Ha a hatalmon levők bármilyen okból féltek vagy tartottak valakitől, arra „biztosan ráállítottak valakit”. László nem kényszerült kémkedésre. Arról azonban beszélt, hogy olyanok is voltak a „jelentgetők” között, akik érdekből vállalták el a becstelen feladatot. Tornyiszentmiklóson meglehetősen sokan voltak ilyenek, azért László több helyi embert a későbbi évtizedekben megbízhatatlannak tekintett. Őt feltehetően többen is megfigyelték, sőt – véleménye szerint – mindenkiről, aki róla jelentgetett, bizonyára sejtelve sem volt.

Azok a családok, amelyek közül valaki a „titói” oldalról származott, vagy az ott élőkkel szorosabb kapcsolatot ápoltak a múltban, még inkább ráfizettek. Több famíliát kitelepítettek a faluból, többek között László komáját a családjával, valamint a Pincéről származó Lapat mészáros családját, Gyurán kocsmárost és másokat.

A település lakói, valamint azok is, akik a határ menti falvakból származtak, de már másutt éltek, sokszorosan megszenvedték a korabeli pártállam kreálta állapotot. László nővére, aki Zalagyömörőre ment férjhez, az 1950-es évek első felében sajnos nem látogathatott haza, mert Tornyiszentmiklós a határsávban volt, ahol rendkívül szigorú szabályok uralkodtak. Az említett sávban mozgáskorlátozás volt érvényben. Csak később, amikor valamennyire már enyhült a helyzet, és alábbhagyott a magyar-jugoszláv ellentét, jöhetett hozzájuk látogatóba, de akkor is elég körülményesen. A nővérehez hasonló, sőt még súlyosabb esetekre is számtalanszor sor került akkoriban.

Az 1956-os forradalmi események főszereplői között

Hutman László életében 1956 sajátos mérőföldkő volt. Az édesanyja, aki a Szabad Európa-rádió lelkes hallgatója volt, már 1956. október 23-án értesült a pesti eseményekről. Az édesapja hívta fel egyik reggel (feltehetően október 26-án) László figyelmét a legfrissebb eseményekre, amikor ő motorkerékpárjával éppen Lovásziba indult, ahol a menyasszonya (aki később a felesége lett) egy konyhaüzemben dolgozott. A pesti események hatására, amit a vidéken is forradalomnak minősítettek, a kőolaj-bányászati vállalat nagyszámú munkástömege (főképpen a bányászok) mozgolódni kezdett. László is közéjük „csapódott”, mégpedig a legaktívabb csoportba.

Az egyik legelvhűbb helyi kommunista párttag szobájában talált Lenint, Sztálint és Rákosit ábrázoló képeket leszedették az illetővel a falról. László úgy illusztrálta az eseményt, hogy „az öreget tisztába tettük”, ami azt jelentette, hogy közölték vele a valós tényeket, majd saját magának kellett leagatni a képeket a falról. Utána összetörték a képeket az illetővel, de fizikailag nem bántalmazták. Az egyik képre nem akart rálépni, azt László tette meg helyette. Utána ott volt a felvonuló tömegben; ott hallott a Sztálin – szobor eltávolításáról, majd motorkerékpárjával Lentibe sietett, mert sejtette, hogy ott is zajlanak már az események. Azokban a napokban nagyon felingerelt hangulat volt mindenütt az országban, a legtávolabbi vidéki településeken is. Néhány lenti társával László folyamatosan véleményt cserélt a kialakult helyzetről. A szerveződésről, melynek hiányosságai is voltak, hat évtized távlatából úgy nyilatkozott, hogy a tágabb földrajzi térség egyik fontos forradalmi megnyilvánulása volt, a forradalmi megmozdulást irányító csoport pedig a progresszív erők meghatározó sejtjének bizonyult.

Amikorra László megérkezett Lentibe, ott is feszült volt már a hangulat. A település központjában az egykori Centrum Áruház és a templom között álló – a „gépállomás

tiszteletére” állított és az egypártrendszer szimbolizáló emlékmű – ledöntésénél ő is közreműködött. Első próbálkozásra egy autóbusszal próbálták elmozdítani a helyéről az emlékművet, azonban nem jártak sikerrel. Aztán valahonnan előkerült egy nagy úthenger-szerű munkagép, amely sikeresen végrehajtotta a feladatot. Ott ismerte meg László az akkori lenti ügyészt, aki eleinte – bizonyára a tisztségét féltve – tétovázott, majd a tényleges erőviszonyokat látva olyasmit mondott, hogy „csak tegyék”. Az illető később, 1956. november 4-e után, az ország elhagyására kényszerült.

Közben Lenti főterén olyan információk terjedtek, hogy az egyetemistákból összetevődő katonai egységet bezárták a zajdai laktanya fogdájába. Közismert volt, hogy a korabeli rendszerrel kevésbé szimpatizáló értelmiségiek és egyetemi hallgatók egy részét, „ideológiai átforgatás” céljából, a „néphadseregben” az egyik legszigorúbb helyszínnek számító Lentibe „száműzték”. A fellázadt tömeg elindult a település központjából Zajdára, hogy kiszabadítsa a fogvatartottakat. Csatlakoztak hozzájuk az időközben teherautóval beszállított lovászi bányászok is. A felkelők akkor már jelentős erőt képviseltek. Amikor a laktanyához értek, szuronyos puskákkal felsorakozott katonákkal találták magukat szemben. László az elsők között tiltakozott a kaszárnya kerítésénél. Követelték, hogy nyissák ki a kaput. Egy ezredes határozottan megparancsolta nekik, hogy távozzanak el onnan, de ők nem tágtottak. Közben, a forradalmi jellegű szólamok hatására, a hangulat még feszültebbé vált, és folyamatosan szaporodott az egyetemista katonák kiengedését követelők száma a kaszárnya előtt.

A zajdai laktanya tisztikara felismerhette a helyzetet, és bizonyára azzal a céllal, hogy enyhítsen a felvonuló tömeg hevén, tárgyalás céljából, öt katonaviselt személy számára engedélyezte a belépést a laktanya területére. Hutman László a kiválasztottak között volt.

A beszélgetés elején ismertették a legfontosabb követeléseiket. Határozottan követelték az egyetemisták kiengedését a fogdából, valamint a vörös csillag eltávolítását az épületről és a katonasapkákról. A laktnya parancsnoka konzultált a tisztársaival. Több ízben visszavonultak és beszélgettek egymás között. Végül győzött a józan ész, és a parancsnok jelezte, hogy eleget tesznek a követeléseknek. A bejelentés után László és a társai elégedetten hagyták el a laktnya területét. A kerítésen kívül ujjongva fogadta őket a tömeg. A tisztikar betartotta ígéretét. Már az udvaron elrendelte a parancsnok a tiszteknek, altiszteknek és katonáknak, hogy távolítsák el ruházatukról a vörös csillagot. Elsőként ő maga vált meg az ellen-szenvenné vált szimbólumtól.

A vörös csillag eltávolítása után László számára meglepő esemény történt. A katonák a puskákat a kőkerítésnek támasztották, elhagyták a laktnya területét, és gyalog elindultak hosszú menetben, „mint a hangyák” a vasútállomásokra: Zalaegerszeg, Budapest valamint Lenti irányába. A rendkívüli esemény után László és társai bementek a laktnyába, mert meg akartak győződni róla, hogy a fogvatartottakat is kiengedték-e. Kiderült, hogy azokat feltehetően már a tárgyalások alatt a hátsó kijáratnál szabadon engedték. László a kaszárnyaudvaron „belebotlott” egy akadékoskodó századosba, akit – ahogy elmondta – „becsületesen megrázott”.

Miközben Lovásziiban és Lentiben zajlottak az események, Tornyiszentmiklóson is volt mozgolódás és felvonulás. Azokon László közvetlenül nem vett részt, mert az említett két helyszínen tartózkodott. Másoktól azonban hallotta, hogy Tornyiszentmiklóson néhányan kihasználták a „zűrnavart”, és az őket terhelő adóíveket elégették.

„Hol jártál te mocskos disznó, már minde-niütt kerestünk”

Amikor 1956. november 4-én megkezdődött a szovjet invázió, László motorkerékpárjával akkor is éppen Lentibe érkezett. Úgy fogalmazott, hogy „rendszeresen küldeté-

sei voltak azokban a napokban”. A lenti vasútállomáshoz vezető útkereszteződésben szembesült az új helyzettel. Ott találkozott a gumikerekes szovjet harckocsikkal. Azonnal megfordult, és sietve visszaindult Lovászi felé, azonban követték. A máhomfai kanyarban sikerült kitérnie előlük. Amikor annyira előre ért, hogy már nem láthatták, akkor rejtette el egy árokban a kézigránátokat, amelyek nála voltak. A gránátokat két telefonszerelő katonától kapta, akik elárulták neki, hogy a határőrség kanizsai kerületi parancsnoka, Csillag őrnagy, valamint Palkó párttitkár miként szöktek át Pincénél a jugoszláv oldalra. Az említett eseménynek a jugoszláv oldalon is említésre méltó viszszhangja volt.

László két-három nappal később kereste a társait, akik közül, a megtorlástól való félelem hatására, néhányan már elhagyták az országot. A korábban említett lenti ügyész mellett egy Filó bácsiként emlegetett személy (akinek feltehetően szállodája és kocsmája volt Lentiben), valamint Bördén Béla, Süket Győző és mások is távoztak. A legtöbben közülük később Svájcban telepedtek le. László cserbenhagyottnak érezhette volna magát, azonban akkor nem gondolta úgy, mivel tudta, hogy mindenki a „saját bőrét menti”. A gond az volt, hogy a szovjet hadsereg visszatérése után még kapcsolatot sem tudott velük teremteni. Azt azonban sejtette, hogy őt is keresni fogják, ezért szökést tervezett. Az édesapjával, aki egyetértett vele, mert tudta, hogy a forradalmi szerepvállalásáért akár halálra is ítélik, elindultak a jugoszláv-magyar határ felé, favágást színélve. A bánatos édesanyja marasztalása ellenére László úgy ment el hazulról, hogy Jugoszláviába távozik. Elment egészen a pincai szőlőig. Már csak át kellett volna neki osonni a jugoszláv oldalra, ahogy azt akkoriban több százan tették, azonban a döntő pillanatban a szomorkodó édesanyjára gondolt, és megtorpant. Nem bírta elhagyni az országot.

Utána egy ideig otthon bujkált. Állandóan változtatta a tartózkodási helyét, azonban nem bírta hosszan a bizonytalanságot, mert tudta, hogy a családját zaklatják. Édesanyja közben hívta haza levélben, aminek a tartalmát a „belügyesek” elolvasták. A kockázat ellenére végül úgy döntött, hogy autóbusszal hazaindul. A szülőházba már nem mehetett, mert amikor az autóbusz elhajtott az udvaruk előtt, az édesanyja intett neki, hogy ne szálljon le a járműről. Már várták az ávosok. Továbbutazott Lovásziba, annak ellenére, hogy tisztában volt vele, nem hagyják megszökni. Utánamentek, és amikor a szomszédos faluban leszállt az autóbusról, letartóztatták. Annyi ideje még volt, hogy a kocsmában rendelt szendvicset és fröccsöt. A fröccsöt megitta, a szendvicset azonban alig kezdhette el fogyasztani, amikor az ávosok minden oldalról körülvették.

Kilátástalan helyzetében kért még egy fröccsöt, és azt is elfogyasztotta. László többször hangsúlyozta, hogy nagyon tartottak tőle, azért rendkívül szigorú bánásmódban részesült. Tizennégyen kísérték a helyi rendőrállomásra. Az egyik letartóztatója, aki tiszti rangban volt, ismerte. Úgy fogadta Lászlót, hogy „hol jártál te mocskos disznó, már mindenütt kerestünk”. A pénzt, ami nála volt, elvették tőle és elitták, őt pedig bezárták egy sötét kamrába, ahol egy éjszakát töltött. Nagyobb verést nem szenvedett, csupán Letenyén csattant egy-két pofon az arcán.

Hutman Lászlót, forradalmi tevékenysége mellett, kémkedéssel is vádolták. A jugoszlávokkal és németekkel hozták összefüggésbe, amiből semmi nem volt igaz. Arra, hogy egykori társait kiadja, különösebben nem kényszerítették. Egyrészt tudták, hogy azt nehezen sajtolnák ki belőle, másrészt, valószínűleg nem hittek neki. Valamiért azonban nagyon félték tőle. Néhányan, köztük egy volt zajdai katonatiszt is, vallottak ellene. Az eljárás után börtönbüntetés következett. Emlékezte szerint 1957. március 9-én szállították Kistarcsára, ahol egy esztendeig volt bezárva.

Amikor hazatért Kistarcsáról, két hétig Zalaegerszegen szigorú rendőrségi felügyelet alatt tartották. Úgy gondolta, hogy bírósági tárgyalással folytatódik majd az ügye, mivel a Lovásziban „elkövetett bűnei” miatt néhány helyi pártember a szocializmus megdöntésével vádolta, azonban nem lett belőle semmi. Ennek ellenére, ítélet nélkül, további tizen-nyolc hónapig szigorú házi őrizetben volt otthon, állandó rendőrfelügyelet mellett. A lakásból ki sem mehetett. A háziőrizet 1959 végéig tartott, de László életében a sanyargatások azt követően sem múltak el. Folyamatosan megfigyelték, mert még mindig nagyon félték tőle. Az volt a legnehezebb számára, hogy akadályozták a munkavállalásnál. Zalaegerszegről és máshonnan is keresték, mert igényelték volna a szaktudását, azonban a hatóság a munkavállalást mindig megakadályozta.

Csak később, több próbálkozás után, Nagykanizsán vállalhatott munkát, körülményes eljárást követően. Egyik katonapajtása, a szeptetneki sváb származású Mór Béla szerencsére segített neki. Ő javasolta Lászlót egyik maszek vállalkozónak. Ott nem kérték a személyigazolványát, és nem derült ki, hogy folyamatos rendőri felügyelet alatt volt. Később, amikor már enyhült a megfigyelése, és szabadabban mozoghatott, kedvezőbb munkahelyre került. Teljesen békében azonban később sem hagyták. Kisebb kellemetlenségek utána is adódtak az életében.

László több évtized után is vallotta, hogy sanyargatása összefüggött az 1956-ban betöltött szerepével. Bő negyed századon át rendszeresen megfigyelték, és nehezítették az életét. Csak a nyolcvanas években javult valamennyire a helyzete. Szomorkásan nyugtázta, hogy a meghurcolása a családjára is kihatott. Sajnos a szerettei nem kaphatták meg tőle mindazt, amit szeretett és tudott volna nekik nyújtani. Az nagyon bántotta!

(Az írás alapját képező beszélgetés 2015. március 25-én készült Tornyiszentmiklóson.)

Akarsz, Róma, beszélni?

Berka Attila kérdezi Tóth Norbertet a *Rómát látni és meghalni – Remélem, én túlélem* című kiállítására kapcsán

Ha eltekintünk Róma történelmi jelentőségétől, a Vatikántól stb., akkor mi marad? Mit kaptál a „mai”, „hétköznapi” Rómától? Mit adnak nekünk a rómaiak?

Spagetti carbonarát! Az római. Ráadásul sok helyen van gluténmentes is, ami nekem elég fontos szempont. Azt mondták, olyan, hogy bolognai spagetti, nem is létezik. (A római egy külön állatfaj az olaszok szerint.)

Valami fura nyugalmat, de fura frusztrációt is lehet érezni a városban. Éppen koalíciós tárgyalások zajlottak. Sok jóra nem számított senki. Közben meg otthon is választások voltak. Mi is át tudtuk érezni a helyzetet.

Mindezek ellenére mindenki élte az életét. A város működött a 3 millió lakójával, meg a tengernyi turistával.

Busta? Ezt minden alkalommal megkérdezték a boltban. De sajnáltam rá azt a pár centet.

Akkor, mondhatni, Fellini Rómája óta nem sok minden változott. Tényleg, neked nem jutott eszedbe, hogy kamera is legyen a kezvedben, miközben a városban jársz? Hogy esetleg valami filmes munkát is csinálj a kiállításához? Nekem egyáltalán nem hiányzott, sőt, akár az is lehetett volna. Bár a kamerával mászkálás erősen befolyásolja a környezethez és az eseményekhez való viszonyunkat. Ha valamit észreveszünk, valami történik, nem benne vagyunk, hanem leginkább arra figyelünk, minél jobban tudjuk rögzíteni, jó legyen a képkivágás, minimálisan élvezhető legyen a hang is, hogy majd a néző számára mondjon, jelentsen valamit a filmecske. De akkor inkább előbb a valóság dolgai, ülepítés, és később valamilyen testesülés, mint például Fellininél, nem?

A kéz remegése, az a leginkább idegesítő. Főleg, ha egy szép, statikus felvételt szeretnél. Erre annyira rá lehet görcsölni, hogy attól még rosszabb lesz a felvétel. Persze lehetett volna állványt szerezni. Ehhez viszont már energia kellett volna, amihez meg lusta voltam. Viszont a képzőművészetben a lustaság amatőrízű.

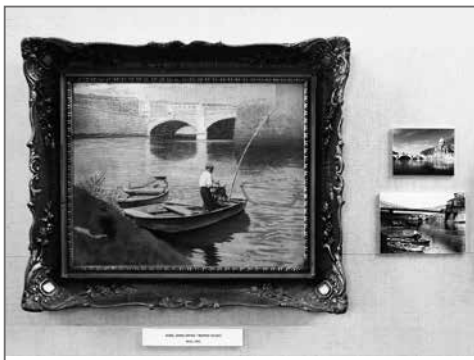

Tóth Norbert: Keresztelő
Szent János fejei

Részlet a kiállításról

Részlet a kiállításról

Szóval volt nálam minden eszköz: direkt egy drága telefont vettem, óriási tárhellyel. Gondoltam, nem viszek fénygépet. A telefon mindent tud. Majd azzal fotózok és videózok. Készítettem is néhány felvételt. Elég bénák lettek. Szégyelltem is a dolgaim, hiszen velem volt kint az ösztöndíjas Szilágyi Kornél is, aki aztán tényleg abszolút profi. Szuper 8-assal dolgozott. Gyönyörű filmeket készített egy gyönyörű tárggyal. Próbáltam valahogy részese lenni a munkájának, mert hihetetlen inspiráló volt. Odáig jutottunk, hogy a Tevere partján nekem kellett bekiabálni, hogy „Felvétel!”.

Amit én videóztam, az nyomába sem ért. Készült videó Göbel sírjának megkoszorúzásáról, fákon remegő nejlonzacskókról, meg pár vibráló lámpáról egy lépcsőházban, egy domborműnél, meg egy utcán. Ezek loopolva szerepeltek is a kiállításon. Ha ezek festmények vagy fotók, akkor csak úgy ábrázolhattam volna őket, hogy vagy világitanak, vagy éppen nem. A videó ennél többet ad: mutatja a jelenlét fontosságát.

Igen, az akkor és ott jelen levés fontosságát, aki viszont később a felvételt nézi, legjobb esetben is a hiányt érzi, hogy ő nem volt ott, pedig... No, és a te jelenlétedet a kezdetektől a végéig, vagyis a kiállítás megnyílásának pillanatáig hogyan tudnád megfogalmazni? Az első ötlettől a megvalósulásig tartó folyamat bontható fázisokra? Ha igen, hányra, milyenekre? Mi változott a koncepcióban, és mi változott benned, veled? Voltak nagy fordulatok, szükséges kompromisszumok, isteni szikrák? És, visszatérve, a te benne levésed, a mindenkori jelenvalód miképpen működött? Aztán a – már megnyílt, életre kelt – kiállítás hogyan hatott vissza rád? Ahogy álltál benne s körbenéztél, mi nézett vissza rád? Megfogalmazható, ki voltál előtte, közben és utána? Mi vagy most?

Évek óta zavar, hogy nincs időm igazán mélyen megélni a dolgokat. És ahogy észrevettem, ezzel nagyon sokan így vannak. Tök fura, hogy ugyanakkor mindenki tudni akar mindenről, ráadásul mindenkinek véleménye van mindenről. Olyan dolgokról is, amikről maximum a neten olvashatunk. De hogy a fenébe lehet megingathatatlan kinyilatkoztatásokat tenni anélkül, hogy megéltük azt, amiről állást foglalnunk? Hogy lehet vérre menő vitákat folytatni bármiről, aminek nem is jártunk igazán mélyen utána.

Amikor kiderült, hogy megkaptam az ösztöndíjat, vettem egy nagy levegőt, és elhatároztam, hogy figyelni fogok. Meg időt adni, mindenre.

Jelen lenni. Átélni. Megélni. Nem megismételni. Akkor és ott. Úgy és ott. Akkor és úgy.

Csak egyszer.

Ezekkel a szavakkal foglaltuk össze a tárlatvezető füzet végén a mondanivalót. A kiállítás meg a római ösztöndíjat foglalta össze.

Amikor március végén indultam, már tudtam, hogy lesz belőle

egy kiállítás Zalaegerszegen. Volt határozott programom is, amivel pályáztam még annak idején. Azt meg kellett csinálni. Nem mintha teher lett volna Göbel János Árpád életének feldolgozása vagy reflektálni rá. Azt viszont éreztem, hogy amit eredetileg kitaláltam, még kevés. Anyagot gyűjtöttem, forrásokat tártam fel, kutattam. Próbáltam képbe kerülni. Úgy dolgoztam, mintha egy tudományos feldolgozást készítenék.

Mondjuk a képzőművészet tudomány. Doktori iskolája is van. Ha ezt itthon megpróbálom olyanoknak elmagyarázni, akik nem ebben élnek, általában nem értik. Itt nálunk a művész még mindig az, aki a létfenntartás határán él, bohémkodik, és néha csinál valami szépet vagy érthetlent.

Na, ebből a közegeből kiutazni olyan helyre, ahol ezt nem kell magyarázni, elég szuper. Ott kezdődött az én megélesem, jelenlétem. Igazi feltöltődés, ingyencség. Róma mégiscsak világváros, folyamatos történelem, hatalmas és színes kultúrközeg ma is. A MAXXI-tól a foglalházakig minden. Ezek hatására kezdtem elkanyarodni a Göbel-témától. Bár lehet, hogy ez nem is elkanyarodás, mert szerintem ő is hasonló dolgokat élt meg. Valószínűleg az ő tervei is változtak a kint tartózkodása során. És hát az ösztöndíjának a végéről ne is beszéljünk.

Amikor hazajöttem, idő kellett, ami gyorsan fogyott a kiállításig. A fő vonalak kialakultak, de az arány nem volt tiszta. Fontos határvonalak voltak azok, amikor veled leültünk beszélgetni a megnyitóról. Ezek az eszmecserek is abban erősítettek meg, hogy nem baj, ha elkanyarodunk Göbeltől.

Aztán a megélelem szempontjából hatalmas élmény volt, amikor Monok Balázs képzőművész barátom azt mondta, hogy segít megépíteni a barokk-budit.

Igazán nagy kompromisszumokra a kiállítótér szerkezete és az anyagiak miatt volt csak szükség. Próbáltam úgy alakítani a dolgokat, hogy ezek ne menjenek a mondanivaló rovására. Ez pedig ekkor már világos volt.

Amikor hazajöttem, sokat kellett mesélnem. Mesélni arról, hogy mit láttam. Rómáról az én szememmel, az addigi élettapasztalatommal, tudásommal, hiányosságaimmal és az adott lelkiállapotommal. Hiába mesélem el az élményeimet, teljesen nem lehet átadni. A hallgató teljesen más életúttal, élményekkel, háttérrel rendelkezik, emiatt más történet alakul ki benne a tanulmányutammal kapcsolatban is. Na, és még érdekesebb az, hogy ugyanez hogyan működik a vizualításban? Miket old fel a vizuális memóriánkban? Milyen képek alakulnak ki a fejünkben más elbeszélése alapján?

A megnyitó is erről szólt. Ha éppen a kiállítótér másik oldalán álltál, nem láttad szétmállani, de lehet, láttál másvalamit. Ugyanazon az eseményen voltál, és mégis más élményekkel gazdagodtál. (Lehet, hogy lehet élményekkel

Tóth Norbert: Pottyantós WC virágzó bokorral – szekko, 2018

Tóth Norbert: Ikerbudi – szekko, 2018

Tóth Norbert: részlet a kiállításról

szegényedni is?) Ilyen volt nekem Róma is. Adott helyzetben láttam belőle valamit, de le is maradtam dolgokról. Ez a kettősség mégis ad egy egészet.

Remélem, hogy ez a kiállítás is. Más láttál akkor is, ha ott voltál a vernisszázsón, és más, ha később jöttél megnézni az anyagot. Nekem is más volt, amikor a megnyitó után bementem megnézni. A Zénónok pusztulását például leállítottam. Megsajnáltam. Az az ígélet sem teljesült be.

Ez tetszik! Először kijelented, hogy a képzőművészet tudomány, most meg azt mondd, megsajnálta Zénónt. Nincs itt ellentmondás?

Igen, tudomány, de nem egzakt. Hiszen kötődünk a tárgyainkhoz. Főleg, ha saját kezünk munkája.

A személyes ereklyetartók is erről szólnak (sok más mellett). Ha valamilyen kontaktusba kerülünk egy tárggyal, az már érzéseket jelent.

Aztán egy költözéskor rájövünk, hogy tele vagyunk „dolgokkal” – emlékekkel, ereklyékkel –, és akkor elkezdődik a válogatás: mi az, amire szükségünk van, ami tényleg kell, és mi az, amiből már kikopott, elpárolgott a jelentés és a jelentőség. Az a jobb, ha van kinek odaadni fölöslegessé vált „dolgainkat”, mert igenis szomorú, amikor a kuka mellé vagy a kukába kerülnek.

Hogyan döntöttél arról, hogy mi kerüljön az ereklyetartókba? Összegyűjtötted az összes fontosnak vélt „dolgot”, és utána válogattál, vagy egy-egy „dologról” rögtön tudtad, hogy ereklyéd?

Tóth Norbert: Enteriőr nyolc ereklyetartóval

Inkább csak azt tudtam, hogy pár ember fontos lett, és tőlük mindenképpen szerettem volna valami emléket. Valamifajta energiával feltöltött tárgyakat, nem csak digitális számsorokká alakított pixeleket. Tőlük tudatosan szedtem össze pár ereklyét.

A kiállításon összesen 8 ereklyetartó szerepelt. Volt köztük néhány hamisítvány is, hiszen a középkorban is hamisították a relikviákat. Azt, hogy melyik azok, nem árulom el. (Csak akkor, ha megkínóznak. Sokan azt hiszik, hogy kibírnának egy kízást vallomás nélkül, szerintem ez lehetetlen.) Viszont akkor így emlékeket is hamisítottam. Vagy akkor most én a saját történetemet hamisítottam meg? Mondjuk, mások meg történelmet hamisítanak.

A hamisítással szerintem nincs semmi baj. Bár érdekes játékok vannak ebben is: aki át akar verni, az gonosz? Ha elhiszem, hogy igazi, akkor hülye vagyok? Ha rájövök a csalafintaságra, akkor okos? Szerintem nem feltétlenül. Ráadásul olyan tárgyakról beszélünk, amiket a szemlélője tesz igazán jelentőssé. Ő ruház fel valamiféle misztikummal. A szemlélő az, aki plusz értéket ad hozzá. Szükség van a szemlélőre.

Más aspektusból is megközelíthetjük. Nagyon érdekel az is, hogyan működik az emberi elme, hogyan emlékszik és hogyan felejt. Ennek a működésnek a megismerésében volt a kalauzom *Az emlékezet hét bűne* című könyv. A szerzője sajnos csak ritkán ugrik be (komolyan, mert elég nehéz neve van; most meggugliztam: Daniel L. Schacter), egy amerikai professzor. No, a *Személyes ereklyéknek* van egy ilyen rétege is. Kíváncsi leszek, hogy pár év múlva milyen sztorikat tudok majd mesélni erről a munkámról. Emlékszem-e még arra, hogy melyikhez milyen sztori kötődik, vagy csupán maga a tárgy marad? Na, meg a hamisítványok beivódtak-e annyira, hogy ugyanazokat a történeteket tudjam elmesélni róluk 10 év múlva? Gyanítom, hogy azoknak az emlékei jobban elkopnak. Kíváncsi leszek.

Meg itt az ereklyetartók is személyesek: hulladékok, az én hulladékaim. Azoknak az ételeknek és italoknak a csomagolóanyagai, flakonjai, dobozai, amiket Rómában vettem, ettem, ittam.

Én meg arra vagyok kíváncsi, hogy most mit mondasz a munkádról. Amit akartál, abból minden megvalósult, vagy volt, ami sok lett, s így hangsúlyosabb a szükségesnél, és volt, ami kevés, s így hangsúlytalanabb? Sőt! Mit mesélnek mások? Az eddigi visszajelzéseket hogyan foglalnád össze? Kellott volna konkrétabbnak vagy árnyaltabbnak (stb.) lenned, legalább itt-ott? Mert hiába nyilvánvaló, hogy a te élményeid s gondolataid manifesztuma a kiállítás, ha hatékonyan kommunikáló forma s keret nélkül a szemlélő nehezen vagy egyáltalán nem tudja misztikummal megtölteni a potenciális ereklyéket, a „dolgozat”. Persze könnyen lehet, hogy korai még ez a kérdés, vagy talán hiábavaló, hiszen a kiállítás maradéktalanul működött, azaz éppen így kellett mindennek történnie, úgy kellett mindennek lennie. Ez esetben örömi határtalan, közben azonban egészséges mértékű gyanakvás rügye fakadoz bennünk a hirtelen jött tökéletességtől, igaz?

Az az egyik legfurább itt, Zalaegerszegen, hogy nagyon ritkán van visszhangja egy képzőművészeti eseménynek. Eddig ez volt a tapasztalatom. Ennek a kiállításnak volt. Még az utcán is állítottak meg idegenek, hogy tetszik. Még kérdeztek is. Ha minden igaz, idén eddig ez volt a leglátogatottabb kiállítás a városban.

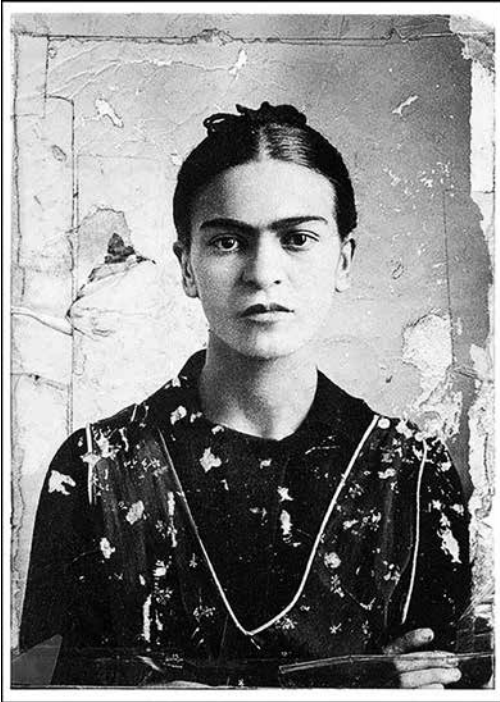
A visszajelzések tök pozitívak. Aki nem csak átfutotta, hanem el is merült a művekben, annak szerencsére átjött a misztikum is.

Ami nagyon érdekelt volna, hogy az országos szakma, a tőlem független szakemberek hogyan vélekedtek volna az egészről, de sajnos ez innen, vidékről nagyon nehéz. Érdekelt volna a boncolás, a tágabb összefüggésekbe helyezett kritika.

Azért is, mert jelen állapotomban ez volt a maximum, amit ki tudtam adni magamból. Nagyon határozott szerkezete volt a kiállításnak, nagyon kellett hozzá a performansz is. Így talán kerek lett a történet.

Hiányérzetem az egyes művek szintjén van, de mondjuk, én soha nem vagyok elégedett. Azokon még itt-ott lehet, hogy tudtam volna mit finomítani. Viszont lett egy rakás olyan pont, amiből tovább tudok dolgozni. Itt most ez volt. Nem lehet megismételni. Akkor és úgy, ez történt.

A performansz véget ért. Kérem, fogyasszanak!

Karkó Ádám

Frida Kahlo és a kiválás

Egy mexikóvárosi művésznő hogyan válhat ki a tömegeből? A művészet egyáltalán elrendelheti-e egy művész számára, hogy valóban „szülessen”, „elvegyüljön” s majdan „ki is váljon”? Frida Kahlo fiatalon érte el ezt a kiválást, de megsínylődte addig vezető útját. A Magyar Nemzeti Galéria *Frida Kahlo – Remekművek a mexikóvárosi Museo Dolores Olmedóból* című kiállítása július 7-én nyílt meg.

Átverekedve magunkat az embertömegben elérhetjük, hogy némi falatot habzsoljunk a jónak egyáltalán nem nevezhető Frida Kahlo életéből. Az életéből. Az életműből bemutatott képek a kiállításon külön atmoszférát teremtenek a betérőknek. S a terem bejáratában még fönnáll a lehetőség, hogy visszatántorodjon a látogató, hogy megóvja puha lelkét a fájdalomtól, a kép-szenvedéstől, az ájulástól, s attól az élettől, amely a hétköznapi kultúr-látogatót megvonja az ideális, önesztétikumának előállított világképétől.

De ha a látogató úgy látja, neki mennie kell, át kell élnie, amit Frida átélt, amit képein keresztül közvetít, akkor az első szobában a művésznő mogorva arca, összeráncolt – nőtt – szemöldöke fogadja, csupa leírással az életéről, s ekkor történik meg az első leleplezés: az életmű egyik legfontosabb darabja *A törött oszlop*, melyben az oszlop a testet tartó „kő”, a mozgás kulcsa. Frida 1925-ben egy buszbalesetben súlyos gerincsérülést szenvedett, így több hónapra gipszfűzőbe kényszerült. A fájdalom és az unalom elől menekülve kezdett festeni. Frida Kahlo *A törött oszlop* című munkájával bemutatja az élet kegyetlenségét, a halál nyakunkba-lihegését, és a mindenható markába nevetését. Bennünket, embereket kishitűségünk vezérel. Kemény István ezt írja *Kishit* című versében: „Kishit, Kishit, / kedvesem, Kishit, / pipacsmező, / mezőnyi méreg, / bocsáss meg, Kishit, / Kishit, Kishit, / de most itt foglak / hagyni téged.” Mi, e tenyérszerű helyen örülünk nem észrevenni ezeket a csonkaságokat magunkon – vagy pont, hogy ezek emelnek ki bennünket a mindennapi ember létezéséből? Frida Kahlo kiemelkedett – mint említettem –, de törött gerince árán.

A törött oszlop baloldalán két vonal, sok évszámmal. A sok évszám egyrészt a festőnő életadatait tekintik át kronologikusan, s velük párhuzamosan a történelmi vonulatot. Hét éves az első világháború kezdetekor, negyvenhét éves, mikor megjelenik *A legyek ura* vagy a *Gyűrűk ura* első

része, és amikor Hemingway Nobel-díjban részesül.

„Bírható arcokat, változhatatlan / vonásokat nem kérek tőled, élet.”, írja Eugenio Montale egy versében. Túl az első képen, a skiccek, arcképek, anyák, nagymamák, barátok, férjek, nők, férfiak mosolygása vagy közömbössége akár karképet mutathat, akár lelki aspektusokat, vagy a festőnő csöndes, benső vívódását láthatjuk – talán még azt is észrevehetjük, hogy kit, mennyire kedvelhetett a maga korában akár Frida, akár én, kultúr-szerető fiatalember. Rám hagyta, hogy bármit gondolhassak bárkiről. Róla nem. Róla nem gondolhatok azt, amit akarok. Ez volt a zöld szoba.

A következő szobában semmi életadat, csupán az életmű kiemelkedő darabjai, közülük talán legkiemelkedőbb a *Henry Ford Kórház*, amely előtérbe helyezi azt a motívumrendszert, amely Frida alkotásaira leginkább jellemző: gyakran fekszik ágyán, a női sors keserűséggel teltsége jelenik meg, a lehetséges állomások kapnak helyet, a képek a pusztaságba merednek, középen kiemelve a fájdalmat – ami nem jelenti, hogy a pusztaság, nem elég erős fájdalom-motívumnak. Ennek a színe bordó volt.

De a látogató számára innen nincs többé visszaút, csak előre, előre, hol megleljük Eldorádót, írja Poe. S vajon e rejtett világ, melyben hallgatag gyermekek, néma szülők, megrökönyödött fiatalok járnak, mit ad még? Milyen gond kerekedhet fölül mindazon, amelyet az előbbi két kép már átadott? Vázák, marcona arcok, díszes keretek, miniatűr szobrok, s a folyosó vége: *A dadám és én* című festmény, ahol a dadám egy senki. Senki egy olyan világban, ahol rólunk, valakikért élő emberekről szó sincs, csak a testiségről, csak a női élet gondjairól (vagy épp örömeiről?). A realiztikus képalkotás meghökkenítő. A tejtermelő-mirigyek kidolgozottsága Frida biológiai ismeretéről ad tanúbizonyságot. *A busz* című képe egy aktuális, magunk hétköznapjaira is jellemző „tanulmány”. A boldog munkásember, aki nyilván álarc mögé bújik, a mogorva nő, ki

a piacra siet, egy boldog úr, aki gazdag, a szegény asszony, aki gyermekét óvja, s egy fiatal lány, aki ebbe a társadalomba képtelen átlépni, képtelen azt a valóságot élni, melyet ezek az emberek élnek: maga a kitaláltóság. Ez a szó a legmegfelelőbb. Kitaláltóság egy olyan társadalmi egyvelegből, amelybe az egyvelegbe tartozók is utálnak tartozni. S a háttér ugyancsak a pusztaságba vesz el. A kék volt ez.

A falakon az életmű eseményeit írások bontják ki. Nem a képek összefoglalója-ként. Hanem hogy a látogató eldönthesse magában, mire is kell készülnie. Ez a fekete. Csöndélet van itt. A fejek felett a kivetítő zúg. Csöndesen, de zúg, meghallja az ember, aki már magába szállt. Versek Frida férjéhez. Ezeket Frida írta. A falon kivetítve, ahogyan szeretik egymást; Frida levelét olvassák fel; vannak székelyek is.

A falon egy újabb kép, ahol a nő véres testtel fekszik az ágyon, mellette egy kalapos férfi. Szürreális brutalitás. Reneszánsz karakterábrázolás. Ez volt a fekete.

Szűk folyosó, a látogató szemébe éles fény vág. Rózsaszín szobába lépünk, ahol a legárulkodóbb, hogy ez már nem a művésznő életműve. Ez a popkultúra alkotása. A kihasználása. Vagy felhasználása. Tehetségével felhívta a figyelmet arra, hogy a világban élő nők is mind szenvednek, még ha nem is beszélnek róla. A filmplakátokon megjelenik Frida Kahlo arca. Fontos alkotások születtek megihletve kortárs festőket, hogy folytassák azt a stílust, amelyet a festőnő már kidolgozott.

Visszont fájdalmas pont is: a popkultúra pénzkereseti stratégiája is integet felénk, mialatt a filmplakátokat nézzük, vagy bögrét és törülközőt vásárolunk a kiállítás legvégén.

Az utcáról visszatekintve: a szobák színe, a képek elhelyezkedése, a kivetítő, a popkult kitekintés egy dramaturgiai ívet adományoznak a kiállítás hangulataképp, és marandó élményt nyújt minden apró ecsetvonással együtt.

Pál Marianna

A „én” tükörcserepei

Frida Kahlo: Önarckép majmocskával
(1945) c. képéről

Bizarr *önarckép* ez. Meghökkenítő társaságban ábrázolja önmagát Frida Kahlo: két állat és egy szobor is helyet kap önarcképén. A kompozíció különössége is megragadja a nézőt: egy pókmajom a nőalak mögött helyezkedik el, annak válla felett kukucska felé, karját a nő másik vállára helyezi. A kutyát a karjaiban tartja, az agyagszobrocska pedig a háttérben magába mélyülten gubbaszt. Mi indokolja, hogy együtt láttassa őket a művész? Kahlo nagy témája az „én”, a self: körülbelül százötven festményéből hatvanötön saját magát festette meg. „Azért festem magamat, mert olyan gyakran vagyok egyedül, és magamat ismerem a legjobban” – vallotta a művész.

A központi nőalak majdnem teljesen a szemünkbe néz, megragadja tekintetünket, csak hogy a két állat is ugyanezt teszi, mint a régi családi képeken, amikor mindenkinek oda kellett nézni, egyenesen bele a fényképező masinájába. Mivel nagyon néz minket a másik két szereplő is, nem is tudjuk, hova kapjuk a tekintetünket. Háromszöget zár be ez a három fénylő szempár, és a tekintet, amint pásztázza őket. A szoboremler négyesszöggé egészíti ki a hármast. Zavarbaejtő egyveleg.

Először mindenképpen a nőt vesszük alaposabban szemügyre. Rózsaszínes, pirosposzsgás arc, sötét szemek és a fölöttük ívelő, zord szemöldök. A fejtetőn dús, sötét hajfonat, vastag, fekete szalaggal összefonva, tökéletes koszorúba rendezetten keretezi az arcot, oldalt barnásvörös zsinór fogja össze. Ezek azok a legszembetűnőbb jellegzetességek, amelyektől ikonná tudott válni a figurája. Enyhe félprofilból látjuk, ami által kirajzolódik arcának szép vonala. Fényképszerű pontossággal jelenik meg minden, minden egyes szőrszál meg van festve, burjánzanak, mint a növények, a hajszálok, a középen összenőtt, dús szemöldök, a halvány vörösre festett, érzéki száj fölötti szőrszálak nyers őszinteségre vallanak. A szempillákat viszont szinte csak sötét vonal jelzi, nem akarván túl szépnek látszani, festett vagy műszempilla hatást kelteni. A száj fényes, finoman rúzsozott, ami a figura megalkotottságát hangsúlyozza. Arckifejezése is fegyelmezett, nem árul el érzelmeket. Helyén van itt minden. Rendezett az öltözék is: a kecses nyakon fehér, magas nyakú ruha tűnik elő a barnásvörös, gyapjúnak látszó poncsó alól. A nőalak színei is harmonikusak: a bőr narancsos rózsaszínje illik a sötétbarna szemhez és hajhoz, a

rúzs, a hajfonatszínór és a poncsó ugyanannak a barnásvörös színnek az árnyalatai. Bár a festőnő megalkotott figurája magánmitoszának része, ebben a természetességnek is szerepe van.

A fényképszerű realizztikusság Kahlo művészetének feltűnő sajátossága. A képen szereplő állatok ábrázolása is pontos, mintha nekik is minden szőrszáluk ott lenne a képen, sőt, úgy tűnik, mintha meg is lennének fésülve, és ebben muszáj egy cseppnyi humort észrevenni. Olyan rendezetten néznek ki, tényleg, mint a régi fotográfiákon a család, amikor kiöltöztek és elmentek fényképezkedni.

Frida két kedves állatával szerepel ezen a „családi” képen: egy pókmajommal, Fullung Channal, és Senor Xólotl-tal, a kutyájával. Szoros testi kapcsolat van a szereplők között. A majom úgy karolja át a nőt, ahogyan egy férfi tenné. A karjaiban elhelyezkedő kutya egy kisbaba helyét foglalja el. Abban a pillanatban, ahogy ezt tudatosítjuk, észrevesszük a fegyelmezett arc szomorúságát. Merev arccal néznek mindannyian, és nem engedik el a szemünket. Egyik szempárról a másikra siklik a tekintet. Nyugtalanító, ahogy minket néznek. Mintha már vártak volna. Mit akarhatnak? Na és az agyagszoborcscska hogy került oda?

Frida Kahlo szívesen vette körül magát mexikói állatokkal, tárgyakkal, szívesen horzolt népviseletet. Férjével, Diégo Riverával rajongtak az ősi, mezoamerikai kultúráért, ezért gyűjtötték a prekolumbiánus műemlékeket. Közülük való a képen szereplő szoborcscska.¹ Frida Kahlo életműve erősen biografikus, jól nyomon követhetők életrajzi tényei a képeken. „Én nem az álmaimat, hanem a valóságomat festem meg”- érvelt azokkal szemben, akik művészetét a szürrealizmus próbálták besorolni.

Ám, ha leragadunk a kép realizztikusságánál, túl sok kérdés marad nyitva. Anélkül, hogy Frida Kahlo életrajzi tényeit kutat-

¹ Sírmellékletként használt szobor a mexikói Nayaritból, eredete k.e.300 és k.u. 300 közöttre tehető. Egyes elképzelések szerint termékenységszobor.

nánk a képen, és boldogan nyugtáznánk, ha sikerül valamit nyakon csípni, mondhatunk még róla valamit? Mi van akkor, ha itt minden valami más? A képen első ránézésre felfedezhető imaginárius kapcsolódások szimbolikus kapcsolatokat hívtak be az értelmezésbe, így például asszociatív módon behoztuk a csecsemő iránti vágyat az ölbeli kutya képéhez. Az interszubjektív kapcsolódások bonyolult rendszere rajzolódik ki előttünk a kép alapján.

Vegyük először az előtérbe tolt kutyát. (Úgy tűnik, Frida tálcán nyújtja a megfejtést a képéhez.) Frida kutyája Xoloitz-cuintle fajta volt, amelyet az azték és maja kultúrában ismert Xólotl kutyaistenről neveztek el, aki a tűz, a villámlás, a balszerencse istene volt. Ez a kutya kísérte a holtakat a túlvilágon. Szokás volt a betegek és idősek mellé bújtatni az ágyba, hogy melegítse őket, mivel a testük mindig forró. A *kutya* a szimbólumszótár szerint kultúrkörönként sokféle jelentéssel bír, itt most csak azokat idézzük, amelyek számunkra érdekesek lehetnek: „A természeti népek tűzhozó szerepet tulajdonítottak neki. Az alvilág határának őrzője; lélekkísérőként is megjelenik. • Egyiptomban Anubisz, a sakálestű vagy sakálfejű alvilági isten kísérője, ezért a halál képzetéhez kapcsolódott. • Általában a hűség és az éberség szimbóluma; Kínában ez az engedelmesség, odaadás jelentéseivel egészül ki.”² Frida Kahlo kutyája igéző szemmel néz ránk, feltehetőleg azzal a szelmemetes pillantással festette meg a művész, ahogyan rá szokott nézni az állat. A kutya tekintetével mintha önmagát nyújtaná tálcán, maga a megtestesült érzelmi odaadás a mindenható másik felé.

A majom elkerekedett szeme kedves értetlenkedést sugároz felénk: mi a gond, lehet itt valami probléma? Tekintete a szellemi válság feloldását kínálja, míg karja a biztonságot nyújtja. A *majom* szintén nagyon

² Pál József – Újvári Edit: Szimbólumszótár. Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúra köréből. Balassi Kiadó, 2001. http://www.balassikiado.hu/BB/netre/Net_szimbolum/szimbolumszotar.htm

sokféle jelentéssel rendelkeznek a különböző mitológiákban, itt néhányat emelünk ki a legfontosabb, idevágó felfogásokból. Az ősi indiai mitológiában termékenységszimbólum: – „ősi szokás szerint Indiában a meddő asszonyok levetkeznek, és átölelik Hanumán szobrát.” „A szangvinikus jellemmel³ is összefüggésbe hozták. • Radnóti a bűnös, romlott emberiséggel állítja szembe: »s szégyenleném magam / az emberfaj helyett; / a majmok értenének, / bennük még ép az elme« (Zsivajgó pálmafán).” „Kafka Jelentés az Akadémiának c. novellájában a majomlét ősi, romlatlan állapotot jelöl. • A pszichoanalízisben a tudattalan cselekvések megtestesítője. Álomokban a szemérmelenség, az érzékiség és a hivalkodás képe. Az álombeli majom az ember megvetendő képe, amely elől az ember menekül.”⁴ Láthatjuk, hogy pozitív és negatív jelentések is kapcsolódnak a *majom* szimbólumhoz. Kérdés, hogy Frida Kahlo képével kapcsolatban melyik értelmezést preferáljuk. Meg kell jegyezni, hogy a majom alapvetően pozitív gesztusa kissé nevetséges igyekezet. Továbbá lehet szeretetteljes, óvó ölelés, de lehet a birtoklás jele, a másikon való uralkodásé is. Mivel a nőalak mögött áll, a pszichoanalízis értelmezése is releváns lehet: a tudattalan, elfojtott érzések lerázhatatlan visszatérése is kifejeződik a bizalmaskodó mozdulatban. Mindezek a szimbólumértelmezések harmonizálhatnak is, amennyiben a tudattalannal való szembenézés a szellemi, lelki válság feloldásának esélyével kecsegtet. Mivel a mindenható Másik gesztusaival rendelkezik ez a figura (mondjuk így: lacani „másik”), amelyet majom képébe bújtatott az alkotó,

³ Szangvinikus személyiségtípus: Hippokratésznél vérmérséklet szerinti osztályozásban az optimista, közlékeny természetű, általában a társas életet kedvelő, de ugyanakkor nagyon ingerlékeny egyének; a francia-holland karakterológiai iskola szerint az olyan személy, aki kontrollálja az érzelmeit, aktív, realista, hideg, néha cinikus, tudja, hogy kell kihasználni a helyzeteket és hasznot húzni mindenkiből, ami kínálkozik számára. Norbert Sillamy: Pszichológiai lexikon. Corvina Kiadó, Budapest, 1997.

⁴ Szimbólumszótár, uo.

ebben kifejeződik szarkazmusa is a vágy tárgya iránt.

Érdekes ellentmondások az agyagszoborcával kapcsolatban: bár ember alakú, kevésbé „él” a többiekénél, mivelhogy szobor, az élethűnek tűnő alakok viszont szoborszerűek. Ugyanakkor „ő” az egyetlen szereplő a képen, aki életszerű mozdulatba merevedett testtartással van jelen: magába süppedve, állát a kezére ejtve mereng. Azt a bensőséges pillanatot fejezi ki, amikor az ember teljesen egyedül marad önmagával, már nem kell szerepet játszania, nem kell figyelnie mások reakcióira. Nem vár semmit senkitől, csak keresi a békét önmagával.

De térjünk vissza a fő figurára. Az alkotó határozott nőalakként prezentálja önmagát. A szoborszerű, merev arc az egyiptomi művészet szoborszerűségét juttatja eszünkbe. Nem pillanatnyi érzések megragadása történik, hanem az jelenik meg itt, amilyen képet magáról alkotni szándékozik. Magánmítoszána jegeivel mutatja fel önmagát az örökkévalóságnak: ezt kell tudni rólam, ilyen vagyok. Mint a fáraók a szobraikon. Méltóságteljesen jelenik meg előttünk egy karakteres nőalak, uralkodásra teremt egyéniség. Az esetlegességek vadhajtatásai le vannak nyesve. A testet, annyi szenvedésének forrását, egy szép, szövött poncsó fedi. A lélek rezdülései, hiányai ugyancsak rejtve vannak. Egy szép nő kedvenc állatai és tárgyai között?

Az önarckép zsúfoltsága mindenképpen árulkodó: mintha nem lenne elég önmaga számára sem, hogy a vállalásnak megfelelően, hogy tehát egy önarcképnél teret egyes-egyedül ki tudjon tölteni. Vajon miért kell ennyi minden hozzá, hogy elégnek érezze magát egy önarcképhez. Talán éppen azért, mert amit ezekben a szemekben láthatunk, az is hozzátartozik a személyiségéhez. Az „én” önmagába zárva reménytelenül szomorú, és nem is lenne igaz.

Miután feltehetőleg azzal az arckifejezéssel festette meg kedvenceit, azzal a beszédes nézéssel, amely olyan jellemző lehetett rájuk, a közöttük lévő kapcsolat is rákerült

a képre. A rajongó és a vigasztaló nézés. Olyan vagyok, ahogyan mások rám néznek, amilyen kapcsolatban vagyok velük. Amilyennek az ő szemükben látom magam. A kapcsolat minősége tehát nemcsak vigasz, hanem visszahat a magamról alkotott képre. Hozzátesz valamit, amitől igazabb lesz. Ilyen módon ez a kép a szubjektum rétegzettségéről, összetettségéről is beszél. Az is vagyok, akik körülvesznek.

Másfelől viszont arról is vall a kép, hogy mennyi mindene is van neki, és milyen rendezett egésznek alkotnak ők így együtt. Még szalaggal össze is van kötve itt minden, mint egy ajándékcsomag. Ez adatott. Szépség, kedves állatok. De akkor miért ilyen végtelenül szomorú? Ezek azok a szemek, amelyekben látja tükröződni magát. Az állatok jelenlétéből fakadó báj oldja a főalak reménytelenségét. Ugyanakkor, végső soron, még reményvesztettebbnek érezzük általuk, hiszen emberi kapcsolatokat helyettesítnek az állatok.

A töprengő agyagszobor a háttérben külön módon kilóg a társaságból. A három kifelé néző figurával ellentétben ő befelé néz: a kép belseje felé fordul, a befelé figyelés lelkiállapotát jeleníti meg, mintha lecsukná szemeit, vagy nincsenek is neki, de ha vannak, akkor sincsen rájuk szüksége már. Szemek nélkül, kőbe vésvé. Ez az abszolút reménytelenség. Az ő esetében esély sincs a kapcsolódásra. Miért érezzük, hogy ez is ő. Az önmagát festő művész egyik arca. Magába mélyedő, vívódó alak, éles ellentétben azzal a magabiztos nővel, aki szembenéz velünk a képen. Valami közös mégis van bennük, a főalak tekintetének is kissé meditatív jellege van. Széttartás és összerendeződés. A három főalak mintha összetartozna és össze is tartana. A szoborcska kívülálló, ám az alkotó nem hagy kétséget afelől, hogy ő is beletartozik ebbe a körbe: a finom szalag őt is egyértelműen bekapcsolja ebbe a különös társaságba.

A szalag egyik vége egy hurokban végződik, ebben szerepel a festő neve, és a keletkezés évszáma. De mivel a szalag beke-

retezi, mintha nem pusztá adatközlés lenne, hanem kinyilatkoztatás, a kép fontos tartozéka: ez vagyok én, ez itt mind, ebben a pillanatban. Egy hurokban. A szalag másik vége is jelentőségteljes: egy szeg fúródik a kép háttérébe, ezt keríti körbe, a fájdalomra, a krisztusi szenvedésre való utalás jelként. Frida Kahlo egy évvel korábban festett képén (*A törött oszlop*, 1944) szegek sokasága fúródik a testébe. A sárga szalag körbefut a képen, lazán rátekeredik valamennyi szereplő nyakára, éppen csak annyira, hogy ne fájjon, pusztán csak jelezze, összetartoznak. Ez így meglehetősen direktnek tűnő eszköz. Frida Kahlótól nem volt idegen ez a látszatra gyerekes gesztus, más képein is szívesen helyezett el magyarázó jeleket. Ám ha meggondoljuk, elég lenne egy kis mozdulat bármelyik szereplő részéről, és a szalag rászorul a nyakakra.

Ez a jelképes összeláncoltság a lacani interszubjektivitás⁵ modelljével is értelmezhető, amely egyben a decentrált szubjektum⁶ modellje is Lacan szerint. A főalak a fegyelmezett ego, self, aki rendezett énjével

⁵ Ez azt jelenti, hogy az Alany csak a másik tekintetén keresztül tudja érzékelni önmagát, akinek képe mögé a vágyott Másikat képzelet. Azon keresztül jön létre a saját magáról alkotott képe, tehát az Alany másíkjá, ez viszont végső soron mind a nagybetűs, vágyott Másikra utal. Vagyis az imaginárius moi-k mindig Másikként, (objekt) petit a-ként viselkednek. A vágy alanyai, az Alany és a Másik tükröződésekén keresztül jelennek meg egymás számára is. Lacan az ún. L-sémában vázolja fel a szubjektum képét, illetve az interszubjektivitás ábráját. Lacan, *Les Psychoses*, Paris, Editions du Seuil, 1991, 22. o. in: Unoka Zsolt: A decentrált szubjektum, in: *Kitolási szakasz*. Szerk.: Kukla K. – Sutyák T. József Attila Kör, Balassi Kiadó, 1997. 233-4. Vö.: Gerda Pagel: Lacan zur Einführung, Junius Verlag, Hamburg, 1991. 54-55.

⁶ A lacani szubjektum nem azonos az individuummal. Már Freud óta szétagoltnak tekintik a szubjektumot, legalábbis a tudattalan felfedezése okán. A lacani szubjektum nem eleve létező, kész egység, nem állandó tulajdonságok halmaza, és nem is zárt rendszer, hanem folyamatosan alakulóban lévő jelölőláncolatok következménye, ahol a nyelv „beszéli” a szubjektumot. Vö. Farkas Zsolt: A lacani szubjektumról. *Pompeji*, Szeged, 1994. V. évf. 139-166.

tagja a szimbolikus rendnek (ő az Alany másíkjá). A karjában tartott kutya a másíkra utalt „én”-t testesíti meg, a csecsemőt, aki csupán a Valós részeként képes egzisztálni, és még nem rendelkezik én-tudattal. A tükörstádiumban ez az én felismeri magát a másík emberben, és a másík tekintén keresztül észleli önmagát, és tanulja meg szeretni, mégpedig úgy, amint látja magát a másík ember szemében. Ilyen értelemben ez a kutyaszempár az én másíkat kereső tekintetét is jelentheti. A majom (az imagináriusban csupán egy moi) egy éppen aktuális másík, ám a vágyottat, a bennünk élő Másíkat képviseli, akinek a helyébe mindig valaki behelyettesítődik. Itt éppenséggel egy majomban realizálódik ez a mindenható Másík, ám ezt sztoikus nyugalommal viseli az alany. A töprengő szobor pedig azt a lehetőséget vázolja fel a háttérben, ahogyan az én a tükröződések csapdájából megpróbál kivonulni, és szembenézni a tudattalannal, a hiányokkal, mindazzal, amitől az én megfosztva érzi magát, a fájdalommal és a csalódásokkal. Ez az én befelé keresi önmagát, ám ő sem tudja teljes mértékben kivonni

magát a körből, a szalag jelzi, hogy ő is része a szimbolikus rendnek.

E kép megrendítő őszinteséggel vall arról, hogy magánmítoszaink ellenére, mennyire össze vagyunk láncolva a „másík”-kal, mennyire függ az énkép a másíkkal való kapcsolatainktól, vagy azok hiányától. A gyönyörű kép, az csak a máz, a szubjektum részekre osztott, képlékeny valami, és reménytelenül magányos.

Frida Kahlo nagy belső erőket mozgósított, hogy összetartsa önmagát művészetének és figurájának megalkotásával. Jeleket helyezett el alakján és a környezetében. Vitalitás és szomorúság, lemondás és vigaszkeresés egyszerre van jelen.

Utoljára még vetünk egy pillantást a képre. A nőalak komolyságával írja bele magát az emlékezetbe. A száj kissé összehúzva, az arc megnyúlt, mosolytlan, derűnek nyoma sincs. A szemhéjak alig észrevehetően leeresztve. Most már úgy tűnik, mintha nem is nézne, hanem inkább révedezne. Nem az állatok tekintetét viszonzza. Nem is a miénket keresi. A töprengő szoborhoz közelít.

Tóth Norbert kiállításának részlete

Turbuly Lilla

Megszagगतott test a fehér papíron

Frida Kahlo balladája

Anyaszínház – Zsámbéki Színházi Bázis

A Frida Kahlo művészete és életútja iránti érdeklődés a színházakban is lecsapódott. Ezeket a bemutatókat nem a Magyar Nemzeti Galéria kiállítása inspirálta, hiszen korábbi premiérekről van szó, ám a kiállítás alkalmat adott arra, hogy a színházak újra műsorra tűzzék a festőnőről szóló előadásokat. Így fordulhatott elő, hogy szeptember közepén három Frida Kahlo-előadás közül is választhattak az érdeklődők. A Spinoza Színházban Ann Silberberg *Frida* című zenés játékát adták Herczenik Anna főszereplésével, Czeizel Gábor rendezésében. (Ez még 2011-es bemutató.) A dunaujvárosi Bartók Kamaraszínház *Frida Kahlója* a Csillebérci Szabadtéri Színpadra érkezett vendégszerepelni. Itt az irodalmi alapanyag Galambos Attila és Bodor Böbe munkája, utóbbi rendezte az előadást, amelyben Kovács Vanda játssza a címszerepet. Az általam látott *Frida Kahlo balladája* (az Anyaszínház és a Zsámbéki Színházi Bázis produkciója) Sediánszky Nóra művéből készült, még a múlt nyáron. Vagyis a Frida-rajongó néző nem egy darab három változatát láthatta, hanem három szerző háromféle megközelítését. És akkor még nem számoltuk a most éppen nem játszott negyedik előadást, a Duda Éva Társulat és a Budapesti Operettszínház *Fridáját*, amelyben a kortárs táncot ötvözik a színházzal és a videóművészettel (A szerzők: Dinyés Dániel, Duda Éva és Hegyi György, a főszerepet Gryllus Dorka és Gubik Petra játssza felváltva, a rendező pedig Duda Éva.)

Egy nagyobb lélegzetű cikk témája lehetne a négy előadás összehasonlítása: ki mit tartott a legfontosabbnak ebben a különleges életútban, és milyen művészi eszközökkel tudta

ezt megmutatni. Külön érdekes lehetne a címszereplők összehasonlítása, hiszen egy színésznőnek nagy kihívás és álomszerep lehet Frida Kahlo megjelenítése. Az időbeli ütközések miatt azonban választani kellett, így most a *Frida Kahlo balladájáról* számoltak be. Ezt az előadást egyébként eljátszották a Magyar Nemzeti Galériában is, én azonban a B32 Kultúrtérben láttam, ahol az *Eleven ósz* című, mexikói kultúrnapok nyitórendezvénye volt.

Gyászszertartásra érkezünk. A terem közepén a felravatalozott Frida, akit életének legfontosabb szereplői ülnek körbe. Közéjük ülünk le mi is, egymással szembe, a játszótér két oldalára. Az előadás a halál felől tekint vissza az életre, sötét keret adva a drámát és humort, a profánt és az emelkedettet, a hétköznapi és a misztikus ötvöző játéknak. A jó ritmusban sorjázó jelenetek az életút fontosabb csomópontjait ragadják meg. A realista párbeszédnek közép-almok, látomások ékelődnek, egyes jelene-tek szinte szavak nélkül, mozgással, egy-egy jól eltalált képpel, jelzéssel oldanak meg. Ilyen például az a jelenet, amelyben a Frida fizikumán élethosszig súlyos nyomokat hagyó buszbalesetet ábrázolják: a színésznő lassított mozgással bukik bele a kezében tartott képeretbe, átszakítva a fehér papírt. Ez a kép nem csak a baleset súlyát érzékelteti, de utal arra is, hogy ettől kezdve a saját megszaggatott teste lesz festészete legfőbb témája. De ugyanilyen drámai az a jelenet is, amelyben halva született gyermekét egy pengetős hangszer (talán mandolin) hátára festett halálfej jeleníti meg.

MenzátorHéresz Attila rendezése nem kerüli meg a szexualitás színpadi ábrázolását sem. Frida Kahlo és férje, Diego Rivera szenvedélyes viszonya, valamint a férj állandó kicsapongásai is megjelennek a színpadon. Egy olyan jelenet van, amelynek láttán a színpadi meztelenséghez nem szokott néző zavarba jöhet, azonban ezt is humorral oldják fel, és hozzá tud adni Frida Kahlo jellemrajzához, így semmiképpen sem mondható

öncélúnak. Más ilyen tárgyú jelenetekben jól élnek a stilizálás eszközeivel.

Ahogy ebből is látszik, az előadás nem finomkodik, határozott, erőteljes gesztusokkal, a harsányságot mégis kerülve rajzolja meg Frida Kahlo portréját, mintha a festményei világát tekintené irányadónak a színpadi megfogalmazásban is. És ez nem jelenti azt, hogy ne tudnának elcsendesedni, intim pillanatokot teremteni.

A címszerepet játszó Fazakas Júlia még nem tartozik az ismert színészek közé. A marosvásárhelyi egyetemen végzett, de már több előadásban láthattuk itthon is, idén például a József Attila Színház *Anna Kareninájában* Dollyt játszotta. Már ott feltűnt szabálytalan, jóleső karcossága. A *Fridában* emlékezeteset alakít. Aki látja, jó darabig ezzel a szereppel fogja magában azonosítani, annyira az övé ez a Frida. Életvágyó, a tragédiákon felülemelkedő, humoros, egyszerre határozott, öntudatos és érzékeny asszony.

MenzátorHéresz Attila Diego Rivera szerepében öntörvényű, szenvedélyeinek élő művész, aki maga is pontosan tudja, hogy milyen sebeket oszt ki ezzel a gátlástalan öntörvényűséggel. Mégsem gonosz vagy ellenszenves karakter, hanem ösztönlény. A két főszereplőn kívül a többiek több szerepet is eljátszanak, gyors öltözésekkel járnak ki-be a két oldalról is elhagyható színpadról/színpadra. Dióssi Gábor az apa szerepében a legfőbb szövetséges. Az előadás legszebb lírai kettősei fűződnek hozzájuk. Furcsa is, amikor Trockijként is feltűnik egy rövid jelenet erejéig, hisz ekkor már egy egészen más viszonylatot kell megjeleníteniük Fazakas Júliával. Záhonyi Enikő a merev, kemény anyát és Diego előző feleségét játsza, egyetlen felkiáltójelként. Szép, amikor a két asszony a tűzhely körül mégiscsak megköti a maguk különbekéjét. Gyöngy Zsuzsa Frida hűgát és Diego egy másik szeretőjét is eljátsza. (Igen, Diego Frida hűgával is megcsalta az asszonyt.) Koncentrált, pontos, szép alakítást nyújt mindkét szerepben.

Jó lett volna látni, hogy másnap, a Magyar Nemzeti Galériában, az eredeti festmények erőterében hogy hatott ez az előadás. Mert a B32 Kultúrtérben hatott. Igen vegyes volt a közönség: két kamasz fiútól, akik az előadás előtt a történelemdolgozat kilátásait ecsetelték, az idősebb nézőkig. És ahogy kifelé mentünk, innen is, onnan is az hallatszott, hogy „ez mennyire jó volt”. Az előadás elérte azt, hogy a néző egy hitelesnek érzett, megragadó portré emlékével térhessen haza. Élményt adott azoknak is, akik látták a kiállítását vagy máshonnan ismerik Frida Kahlo műveit, és a művek mögötti alkotót szeretnék volna jobban megismerni. Felkelthette az érdeklődést a festmények iránt azokban is, akik eddig nem ismerték a műveket. De a festményektől függetlenül, egy különleges emberi sors megmutatásaként is hatott.

Frida Kahlo balladája

Az Anyaszínház és a Zsámbéki Színházi Bázis előadása

Írta: Sediánszky Nóra.

Játsszák: Fazakas Júlia, Menszátor Héresz Attila, Záhonyi Enikő, Dióssi Gábor, Gyöngy Zsuzsa.

Látvány: Réz Ágnes.

Mozgás: Kántor Kata.

Színpadai változat: Sediánszky Nóra és Menszátor Héresz Attila.

Rendezte: Menszátor Héresz Attila.

Péter Zsombor

Frida

Frida Kahlo élete minden kétséget kizáróan mozivászonra kívánczolt. Minden idők egyik legnagyobb női művésze számos tragédiát élt át, mégis ember tudott maradni egy olyan korszakban, amikor ez cseppet sem volt egyszerű. Julie Taymor 2002-es, két Oscar-díjjal jutalmazott filmje kellő tisztelettel és pontossággal mutatja be az alkotó életét.

Az életrajzi műveknek többnyire megvan a kötöttségük, egy adott történetet mesélnek el, egy adott szemszögből. Gyakran pátoszosak és ritkán tudnak újdonsággal szolgálni, noha vannak olyan rendezők, akik mesterei a zsánernek, gondolok itt elsősorban Milos Formanra (Amadeus, Ember a holdon). Sokaktól azonban csak egy tisztességes munkára futja, amiben vagy az ember munkásságára, esetleg magánéletére fókuszálnak. Taymor alkotása azért tűnik ki a sorból, mert kiváló érzékel gyúrja össze ezt a két elemet egy, koherens egésszé. A Frida nem feltétlenül a festőről és nem is az asszonyról szól. A Frida az emberről szól, aki elsősorban magának alkotott, önkifejező terápia gyanánt.

A cselekmény első harmada gyors tempót diktál: a címszereplő balesetet szenved, melynek következtében majdnem lebénel. A rehabilitáció során kezd el festegetni, majd megismeri későbbi férjét, a nála 21 évvel idősebb, szintén festő Diego Rivérát. Kettejük viharos kapcsolatára épül a film gerince, de Taymor elegánsan fűzi bele a romantikus szálba a művészetet. Szinte semmi konkrétum nem lát napvilágot arról, hogy Frida mennyire sikeres, mennyit fejlődik, mégis tisztában vagyunk a tehetségével. Aki ismeri a főhős életét, tudja, mikor milyen állomáshoz érkezők, de a rendező a laikusokat is kiszolgálja. Pont annyit időz ezeken a helyeken, amennyit szükséges. Bepillantást enged az amerikai utazásba, a nyitott házasság viszontagságaiba, a politikai nézetek okozta ideológiai összetűzésekbe, és még sorolhatnám. Nincs idő minden apró részletet megjeleníteni; Taymor ki is hagy néhány elemet, főleg a fináléhoz közeledve, de ennél nem is dönthetett volna jobban. Felesleges lett volna politikai irányba vinni a történetet, annyira érintjük csak ezt a témát, amennyire indokolt. Sokkal inkább Frida kettőssége áll a középpontban. Az, hogy miként képes egyszerre szerető feleség, álságos boszorka, depressziós festő és életvidám hölgy lenni. Ahogy ezt sikerül összhangba állítani a művészettel, abban rejlik a film igazi csodája. Taymor olyan kreatív vizuális megoldásokat használ, amik egyszerre működnek humorforrásként, metaforaként, ugyanakkor bemutatják Frida műveit. A King Kongos betét, a

műteti beavatkozás, mind zseniális húzások, a cselekményt megtörő, mégis végtelenül érzelemgazdag portrés áthallások pedig egy-egy beállított képpel többet képesek mondani, mint egy tízoros monológ. Az összkép persze nem működhetne, ha nem kiváló színészek keltenék életre a karaktereket, a casting azonban kifogástalan. Apróbb mellékszerepekben is olyan arcokat látunk, mint Antonio Banderas, Edward Norton vagy Geoffrey Rush, Alfred Molina pedig egészen szenzációs Diego Rivera. A címszerepben az a Salma Hayek nyújtja élete

alakítását, akit sose kedveltem túlzottan, itt viszont lubickol a szerepben és élmény nézni mennyire egybeforr Fridával.

A mexikói művész kiállításának apropóján érdemes meg/újranézni Julie Taymor életrajzi filmjét. Kiváló arányérzékkel keveri az alkotás mibenlétét a magánélet viszontagságaival, miközben pazar vizualitással mesél, és hatalmas teret enged a zenének, ami egy újabb réteget ad az összképnek. Frida Kahloról egy hozzá méltó, csodás moziban emlékeztek meg, amire a síron túlról is büszke lehet.

Pék Pál Emlékév

2018. október 24-én hirdeti meg a Halis István Városi Könyvtár és a Pannon Tükör, Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzatának támogatásával a Pék Pál Emlékévet, mellyel 2018-ban halála 10., 2019-ben születése 80. évfordulójára emlékeznek. Irodalmi konferencia, zenei rendezvény, képzőművészeti pályázat és gimnáziumi rendhagyó tanórák keretében emlékezünk meg a nagykanizsai költő-tanárról, a Pannon Tükör alapító főszerkesztőjéről.

Levelesládánkból most egy Pék Pál verset és egy beszédes képet veszünk elő egy nagykanizsai irodalmi rendezvényről, a Zalai Írók Estjéről, 1981-ből. A kép bal szélén Pék Pál, előtte Harkány László irodalomtanár és -szervező, a költő valamikori osztályfőnöke.

De ki van még rajt a képen az írók, költők, irodalomtörténészek közül?

Kérjük, írjon a Pannon Tükör online-ra, ha még felismer valakit. Ott hamarosan eláruljuk, kik írták alá annak idején!

Valaki mindig visszanéz

Gazdag Erzsinek

Valaki mindig visszánéz,
valaki hordja az arcod.
Valami kölyök bennünk még
a csillag után kapkod.

Süvítvé bár távolodik,
és rendre, mind a törvény –
Kik megmaradtunk: fosztott ág!
És benyelhet az örvény.

Apánk teste a vág ölén,
anyánk lrisóráan –
S a nemzet percekért vakog
jövője omladékán?

Készül az ország vakuló
múltunk feledni...? Holnap
„egy ezredévnyi szenvedés”
krajcárért fuldokoltat.

S fölverve körül a bozót.
A hullni kiszemeltek
a Nagy Tivornyán markolják,
ingük alá a földet.

Lüktessen, verjen, mint a szív!
És fényesülhet arcod.
Valaki értünk hiszi el
a kétezredik partot.

1986. június 30.

Lapszám- és kötetbemutató Zalaegerszegen

2018. szeptember 11-én került bemutatásra Zalaegerszegen a Keresztury VMK Cafféjában a Pannon Tükör 4. lapszáma. A periodikát **Bubits Tünde** főszerkesztő ajánlotta a megjelenteknek **Balaicz Zoltán**, Zalaegerszeg polgármesterének köszöntője után. **Szeglet Lajosné Dömötör Annamária** olvasott fel részletet a lapszámból. Ismét gazdagodott a Pannon Tükör Könyvek sorozata, ezúttal **Merő Béla** Volt egyszer egy... Reflex Színpad című visszaemlékezéseit vehette kezébe a megjelent publikum. A szerzővel való beszélgetést több volt Reflex Színpados előadása is színesítette, közreműködött **Molnár Árpád**, **Kardos Endre**, **Lőrincz Kálmán**. A nagyszerű est kötetlen beszélgetéssel zárult.

Lapszám- és kötetbemutató Budapesten

A Pannon Tükör és a Petőfi Irodalmi Múzeum közös rendezvényén a legfrissebb, szeptember elején megjelenő lapszámot **Bubits Tünde** főszerkesztő és **Nagygéci Kovács József** főszerkesztő-helyettes mutatta be, **Havas Judit**, a délután házigazdája pedig **Luzsicza István** most megjelent versét olvasta fel ízelítőül. **Merő Béla** Volt egyszer egy... Reflex Színpad című, most megjelent könyvéről a szerzővel **Nánay István** kritikus beszélgetett, a kötetből pedig **Molnár Piroska** színművész, a Nemzet Színésze olvasott fel részleteket. A rendezvényt **Prőhle Gergely**, a Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatója nyitotta meg, majd köszöntőt mondott **Fekete Péter** kultúráért felelős államtitkár és **Balaicz Zoltán**, Zalaegerszeg polgármestere.

PANNON TÜKÖR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Frida Kahlo

Szerzőink

- Béres Katalin** (1960; Zalaegerszeg) történész-muzeológus
Berka Attila (1976; Budapest) prózaíró
Csordás Gábor (1950; Pécs) költő, műfordító
Debreczeny György (1958; Budapest) prózaíró, költő
Dorcsák Réka (1991; Budapest) műfordító, kritikus
Egressy Zoltán (1967; Budapest) prózaíró, költő műfordító
Fellinger Károly (1963; Jóka) költő, helytörténész
Kántor Zsolt (1958; Békéscsaba) prózaíró, költő
Kardos Ferenc (1964; Nagykanizsa) költő, helytörténész
Karkó Ádám (1997; Budapest) költő
Kiesz Réka prózaíró
Kiss A. Kriszta (1995; Budapest) irodalomtörténész, kritikus
Krippel Gréta (1991; Budapest) költő
Lackfi János (1971; Zsámbék) költő, prózaíró, műfordító
Lajtos Nóra (1977; Debrecen) prózaíró, költő, irodalomtörténész
Lackner László (1943; Zalaegerszeg) prózaíró, drámaíró
Lokodi Imre (1960; Mikháza) prózaíró
Miłosz, Czesław (1911-2004) költő, prózaíró
Merő Béla (1948; Zalaegerszeg) színházi rendező
Molnár János (1949; Nagyszalonta) prózaíró
Nagy Betti (1963; Zalaegerszeg) költő
Pál Marianna (1964; Budapest) író, költő, kritikus
Riersch Zoltán (1948; Nagykanizsa) költő
Smid Róbert (1986; Budapest) irodalomtörténész, kritikus
Szakállas Zsolt (1965, Emőd) költő
Szalay László Pál (1976; Telkibánya) kritikus
Szálinger Balázs (1978; Budapest) költő, drámaíró
Szkárosi Endre (1952; Budapest) költő, műfordító, kritikus
Szlukevényi Katalin (1977; Budapest) költő, műfordító, kritikus
Tóth Norbert (1978; Zalaegerszeg) festőművész
Tomaji Attila (1959; Zebegény) költő, irodalomtörténész
Turbuly Lilla (1965; Budapest) író, költő, kritikus